

Сарыбекова Ж.Т., Үсенова С.М., Сағындық Т.А.

**ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ
ЖАҒДАЙЫНДА МЕКТЕП
ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ
–ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ**

Сарыбекова Ж.Т., Үсенова С.М., Сағындық Т.А.

**ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ
БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ
– ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ**

Тараз - 2021

ӘОЖ: 001
КБЖ:72
Қ 18

Пікір жазғандар:

Г. Онланбеқызы - доцент, педагогика ғылымдарының кандидаты;
Ш.М.Тайганбекова - доцент, педагогика ғылымдарының кандидаты.

Сарыбекова Ж.Т., Үсенова С.М., Сағындық Т.А.

Қ 18 Қазақстан Тәуелсіздігіне 30 жыл толуына арналған "Ғылым және білім: ізденіс, мідеттер, болашақ" тақырыбындағы VI республикалық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары. - Тараз: Dumaty University, 2021. - 216 б.

ISBN 978-601-08-1072-3

Бұл монографияда мұғалімнің педагогикалық қызметінің психологиялық ерекшеліктері және эмоциялық-сенситивтік жағдайының оқушылардың психикалық денсаулығына әсерін зерттеудің нәтижелері келтірілген.

Монография ғалымдар мен оқытушыларға, жоғары оқу орындарының магистранттары мен студенттеріне, практикалық педагогтер мен осы бағыттағы ізденушілерге арналған.

ӘОЖ: 001
КБЖ:72

Баспаға Тараз инновациялық-гуманитарлық университеті Ғылыми кеңесінің шешімімен ұсынылған. (хаттама №7, 25. 02. 2021 жыл)

ISBN 978-601-08-1072-3

© Сарыбекова Ж.Т., Үсенова С.М.,
Сағындық Т.А., 2021 ж.

МАЗМҰНЫ

	КІРІСПЕ.....	7
1.	ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ДАЯРЛЫҒЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	19
1.1	Инклюзивті білім беру жағдайында мектеп алды топ мұғалімдерін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау мәселесінің қазіргі жәйі.....	19
1.2	Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың психологиялық-педагогикалы ерекшеліктері.....	46
1.3	Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделі.....	87
2.	БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІН АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУҒА ДАЯРЛАУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	103
2.1	Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау әдістемесінің мазмұны.....	103
2.2	Инклюзивті білім беру жағдайында мектеп алды топ мұғалімдерді ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау әдістемесін тәжірибеден өткізу.....	134
2.3	Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау әдістемесінің нәтижелерін тексеру.....	159
	ҚОРЫТЫНДЫ.....	175
	ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	179
	ҚОСЫМША	196

НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

Бұл жұмыста келесі нормативтік құжаттарға сәйкес сілтемелер қолданылған.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 27.07.2007ж., №319 ІІІ ҚРЗ. Астана. Ақорда.

Қазақстан Республикасының Конституциясы (Ата Заны). Астана. 30-тамыз, 1995.

Қазақстан Республикасының «Ғылым туралы» Заңы, Астана. 18 ақпан, №407-IV, 2011.

«Мүмкіндіктері шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетудегі қолдау туралы» ҚР-ның 2002 жылғы 11 маусымдағы № 343 Заңы.

ҚР "Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы" Заңы", Астана, 2005.

«Мүгедектер құқықтары туралы» Конвенция – БҰҰ – 2007 жылдың 30 наурызы

ҚР МЖМБС 5.04.019-2008 «Жоғары білім. Бакалавриат. Негізгі ережелер», - Астана, 2008. -18б.

ҚР МЖМБС 5.04.019-2011 «Жоғары білім. Бакалавриат. Негізгі ережелер», - Астана, 2011. -17б.

Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 Қаулысымен бекітілген.

Қазақстан Республикасының жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Жалпы бастауыш білім. –Алматы, 2008.

ҚР МЖМБС 6.08.012-2009 «5В010200 – Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» мамандығы ҚР МЖМБС. Астана, 2009.

ҚР МЖМБС 6.08.059-2010 «5В010200 – Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі»мамандығы ҚР МЖМБС. Астана, 2010.

ҚР МЖМБС 6.08.012-2009 «5В010200 – Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» мамандығы ҚР МЖМБС. Астана, 2012.

Қазақстан Республикасы жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Жалпы бастауыш білім. Алматы, 2008.

Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім берудің дамытудың тұжырымдамасы. –Астана, 2004.

Қазақстан Республикасының білім берудің дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы (2014.12.08 берілген өзгерістер мен толықтырулармен).

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2016.

АНЫҚТАМАЛАР

Бұл жұмыста келесі терминдерге сәйкес анықтамалар қолданылған.

Инклюзивті білім беру – жалпы білім берудің даму үдерісіндегі барлық адамдарды оқыту, сонымен қатар әр түрлі қажеттіліктерге ие балаларға қарай бейімдеу арқылы ерекше мұқтаждықтары бар балалардың білім алуына қол жеткізу.

Инклюзивті білім беру ортасы – дамуында ерекшелігі бар балалардың әлеуметтенуге және білім, біліктер мен дағдыларды игеруге деген дербес қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін құрылатын құндылықты-бағдарланған орта.

Инклюзивті білім беру жағдайындағы мұғалім даярлығы – мүмкіндігі шектеулі білім алушылардың ерекшеліктері туралы білімдердің жиынтығы мен осы білім алушылармен жұмыс жасау тәсілдері мен жолдарын игеру, сонымен қатар осы іс-әрекетке деген мотивациясын қалыпты етуін қамтамасыздандыру үшін қажетті жеке тұлғалық сапаларының қалыптасуы

Болашақ мұғалімнің инклюзивтік құзіреттілігі – бұл инклюзивті оқыту үдерісіндегі балалардың ерекше қажеттіліктерін ескере отырып, мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беру ұйымдарына ендірілуін қамтамасыздандырып, оның дамуы мен өзін-өзі дамуына жағдай жасай отырып, кәсіби функцияларды жүзеге асыру қабілеттілігін шарттайтын интегративтік тұлғалық білім.

Интеграция – бұл негізгі мақсаты біріктіру, қалпына келтіру, қосу, яғни тұтастық болып табылатын үдеріс немесе іс-шаралар кешені.

Білім беруді ақпараттандыру – мақсатқа бағдарланып ұйымдастырылған білім беру сферасын әдіснамалық, технологиялық және ғылыми-педагогикалық, оқу-әдістемелік бағдарламалық-технологиялық әзірлемелерді дайындау барысында ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың мүмкіндіктерін жүзеге асыруға бағытталған тәжірибесін тиімді пайдалану үшін қамтамасыздандырылған үдеріс

Ақпараттық технология – ақпаратты жинау, өңдеу, сақтау, таратудағы техникалық құралдар мен әдістердің жиынтығы, яғни әлеуметтік және техникалық басқару мүмкіндігін жетілдіру және адамдардың білімін кеңейтуде ақпаратты ұсыну.

Ақпараттық-коммуникациялық технология – қазіргі оқыту технологиясын интерактивті бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз ететін компьютерлік техника, телекоммуникациялық байланыс құралдары мен әдістерінің жиынтығы

Ақпараттық құзіреттілік - ақпараттарды анықтауда индивидуумға қажет қабілеттердің жиынтығы, яғни түрлі ақпараттарды тиімді қолдану мен бағалау, оларды таңдау қабілеттілігі.

БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

ҚР МЖМБС – Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты

ЖОО –	жоғары оқу орны
БОПӘ –	бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі
АКТ –	ақпараттық-коммуникациялық технологиялар
БҰҰБҒЖМҰ (ЮНЕСКО) –	Біріккен Ұлттар Ұйымының Білім, Ғылым және Мәдениет жөніндегі Ұйымы
ҚРЗ –	Қазақстан Республикасының Заңы

КІРІСПЕ

Зерттеудің өзектілігі. Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н. Ә. Назарбаев: "Болашаққа бағдар-қоғамдық сананы жаңғырту" мақаласында былай делінген: "бәсекеге қабілеттілік-бұл ұлттың өңірлік немесе жаһандық нарықта бәсекеге қабілетті, бағасы немесе сапасы жағынан басқалардан тиімді әлем ұсыну қабілеті. Бұл тек материалдық өнім ғана емес, сонымен қатар білім беру, қызмет көрсету, зияткерлік өнім немесе сапалы еңбек ресурстары болуы мүмкін. Болашақта ұлттың табысы оның табиғи байлығымен емес, оның адамдар арасында бәсекеге қабілеттілігімен анықталады. Сондықтан әрбір қазақстандық осылайша тұтас ұлт ХХІ ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы тиіс. Мысалы, сияқты факторлар компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білуі және мәдени ашықтық, әрине, болып табылады қажетті алғышарттары дамыту үшін әрбір адам. Сондықтан "Цифрлық Қазақстан", "Үш тілді білім беру", "Мәдени және конфессияаралық келісім" сияқты бағдарламалар біздің ұлтымызды, яғни барлық қазақстандықтарды ХХІ ғасырдың талаптарына дайындау қажеттігін көрсетті."

"Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ" инклюзивті білім беруді дамыту үшін алғышарттар жасайды [2].

Елде білім берудің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін сапалы білім беру арқылы адами капиталды дамытуға бағытталған Қазақстан Республикасының Білім және ғылымын дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында: "әлем жаһандық сын-қатерлер кезеңінде өмір сүреді. Бұл жаңа технологиялық жетістіктер мен инновацияларды енгізуді, IT-технологияларды қарқынды дамытуды және адами ресурстардың ұтқырлығын қамтиды. Бұл жағдайда білім мен ғылым өзгерістердің алдыңғы жағында болуы керек... Тұлғаның бәсекеге қабілеттілігін арттыру ұлт табысының факторы болып табылады, сондықтан әрбір қазақстандық қазіргі заманғы технологиялар мен жаңа мамандықтардың талаптарын меңгеру кезеңінде қажетті функционалдық, IT-сауатты, ағылшын тілдерін, моральдық қасиеттер мен құзыреттерге ие болуы тиіс."

Мемлекеттік бағдарлама арнайы және инклюзивті білім беруді дамыту стратегиясын әзірлеуді және іске асыруды көздейді. Осы бағдарламаға сәйкес инклюзивті білім беру үшін жағдай жасайтын мектептердің үлесін мектептердің жалпы санынан 70% - ға дейін (қазіргі уақытта 38%) арттыру, денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін "кедергісіз қол жетімділікті" құрайтын мектептердің үлесін мектептердің жалпы санынан 20% - ға арттыру, инклюзивті білім берумен қамтылған балалардың үлесін дамытудың ерекше қажеттілігі бар балалардың жалпы санынан 50% - ға арттыру жоспарлануда.

Осы маңызды міндеттер шеңберінде Инклюзивті білім беруді дамыту проблемасы жүйелі, нақты және жан-жақты қарауды талап етеді. Гуманистік тәрбие тұжырымдамасына сәйкес, олардың ішіндегі барлық балалар қанда болмауы тиіс, бірақ олардың әрқайсысының даму үшін шексіз мүмкіндіктері

бар және осы бағытта жұмыс істеуге деген сенуі тиіс.

Мұғалім қызметінің мақсаты мен міндеттері оны лайықты жұмыс жасауға бағытталуы тиіс. Жұмыс түрлерін, даму әдістері мен тәсілдерін, танымын, ашу және баланың сансыз мүмкіндіктерін, практикалық және теориялық мүмкіндіктерін анықтау қажет.

Инклюзивті білім беру-бұл гуманизмге, руханилыққа және әлеуметтік әділеттілікке апаратын бірегей сала. Адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттар әр адамның қандай да бір кемсітушіліксіз немесе теңсіз қоғамдық өмірге араласуы тиіс деген идеяға негізделген. Сондықтан соңғы жылдары әлемдік білім беру жүйесіне ЮНЕСКО-ның "барлығына арналған білім"бағдарламасына негізделген жаңа идеялар енгізілді. Білім беру мекемелерінде инклюзивті білім беруді енгізу үдерісі-бұл уақыт талабы. Алайда, бұл қадам білім беру жүйесіндегі гуманизмнің қарқынды дамуының нәтижесі болып табылады.

Инклюзивті тәжірибе барлық балалардың білімге тең қол жеткізуі керек деген идеяны іске асырады. Басты мәселе мұнда балалардың жеке ерекшеліктері, оқудағы жетістіктері, ана тілі, мәдениеті, ақыл-ой және дене қабілеті оларға білім алуға кедергі келтірмеуі тиіс.

Қазіргі уақытта инклюзивті білім беру жүйесі өзінің ғылыми негіздері мен әдіснамасын жетілдіруге ұмтылуда. Бұл әдістеменің басты ерекшелігі-бұл салада бала-оқытуды қажет ететін, бірақ қажеттіліктің әртүрлі деңгейі бар адам. Инклюзивті білім беру әр түрлі деңгейлерде оқуға қабілетті түрлі сипаттамалары бар балаларды қанағаттандыра алатын тәсілді зерттейді.

Осыған байланысты Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаев:"...Бесіншіден, біз мүмкіндігі шектеулі азаматтарға көбірек көңіл бөлуіміз керек. Олар үшін Қазақстан кедергісіз аймаққа айналуы тиіс. Біз мұндай адамдарға аз қамқорлық жасауымыз керек-бұл біздің және қоғам алдындағы борышымыз. Онымен бүкіл әлем айналысады. Мүмкіндігі шектеулі адамдар тұрмыстық қызмет көрсету, тамақ өнеркәсібі және ауыл шаруашылығы саласында жұмыс істей алады", - деді ол.

Арнайы білімді қажет ететін балалар туралы мәселе әлі күнге дейін талқылануда және Қазақстанның білім беру жүйесінде арнайы зерттеу пәні ретінде қарастырылмайды. Ерекше топқа жататын балаларды жалпы білім беру ортасына біріктіру мәселелері бойынша ғылыми зерттеулердің жеткіліксіздігі немесе болмауы. Сонымен қатар, арнайы білімді қажет ететін балалар туралы деректер базасын құру туралы мәселе жалпы білім беру ұйымдарында тиісті дәрежеде қаралмайды.

Осыған байланысты инклюзивті білім беру жүйесінің міндеттерін іске асыратын және іске асыратын оқушылармен бірге маңызды орын алатын педагог - адамды кешенді даярлау мәселесі өзекті болып отыр.

Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру және осы жүйеде жұмыс істейтін педагогтарды арнайы даярлау тың саласында әлі толық дамымаған. Осы саланың тұжырымдамалық негіздерін және оны іске асырудың білім беру, ғылыми, оқу-әдістемелік, практикалық және тәрбиелік тетіктерін

зерделеу қазіргі күн тәртібіндегі өзекті мәселе болып табылады.

Қазақстан Республикасының Заңы Балалардың құқықтарын қорғау жөніндегі құжаттарға негізделген "тең білім беру" принципін белгілейді.

Қазақстан Республикасының Конституциясында арнайы білімді қажет ететін тұлғалардың білім беру кепілдіктері, "Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы" ҚР Заңы, "Білім туралы" ҚР Заңы, "мүгедек балаларды әлеуметтік медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы" ҚР Заңы, "Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы" ҚР Заңы, "Арнаулы әлеуметтік қызметтер туралы" ҚР Заңы белгіленген [5-9].

Осы нормативтік-құқықтық актілерді және "балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу мен білім беру объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар", "мүгедектердің өмір сүру сапасын арттырудың ұлттық жоспары", "орта білім берудің мемлекеттік міндетті стандарты (Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру)" актілерін және "білім беру саласында арнаулы әлеуметтік қызмет көрсету стандартын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысын талдай отырып, барлық балалардың білім алу құқығының кепілдіктері міндетті болып табылады.:- біз құқықтық актілердің елдегі инклюзивті білім беруді дамытуды жетілдіру үшін мүмкіндіктері бар және құруына қамқорлық жасаймыз [10-12].

Ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушыларды жалпы білім беруге енгізу нысандары Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 17 мамырдағы № 499 қаулысымен бекітілген" жалпы білім беру ұйымдары (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру) қызметінің үлгілік қағидаларында" баяндалған. Құжатта арнайы және инклюзивті білім беру барлық білім алушылардың білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру ұсынымдарын ескере отырып әзірленген арнайы және жалпы білім беру бағдарламалары арқылы қамтамасыз етілетіні анық жазылған [11].

Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру қорытындысына сәйкес бастауыш мектепте арнайы білім алуды қажет ететін оқушылар ҚР Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 18 маусымдағы № 393 бұйрығымен бекітілген Арнайы білім беру бағдарламалары бойынша оқиды. "Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдерінде" білім беруде ерекше қажеттілігі бар оқушыларға келесі санаттағы балалар жатады: - денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалар;

- көшіп-қонушылардың, оралмандардың, босқындардың, аз қамтылған отбасылардың балалары;

- қоғамдағы әлеуметтік бейімделуі қиын балалар (жетімдер, құрбандар, девиантты мінез-құлықты балалар, әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-психологиялық мәртебесі төмен отбасылардың балалары) [13].

Бұл санаттағы балалар - бұл қиындықтарға тап болып, өмірде қиындықтарға тап болып отырған балалар екені белгілі. Осыны ескере отырып, мүгедек балалардың қоғамға ерте кірігуі жүзеге асырылады, бұл болашақта

оларға қоғамның толыққанды мүшесі болуға мүмкіндік береді.

Білім беруді ізгілендіру оқыту мен тәрбиелеу процесінде баланың жеке басын, танымдық қызығушылықтары мен жеке қасиеттерін дамытуға ықпал ететін оқыту мен тәрбиелеудің осындай әдістері мен нысандарын пайдалануды талап етеді және талап етеді. Әлеуметтік дамудың негізгі принциптері әрбір адамның өзінің білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыру құқығын және сапалы базалық білім алу құқығын қамтамасыз ету болып табылады.

Сонымен қатар, денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың қазіргі заманғы талаптарға сәйкес білім беру мазмұнын меңгеруін қамтамасыз ету үшін оқу процесін ұйымның дәстүрлі үлгілеріне бейімдеуге қабілетті және керісінше, тұрақты дамып келе жатқан, әлсіз дамып келе жатқан, талантты, әлеуметтік қорғалмаған топтардан тұратын олардың әрқайсысына оқыту жүйесін құру қажет.

Балалар, жалпы алғанда, әр түрлі адамдар-бұл табиғи құбылыс болғандықтан, білім беру процесі әркімнің қоғамдағы білім алу құқығын сыйлайтын қоғамның лайықты мүшесі ретінде қалыптасуы тиіс. Тек осындай білім беру үдерісі гуманистік, демократиялық қағидат болып табылады.

Сонымен қатар, студенттердің заманауи технологияларды пайдалана отырып оқыту әдістерін әзірлеуі де ерекше өзектілікке ие болады.

ЮНЕСКО ұйымдастырған 48-ші халықаралық білім беру конференциясында (Женева, 2008 жыл) 116 мемлекет өз еліндегі білім беру жағдайы туралы Ұлттық баяндамаларды ұсынды. Бұл баяндамалар бір жағынан білім беру процесінің бірқалыпты еместігін көрсетті, екінші жағынан инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану мүмкіндігі туралы қызықты инновациялық шешімдер қабылданды. Алайда, қаралған баяндамаларда ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (бұдан әрі-акт) тиімділігі туралы ақпарат аз. Осыған байланысты, АКТ-ны пайдалану мемлекеттің стратегиялық маңызды міндеті ретінде денсаулықтың мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беру ортасына интеграциялаудың тиімді әдісі ретінде қарастырылмайды. ЮНЕСКО конференциясы келесі сұрақтар барлық мемлекеттер үшін ортақ екенін анықтады:

- АКТ-ның жоғары құны немесе барлығы үшін қол жетімділік; бұл контексте қосымша технологиялардың көп мөлшерін талап ететін жабдықтың, атап айтқанда студент тілінде экраннан оқуға болатын жабдықтың болмауы ерекше атап көрсетілген мәселе болып табылады.;

- қосымша технологияларды пайдаланудың мүмкін еместігі және пайдалану мүмкіндігін пайдаланудан бас тарту; әсіресе бұл мәселе қосымша технологияларды пайдалану жеткіліксіз Білім немесе оны толық білмегендіктен туындайды.;

- педагогтердің денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың АКТ-ны пайдалану әлеуетін дұрыс бағаламауы және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану туралы теріс пікір қалыптастыру;;

- оқытушылар мен студенттер тарапынан жеткіліксіз қолдау дәстүрлі

оқыту әдістеріне қосымша ретінде емес, АКТ-ны негізгі педагогикалық құралдардың бірі ретінде қарастыру мүмкіндігін жоққа шығарады [14].

Осы шығарылымда қарастырылған ғылыми-зерттеу жұмыстарын талдау кезінде жақын және алыс шетелдердегі зерттеулер инклюзивті білім беру, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және бастауыш сынып мұғалімдерінің дайындық мәселелерін кешенді түрде қозғайтыны анықталды. Біз оларды келесідей қарастырдық:

- инклюзияның даму тарихы және интеграцияланған (интеграцияланған) оқытудың маңызы Л. С. Выготский [15], С. Л. Рубинштейн [16], В. В. Лебединский [17], Н. Н. Н. Малофеев [18] және т.б. ;

- денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға инклюзивті білім беру жағдайында педагогтарды кәсіби даярлаудың психологиялық негіздері, ерекшеліктері және негіздері Е. Г. Самарцева [19], И. Н. Хафизуллина [20], К. Р. Кузьмова [21], О. С. Кузьмина [22], Ю. В. шумиловская [23], В. В. Хитрюк [24], С. А. Черкасов [25] және отандық зерттеушілерден И. И. Намазбаев [26], А. К. Рсалдинова [27], А. Н. Аутаева [28], а. Н. аутаева [28], м. с. Ысқақова [30], г. а. Абаева [31], г. с. Оразаева [32], Р. А. Сүлейменова [33], А. А. Байтұрсынов [34], Ю. А. Мовкебаева [35], И. А. Оралканова [36] және т.б.;

- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, кіші мектеп жасындағы балаларды тәрбиелеу, оқыту үдерістерін жетілдіру, білім мен іскерлікті қалыптастыру мәселелері [37], М. А. Құдайбергенов [38], Н. В. Кузьмина [39] және т.б. ;

- бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дайындығы мен ақпараттық-коммуникативтік құзыреттіліктеріндегі құзыреттілік тәсілінің мәселелері: Зимняя [40], И. А. Колесникова [41], Я. Ворон [42], В. Хутмахер [43], А. В. Хуторский [44], С. Л. Мищенко [45], С. А. Зайцева [46], Ю. А. Дмитриев [47] және т. б.;

- болашақ мұғалімдердің кәсіби жетілдіру негіздері, шарттары, мәселелері В. И. Земцов [48], В. И. Тесленко [49], Н. д. Хмель [50], м. а. О. Құдайбергенов [51], к. м. Дурай-Новакова [52], С. Т. Жарбулова [53], В. И. Тесленко [54], М. В. З. Джанбубекова [55], Р. К. Бекмагамбетова [56] және т. б.;

- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру негіздері: А. Е. Қарымсақова [57], С. М. Кеңесбаев [58], к. м. Беркімбаев [59], Л. П. Әбішева [60], г. р. Ниязова [61], А. М. Жұмабаев [62], Д. Н. Исабаева [63], т. д. барсай [65], Л. В. Нефедова [66], Г. А. Абдулкаримова [67], Г. А. Абдулкаримова [68], В. А. Абдулкаримова [68]. С. О. Исабек [68], С. К. Әбдібекова [69], к. т. мұлдабекова [70], С. К. Мошкалов [71], е. уайдуллаевна [72], В. А. Богатырева [73], В. А. Ершова [74], С. А. Быков [75], О. П. Осипова [76], А. А. Шамшурина [77], Л. Д. Ситникова [78], С. А. Зайцева [79] және т. б. ;

- Ақпараттық технологиялар және т. б. Абыканов [80] көмегімен бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетін дамыту негіздері және т. б.;

- студенттерді математикаға оқытуда ЭЕМ-ді қолдану негіздерін оқып үйренеді.

-ақпараттық-коммуникациялық, компьютерлік технологияларды пайдалана отырып, ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту мәселелері П. Р. Егоров [83], О. И. Кукушкина [84], Е. Н. Норкина [85], Е. П. Трифонов [86].

Осылайша, аталмыш зерттеу жұмысы инклюзивтік білім беру, Бастауыш сынып және АКТ мұғалімдерін дайындау мәселелеріне арналған.

Алайда, педагогикалық жоғары оқу орындарының түлектері мен жұмыс істейтін педагогтар АКТ-ны пайдалану мен ғылыми зерттеулерді талдау кезінде болашақ педагогтарды кәсіби даярлау инклюзивті білім беру үдерісінде дидактикалық қажеттіліктерді қанағаттандыру қабілетінің төмен екендігін көрсетеді. Атап айтқанда, қазіргі заманғы жоғары оқу орындарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану дағдылары бойынша бастауыш сыныптардың болашақ мұғалімдерін даярлау деңгейі қазіргі заманғы мектептердің талаптарына толық сәйкес келеді.

Бұл Қазақ хандығының 550 жылдығы және Қазақстан Конституциясының 20 жылдығы, жеңістің 70-жылдығы, Ұлы Отан соғысындағы Жеңіс ...

Осыған байланысты заманауи инклюзивті білім берудің өзгеруі жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерінің білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану мүмкіндіктерін жетілдірудің маңыздылығы былайша анықталады:

Қарама-қайшылықтар негізінде-Педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға қоғамды дайындаудағы проблемалары мен қажеттіліктерінің теориялық-әдіснамалық негіздерін жеткіліксіз есепке алу.;

- инклюзивтік білім беру жағдайында педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануының мүмкін еместігі мен оларды ЖОО-да пайдаланудың болмауы арасында айқын қарама-қайшылық туындайды.

Бастауыш білім беруде бұл мәселені зерттеу ғылым мен практиканы дамыту қажеттілігін көрсетеді. Бұл мәселенің өзектілігі мен жеткіліксіз білімі "инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерінің дайындығы" атты диссертация тақырыбын алуға негіз болды. Анықталған қарама-қайшылықтар осы салада жүргізілетін ғылыми зерттеулерге шолу және талдау жүргізу, арнайы педагогикалық тәжірибе өткізу жолымен педагог-психологтардың кәсіби даярлығында инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану бойынша теориялық тәсілдер мен практикалық ұсыныстардың бірыңғай жүйесі түрінде ұсынуға негіз болып табылады.

Зерттеу мақсаты: инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерінің дайындық әдістерін жүйелеу және теориялық негіздеу.

Зерттеу нысаны: жоғары оқу орындарында педагог-психологтарды кәсіби даярлау үдерісі.

Зерттеу пәні: педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындау.

Зерттеу болжамы: балалардың ерекше қажеттіліктерін және мектеп жүйесінің талаптарын ескере отырып, егер педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға даярлаудың теориялық негіздері, сондай-ақ педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға даярлаудың құрылымдық бөлігі анықталса, бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындық нәтижелерін болжауға болады.- егер ЖОО-ның педагогикалық үдерісінде сынақтан өтетін арнайы курс бағдарламасы ЖОО-ның педагогикалық үдерісінде іске асырылатын болса, онда инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану дағдыларына ие болашақ маманды даярлау жолы анықталады.

Зерттеудің мақсаты, нысаны, пәні және болжамына сәйкес келесі зерттеу міндеттері анықталды:

1. Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың теориялық негіздерін анықтау.

2. Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін анықтау.

3. Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделін құру.

4. Инклюзивті білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды дайындау әдістемесін әзірлеу және оның тиімділігін растайтын тәжірибелерді өткізу.

Зерттеудің негізгі идеясы: бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындығы білім беру үдерісін тиімді ұйымдастыруға ықпал етеді.

Зерттеудің теориялық-әдіснамалық негіздері әзірленді: тұлға теориясы, рухани - адамгершілік тәрбие теориясы және философия, педагогика, психология, әлеуметтану аясындағы ғылыми-зерттеу жұмыстарына сәйкес келетін басқа да ғылыми әзірлемелер.

Зерттеу көздері:

Қазақстан Республикасы Үкіметінің ресми материалдары; жоғары оқу орындарында білім беру мәселелері бойынша білім және ғылым министрлігінің бағдарлы (нормативтік) құжаттары мен оқу-әдістемелік кешендері (стандарттар, типтік оқу жоспарлары, оқулықтар, оқу құралдары және т. б.));

Қазақстан Республикасының Білім беру бағдарламалары; білім беруді ақпараттандыру тұжырымдамасы мен бағдарламасы; ғылыми-зерттеу мәселелері бойынша философтардың, педагогтардың, психологтардың, ғалымдардың ғылыми еңбектері;

оқытушылардың ғылыми жетістіктері мен үздік тәжірибелері; оқу үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану бойынша ғылыми зерттеулер мен жұмыстар.

Зерттеу кезеңі:

1 кезең (2014-2015 жж.) - теориялық-іздеу: зерттеу мәселесі, зерттеудің мақсаттары мен міндеттері анықталды, зерттеудің ғылыми аппараты дайындалды, зерттеудің теориялық негіздері әзірленді. Зерттеу мәселелері бойынша философиялық, психологиялық-педагогикалық және әдістемелік жұмыстар талданып, талданды, зерттелетін проблемаға сәйкес озық педагогикалық тәжірибе жинақталды, осы мақсат үшін арнайы әзірленген дидактикалық материалдар іріктеліп алынды және педагогикалық эксперименттің анықтаушы кезеңі өткізілді. Отандық және шет елдердің іргелі ғылыми жұмыстарын талдау кезінде проблеманың ғылыми-теориялық негіздері анықталады, ғылыми мақалалар жарияланады. Зерттеудің теориялық-әдіснамалық бөлімдерін сипаттау үшін қажетті материалдар іріктеліп алынды, мақсаттары мен міндеттері анықталды, диссертацияның құрылымы анықталды.

2 кезең (2015-2016 ж. ж.) - практикалық эксперименттің қалыптастырушы кезеңі өткізілді. Эксперимент барысында зерттеу ғылымы қаланды, сондай-ақ жоғары білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануының құрылымдық-мазмұнды моделі әзірленді. Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау әдістемесі әзірленді, ал оның тиімділігі практикада тексерілді.

3 кезең (2016-2017 жж.) - эксперимент барысында алынған деректер бойынша қорытынды жасалды. Зерттеу нәтижелері талқыланды, статистикалық және математикалық өңдеу жүргізілді, сондай-ақ диссертацияның тиісті ресімделуі жүргізілді.

Зерттеу әдісі. Осы міндеттерді шешу үшін келесі зерттеу әдістері қолданылды:

1. теориялық әдістер: Зерттеу мәселелері бойынша философиялық, психологиялық-педагогикалық, әдістемелік зерттеулер мен әдебиеттерді шолу және талдау, білім беру стандарттарын, білім беру бағдарламаларын, басқа да нормативтік құжаттар мен озық педагогикалық тәжірибені талдау, индуктивті-дедуктивтік талдау, жалпылау, салыстыру, модельдеу.

2. эмпирикалық әдістер: бақылау, сұхбат, сауалнама жүргізу, тестілеу, педагогикалық тәжірибе, эксперименттік мәліметтерді өңдеудің статистикалық әдістері, Математикалық статистика әдістері.

Зерттеу базасы: зерттеудің педагогикалық эксперимент бөліміне 120 студент қатысты. Олардың ішінде Алматы қаласындағы Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің 5B010200-Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі мамандығының 60 студенті, Шымкент қаласындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық институтының 5B010200-Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі мамандығының 60

студенті бар.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы және теориялық маңыздылығы:

- "инклюзивті білім беру ортасы" зерттеу тақырыбы бойынша»;
- "педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау" ұғымының мәні анықталды";
- инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері анықталды;
- инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың құрылымдық-мазмұнды моделі әзірленді;
- инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануға педагог-психологтарды дайындау әдістемесі әзірленді.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы: Зерттеу барысында жасалған теориялық қорытындылар, ұсынылған әдістеме бастауыш сынып мұғалімдеріне инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Зерттеу материалдары жоғары оқу орындарында, біліктілікті арттыру курстарында, бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау үшін арнайы оқу орындарында, сондай-ақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жұмыс тәжірибесінде пайдаланылуы мүмкін.

Қорғау ережелері:

инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануға болашақ мамандарды даярлаудың әдіснамалық және теориялық тәсілдеріне жүргізілген талдау бастауыш мектеп практикасында сапалы білім беру жүйесі қалыптасқанын кепілдендіруге мүмкіндік береді;

инклюзивті білім беруде АКТ-ны қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері;

инклюзивті білім беруде педагог-психологтарды АКТ-ны пайдалануға даярлаудың құрылымдық-мазмұнды моделі мотивациялық, когнитивтік, ерік өлшемдері мен көрсеткіштерінің жиынтығын білдіреді және қарапайым, функционалдық және жүйелік деңгейлерге сәйкес іске асырылады.;

инклюзивті білім беру контекстінде педагог-психологтарды АКТ-ны қолдануға дайындау әдістемесі (арнайы курс бағдарламасы, жаттығулар, тапсырмалар, оқушылардың АКТ-құзыреттілігін тестілеу үшін педагогикалық жағдайлар) және пилотаждық эксперимент нәтижелері қарастырылады.

Зерттеу нәтижелерін бекіту.

Ғылыми-зерттеу жұмысының негізгі қорытындылары, теориялық және практикалық нәтижелері халықаралық конференцияларда талқыланды:

"Жоғары педагогикалық мектептің инновациялық білім беру ортасының жағдайын ұйымдастыру және мазмұнын институционалдандыру" халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары (Павлодар, 2015 ж.);

"Қазақстан халықаралық білім беру кеңістігінде" жас ғалымдардың VII Халықаралық ғылыми конференциясының материалдары. (Алматы, 2015);

"Психология және педагогиканың даму тенденциялары"-(Уфа, 2015); "жас ұрпақ арасында ғылымның дамуы: теория және практика" XX Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары (Новосибирск, 2016));

Материалдар халықаралық ғылыми-практикалық конференция " ақпараттық-компьютерлік технология мектепке дейінгі білім беруде» ;

"Қазіргі ғылымның өзекті мәселелері және оларды шешудің мүмкін жолдары "III Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары (Дубай-БАӘ, 2016);" бастауыш білім беру педагогикасы: дәстүрлер мен инновациялар" халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары (Мәскеу, 2017).

Қазақстан Республикасының бастауыш білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды интеграциялау мәселелері " (ҚазҰПУ хабаршысы.б. э. Бауман. Абай сериясы "Педагогикалық Ғылымдар", Алматы, 2015), "инклюзивті қоғам құруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қалыптастыру" (Вестник КазНПУ им.б. э. Бауман. Абай сериясы "физика и математика", Алматы, 2015), бастауыш сынып мұғалімдерінің қызметіндегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлі (Вестник КазНПУ.б. э. Бауман. Абай сериясы "педагогические науки", Алматы, 2015), "инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау" (Вестник КазНПУ им.КазНПУ.б. э. Бауман.Абай сериясы "Педагогикалық Ғылымдар", Алматы, 2016), "денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмыс жасауда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану негіздері" (Л. н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.Л. Н. Гумилев Атындағы ЕҰУ "Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық шарттары" (Павлодар мемлекеттік университетінің хабаршысы, педагогика ғылымдарының сериясы, Павлодар, 2016)," Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру контекстінде бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануы " (Халықаралық экологиялық және ғылыми білім журналы, Түркия, 2016),), "Компьютерлік технологияларды қолдану арқылы педагог-психологтарды кәсіби қызметке даярлаудың педагогикалық шарттарын анықтау мәселелері" (Пәнаралық ғылыми журнал" Web of Scholar", Украина, 2016), "мектепте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану әдістері" (Ғылыми журнал" Tap Chi Khoa Hoc", Ханой, 2016)," инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың АКТ-құзыреттілігін дамыту бойынша ғылыми-зерттеу жұмысының бағдарламасы мен түйіндемесі "("espacios", Венесуэла, 2017). Баспа өнімдері.

Тақырыб бойынша барлығы 24 ғылыми мақала жарияланды. Оның ішінде 6 мақала ҚР БҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда, 2 мақала Скопус деректер базасына енгізілген шетелдік журналдарда, 3 мақала шетелдік ғылыми журналдарда, 4 мақала - халықаралық конференция материалдарының жинағында, 5 мақала жақын және алыс шетел

халықаралық конференция материалдарының жинағында, 1 мақала Ұлттық ғылыми журналдарда, 1 мақала ғылыми мақалалар жинағында, 2 мақала ғылыми мақалалар жинағында, 2 мақала ғылыми мақалалар жинағында, 2 мақала)

Зерттеу нәтижелерінің анықтығы, бекітілуі және іске асырылуы тиісті әдіснамалық және теориялық принциптермен, зерттеу пәніне сәйкес әдістер мен тәсілдерді қолданумен, зерттеу мақсатының педагогикалық эксперимент бағдарламасына сәйкес келуі, бастапқы және қорытынды көрсеткіштер нәтижелері бойынша қорытындылармен, педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындығын қалыптастырудағы қызметінің тиімділігін тексерумен қамтамасыз етіледі.

Құрылымы кіріспеден, екі тараудан, қорытындыдан, әдебиеттер тізімінен және қосымшалардан тұрады.

Кіріспеде зерттеу тақырыбының өзектілігі ашылады, ғылыми аппарат ашылады: зерттеу объектісі, зерттеу пәні, зерттеудің мақсаты мен міндеттері, зерттеудің жетекші идеясы, зерттеудің теориялық негіздері, зерттеу көздері, әдістері, кезеңдері, ғылыми жаңалығы, теориялық және практикалық маңыздылығы, ғылыми дүниетанымы, қорғауға ұсынылатын принциптері.

"Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды даярлаудың теориялық негіздері" бөлімінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың теориялық негіздерін жүйелеу, инклюзивті білім беру мәселелерін, болашақ маманды даярлау мақсатында зерттеулердің құқықтық, гуманистік, аксиологиялық, педагогикалық, психологиялық бағыттылығын шолу және талдау ұсынылған. Зерттеу жұмысының теориялық негіздерін көрсететін негізгі ұғымдар, атап айтқанда "интеграция", "инклюзия", "инклюзивтік білім беру", "құзыреттілік", "ақпараттық-коммуникациялық технологиялар" ұғымдары талқыланып, жүйеленді. Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері анықталды, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтардың құзыреттілігін қалыптастыру мәселелерін зерттеудің әдіснамалық тәсілдері мен дидактикалық принциптері анықталды. Зерттеу міндеттеріне сәйкес, бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындығын арттыру мақсатында

Құрылымдық-мазмұнды модель әзірленді, мазмұндық компоненттер және ұсынылған модельдің деңгейлері анықталды.

"Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды даярлау әдістемесі" екінші бөлімінде инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтардың дайындығының алғашқы диагностикасы ашылады, педагогикалық эксперименттің мазмұны ашылады. Сонымен қатар, педагогикалық эксперименттің ұсынылған әдістемесі

мен өткізу кезеңдері талданып, қорытынды жасалды.

Жүргізілген зерттеу нәтижесінде инклюзивті білім беру саласында жұмыс істейтін педагог-психологтарды арналған "Бастауыш білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану" Арнайы курстық бағдарламасы әзірленді.

Қорытындыда теориялық және педагогикалық эксперименталды жұмыстың нәтижелеріне негізделген ғылыми ұсыныстар берілді, сондай-ақ жалпы ғылыми-зерттеу жұмысы бойынша қорытынды жасалды.

Қосымшада педагогикалық экспериментте қолданылған Әдістеменің компоненттері ұсынылған: қарым-қатынастың түс тесті (м. Люшер тесті); Тулуз-Пьерон тесті; Уильямс шығармашылық тесті; "отбасы және компьютер" сауалнамасы; "оқушылардың инклюзивті мектепте АКТ-ны қолдануға қатынасы" сауалнамасы; "оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға уәждемесі" сауалнамасы.

1 ИНКЛЮЗИВТІК БІЛІМ БЕРУДЕ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУҒА ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫ ДАЯРЛАУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

1.1 инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды дайындау проблемаларының қазіргі жағдайы

ЖОО-лар елдегі білім беруді реформалау контекстінде болып жатқан әлеуметтік-педагогикалық үдерістерді түсінетін жаңа тұжырымдамалық ойлау жүйесі бар педагогтарды даярлау қажеттілігін дер кезінде түсініп, осы мәселені шешуге белсенді кірісті.

Инклюзивті білім беру саласындағы тәжірибе мен ғылыми зерттеулерді жалпылама талдау қоғамның қалыпты дамып келе жатқан құрдастарымен денсаулық мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеуге оң көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі. Білім беру мекемелерінің өзі маңызды орын алады, өйткені олардың оқытудың жаңа моделіне дайындығы табыстылық критерийлерінің бірі болып табылады.

Қазақстанның білім беру жүйесі бүгінде дені сау балаларды ғана емес, сонымен қатар әртүрлі әлеуметтік факторлар мен әлеуметтену ерекшеліктерін ескере отырып дамуында әртүрлі ауытқулары бар балаларды тәрбиелейтін және оқытатын жоғары білікті мектеп мұғалімдеріне мұқтаж.

Бұл мәселенің маңыздылығы соншалық, ол халықаралық және мемлекетішілік құқықтық құжаттарда айқын көрсетілген. "Мүгедектік туралы Дүниежүзілік баяндамада" жалпы білім беру мұғалімдерінің арнайы дайындығы инклюзивті білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылады [87]. Бұл құжатта: "мемлекеттік жалпы білім беретін мектептерде мұғалімдердің арнайы дайындығы олардың сенімділігін арттырып, денсаулығы шектеулі балаларды оқыту дағдыларын жақсартып алады. Инклюзия принциптері мұғалімдерді даярлау бағдарламаларына кіріктірілуі тиіс және мұғалімдерге инклюзивті білім беру саласында кәсіби білім мен тәжірибе алмасуға мүмкіндік беретін басқа да бастамаларға енгізілуі тиіс."

Біздің еліміздің білім беру саясатының өзекті мәселелері:

кафедраның құрамына кадрларды даярлау сапасын арттыру және жетілдіру, білім берудің ғылыми-әдістемелік жүйесін түбегейлі жаңарту, оқытудың түрлері мен әдістерін өзгерту, озық білім беру тәжірибелерінің алшақтығын және қазіргі қоғамның оларға деген қажеттілігін жою, білім берудің жаңалығын талдау, білім беруді жетілдіру процесінде сабақтастықты қамтамасыз етуде оның маңыздылығын арттыру және жоғары деңгейде заманауи технологияларды қолдану мүмкіндігі мәселелері кіреді.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 Қаулысымен бекітілген жалпы бастауыш білім берудің мемлекеттік міндетті стандартында: "...ерекше білім беру қажеттілігі – қажеттілігі) - бұл қандай да бір

себептермен білім алуда тұрақты немесе уақытша қиындықтарға тап болатын балалардың, соның ішінде физикалық және психикалық ауытқулары бар балалардың қажеттілігі", - делінген хабарламада. - бірлескен оқыту және тәрбиелеу, арнайы жағдайлар жасау, білім беру бағдарламаларына сәйкес басқа санаттағы білім алушыларға тең қол жеткізуді қамтамасыз ету арқылы Дамуында мүмкіндігі шектеулі тұлғаларды түзету, педагогикалық және әлеуметтік қолдау көрсету", - делінген хабарламада.

Дамуында ауытқулары бар балаларға арналған білім беру бағдарламасының тиімділігі денсаулық пен жас проблемаларының бастапқы нүктесін анықтаудан басталады.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым саласын дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы мүмкіндігі шектеулі балалар үшін инклюзивті білім беруді көздейді [3].

Бүгінгі күні орта оқу орындарында оқитын балалардың 32% инклюзивті біліммен қамтылған. Бұл мекемелерде ерекше жағдай жасалған және 25 985 мүгедек бала (28%) дені сау құрдастарымен бірдей білім алуда. 2019 жылға қарай мектептердің 70% инклюзивті білім беруге бейімделеді.

Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі адамдарды қолдауға бағытталған құқықтық құжаттарды талдау барысында инклюзивті білім беруді дамытудың негізіне алынған құқықтық реформалар болып табылатыны анықталды. Бүкіл әлемге белгілі мамандандырылған мекемелер Дүниежүзілік белгілі инклюзивті білім беру нысандарын пайдаланады. Бұл оқыту нысандары әрбір жеке балаға тұрғылықты жері бойынша білім алуға мүмкіндік береді.

Арнайы білім берудің даму барысын қарастыра отырып, Н. Н. Малофеев бірнеше кезеңдерді атап өтті. Олар:

1-кезең-VIII ғасыр және XII ғасыр-агрессиядан және төзбеушіліктен мүгедектерге қатысты жеккөрушілік сезімдерінің тұжырымдамасы;

Кезең 2-XII ғасыр және XVIII ғасыр-есту қабілеті жоқ, мүгедектерге деген жағымсыз сезімнің тереңдігінен бекер емес балаларды бөлек тәрбиелеу мүмкіндігін ұғыну;

3 - кезең-XVIII ғ. аяғы-XX ғ. басы-жалпы даму нормасынан, сенсорлық бұзылыстары бар балаларды оқыту мүмкіндігінен ауытқитын балалардың білім алу құқығын тану;

4-кезең-XX ғасырдың басынан XX ғасырдың 70-ші жылдарына дейін-арнайы білімді анық түсінуден тек дамуында ауытқуы бар балалардың жекелеген санаттары үшін арнайы білімді қажет ететін барлық балаларды оқытуға өсу; арнайы білім беру жүйесін дамыту және саралау;

5 кезең-XX ғасырдың 70-жылдарынан қазіргі уақытқа дейінгі кезең-тең құқықтан, сегрегациядан (оқшаулаудан) интеграцияға (интеграцияға) көшу кезеңдері [18].

Білім - мәдениет дамуының және қызмет етудің күрделі тарихи процесінің бір бөлігі болып қала береді. Н. н. Малофеев қоғам мен мемлекеттің денсаулық мүмкіндіктері шектеулі адамдарға қарым-қатынасының эволюциясын 5 кезеңге бөліп қарастырады [18, 15 Б.].

Ол кестені төменнен көруге болады (кесте 1).

Кесте 1. Шетелдердегі ерекше білім беруді қажет ететін адамдарды оқытудың пайда болуы мен қалыптасу кезеңдері

Кезең-дер	Атауы	Уақыт	Батыс мемлекеттердегі кезеңдердің сипаттамасы
1	Пайда болу кезеңі	Б.э.д VIII ғасыр– б.э.ХІІ ғасыр	Ауытқуы бар балалардың құқықтық нормалары мен заңдылықтарын бекіту қажеттілігін жете түсінуі мен мойындауы.
2	Оқыту мүмкіндігін жете түсіне бастауы	ХІІ ғасыр -ХVІІІ ғасыр	Сенсорлық бұзылыстары бар балаларды оқыту. Алғаш арнайы мекемелердің пайда болуы.
3	Үш түрлі категориядағы балаларды оқыту: есту бұзылыстары бар, көру бұзылыстары бар және ақыл-есі кем	ХVІІІ ғасыр – ХХ ғасыр	Арнайы оқу орындарының ашылуы мен арнайы білім беруді кіріктіру туралы алғашқы заңдылықтар мен актілердің пайда болуы.
4	Барлық бұзылыстары бар балаларды оқыту қажеттілігінің бар екенін жете түсіну	ХХ ғасырдың басы мен –ХХ ғасырдың 70-жылдары	Ауытқу түріне байланысты көмек қажет ететін балалардың барлығына қолдау көрсету. Интеграциялау – «Нормаға келтіру моделінің» жүзеге асуы.
5	Арнайы білім беру үдерісінен балаларды қоғамға кіріктіру	ХХ ғасырдың 70-жылдары мен қазірге дейінгі кезең	«Нормаға келтіру моделінің» жүзеге асуы. Арнайы білім беру үдерісінен жалпы білім беру үдерісіне енуі.

"Инклюзивті білім беру "ұғымының мәні" inclusion" ағылшын терминін, яғни" интеграция, енгізу" дегенді білдіреді, француз тілінен аударғанда "inclusif"," өзіне кіріспе" дегенді білдіреді, латын тілінен аударғанда" include " - "ену"дегенді білдіреді. Сөздікте инклюзивті білім беру - бұл жалпы білім беруді дамыту процесінде барлық адамдарды оқыту, сондай-ақ түрлі қажеттіліктері бар балаларға бейімдеу арқылы ерекше қажеттіліктері бар балаларға білім алуға қол жеткізу делінген.

Қабылданған халықаралық-құқықтық актілер жынысының, нәсілі, діні, мәдени, этникалық немесе тілдік ерекшеліктері, денсаулық жағдайы, әлеуметтік шығу тегі, босқын мәртебесі және т. б. белгілері бойынша кез келген кемсітуді қоспағанда, адамның білім алуға құқығын белгілейді.

Сонымен қатар, зерттеу нысанына байланысты, ең алдымен, Біз "инклюзивті білім беру" ұғымын анықтауға тоқталамыз.

"Инклюзивті білім беру " ұғымы Қазақстан Республикасының" Білім туралы " Заңында көрсетілген. Бұл тұжырымдама нақты білім беру қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерді ескере отырып, барлық оқушылар үшін

білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ететін процесс ретінде түсініледі. Бұл жағдайда қосымша білім беру бағдарламаларын қажет ететін адамдар ("Білім туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабы). Яғни, мәселе бірінші кезекте студенттермен шектеледі ("денсаулық жағдайы бойынша білім алуда тұрақты немесе уақытша қиындықтарға тап болады"). Бұл жағдайда Дарынды емес балалар қолданылады. Басқаша айтқанда, Ерекше білім беру қажеттілігі ұғымы да қолданылмайды.

ЮНЕСКО-ның әдістемелік материалдарында нақтыланған инклюзивті білім беру тұжырымдамасы мынадай анықтама берді: "инклюзивті білім беру-бұл жалпы білім беру жүйесіне қосылатын барлық балалардың физикалық, психикалық, зияткерлік, мәдени, этникалық және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан тұрақты тұруын қамтамасыз ететін білім беру процесін ұйымдастыру. Бұл жағдайда мектептер өз оқушыларына қажетті арнайы қолдау көрсетеді."

Саламан декларациясының құжаттарында былай делінген: "бұл жалпы білім беретін мекемелердегі білім беру қызметінің жүйесі, балалардың тұрғылықты жері бойынша білім алуға және оқуға толық құқығы бар деген қағидатқа негізделген.(Саламанка, Испания, 1994)" Воля " осы терминді анықтауда отандық ғалымдардың жұмыстарында, шетелдік ғалымдардың жұмыстарында аталған проблеманың түрлі аспектілері қарастырылады. Зерттеу барысында 28 ғылыми сілтеме қарастырылды. Олардың кейбірін төмендегі кестелерде көруге болады.

Инклюзивті білім беруді түсіндіруде, әдетте, келесі кестеде отандық зерттеушілер арасында бірыңғай позиция жоқ (кесте.2).

Кесте 2. Отандық зерттеу еңбектеріндегі «Инклюзивті білім берудің» анықтамасы

Автор	Инклюзивті білім туралы берген анықтамасы
1	2
Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері	Инклюзивті білім беру – баршаның сапалы білімге қол жетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған білім беру жүйесін тарату процестерінің бірі болып табылады. Ол балалардың дене, психикалық, зияткерлік, мәдени-этникалық, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына айрықша білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың сапалы білім алуы үшін және олардың әлеуметтік бейімделуін, социумға кірігуін көздейді [13].
Сүлейменова Р.А.	Денсаулық жағдайына, әлеуметтік, этникалық және экономикалық жағдайына қарамастан, барлық балаларды ақысыз оқу үдерісіне қосуды көздейтін

Мовкебаева З.А.	Жалпы білім берудің қолжетімділігін және барлық балалардың, соның ішінде мүмкіндігі шектеулі балалардың әртүрлі білім алу қажеттіліктеріне бейімделуін білдіретін жалпы білім берудің даму үдерісі [34, б.6].
Оралканова И.А.	Балалардың әртүрлі білім алу қажеттіліктерін түсіну және білім беру үдерісіне толығырақ қатысу, жұртшылықты тарту және білім берудегі бөлектеу мен кемсітуді жою арқылы осы қажеттіліктеріне сай қызметтер көрсету [35, б.32].
Рсалдинова А.К.	Білім беру, әлеуметтік, түзету-дамыту қызметтерінің сапасына кепілдік бере отырып, білім беру ұйымдарының барлық түрлерінде мүмкіндігі шектеулі тұлғалар үшін арнайы білім беру жағдайларын жасауға және оған қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған мемлекет саясаты [26, б.7].
Байтурсынова А.А.	Инклюзивті білім беру – бұл барлық білім беру ұйымдарында арнайы білім беруге жағдай жасау үшін, ондағы кедергілерді жою арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды білім беру үдерісіне ендіруді қамтамасыз ететін мемлекеттік саясат [33].
Құлсариева А.Т.	Мүмкіндігі шектеулі балалар мен жасөспірімдерді кәдімгі білім беру ұйымдарының білім беру үдерісіне белсенді түрде қосу және барлық санаттағы балалардың білім алу қажеттіліктерін қамтамасыз ету мақсатында жалпы білім беру жүйесі мен оқу-тәрбиеүдерісін қайта құру [89, б. 6].

Кестеде берілген анықтамалардың түрлілігіне қарап, инклюзивті білім беруді түрлі тұрғыдан түсіндіру тәжірибесін байқаймыз.

Төмендегі кестеден шетелдік ғалымдардың инклюзивті білім беру анықтамалары берілді. Мұнда да бір мәселенің түрлі қырынан танылуын байқауға болады. Яғни шетел ғалымдарының да «инклюзияға» анықтама беруде бірыңғайлылық жоқ (кесте 3).

Кесте 3. Шетелдік зерттеу еңбектеріндегі «Инклюзивті білім беру» туралы анықтамалар

Автор	Инклюзивті білім туралы берген анықтамасы
1	2
Renzaglia A.	әлеуметтік қоғам үшін әр баланың ерекшелігін тану [90].
Jackson R.	ерекше қажеттіліктері бар балаларды басқа дамуы қалыпты оқушылармен бірге оқыту үшін оқу орнында бірегей жағдай жасау [91].
Shemesh Y.R.	мүмкіндігі шектеулі балалардың тұрғылықты жеріне жақын орналасқан жалпы орта мектептерде білім алуы және тәрбиеленуі [92].
Voltz D.L.	мүмкіндігі шектеулі балалардың мектеп кеңістігінде басқа оқушылармен бірге толық ынтымақтастықта араласуы және сыныптан тыс іс-шараларға бірге қатысуы [93].
Ryndak D.L.	ерекше қажеттіліктері бар балаларды бір оқу жоспарына қосу, олардың мектеп ұжымына кірігуіне көмек көрсету, әлеуметтік бейімдеу, жағымды ахуал құру [94].
Bakke T.W.	жалпы білім беру үдерісіне мүгедек балаларды да толық қамту үшін жағдай жасау [95].

Түрлі шетелдік тәсілдерді зерттеу нәтижелері мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік берді: "инклюзивті білім беруде ерекше қажеттіліктері бар балаға басты рөл беріледі." Осылайша, инклюзия білім беру үдерісімен емес, қоғамдағы баланың жағдайына тікелей байланысты деп танылуы тиіс деп саналады.

Инклюзивті білім беру проблемасымен қатар, өз бетінше оқуға мүмкіндігі бар балалар туралы мәселе қарастырылуда. Өз бетінше оқуға мүмкіндігі бар балаларды анықтау заңда көзделмеген. Психологияның Оксфорд сөздігінде студенттің жеке мүмкіндіктері - бұл нақты адамды басқалардан құрылымдық (конституционалды) ерекшеліктері, бас миының нейродинамикалық ерекшеліктері, бас миының жарты шарының функционалдық асимметриясының ерекшеліктері және басқа да белгілері бойынша ерекшеленетін психофизиологиялық сипаттама.

Студенттің психофизиологиялық сипаттамасының ерекшелігі оның өзіндік мүмкіндіктері болып табылады.

Зерттеу жұмысының мақсатына байланысты біз "даму ерекшеліктері" ұғымына нақты білім беру қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін анықтауды біріктіруді ұсынамыз.

Ресейлік ғалымдар инклюзивті білім беруді анықтау кезінде инклюзия мен интеграция мазмұнының шекараларының түйісуіне үлкен мән береді. А. Нестерова мен И. Максименко инклюзивті білім беру интегративті оқытудың ажырамас бөлігі болып табылады деп санайды [96, 71 Б.]. О. Н. Ертанова" инклюзия "термині" интеграция"терминінің синонимі болып табылады деген қорытындыға келеді.

Осы екі ұғымның мағынасы ұқсас деп есептейді [97, б.18]. Н. М. Назарова сондай-ақ" қосу "және" интеграция " осы екі ұғымның арасындағы тығыз байланыстарға сүйене отырып, бір процесті сипаттайды [98, б. 78]. Е. А. Экзханованың пікірінше, "интеграция" - бұл "қосылудың" бастапқы сатысы [99, 24 б.].

Философиялық тұрғыдан интеграция-бұл негізгі мақсаты біріктіру, қалпына келтіру, біріктіру, яғни тұтастық болып табылатын процесс немесе шаралар кешені. Бұл физикалық кеңістікте да, адамгершілік тамырында да көрініс табуы мүмкін [100, б.158].

Елімізде бірыңғай тегін білім беру жүйесі құрылған сәттен бастап мемлекеттің әрбір мүшесі білім алуға қатысуға құқылы. Я. а. Коменский "ұлы дидактикадан" басталатын идеяға сәйкес, елдің барлық азаматтары, соның ішінде мүгедек балалар білім алуға құқылы.

Арнайы білім берудегі интеграциялық үдерістер XX ғасырдың 90-шы жылдары ғана басталды, ал біздің елімізде 20 жылдан астам уақыт өтті. Маслиева С. Н. арнайы білім беруден мамандандырылған білім беруге дейінгі жол-бұл дайындықсыз жол екенін атап өтті. Оның пікірінше, кеңестік кезеңнен кейін пайда болған елдердің білім беру үдерісіне интеграцияны енгізу әлеуметтік-экономикалық құрылыстағы өзгерістерге байланысты [102].

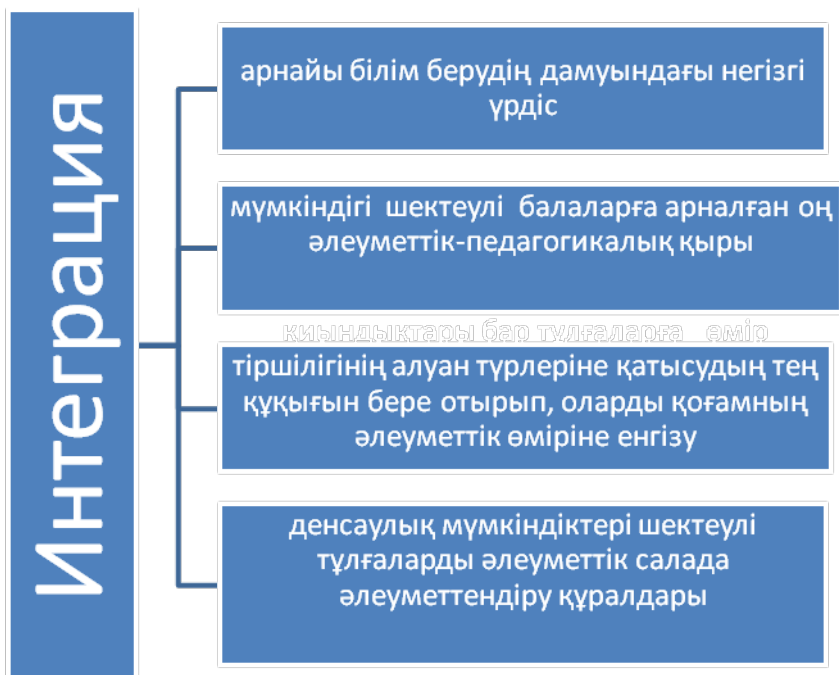
Республикадағы және бірқатар ғалымдар: И. Бейсенбаева, И. А. Құдайбергенов, Г. С. Болтаев, Н. А. Оразаева пәнаралық байланыстар негізінде оқу үдерісін ұйымдастыру мәселелері, И. Р. Ақтиниария, Р. К. Аббасов, Н. Жаманбаева, Д. С. орта мектептің білім беру процесіндегі интеграцияның педагогикалық негіздері, М. А. Абитова н. Шолпанқұлов, Г. А. Мендигалиева, Г. А. Мендигалиева, Г. А. Абитова н. Шолпанқұлов, Г. А. Мендигалиева жаңа үлгідегі мектептерде ғылым мен тәжірибені интеграциялаудың педагогикалық негіздері туралы, ал А. А. Мұханбетжанова-бастауыш білім беру мазмұнын интеграциялау туралы айтты. Бұл жұмыстар қазіргі білім берудегі және республиканың педагогикалық ғылымындағы интеграциялық құбылыстарды ғылыми-практикалық анықтауға бағытталған алғашқы зерттеулер болып табылады [103].

Қ. Сейітқалиевтің айтуынша, Қазақстанда білім беру интеграциясының пайда болуы келесі факторларға байланысты: құқықтық база мен қайшылықтар жеткіліксіз болған жағдайда ол экономикадағы дағдарыстар жағдайында жүзеге асырылады, бірақ дені сау балалардың құқықтарын шектемейді [104, б. 158].

Атап айтқанда, Манаенкова "денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалар-бұл жалпы білім беретін мектептерде мемлекеттік білім алу мүмкіндігі" жұмысында интеграцияның жалпы анықтамасы деп санайды [105].

"Интеграция/интеграция" ұғымына әртүрлі тәсілдерді талдай отырып, интеграцияның өзі көп қырлы болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Тиісінше, сіз оған ешқандай сілтеме бере алмайсыз.

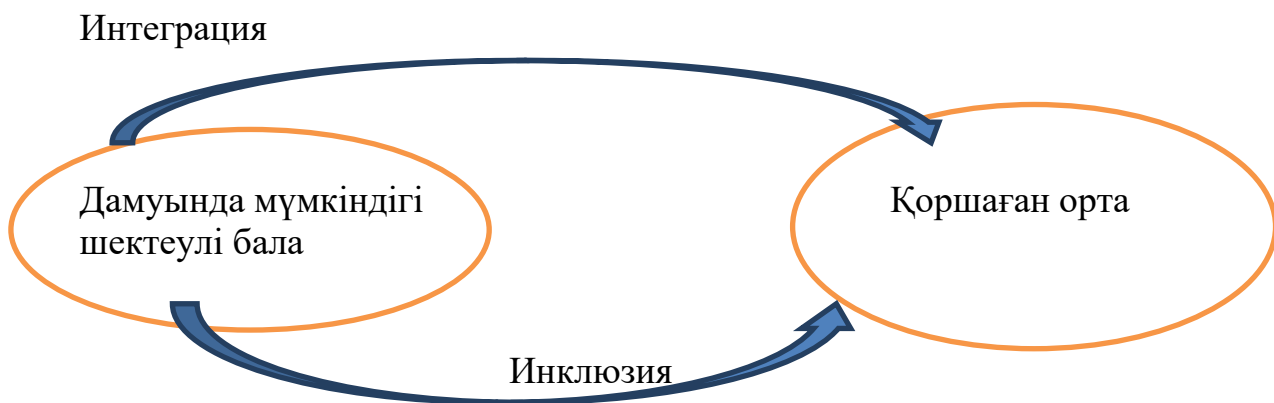
Интеграцияның негізгі қырлары 1 суретте көрсетілген (сурет 1).

Сурет 1. Білім беру жүйесіндегі «интеграция» терминнің құрамы

Кіріктірілген және инклюзивті білім беру мәселелері туралы талдау барысы төмендегідей тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді. Кіріктірілген

білім беру жағдайында негізгі мақсат даму ерекшелігі бар баланы жалпы білім беру ортасының жағдайларына бейімдеу, ал инклюзивті білім беруде – оқу үдерісін осындай баланың қажеттілігіне қарай икемдеу немесе өзгерту болып табылады. Бұдан шығатын қорытынды, интеграция мен инклюзия екі ілеспелі үдеріс (сурет 2).

Сурет 2. Кіріктірілген және инклюзивті білім беру

Осылайша, дамудың ерекше ерекшеліктері бар бала кез келген жағдайда жалпы жағдайларға бейімделіп, білім беру кеңістігіне бейімделуі тиіс. Бұл бейімделу үдерісінде балаға көмек көрсету біріктірілген білім берудің міндеті болып табылады. Екінші жағынан, тәрбиелеудің әдіснамалық, материалдық және ақпараттық аспектілері тек осындай балаға бейімделуі тиіс –бұл инклюзивті білім берудің міндеті.

Инклюзивті білім беру тиімділігін арттыру компоненті ретінде рентабельділіктің түрлі критерийлерімен сипатталады. Мысалы, Н. М. Латыпова мемлекеттің демократиялық құрылысын құру, мемлекеттік мектептерде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үшін ерекше жағдайлар жасау (сынып бөлмелерін, баспалдақтарды жабдықтау және т.б.) сияқты факторларды бөліп көрсетеді. мектеп базасында түзету қызметтерін таңдау мүмкіндігі, педагогикалық құрамның біліктілігін арттыру және т. б. [106, 41 б.].

Т. Л. Лещинская атап өткендей, инклюзивті үдерістер демократиялық қоғамда ғана табысты болуы мүмкін. Осы қоғамда орта адамдар мен мүмкіндігі шектеулі адамдар арасындағы барлық кедергілер жойылуда [107, б. 158].

М. И. Никитина мүгедек балаларды бірыңғай мектеп кеңістігінде қалыпты дамып келе жатқан құрдастарымен қазіргі заманғы қоғамда тез бейімделудің басты шарты ретінде оқытуды атайды. Ол оған келесі аспектілерді енгізуді қарастырады:

–білім беру мекемелерінде барлық балаларды тәрбиелеуге бағытталған білім беру үрдісі ретінде;

–ерекше қажеттіліктері бар балаларды тәрбиелеу мен оқытудың белгілі бір әдістерінен тұратын психологиялық-педагогикалық жүйе [108, 86 Б.]. Силантьева мүгедек балалармен жұмыс істейтін білім беру мекемелерінің бес белгісін атап өтті.

Олар:

- денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға білікті түзету көмегін көрсету;

- ерекше бейімделу қажеттілігі бар бала мәртебесін бөлу;

- мүгедек балалармен жұмыс істеу үшін педагогтарды қайта даярлау;

- оқу орындарын арнайы жабдықтармен жабдықтау;

- қоғамда мүгедектерге төзімділікті насихаттау[109, б. 97].

Инклюзивті білім беру саласындағы зерттеулерді шолу және талдау барысында Қазақстанда инклюзивті білім беру кеңістігін құруда жиі туындайтын және тұрақты қиындықтар анықталды. Оларға жатады::

- мектептерді жеткіліксіз материалдық-техникалық жабдықтау (оқу және әдістемелік әдебиет, арнайы техника, жабдықтар));

- сыныптардағы оқушылардың көп саны (қосылуын қиындатады, мүмкіндігі шектеулі балаларға ерекше көңіл бөлуге мүмкіндік жоқ);

- оқытушының жұмыс бағдарламасының тиімсіздігі (өз бетінше оқуға уақыт жоқ);

- денсаулық мүмкіндігі шектеулі студенттердің өзіне деген сенімділігін

қалыптастыру [110]. Тиімді инклюзивті білім беру жолындағы маңызды кедергі 3. А. Мовкебаеваның позициясы болып табылады-білім беру мекемелері педагогтарының осы үдеріске біліктілігінің төмендігі [111, 6 Б.].

Бұл кедергілерді жою ғана тиімді білім беру процесін қалыптастыруға ықпал ететін болады. Тек осы кедергілер жойылғанда ғана инклюзивті білім берудің жалпы және арнайы жүйелерінің бірыңғай жүйеге біртіндеп кірігуіне алып келеді.

Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беруді іске асыруда үлкен қиындықтарға қарамастан, оның дамуында ерекше қажеттіліктері бар адамдардың толыққанды өмірін қалыптастыру үшін оның маңызы азаймайды.

Сайып келгенде инклюзивті білім беру қоғамдағы әлеуметтендіру құралы ретінде қарастырылуы тиіс.

В. В. Коркунов денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалар инклюзивтік мектепте, мамандандырылған мектепке қарағанда, басқа адамдармен ынталандырылады. Бұл инклюзивті білім беру қажеттілігін тереңдете түседі. Автор мектеп білімі жалпы денсаулық ерекшелігі бар балаларға табиғи мекендейтін ортада қажетті білім мен дағды алуға мүмкіндік береді деп санайды [112, 88 б.].

Н. А. Першина инклюзивті білім берудің негізгі артықшылығы-қарым-қатынас жасай білу және тұлғааралық өзара іс-қимылды қалыптастыру. Оның пікірінше, мұндай оқыту үлгісі денсаулық мүмкіндігі шектеулі балаларға да, коммуникативтік дағдыларды меңгерген қалыпты дамып келе жатқан балаларға да оң әсер етеді. Қалыпты дамып келе жатқан балалар мүгедектерді қоғамның толық құқылы қатысушылары ретінде қабылдауға үйренеді. Инклюзивті білім беруде бейімделу қажеттілігі бар балалар отбасылық тәрбие процесінен еш айырмашылығы жоқ, өйткені тұрғылықты жері бойынша білім алады [113, 70 б.]. С. В. айтуынша Алехина, инклюзивті білім беру-қоғамның толыққанды мүшесін қалыптастырудың өмірлік маңызды процесі [114, б.21]. Инклюзивті білім беруге тек кедергілер ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік мәселелер де кедергі келтіреді (ата-аналардың білім беру жүйесіне сенімсіздігі, білім беру мекемелері басшыларының инновацияларды енгізуге сенімсіздігі).

Бастауыш мектепте инклюзивті білім беруді енгізу осы жүйенің тетіктерін анықтаудың нақты және кешенді тәсілінің қажеттілігін куәландырады. Егер нақты және анық анықтаса, инклюзивті қиындық ерекше қажеттілігі бар балалардың табиғи мектеп кеңістігіне бейімделуі емес, білім беру мекемелерінің өздерін осындай оқушыларға "іріктеу" қиыннан өтуі болып табылады.

Егер дамудың ерекше қажеттілігі бар бала жаңа білім беру жүйесіндегі табиғи процестерге бейімделуі тиіс болса, онда жақсы дамып келе жатқан оқушылар мен мұғалімдер "ерекше" оқушы түсінігімен қалыптастырылуы және тәрбиеленуі тиіс.

Инклюзивті білім беруге сәйкес енгізілетін өзгерістер жалпы мектептің ішкі процесіне әсер етеді. Атап айтқанда, білім беру мекемесіндегі барлық оқушылар, мұғалімдер және басқа да мектеп қызметкерлері енді өзара іс-

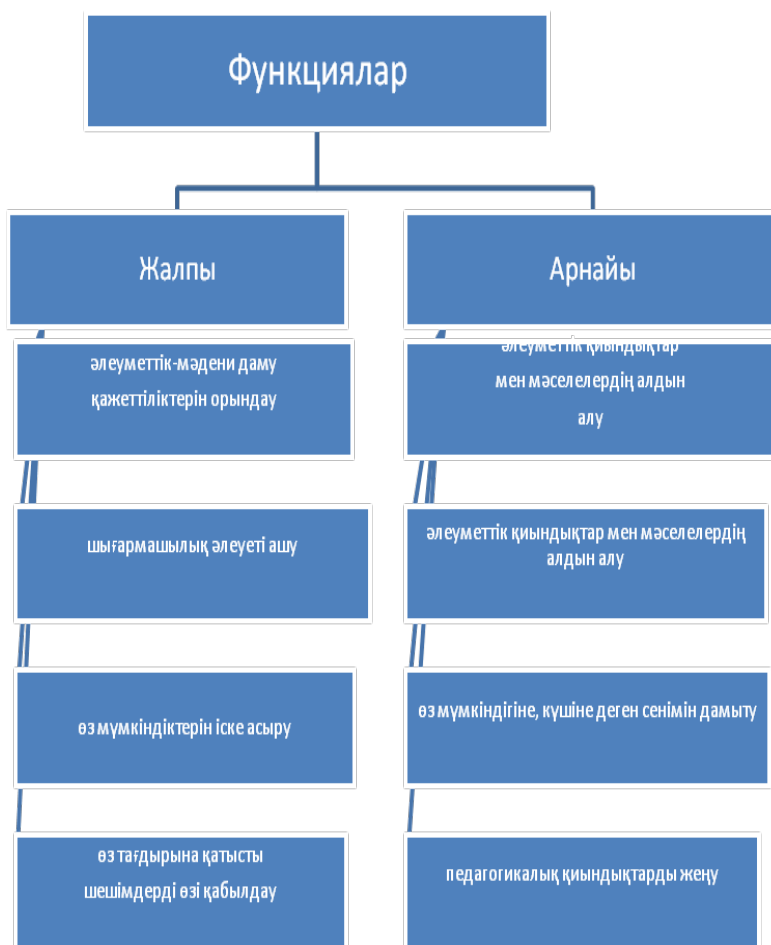
қимылдың жаңа нысандарын құруы тиіс. Сайып келгенде бұл өзгерістер студенттердің тұлғааралық қарым-қатынасын қоса алғанда, оқу үрдісінің барлық салаларын қозғайды.

Е. А. Экжанова" ерекше " балаларға арналған білім беру жүйесінің пәндік-дамытушы, материалдық-техникалық және білім беру компоненттерінің олардың өзара байланысын ескере отырып тұжырымдалуы тиіс екендігін атап өтті [115].

Әрбір мектеп әрбір оқушының зияткерлік, Әлеуметтік және рухани дамуын қамтамасыз ететін бірыңғай білім беру кеңістігін құруы тиіс. Ғалым мектеп денсаулығы мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған маңызды әлеуметтік жүйенің ажырамас бөлігі болып табылатынын және осы ортада балалардың тұлғааралық қарым-қатынасын құруға мүмкіндік беретін кедергісіз келісім кеңістігін құруды ұсынатынын атап өтті [116].

Әлеуметтік орта мүмкіндігі шектеулі балалар үшін маңызды орын болып табылады. Осыны ескере отырып, тұлғааралық өзара іс-қимыл арқылы балалардың қарым-қатынасы үшін кедергісіз орта құру қажет. А. В. Жигайло дәл осы орта Баланың тұлғасын қалыптастыру үшін негіз болып табылатынын көрсетеді.

В. В. Хитрюк инклюзивті білім беру ортасы функцияларының 2 негізгі тобын бөледі (сурет.1). 3).

Сурет 3. Инклюзивті білім беру ортасының функциялары

Суретте көрсетілгендей, инклюзивті ортаның функциялары бірінші кезекте студенттің жеке әлеуетін ашуға бағытталған. Егер инклюзивтік білім беру мектебінде мұндай орта құрылмаса, онда дамуында ауытқулары бар бала онда оқиды, бірақ барлық іс-әрекеттер заңдастырылған, шындық емес, тек сыртқы форманы еске салады.

Жоғарыда айтылған ойлар мен пікірлерді баяндау кезінде, шын мәнінде, сараланған оқыту инклюзияны іске асыру жолындағы кедергілерді жеңуге негізделген, яғни білім беру әрбір оқушының жеке қажеттіліктерін ескерсе, инклюзия кез келген кедергілерді еңсере алатынына сенімді болу қажет.

Қазақстандық мамандардың көпшілігі елдегі инклюзивті білім беру жаңа кезеңге өтуімен түсіндіріледі. Барлық мамандардың білім беру үдерісіне инклюзивті жүйені белсенді енгізу қажеттілігі туралы пікіріне келгенін атап өткен жөн. Өйткені білім берудің мұндай моделі мүмкіндігі шектеулі балалардың жеке дамуы үшін тең жағдай жасауға мүмкіндік береді. Мектептерде тиімді инклюзивті білім беруді қалыптастырудағы түзету-дамыту кеңістігінің маңызды рөлі А. Қ. Жалмұхамедова айқын талданды [117, б. 39]. Қоршаған орта ресурстарының әсер етуі дамушы және кедергісіз ортаны қалыптастыруға әсер етеді деген қорытынды жасауға болады. Бала тұлғасының психофизиологиялық ерекшеліктері қоршаған ортаның мазмұнына елеулі әсер ететінін жоққа шығаруға болмайды. А. Т. айтуынша Баймұратова, білім беру үдерісіне қосылудың табыстылығы ортаның пәндік құрамдас бөліктерімен, атап айтқанда, оқу аудиторияларының санитарлық талаптар мен қауіпсіздік нормаларына сәйкес келуіне, түзетудің жеке құралдарының толықтығына, компьютерлік бағдарламаларға, әдебиеттерге, көруді жақсартуға арналған жабдыққа және басқа да қажетті құралдармен байланысты [118, б.55].

Инклюзивті білім берудің кеңістіктік ресурстары келесі маңызды компоненттерді қамтиды: турникеттер, шектеу желілері, лифттердің болуы, сыныптардағы жарықтандыру деңгейі, сондай-ақ сыныптарда және жалпы мектепте дыбыстық сигнал беруді қолдау.

Инклюзивтік білім беруде тұлғаны тәрбиелеу мен дамыту үшін дидактикалық және түзету жабдықтарына ерекше мән беріледі.

Сыныпта студенттерге берілетін нәрсе деген қорытынды жасауға болады. Бала тұлғасының психофизиологиялық ерекшеліктері қоршаған ортаның мазмұнына елеулі әсер ететінін және сыныптан тыс жүктемені дұрыс есептейтінін болдырмау маңызды. Өйткені, оқудан басқа, толыққанды тұлғаны қалыптастыру және өз қабілеттерін ашу үшін студенттерді денсаулығына және дамуына қарамастан сабақтан тыс қызметке тарту қажет.

Инклюзивті білім беру процесінің әлеуметтік-психологиялық ресурстары әрбір студенттің келесі маңызды қасиеттерін қалыптастыруға негізделеді:

- бірлесіп жұмыс істей білу;
- оқу үрдісіне және сабақтан тыс қызметке белсенді қатысу ; ;
- көшбасшыға басшылық ету және ұстануға ниет;
- қанағаттанарлық сыртқы түрі;
- қолайлы әлеуметтік мәртебе алу;

- дене белсенділігін арттыру және т. б.

Әлеуметтік-психологиялық ресурстар мектептерде бірыңғай білім беру кеңістігін құру үшін пайдаланылады. Мектептерде ерекше қажеттіліктері бар балалардың әлеуетіне ерекше назар аударылуы тиіс. Бұл бағыт белсенділік негізінде тұлғаның болмысын белсенді қайта құруға, жан-жақты дамуға ұмтылатын үйлесімді тұлғаны қалыптастыруға, оның әлі ашылмаған және жасырын ішкі қабілеттерін ашуға арналған.

Осыған орай, инклюзивті білім беру ортасы-бұл дамуында ерекше қажеттіліктері бар балалардың жеке қажеттіліктерін қанағаттандыру, әлеуметтендіру, білім, білік және дағды алу үшін құрылған құндылықты-бағытталған орта. Инклюзияның әлеуметтік құрамдас бөлігі педагогика саласына қарағанда жоғары басымдыққа ие. Білім беру инклюзиясының тиімділігі көп жағдайда денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың әлеуметтік бейімделуінің тиімділігімен анықталатын болады.

Бұл ерекше қажеттіліктері бар адамдардың әрбір санаты үшін белгілі бір орта саны бар жеке білім беру кеңістігі құрылуы тиіс дегенді білдіреді.

Қазақстан Республикасының Адам құқықтары саласындағы заңнамасы елдің басты құндылығы болып табылатын барлық балалардың білім алуға тең құқығы бар екеніне негізделген.

Қазақстан Республикасында тұратын әрбір бала, оның мектептегі білім беру талаптарына сәйкес келе ме, өз тұлғасын гуманистік түсінуді және өзінің даралығын гуманистік қабылдауды қамтамасыз ететін инклюзивті білім беру идеясы қазіргі заманғы дамуға сәйкес педагогтардың құзыреттілігіне жаңа талаптар қояды.

Қазір мұғалімдерге, тәрбиешілерге және мұғалімдерге қойылатын талаптарға сай келетін жаңа жұмыс түрлері пайда болды. Педагогтар дене мүмкіндіктері шектеулі балалармен, интеллектуалды дамумен, қалада немесе ауылда тұратын әртүрлі әлеуметтік топтармен, әртүрлі білім беру топтарымен жұмыс істейтін педагогикалық технологияларды меңгеруі, өзінің жеке тәжірибесіне сәйкес оқытуда шығармашылықпен таңдау және шебер және тиімді пайдалану білігін жетілдіруі тиіс.

Гуманистік білім беру жүйесін зерттеу барысында ғалымдар әлеуметтік конструкциялық теориялар мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытудың толыққанды идеяларын және олардың қоғамға кірігуін қарастыратынын анықтады. Бұл теорияның этикалық-философиялық, гуманистік психология, педагогика және арнайы педагогикалық бағыттағы көптеген зерттеулерге негізделгені белгілі болды. Олардың пайда болу теориялары мен көздері туралы 4-кестенің деректері бойынша айтуға болады.4).

Кесте 4. Инклюзивті білім берудің теориялық негіздемесін қалыптастырған идеялардың бастау көздері

Білім саласы	Инклюзивті білім берудің теориялық негіздемесінің қалыптасуы
Философия	Экзистенциалдық тұжырымдама. Бұл тұжырымдаманың іргетасын қалаған К.Ясперс, А.Камю, Ж.П.Сартр адам – қайталанбайтын бірден бір жалғыз ғана, еркіндікке ие тұлға деп көрсетеді. Мәдени-әлеуметтік конструктивизм теориясы. Оның көрнекті өкілдері: П.Бергер, Т.Лукман, Т. Парсонс, В.Дильтей. Этикалық-философиялық білім аясындағы жекелеп оқыту тұжырымдамасы. Бұл бағыттың өкілдері: В.В.Зеньковский, Б.С.Братусь, Л.Н.Толстой, С.Л.Братченко.
Физиология	Жүйке жүйесінің теориясы мен оның даму қабілеттілігі. Көрнекті өкілі: И.П.Павлов.
Психология	Л.С.Выготскийдің жоғарғы жүйке жүйесінің қалыптасуы мен психиканың мәдени-тарихи даму тұжырымдамасы. Психикалық дамудың ауытқуы мен норма заңдылықтарының тұжырымдамасы. Бұл бағытты негіздеушілер: Л.С.Выготский, С.Л.Рубинштейн, В.В.Лебединский. Психиканың дамуындағы оқытудың жетекші рөлі тұжырымдамасы. Бұл бағыттың негізін қалаушылар: Л.С.Выготский, П.Я.Гальперин. Гуманистік психологияның тұжырымдамасы: А.Маслоу, Ш.Бюллер, К.Роджерс.
Педагогика	Гуманистік педагогика тұжырымдамасы: Ж.Ж.Руссо, И.Г.Песталоцци, А.Дистервег, А.С.Макаренко, М.Монтессори В.А.Сухомлинский, К.Д.Ушинский, П.Ф.Каптерев, Р.Штайнер, С.Т.Шацкий, Ш.А.Амонашвили.

Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесіндегі инклюзивті білім берудің нормативтік-құқықтық базасын жүйелендіруді біз, әрине, мүгедектердің теңдігі және адамның гуманистік идея құру міндеті ретінде белгіленген, халықаралық деңгейде танылған жердегі бүкіл адамзаттың борышы ретінде белгіленген құқықтық актілермен танысудан бастаймыз. Оларға қандай да бір себеппен адам құқықтары мен кемсітушілікке жол бермейтін мәселелер жатады

БҰҰ және ЮНЕСКО басшылығымен қол қойылған декларациялар мен конвенциялар ерекше орын алады. Атап айтқанда:

- 1948 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымы қабылдаған адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы»;
- БҰҰ 1959 жылы қабылдаған Бала құқығы декларациясы»;
- 1960 жылы қабылданған Білім саласындағы кемсітушілікке қарсы БҰҰ конвенциясы;
- 1971 жылы қабылданған БҰҰ-ның ақыл-есі кем адамдардың құқықтары

туралы декларациясы;

- 1989 жылы қабылданған БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы Конвенциясы бұл құжатты 1994 жылы Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен болатын.;

- ЮНЕСКО 1990 жылы Дүниежүзілік конференцияда қабылдаған жалпы білім туралы Бүкіләлемдік Декларация, Джомтьен, Таиланд;

- 2014 жылы киберкеңістіктегі интернеттегі ақпаратқа мүгедектердің қолжетімділігі бойынша ЮНЕСКО конференциясында қабылданған "мүгедектерге арналған инклюзивті заң":

- Практикадағы құқықтар мен мүмкіндіктерді кеңейту туралы Делий декларациясы»;

- БҰҰ Бас Ассамблеясының 1993 жылғы қарары "мүгедектердің тең құқықтары туралы стандартты ережелер"";

- Испания, Саламанка, 1994 жылы қабылданған "ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларға арналған білім беру қағидаттарының декларациясы, ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларға арналған білім беру саласындағы саясат пен тәжірибе және қызмет көрсету". Қазақстан Республикасында инклюзивті білім берудің нормативтік базасын құру үшін әдістемелік негіз ретінде пайдалануға ұсынылған.

- Дакардың қамту саласы: барлығы үшін білім беру: біздің ұжымдық міндеттемелерімізді орындау. 2000 жылы ол дүниежүзілік білім беру форумында қабылданды;

- БҰҰ Бас Ассамблеясы 2006 жылы қабылдаған Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенция. Конвенцияға және факультативтік келісімге 2008 жылы Қазақстан Республикасының Үкіметі қол қойды.

Білім берудегі АКТ қол жетімділігін зерттеу әрбір баланың жеке қажеттіліктеріне жауап беретін және оқу процесін жеңілдететін бағдарламаларды әзірлеуге көмектесетінін көрсетті.

АКТ-ны қосу әдетте ерекше қажеттіліктері бар адамдар тарапынан белсенді интеграциямен сүйемелденеді. Мүмкіндігі шектеулі адамдардың әлеуметтендірудегі жетістіктері қоғамды біріктіру ниетімен ғана емес, сонымен қатар мүмкіндігі шектеулі тұлғалармен де байланысты.

Бұл арнайы білім беру компьютерлік бағдарламаларын зерттеуге, қоғам баспасөз өкілдерімен икемді қарым-қатынас жасауға және коммуникацияның жаңа құралдарын пайдалануға ұмтылуда. Қазіргі заманғы қоғамға кірігудің құралы болып табылатындығын және олар ақпараттық тапшылықты жою мақсатында қашықтықтан білім алады [119].

Балаларға "арнайы" білім беру саласында АКТ-ны пайдалану әлемдік білім беру саясатындағы әмбебап қағидат болып табылады. Осыған байланысты БҰҰ-ның Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенциясы басты халықаралық құжат болып табылады. Құжатқа 2006 жылы қол қойылып, 2008 жылы күшіне енді. 2010 жылы конвенцияға 145-тен астам ел қосылды.

Олардың 90-ы бірден оларды ратификациялады. Бұл елдер арасында- Қазақстан [120]. Осы халықаралық құжатқа сәйкес, мүмкіндігі шектеулі

адамдардың шамадан тыс назары Денсаулық ақауларының болуына емес, қоғамдағы белгілі бір кедергілерге байланысты.

БҰҰ-ның Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенциясының 24-бабы инклюзивті білім беру, мүгедек балаларды білім беру процесіне бейімдеу және АКТ-ны пайдалану жөніндегі ұсынымдарды қамтиды.

Бұл мақалада денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың әлеуетін түзетуде және жүзеге асыруда педагогикалық құрылымның маңызы қарастырылады. Халықаралық құқық бойынша. Конвенцияның 4-бабында құралдарды әзірлеу кезінде жаңғырту қаупінің алдын алу үшін арнайы конструкциясы бар барлық акт жасау және техникалық құралдарды жобалау және дайындау сатысында мүгедектердің қажеттіліктерін ескеру орынды деп айтылады.

Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенцияның 9-бабында Мемлекет мүгедектердің ақпараттық ресурстарға қол жеткізуі үшін қолайлы жағдайлар жасауға және қазіргі заманғы АКТ цифрлық теңсіздігін жою үшін білім беру компьютерлік бағдарламаларын пайдалануды көтермелеуге міндетті. Халықаралық заңдар "сандық теңсіздік" ұғымында ақпараттың болмауын түсінетінін атап өткен жөн. Осы критерийлерге сәйкес ол барлық адамдарды 2 топқа бөледі:

- көп ақпарат;
- ақпарат жеткіліксіз.

Кедергілерді жою үшін қосымша байланыс құралдары жасалады.

Бұл топқа арнайы пернетақталар мен тінтуірлер, тірек-қимыл аппараты бұзылған мүгедектерге арналған манипуляторлар, брайль принтері және басқа да осындай құрылғылар кіреді.

Білім беру үдерісінде АКТ-ны пайдалану бойынша қағидатты ұсыныстарды қамтитын басқа да құжаттар төмендегі кестеде берілген (кесте.5).

Кесте 5. Білім беру саласында АКТ-ның пайдаланылуын сипаттайтын халықаралық құжат

Құжаттың атауы	Мазмұны	Күшіне енуі
1	2	3
Ақпараттық қоғам мәселелері бойынша жоғары деңгейдегі кездесу принциптерінің декларациясы және бүкіл әлемдік іс әрекеттердің жоспары	Ақпараттық қоғамға барлық адамдардың бірдей қол жетімділігін насихаттау. Жалпы білім беру 2003 ж. Мектептеріндегі бағдарламаларға білім алу ресурстарына денсаулығындағы ауытқуларға қарамастан барлық балаларға қол жетімділігі жөнінде мәселелерді енгізу.	

БҰҰ мыңжылдықтың даму мақсаты	Бүкіл әлем балаларына бастауыш білім беруді қамтамасыз етуге қол жеткізу [121].	2000ж.
Білім, Ғылым және Мәдениет мәселелері бойынша БҰҰ (ЮНЕСКО) 1. Инклюзивті білім беру жөнінде ұсыныс білім берудің барлығына қол жетімділігі; 2. Инклюзивті білім беру саласындағы саясаттың басқару принциптері 3. Саламанка декларациясы және ерекше мұқтаждықтары бар адамдарға білім беру бойынша іс шаралар шеңбері	Негізгі мақсаттар: - бүкіл әлем тұрғындарына сапалы білім беру; -әлеуметтік интеграциялауда топтық мақсаттарға жету; -әрбір оқушының қажеттілігіне байланысты жаңа ақпараттық технологияларды қолдануды дағдыландыру; - оқу үдерісін жылдамдату құрамдас бөлігі ретінде ақпараттық технологияларды қолдану [122]:	1994-2005 жж.

Іс жүзінде барлық халықаралық құжаттарда денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған білім беру процесіне АКТ енгізу міндеті сипатталған. Алайда білім беруде АКТ-ны пайдалану саясаты бойынша ешқандай ұсыныстар жоқ [123, 218-219 Б.].

Осылайша, баланың денсаулығы бұзылған немесе басқа да дамуында ауытқыған жағдайда білім беру қызметтерін көрсетуден бас тарту заңды бұзу болып табылады. Көптеген заңдарда мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін бейімдеу шараларының қажеттілігі көрсетіледі. Біздің елімізде "денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы" заң жұмыс істейді. Бұдан басқа, кейбір елдерде (Бельгия, Дания, Жаңа Зеландия және т.б.) мүгедектер үшін білім беру процесін көрсететін заң бар.

Барлық дерлік мемлекеттер мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін АКТ-ны қолжетімді етуге ұмтылады. Мемлекеттік деңгейдегі негізгі қиындық инклюзивті құзыреттілігі бар мұғалімдерді қолдау құрылымының болмауы болып табылады. ТМД елдерінде инклюзивті білім беру үшін әлдеқайда кедергілер бар. Олар арнайы инфрақұрылымы бар мектептерді материалдық-техникалық жарақтандырудың төмен деңгейімен және мүгедектерді Бастауыш біліммен қамтудың төмен деңгейімен байланысты.

Женевада 2010 жылы 146 мемлекет ЮНЕСКО-ның келесі конференциясында өз білімінің жай-күйі туралы хабарлады. Оларды талдау мүгедек балалар үшін Бастауыш білім беруді қамтамасыз етуге айтарлықтай прогресті және орта акт мектептерін жабдықтауда айтарлықтай прогресті анықтады. Мемлекет тәжірибесінде АКТ-ның білім беру процесін қамтамасыз етудің стратегиялық мақсатын алға қояды

Алайда бұл міндеттерді шешу, орталықтың дәстүрлі тетіктерін пайдалану

мүмкіндігі шектеулі балаларды білім беру ортасына толық ықпалдасуға мүмкіндік бермейді.

Бүкіл әлем үшін жалпы сұрақтар::

АКТ жоғары құны (орташа статистикалық азамат үшін технологиялардың төмен қолжетімділігі);

қызмет көрсетуші персоналдың білім деңгейі және техникалық қолдаудың болмауы;

оқу үрдісінде АКТ қолдану бойынша педагогтардың кері ұстанымы;

мүмкіндіктері шектеулі адамдар үшін басты педагогикалық құрал ретінде АКТ туралы мұғалімдердің білімінің жеткіліксіз немесе төмен деңгейі.

Көбінесе компьютерлік технологиялар мектептерде АКТ ретінде қолданылады. Сонымен қатар, ЮНЕСКО қабылдаған терминологияға сәйкес акт компьютерлерді ғана емес, сервистік және сервистік білім беру бағдарламаларын, сканерлерді, құлаққаптарды, бейнекамераларды, тірек сигналдарын және мүгедек балаларға өз құрдастарымен тең дәрежеде білім алуға мүмкіндік беретін басқа да құралдарды қамтиды [124].

ЮНЕСКО-ның қолдауымен әзірленген "ДОСЕК" жобасы Білім беру үдерісінің мақсаттары мен міндеттеріне АКТ-ның сәйкестігінің 9 критерийін қарастырады [125].

1 Критерий-білім беру процесінде пайдаланылатын барлық АКТ білім беру болуы тиіс. Мұнда, жеке педагогикалық тәжірибеге сүйене отырып, білім беру процесі барынша тиімді болу үшін жаңа білім мен шеберлікті меңгеруді ынталандыратын құралдарды ғана пайдалану керек. Егер міндеттер компьютерлік емес құралдардың көмегімен іске асырылса, онда мұндай бағдарламалар пайдасыз. Бұдан басқа, білім беру процесінен балада ешқашан оның өмірін қажет етпейтін тәжірибені қалыптастыратын зиянды бағдарламалар алынып тасталуы тиіс.

2 критерий-акт оқушылардың мектеп кеңістігінде ынтымақтастығына ықпал етуі тиіс. Ынтымақтастықта әрекет ете білу жалпы бағыттылықты қалыптастырады және коммуникативтік қарым-қатынас дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді.

3 критерий-АКТ-ны оқу үрдісінде қолданылатын басқа да дәстүрлі құралдармен және тәжірибемен ұштастыру. Мұндай құралдар нақты мақсаттарға қол жеткізу үшін пайдаланылуы тиіс екенін түсіну маңызды.

4 критерий-барлық АКТ құралдары ойынға қосу үшін бейімделуі тиіс, өйткені білім мен дағдылардың басым бөлігі ойын процесінде тікелей пайда болады.

5 критерий-акт баланың іс-әрекетіне мониторинг жүргізу жүйесін қалыптастырмауы тиіс. Бұл дегеніміз, студент керісінше емес, технологияны басқару керек. Алайда алфавит пен шотты зерттеу кезінде оқушылардың қызметіне мониторинг жүргізу жүйесінің оң әсері дәлелденді.

6 критерий-құралдар нақты функционалдық функцияға ие болуы және нақты міндеттерге бағдарлануы тиіс. Бұл 1 операциясы үшін тек бір міндет орындалуы керек дегенді білдіреді. Көрнекі мысал ретінде тінтуір түймешігін

басу арқылы нысанды жұмыс үстеліне көшіруге болады.

7 өлшеу құралдары-акт балада оң сезімдерді қалыптастырып, зорлық-зомбылық тәсілдерін көтермелеп отыруға тиіс.

8 Критерий-барлық акт баланың денсаулығы үшін қауіпсіз болуы тиіс. Әрине, балаға компьютерлік ойындардан гөрі пайдалы. Мұғалімдер мен ата-аналардың міндеті-компьютердегі рөлдермен және мобильді ойындармен жұмысты кезектестіру.

9 критерий-педагогтар мен ата-аналардың баламен АКТ-ны бірлесіп пайдалануға қатысуы. Ересектермен жұмыс істеу кезінде оқушылардың өнімділігі жоғарылайтыны дәлелденді, себебі балалар бұл жағдайда оқу процесіне көбірек ауысатыны дәлелденді. Бұл өлшемдер білім беру процесінде пайдаланылатын ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қолжетімділігін бағалау үшін қолданылады.

Инклюзивті білім беру жүйесін құқықтық қамтамасыз ету болып табылатын Қазақстан Республикасының заңнамалық жүйесі де халықаралық құқық саласынан шыға алады.

Ең алдымен, Қазақстан Республикасының Конституциясы және 30-бап: "1.азаматтарға мемлекеттік білім беру мекемелерінде тегін орта білім алуға кепілдік беріледі."

2007 жылы қабылданған "Білім туралы" Қазақстан Республикасының Заңында (2011 жылғы өзгерістермен және толықтырулармен) денсаулығында проблемалары бар денсаулық мүмкіндіктері шектеулі оқушыларға инклюзивті білім беруді мемлекет кепілдік берген қолдаудың көптеген мүмкіндіктері мен нысандарын көріп отырмыз.

Бұл туралы 11-бапта айтылған " 14. құру ерекше шарттары білім алу үшін мүгедек".

Заңның 14-бабы: "мамандандырылған жалпы білім беру бағдарламалары негізгі орта, жалпы орта білім берудің жалпы білім беру бағдарламалары негізінде әзірленеді..."- ол анық атап көрсетеді.

Жалпы, "арнайы жалпы білім беру бағдарламалары туралы" 15-бапта, 1, 2, 3, 4-тармақтарда арнайы білім беру бағдарламалары денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды тәрбиелеуге және дамытуға бағытталғаны анық жазылған," білім алушылар мен тәрбиеленушілердің психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларының ұсынымдарын "және білім алушылардың" психофизикалық ерекшеліктері мен танымдық мүмкіндіктерін " ескереді.

"Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы" Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345-ІІ Заңы 2007, 2009, 2010, 2013, 2014, 2015, 2016): "4-бап. Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы Қазақстан Республикасының заңдары Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді және осы Заң мен Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады. Балалардың теңдігі. 1. барлық балалардың тегіне, нәсіліне, ұлтына, әлеуметтік және мүліктік жағдайына, жынысына, тіліне, біліміне, дінге көзқарасына,

тұрғылықты жеріне, денсаулық жағдайына немесе бала мен ата-аналарға немесе өзге де заңды өкілдеріне қатысты өзге де мән-жайларға қарамастан тең құқықтары бар."

Заңның 15-бабы: "15-бап. 3. мүгедек балаларға, мұқтаж жандарға арнайы педагогикалық білім, қосымша қаражатты мемлекеттік бюджеттен қамтамасыз ету үшін олардың білім беру деңгейінде белгіленген стандарттар."

Бұл заңның 6-тарауы "мүгедек баланың құқығы"деп аталады. 31, 32 және 33-баптарда мүгедек баланың дені сау балалармен толыққанды өмір сүруге тең құқығы бар, білім алуға, мамандық таңдауға, шығармашылық қызметке, қоғамдық қызметке қатысуға, Медициналық және әлеуметтік көмекке, жұмысқа орналасуға және мемлекет тарапынан көмекке құқығы бар делінген.

"Мүгедек баланың білім алуға, қызмет түрі мен мамандығын таңдауға, өзінің дене, психикалық және ниеттеріне сәйкес шығармашылық және қоғамдық қызметке қатысуға құқығы бар."

Біз Қазақстан Республикасының көптеген заңдарында мемлекет әрқашан мемлекеттік қолдау көрсетуге және мүгедек балалар үшін жағдай жасауға ұмтылатынын көріп отырмыз.

Мұндай заңдарға 2001 жылы қабылданған" Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы" Қазақстан Республикасының Заңы жатады. - Тармақта 2-3-тармағына, 11 делінген, бұл қамтамасыз ету үшін оңтайлы жағдайлар мен құралдарын қол жеткізу үшін, мүгедектер мен басқа топтағы мүгедектерді міндетті болып табылады.

"Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес мүгедектер Білім және мектепке дейінгі білім алуға құқылы. Заңның 29-бабында"мүгедектерге тегін бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беруге кепілдік беріледі"делінген.

Бұдан басқа, көптеген нормативтік-әдістемелік құжаттар мемлекет тарапынан Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді ұйымдастыру бойынша кепілдіктердің сенімді арнасы болып табылады. Мұндай құжаттарға Білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламалары, білім және ғылым министрлігінің әдістемелік ұсыныстары, әдістемелік құралдар және инклюзивті білім берумен тікелей байланысты үлгілік ережелер сияқты құжаттар жатады. Олардың барлығында инклюзивтік білім алуға құқық жүйесі уақыт өте келе дамитыны анық.

Жалпы алғанда, Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру үшін нормативтік-құқықтық негіздер бар және одан әрі бұл сала кеңейтілетін болады.

Қазіргі уақытта инклюзивті білім беруді гуманистік негіздеу бағытында талдау жүргізілуде.

Білім беру саласы әлеуметтік-мәдени саясатты дамыту стратегиясының бір бағыты болып табылатыны белгілі. Әлемдік және қазақстандық қоғамдық санадағы өзгерістер мен даму қағидаттары білім беру саласына тікелей әсер етеді. Оның нақты көріністерін көруге болады, білім беруді дамыту жалпы қоғамның және әрбір жеке мүшенің, әрбір адамның даму тәсілі ретінде күн

тәртібіне ашық қойылады. Көзі мен тынысын ашатын Жарық тудыратын әрбір баладан өсіп келе жатқан, есейген және қарт болатын әрбір қартқа дейін әрбір адам өмірде өзінің барлық мүмкіндіктерін іске асыруға құқылы және ол үшін қажетті жағдайлар жасауды қалайды.

Бұл игі идея контексті, инклюзивті білім беру жүйесін дамыту мақсатын, оның құндылығы мен даму бағдарын анықтауға қабілетті. Қазақстандық инклюзивті білім беру жүйесінің жетістігі қазақстандық қоғамда қалыптасқан дүниетанымның гуманистік бағытына ғана байланысты. Инклюзивті білім беру жүйесінің әрбір кірпішін қалыптастыру қоғамның әрбір жеке мүшесінің гуманистік дүниетаным тұрғысынан инклюзивті білім беруге гуманистік қатынасына байланысты. Мүмкіндігі шектеулі және мүгедектігі бар қоғам мүшелерінің қоғамда қандай орын болуы тиіс? Бұл сұраққа әрбір қоғамда шешілген философиялық және гуманистік ойға сүйене отырып жауап беруге болады.

Қазақстандық қоғамда қалыптасқан адамгершілік, гуманистік және гуманистік идеялар мен қағидаттар қазақстандық білім беру жүйесінде инклюзивті білім беру орнын анықтайды және оның қалыпты балалардың білім беру жүйесінде өз орнын табатынына сенімділік жасайды.

Ұлттық даму жолының бастауын біз ежелгі заманда гуманистік ойлаудың бесігіне айналған фольклордан табамыз.

Мүмкіндіктері шектеулі балаларды қолдауға, оларға қалыпты балалармен оқыту мен тәрбиелеуге жол ашуға, оларды жайлы етуге және әлемді тануға, болашақта ешкімге ештеңе әкелмеуге, ештеңе әкелмеуге, өз бетінше өмір сүрмеуге мүмкіндік беретін білімге негізделген дағдылардың шексіз мүмкіндіктері бар. Қазақ фольклорының барлық құрамдас бөліктері Қазақ ұлттық педагогикасының басты құралы болып табылады. Мұнда барлық мазмұн баланы үйретуге, тәрбиелеуге үйретеді, оның ішінде мораль ережесі мен нормалары, жақсылық пен зұлымдық идеалдары, махаббат пен зұлымдыққа қарсы күресте махаббат жеңісін қолдау тәсілдері. Осылайша, инклюзивті білім берудің негізгі тетіктері гуманистік көзқарасты қалыптастырады.

Инклюзивті білім беруге гуманистік көзқарас ұлттық фольклордың барлық жанрларында жатыр. Бірақ синтезделген мақал-мәтелдерді, былықтар мен ертегілерді, түйінді, ақылға қонымды ойларды талдай отырып, біз білім берудің инклюзивті жүйесін қалыптастыру теориялық және практикалық негіздерге сенімді негіз болып табылатынын түсінеміз.

Халық даналығында, "жақсару алдында жазасың, жамандықтың алдында тарыласың", жақсылық жолы ыдырағанда, кез келген мүгедек өзінің қалыпты баладан айырмашылығын ұмытып, оған жүректің жарқын қазынасына айналуға мүмкіндік береді. Осыдан кейін ол Абайдың жарқын жүрегін армандаған "толық адам" үшін толықтыру курсы аша алады.

Егер Қазақ ұлттық фольклоры-Қазақ ұлттық педагогикасының тарихы, оның сабақтастығы, дәстүрі, мазмұнды, көркемдік жетілуге ұмтылу болса, қазіргі қазақ қоғамында дамып келе жатқан инклюзивті білім беру жүйесі өркендеуге қуатты серпін береді.

Сабақтастық дүниетаным Қазақ ұлттық фольклор Приднестровье синялин
Таңатар кезеңнің басындағы

Бұл Мемлекет басшысы Н. Ә. Назарбаевтың "Болашаққа көзқарас: қоғамдық сананы жаңғырту" атты мақаласымен тығыз байланысты деп санаймыз. "Жаңғырту бұрынғыдай тарихи тәжірибелер мен ұлттық дәстүрлерден бастау керек. Керісінше, уақыт сынағынан өткен озық дәстүрлерді табысты қайта жандандырудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғырту елдің ұлттық және рухани тамырларымен тамақтана алмаса, ол қателене бастайды.

Сонымен қатар, рухани жаңғырту ұлттық сана-сезімнің әр түрлі полюстерін біріктіру және біріктіру үшін маңызды. Бұл тарих көкжиегін, бүгінгі күннің жасампаздығын және жарқын болашақты үйлесімді үйлестіретін ұлт жадына арналған алаң. Мен біздің ұлттық дәстүріміз бен әдет - ғұрпымыз бен халқымның бай тарихы үзілмей, болашаққа нық қадам басып, болашаққа нық қадам басқанын қалаймын", - деп Ұлттық тамырларды инклюзивті білім берудің гуманистік қағидаттарын тануда зерделеудің маңыздылығын көрсетеді.

Осы жаңалықты басшылыққа ала отырып, біз инклюзивтік білім беруде, қазіргі уақытта қазақстандық қоғамда "адам және өмір", "адам және құндылықтар", "адам және оның мүмкіндіктері", "денсаулық мүмкіндіктері" шектеулі адамдардың денсаулығы шектеулі болғандықтан қоғамнан шықпайтынына сенімдіміз. Осылайша, осы жолмен келе жатқан инклюзивті білім беру жүйесі философиялық негіздемені анықтайды, теориялық көзқарастары бар табысты, өміршең әдіснамалық/ тәжірибелік жүйелерді қалыптастырады.

Қазақстандық қоғамда инклюзивті білім беру проблемасына гуманистік көзқарас тұрғысынан алғанда, денсаулық мүмкіндіктері шектеулі адамдардың өздері таңдаған өмір сүру саласында оқуға, жұмыс істеуге және табысты болуға мүмкіндігі болуы тиіс деп түсініледі.

Қоғамдық санада қалыптасатын заманауи гуманистік парадигмалар арасында білім беруді ізгілендіруге (ізгілендіруге) келетін болсақ, бұл бағыттың мазмұны этикалық нормаларды, мінез-құлық нормалары мен ережелерін қарастырады. Бұл салада адамдар бірлесіп оқыту мен жұмыс істеуі үшін тең жауапкершілік алуы тиіс деген мәселе қарастырылуда.

Оның ішінде инклюзивті білім берудің гуманистік негіздері бар. Алайда, қоғамдық сана өзінің бірегейлігін жаңартып, әрбір адамның өмірлік жүйеде өз орны мен құндылығы бар екенін түсінсе, бұл бұл идея дамиды және дамиды деген сөз емес. Қазақстан Республикасына бағытталған рухани білім беруді жаңғырту бағыты инклюзивті білім беру жүйесінің жаңа және сенімді теориялық және практикалық іргетасына айналады.

Осы салада жұмыс істейтін қатысушылар мен зерттеушілер осы рухани тұмарды инклюзивті білім берудің маңызды тірегі ретінде дер кезінде зерделеп, қол жеткізілген жаңа нәтижелер инклюзивті білім беру жүйесінің негізіне айналуға ұмтылуы тиіс. Белгілі болғандай, уақыт инклюзивті білім беру жүйесінде қолайлы орта туғызатынын, қарқынды ғылыми зерттеулер мен

практикалық нәтижелер беретіндігін түсіну. Сондықтан да" рухани жаңғырту және инклюзивті білім берудің гуманистік негіздері" бағытында өз шешімін үлкен істер күтіп тұр деп айтуға болады.

Жалпы білім беру, атап айтқанда, инклюзивті білім беру адам дамуының маңызды мәселелері арасында ешқашан күн тәртібінен шықпайды, сондықтан инклюзивті білім берудің гуманистік негіздері өсіп келе жатқан уақытпен дамып келеді.

Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру және осы салада жұмыс істейтін педагог кадрларды даярлау мәселелері басым екенін жоғарыда аталған Қазақстанның үкіметтік құжаттары, сондай-ақ ҚР Білім және ғылым министрлігі әзірлеген және тарататын нормативтік-әдістемелік құжаттар куәландырады [126-129].

Сонымен қатар, ғалымдар мен педагогтардың жарияланымдарын талдау қазақстандық инклюзивті білім беру жүйесінің гуманистік мәні келесі бағыттарда дамып келе жатқанын көрсетті::

- дүниеге келген әрбір бала өз ата-бабаларын тәрбиелеуге, жинақтауға және мұраға алуға өз үлесін, адамзаттың жинақталған өмірлік тәжірибесін, мәңгілік рухани қазынаны алуға құқылы және мүмкіндік алады.;

- қоғам әрбір баланың өз денсаулығын сақтауға мүмкіндігі болғанша білім алуға жағдай жасауы тиіс;

- инклюзивті білім беру жүйесінде маңызды орын алатын мәселе болашақ педагогтар мен тәрбиешілерді, әдіскерлерді ЖОО-дан бастап арнайы даярлау және қажетті білім беру бағдарламаларын әзірлеу болып табылады.;

- студенттерге инклюзивті білім берудің жаңа түрлері мен әдістерін енгізу;

- инклюзивті білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, Дүниежүзілік Интернет желісінде денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалардың білім беру ресурстарына қол жеткізуіне жағдай жасау;;

- сабақтарда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы инклюзивті білім беру жүйесін жаңа сапалы оқу-дидактикалық сүйемелдеуге көшу;;

-инклюзивтік білім беру жағдайында студенттер үшін оқу-дамыту ортасын құру, оның процесін психологиялық-педагогикалық және медициналық-әлеуметтік сүйемелдеуді қамтамасыз ету; ; ;

- денсаулық мүмкіндігі шектеулі педагогтар мен оқушылар арасындағы ынтымақтастық пен өзара іс-қимыл болуы тиіс, бұл ынтымақтастық пен ата-аналарды тарту маңызды.;

инклюзивті білім беруде басқаларға бере алатын, оны құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге, құрметтеуге қабілетті оқушылардың жеке басын қалыптастыру, тәрбиелеу және дамыту маңызды.;

- біз студенттер инклюзивті білім беру арқылы туған отбасыларда тәрбиелену және тұру құқығын іске асыру үшін белсенді жұмыс істейміз. ;

Инклюзивті білім беруді дамытудың осындай бағыты гуманистік

инклюзивті білім беру жүйесін қалыптастыру және қалыптастыру болып табылады. Сонымен қатар, біздің пікірімізше, бұл өнеркәсіптің маңызды саласын қалыптастыруға ықпал ететін болады.,

Мүмкін, бұл маңызды бағытты "инклюзивті гуманистік педагогика" деп атауға болады.

Педагогикадағы гуманистік технологияның негізіне алынған педагогтардың пікірін талдай отырып, оның бірегейлігі мұғалімдер мен оқушылар, мұғалімдер мен оқушылар оқу процесінде бір-біріне бағынбай, оқу-танымдық үрдістің екі жағының бірлігі болып табылады. Педагогиканың екі маңызды құрамдас бөлігі-мұғалім мен оқушы тұлғасына деген сенім болып табылатын гуманистік технология өзара түсіністікті, сенім мен терең іргелі сыйлықты талап етеді және қалыптастырады.

Педагогикалық процесс педагог пен оқушылардың құрамдас бөлігі болып табылатындықтан, өзара сыйластық құқығы оқу – танымдық үрдісті табысты өту үшін құрылған жағдайлармен тікелей байланысты.

Мұнда инклюзивтік білімдегі адам - бұл тек денсаулық мүмкіндігі шектеулі бала ғана емес, сонымен қатар білім алып жатқан мұғалім оларға дүниетаным, гуманистік көзқарастар мен оқыту/тәрбиелеудің кәсіби дағдыларын беруі, сондай-ақ оларға қолайлы жағдай жасауы тиіс екені анықталады.

Инклюзивті білім негізінде жатқан гуманистік технология параметрлерінің бірі педагог тұлғасының осы жүйеге сәйкестігімен анықталады.

Осылайша, инклюзивті білім берудің мәдени-гуманистік функциясы іске асырылуда. Ол іске асырылатын кеңістік-бұл әлеуметтік-мәдени кеңістік. Осылайша, инклюзивті білім беру процесі демократиялық сипатпен, гуманистік идеялардың қоректік түбірімен ұйымдастырылған қарқынды / қарқынды білім беру процесі түрінде жүзеге асырылады. Алайда "қарқынды" дегеніміз, барлық сезімдік арналар қабылдау мен эмоциялық тәжірибеге негізделген білім үлгісі болып табылады.

Инклюзивті білім беру өзегі гуманистік идеяға негізделген

- "барлық балалар өз мүмкіндіктеріне сәйкес үйлесімді, үйлесімді даму деңгейінде білім алуы, өздері тұратын қоршаған әлемді білуге қамқорлық жасауы және оны өз өмірінде құруға мүмкіндігі болуы тиіс.- Бірақ бұл ерекше мәселе

- тәрбие процесі да гуманизмге негізделуі тиіс. Инклюзивті білім беру процесі тек гуманизммен, ал гуманистік ой-идеямен талап етілуі тиіс. Өйткені дәстүрлі педагогикалық теория мен практикада, инклюзивті білім беру жүйесіне шешуші маңызы бар технократиялық білім беру жүйесін "көшіру" мүмкін емес. Бұл жағдайда инклюзивті білім берудің бастапқы сипаты дұрыс бағытта қалып қоймауы мүмкін.

Сонымен қатар, В. Амонашвили ғалым еңбектерінде және" қабылдау – түсіну – көмек – махаббат" формуласында гуманистік педагогика Манифестінің негізін қалайтын гуманистік педагогикалық жүйенің өмір сүруін негіздейміз [130].

Инклюзивті білім берудің кең таралуы, жүйеде әрбір пән бойынша оқытудың инклюзивті әдістерін қалыптастыру инклюзивті педагогиканы тереңдетіп қалыптастыруға ықпал етеді. Инклюзивті білім беру гуманистік идеямен, руханилықпен және әлеуметтік әділдікпен бірлікте қарастырылады

– қазақстандық қоғам үшін ең үлкен назар жақсылық көзі деп танылуы тиіс. Тек инклюзивті білім беру арқылы ғана барлық адамдарға әлеуметтік құндылықтарға, адамзат біріктірген мұраларға, "білім"деп аталатын білімге қол жеткізуге мүмкіндік беріледі.

Қазақстан инклюзивті білім беру үдерісін ұйымдастыруда өз ерекшелігіне ие. Оның ішінде инклюзивті білім беру процесі және оның басты мақсаттарының бірі

- гуманизм идеяларына негізделген педагогты дайындау процесін үлгілеуді атаймыз; біз сондай-ақ ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен жұмысты уақтылы диагностикалау және ұйымдастыру туралы айтамыз; біз педагогтардың балалармен, ата-аналармен және балалармен әр баланың жан-жақты және үйлесімді дамуы үшін қажетті жағдайлар жасау үшін ынтымақтастығын атай аламыз.

Білім берудегі педагогтың жеке тұлғасы-бұл оқушыларға білім мен білік беріп қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың адамгершілік тұлғасын қалыптастырып, олардың санасында жалпы адамзаттық құндылықтарды тәрбиелейтін адам.

Мұғалім тұлғасы-инклюзивті білім берудің басты мәселесі.

Мұғалім жоғары мәдениетке, рухани тұрақтылыққа және кәсіби біліктілікке ие болуы керек. Оқытушы тұлғасының икемділігі және басқару стилі оқу топтарының ішіндегі психоэмоционалдық ахуалға байланысты, оқу ортасы құрылады, қолайлы қарым-қатынас, серіктестік және Ынтымақтастық қағидаттары іске асырылады. Инклюзивті идеологиясын енгізе отырып, мұғалім жоғары рухани қағидаларды басшылыққа алуы тиіс. Ол "қалыпты емес" адамдарға адамгершілік қасиеттер, шыдамдылық, мейірімділік, ізгілік, адамгершілік, шыдамдылық және құрмет көрсетуі тиіс.

Инклюзивтік топ мұғалімі студенттердің дене, зияткерлік, эмоционалдық және рухани денсаулығына жауапты екенін ұмытпауы тиіс.

Сондықтан мұғалім әр түрлі білім алу үшін қолайлы микроклимат жасай алады. Ол әділ болуға, студенттерді мүлдем бөлмеуге, олардың өз күшіне деген сенімін нығайтуға және өзін-өзі құрметтеуге, олардың күшін арттыруға тиіс [131, б. 25].

Бұл қасиеттердің бірлігі мұғалімге өзінің басты миссиясын орындауға көмектеседі: үшінші мыңжылдықтағы адамның зияткерлік және рухани әлемін қалыптастыру. Ұстаз болған және "саналы, мәңгілік және мейірімді" болып табылатын мұғалімнің бұл жоғары миссиясы жоғары мораль мен санасына ие адам ғана орындалуы мүмкін.

Фантастикалық Герберт Уэллс мемлекеттегі көпшіліктің ұқсастығын өзгерте алмайды, бірақ тек мұғалім жаңа идеялар жасай алады және адамзаттың жасырын күштерін аша алады.

Біз мұғалім ғылым мен білімді, мәдени-философиялық дүниетанымды толық көлемде көрсетуі тиіс деп есептейміз. "Ақылға есікке-даналық" тұжырымдамасын қолдай отырып, даналық-бұл толымдылық, тұтастық және синтез.

Я. а. Коменский ұлы даядактик дүниеге келген кезде, өсіп келе жатқан бала тек достас жанда ғана оқып, тәрбиеленуі тиіс, деп жазады: "ғылымда жетістікке жеткен, бірақ жақсы қасиеттерден артта қалған, табысқа жете алмай, керісінше, артта қалуда."

Адам табиғаты бай, сондықтан біз Я. а. негізге ала отырып, адамға сырттан ештеңе қосудың қажеті жоқ, ал өз қасиеттерін дамыту және анықтау қажет [132].

Йа. А. Коменский даналық - бұл тұлғаның берік негізі қаланған қасиет, оның негізінде адам бала кезінен білім алуға ұмтылады, қиындықтарды және тіпті қиындықтарды жеңе отырып. "Ұлы дидактика" авторы әр адамның ішкі әлемі-оталдыру шырағы екеніне назар аударады. Және басты мақсатымыз және міндетіміз көмектесу үшін оқушыға тек қана пайдалануға ойдың басқа да адамдар, бірақ және жағу, олардың ішкі жарық. Бұл тұрғыда біз Абайдың даналығы "от бар, қар да болады" үйлесімді үйлеседі.

Алтынсарин Қазақстанның алғашқы мұғалімдерін дайындауға қосқан үлесі үшін мұғалім-тәрбиешінің рөлін жоғары бағалады. Баланы сүйетін мұғалім оның болашаққа қайырымдылықпен және қамқорлықпен қарайтынын түсінеді және мұғалім өз оқушыларының қайырымдылығына, имандылығына және сеніміне ұмтылады. Ол былай деді: "мұғалім балалармен жұмыс істей алады: егер олар бірдеңені түсінбесе, мұғалім тітіркендірмеуге, сөйлемеуге, тыныш сөйлеуге, артық сөздер мен қажетсіз терминдерді қолданбауға, әрбір пәнді Мұқият, қарапайым тілде түсіндіруге тиіс" [133].

Яғни, оның пікірінше, мұғалім балалардың өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі жетілдіруге үлкен мән бере отырып, өз жұмысын махаббат пен сүйіспеншілікпен орындауы тиіс.

Гуманизацияның педагогикалық аспектісі адамның бастапқы рухани маңыздылығын түсінумен, оның ерекшелігі мен өзін-өзі бағалауын түсінумен байланысты. Бұдан басқа, бұл аспект инклюзивті білім беруді оны іске асырудың қажетті шарттарының аспабы ретінде іске асыруы тиіс.

Қалыпты балаларды инклюзивті білім берумен айналысатын ғалымдар, әдетте, ересектердің көмегінсіз, топтың, үйірменің немесе сыныптың толық мүшесі мен қатысушысы кез келген ерекше қажеттіліктермен құрдастарына қуана көмектесетінін айтады.

Инклюзивтік білім беру мекемелеріне баратын балалардың ата-аналары, олар (балалар) "басқа" балалармен бірге білім алатындығын сезбейді деп Айтады. Балалар өз ата-аналарына сыныпта қимыл-қимылмен (жіптер тілінде) немесе суреттермен (суреттер көмегімен қарым-қатынас жүйесі) сөйлесе алатын балалар бар екенін бірнеше рет айтқанымен, мұндай балалар дамуында артта қалады.

Инклюзивті педагогика

- адамгершілік педагогика негізделген...

Инклюзивті мектептердің болуы денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға ғана емес, қалыпты дамып келе жатқан балаларға да оң әсер ететінін атап өткен жөн. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі құрдастарына көмек көрсете отырып, жақсы дамып келе жатқан балалар білім беру және қоғамдық қызметке белсене қатысып қана қоймай, өмірлік адамгершілік сабақтарын алады. Бұл оң тәжірибе әлеуметтік алуан түрлілік, адамдар арасындағы айырмашылықтардың болмауы, өзін-өзі құрметтеу және өзін-өзі бағалау, өз ұстанымын қалыптастыру және, ақырында, шынайы достық пен қамқорлықтың өсуі болып табылады [131].

Инклюзивті білім берудің тағы бір аспектісі инклюзивті білім берудің құқықтық және гуманистік негіздерімен байланысты инклюзивті білім беру жүйесінің аксиологиялық негіздері болып табылады.

Қазақстандық инклюзивті білім беру жүйесінде заманауи талаптарға негізделген көптеген өзгерістер орын алуда. Бұл өзгерістер өркениет, жалпыға ортақ даму принциптеріне және елдің даму бағдарларына сәйкес жүзеге асырылады. Бірақ олардың барлығы - инклюзивті білім беру жүйесін дамытудың басы ғана. Атап айтқанда, олардың барлығы инклюзивті білім берудің аксиологиялық негізінде жатқан құндылықтар болып табылады. Белгілі болғандай, аксиологиялық тәсіл заманауи қазақстандық инклюзивті білім берудің теориялық негіздері мен әдіснамасын қалыптастырудағы гуманистік педагогикамен тығыз байланысты.

Елдің қоғамдық дамуының басты бағыты елдің әрбір азаматының өзін-өзі жүзеге асыруына және өзін-өзі жүзеге асыруына ұмтылу үшін қолайлы жағдайлар жасау болып табылады. Инклюзивті білім беру принципі қандай болса да, олардың әрқайсысы аксиологиялық құндылықтың көрінісі ретінде қабылдануы тиіс. Өйткені адамның құндылығы, оның өмірі оның қабілеттері мен жетістіктерімен өлшенбеуі тиіс. Өйткені жарық туған әрбір адам өмірдің тыныс алу жүйесі бар біртұтас өмір жүйесіне еніп, осындай мән-жайды сезінеді және ойлайды. Сезімдері мен ойлары бар әрбір адам оның ақыл-ой қызметінің арқасында басқа адамға не болғанын айтқым келеді. Ол бала ретінде бұл ойынды басқаша айтуға және оны тыңдауды талап етуге құқылы. "Адам мен адамның күні", адам туған кезде адамдар бір-біріне мұқтаж. Өмірді тану, білім алу үшін, Сіз тек басқа адамдармен сөйлесе аласыз. Адам табиғаты әрқашан достыққа, достыққа ұмтылады.

Ғылым мен білім берудің, әлеуметтік прогрестің нәтижелері және өркениеттің даму нәтижелері барлық оқушылар үшін мүмкіндіктер туғызуы тиіс.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануын зерттеу, оларды пайдалану инклюзивтік білім берудің аксиологиялық құндылығымен анықталатын олардың практикалық тиімділігін дәлелдеу. Өйткені педагогикалық аксиология тұрғысынан педагогика саласындағы барлық жақсы инновациялар

педагогикалық құндылық болып табылады.

1908 жылы француз философы А. Лаби "аксиология" терминін ғылыми қолданудағы бірінші болды.

Аксиология-құндылықтар туралы ғылым. Негізгі ұғым-коммуникацияға байланысты нақты құбылыстардың әлеуметтік және мәдени маңыздылығын сипаттайтын құндылық.

Қазақстандық инклюзивті білім беру жүйесінің аксиологиялық аспектілері әлі күнге дейін толық зерттелмеген және жан-жақты зерттелген жоқ. Балаларды ерте жастан бастап жақсылық пен жамандықты, мейірімділік пен жамандықты, ақиқатты және жаңылыстыруды, сондай-ақ адамзатқа тән басқа да мейірімді немесе бөтен заттарды ажыратуға үйрету керек. Оған кедергі келтіретін барлық нәрсе-санаудың аксиологиялық, гуманистік нүктесі.

Педагогикалық аксиологиялық құндылықтар жүйесі әлеуметтік жүйенің бір бөлігі болып табылады. Абай айтқандай: "сен де кірпіш дүниеге келсең, сонда оны табыңдар, қалан", - ғылыми тұрғыдан да, практикалық тұрғыдан да, мүмкіндігі шектеулі балаларды бір кірпішті әлеуметтік ортаға түрлендіру үшін оқу процесінде зерттеуді, білімді, мүмкіндіктерді жүзеге асыруды күшейту қажет.

Абай үшін әлемнің ең маңызды құндылығы рухани кемелденген "тұтас адам" болып табылады. Адамзат және өркениет тарихында: білім, ғылым, сенім, этика, өнер және адами қасиеттер: мейірімділік, кең пейілділік, әділдік, адалдық, қарапайымдылық, қарапайымдылық, қарапайымдылық, қарапайымдылық, қарапайымдылық, қарапайымдылық, қарапайымдылық, құрмет, іскерлік, тапқырлық және т. б.

Бұл үшін инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын болашақ педагогтар жоғары оқу орындарында ақпараттық технологияларды оқытуда аксиологиялық құндылық туралы білімді пайдалануы тиіс. Осыған байланысты аксиологиялық негіздерді сақтау жалпы мектеп қызметінің, педагогикалық және ғылыми-педагогикалық бағыттағы құндылығын арттырады.

1.2 инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері

Инклюзия мен интеграцияның арасындағы негізгі айырмашылық ерекше бейімделген қажеттіліктері бар балаларға қоғамға қатысты.

Инклюзивті білім беру үдерісінде гуманизация рөлі күшейтіледі, білім беру аспектісінің рөлі күшейтіледі.

Психологиялық тұрғыдан алғанда, л. С. Выготский қосу және біріктірілген оқыту туралы алғашқы идеяларды айтты. Ол арнайы білім беру мектебінің барлық жетістіктерімен қатар, оның басты кемшілігі өз оқушысын, соқырлар, саңыраулар, ақыл-есі кем балаларды оқшаулау жеке әлемді қалыптастыратынын және орта баланың өз кемшіліктеріне бағдарланғанын және оларды нақты өмірге енгізбейтінін атап көрсетеді, себебі бұл тек

ауытқуларға байланысты ғана жасалғандықтан, мүгедек балаларды қоғамға біріктіру қажеттілігін қозғайды [15].

Л. С. Выготскийдің пікірінше, дамуында ауытқулары бар баланы тәрбиелеудің басты міндеті оны нақты өмірге енгізу және оның жетіспеушілігін басқа тәсілдермен толықтыру болып табылады. Бұл толықтырулар Л. С. Выготский биологиялық емес, әлеуметтік деп түсіндірді. Дамуында ауытқулары бар балалармен жұмыс істеу кезінде мұғалім тек биологиялық деректермен ғана емес, сонымен қатар оқушының түрлі әлеуметтік себептерімен де кездеседі. "Денсаулық мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеу мен білім беру әлеуметтік тәрбие мәселесі ретінде қарастырылуы тиіс. Негізінде, физиологиялық тұрғыдан толық дамыған балалар мен мүгедек балалар арасында психологиялық тұлғаның дамуы мен қалыптасуына ешқандай айырмашылық жоқ",-деп мүгедек балаларды қоғамға біріктіру туралы мәселе көтерілді [15, 32 б.].

Л. С. Выготский идеяларды дамыта отырып, дамуында ауытқулары бар балаларды және қалыпты дамуы бар балаларды кешенді оқытудағы рухани-тұлғалық даму мүмкіндігі туралы, қызмет түрлі жаста әлеуметтік тәжірибе ретінде жүзеге асырылатыны туралы айтады.

Л. С. Выготский білім беру жүйесінде арнайы мектептерді толығымен жоққа шығармайды. Оның айтуынша, мұндай мектептер баланы өмірге үйретуде қолдау көрсетіп, көмектесуі керек, өйткені қоршаған орта баланың дамуында басты рөл атқарады.

Педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға даярлаудың психологиялық негіздерінің мазмұны Жұмыстарды талдау және оқушыларды оқытуды ұйымдастырудың психологиялық ерекшеліктерін және білім беру процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың психологиялық ерекшеліктерін қарастыратын негізгі идеяларды әзірлеу болып табылады.

Студенттер үшін арнайы курс ұйымдастырылды, оның барысында студенттер жоғарыда аталған тармақшаларда қарастырылған "инклюзивті білім беру" ұғымының анықтамаларын негізге ала отырып, әлемдік, қазақстандық білім беру жүйесінде инклюзивті білім беру саласында білім алады.

Оқушылар қалыпты оқушылар мен мүмкіндігі шектеулі, мүгедек балаларды біріктіре отырып, білім туралы кең және терең психологиялық білімі болуы тиіс. Сонымен қатар мұғалім осындай сабақтарда еңбекке деген ынтаны ескере отырып, өзінің физиологиялық, психологиялық және адамгершілік денсаулығына күшті әсер ететініне назар аударуы тиіс.

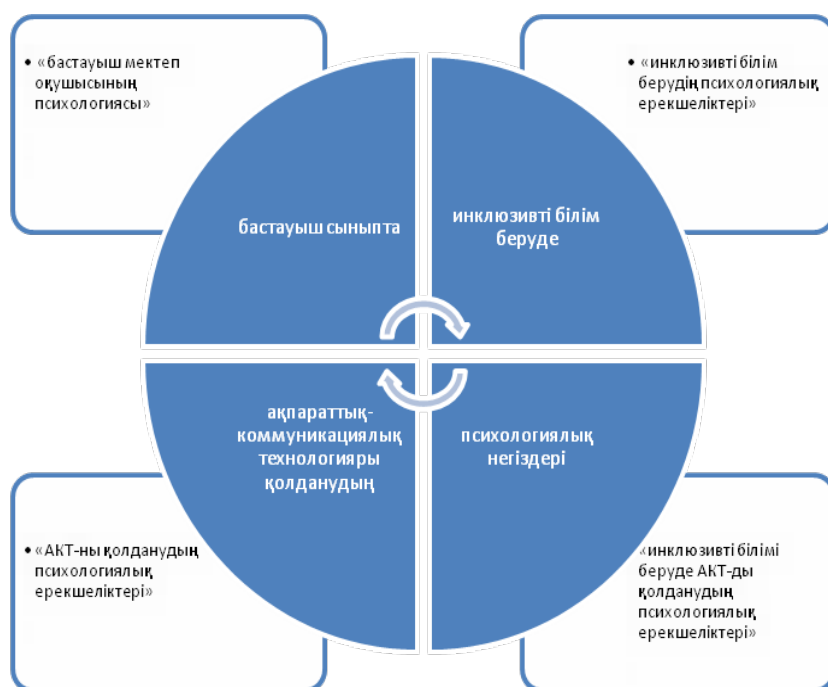
Атап айтқанда, инклюзивті білім беруде АКТ рөлі қазіргі уақытта ерекше болып отыр, ал "адам" мен "компьютер" арасындағы өзара іс-қимыл күн сайын өсіп келеді.

Психологиялық оқыту мектеп алды топ мұғалімі, қазіргі оқушының психологиялық негіздемесінің бірнеше аспектілерін құру үшін жеткілікті.

Белгілі болғандай, әртүрлі бағыттағы психологиялық білімдерді бір арнаға бағыттау күрделі мәселе болып табылады.

Сондықтан да біз осы тақырыпқа сәйкес келу үшін бастауыш сыныптарда инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың психологиялық негіздерін келесі түрде кодтауға болады деп есептейміз.

Біз осы психологиялық негіздеменің күрделілігі бірнеше аспектілер тұрғысынан қарастырылады деп атап өттік. Бірінші аспект - "кіші оқушы психологиясы", екінші - "психологиялық ерекшеліктер", үшінші-" инклюзивті білім беруде ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолданудың психологиялық ерекшеліктері", төртінші - "инклюзивті білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың психологиялық ерекшеліктері" (сурет.1).4).

Сурет 4 - Бастауыш сыныпта инклюзивті білімі беруде ақпараттық- коммуникациялық технологияны қолданудың психологиялық негіздері

Бұл модель бүгінгі күні өзекті. Бастауыш мектеп оқушыларының психологиялық ерекшеліктері оқу-танымдық процесске қатысу арқылы анықталады. Инклюзивті білім беру жүйесінде қатысушы ретінде қалыпты баланың психологиялық ерекшеліктері болашақ мұғалім белгілі болады.

Сондықтан инклюзивті білім берудің психологиялық аспектісін толық ашу қажет. Сонымен қатар, бастауыш сыныптарда инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану белгілері бойынша танылуы тиіс екені белгілі. Енді осы психологиялық құрылым авторларына қарайық.

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық процестері үлкен қарқынмен жұмыс істейді. Оларды қабылдау, назар аудару, қиылысу, есте сақтау және есте сақтау, ойлау және сөйлеу студенттердің оқу іс-әрекетінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Кіші оқушылар бір-бірімен қарым-қатынас жасау қажеттілігін, ойынға деген қажеттілікті, оқыту мен жұмысқа деген қажеттілігін қанағаттандыру үшін, олар өзіне қосылып, қоршаған ортаны үйрету, өзінің оқу немесе танымдық іс-әрекетінің кез келген сәттеріне мұқият және мұқият болу керек. Сонымен қатар, сіз не істеу керек, есте, не туралы ойлауға, не туралы айтуға.

Бастауыш сынып оқушылары үшін оқу - танымдық процесс-бұл ішкі әлемде жаңа әлемді қалыптастыратын өзіндік процесс. Сонымен қатар, күн сайын бұл үрдіс бастауыш сынып оқушыларының арасында артып, дамып келеді. Осылайша, танымдық процестердің әрқайсысы баланың тұлғасын қалыптастыруға ерекше үлес қосады.

Бастауыш сынып оқушыларының, болашақ мұғалімдердің, оқушылардың оқу-танымдық үдерісінің психологиялық құрылымы туралы білім инклюзивті білім берудің тиімді әдістері мен тәсілдерін таңдау кезінде, оның ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы қалыптасады.

Білім беру үдерісін зерттеуге және дамытуға үлкен үлес қосқан ғалымдар арасында Л. С. Выготский, А. Н. Леонтьев, Л. С. Сахаров, Г. Пиаже, С. Л. Рубинштейннің және басқа да көрнекті ғалымдардың аттарын атауға болады.

Жоғарыда келтірілген "инклюзивтік білім беру" үлгісі ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану кезінде болашақта терең танудың психологиялық ерекшеліктерін береді-болашақтың сынағы. Мейнстрим жүйесіндегі инклюзивті білім берудің психологиялық негіздері мен Б. сырға Апсаямов қатысты сот мәселелерінің тағы бір түйіні. Бұл, біздің ойымызша, ерекше қарау керек.

Жалпы білім беретін мектептерде қалыпты балалармен бірге, оның ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып оқитын денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуды ұйымдастыру үшін қолданыстағы психологиялық зерттеулер мынадай компоненттерден тұратын жүйеге қосымша енгізілуі тиіс екендігі анықталды (сурет.1).5).

Сурет 5. Инклюзивті білімі беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолданудың психологиялық ерекшеліктері

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың психологиялық ерекшеліктері адамның көру және есту анализаторларының мүмкіндіктерін дұрыс және тиімді пайдалануды көрсетеді.

Бастауыш сынып оқушыларының білім беру процесінің бастапқы кезеңінде-қабылдау және қабылдау, сезім органдары арқылы алынған сигналдарды дұрыс өңдеу, яғни дерексіз ойлау, әрекет оң әсер етуі мүмкін. Бұл үдерістің нәтижесінде оқушыда бір нәрсе туралы түсінік және тар түсінік дамиды, тіпті қарапайым.

Бір мезгілде оқушыларға есту және көру қабілетін беретін компьютер қабілеті студентке берілген оқу ақпаратын белгілі бір құндылыққа жеткенше саналы түрде қабылдауға мүмкіндік береді. Саналы қабылдау процесінде оқушының айқындылығын пайдалану ұғымдар мен ой қалыптастыру үшін негіз болады.

Сонда сіз аудиовизуалды Оқу құралдары саналы ойлауға әкелетін ойлау үшін қажетті жағдай жасауға көмектесетінін көре аласыз.

Инклюзивті білім беру Бастауыш сынып оқушыларына ұсынылатын білім беру мазмұнын бекіту мен санасына тірек болып табылады. Сондықтан педагог оқушыларға оқу ақпараты эмоционалды түрде берілетініне назар аударуы тиіс. Бұл оң эмоционалдық әсер туралы белгілі.

Сонымен қатар, түрлі-түсті сурет, сурет салу, тартымды музыка, әріптер жазу және анық естілетін диктордың дауысы-осының барлығы берілетін ақпаратты алу үшін өте маңызды.

АКТ қолдану кезінде мұғалім мен оқушының өзара іс-қимылының тиімділігі көп жағдайда оқушылар алған ақпаратқа назар аударып, оны біраз уақыт бойы сақтап қалатынына байланысты болады.

АКТ көмегімен оқушылардың назарын ұстап қалудың бірнеше жолы бар: әсер етуді күшейту, тікелей назар аудару, жеккөрушілік пен үрейленуді жоюға қарсы тұру, сабақты қызықты ұйымдастыру.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданатын сабақта оқушылар зейінінің келесі психологиялық ерекшеліктерін ескеру және реттеу қажет. Сабақтың мақсаты: оқушылардың назарын, төзімділігін, зейіннің дұрыс бөлінуін, зейіннің басқасына ауысуын тәрбиелеу. Осы тәсілдерді пайдалана отырып, сіз сабақ кезінде оқушылардың оқу мотивациясын қалыптастыру үшін талдау, салыстыру және қорытынды жасай аласыз.

Қазіргі уақытта мұғалімдердің оқу үрдісінде әртүрлі компьютерлік технологияларды пайдалану қабілеті төмен екенін анықтадық, бұл АКТ құралдарын пайдалануға оқытылмады және бұл фактор АКТ-технологияларды пайдалануды қиындатады, белгілі бір ішкі үрей пайда болады.

Осыдан кейін мынадай проблема туындайды: педагог-психологтарды инклюзивті білім беру саласындағы жұмысқа дайындау, оқыту және технологияларды қолдану негіздеріне оқыту және оларды білім беру процесіне тиімді ықпалдастыру, сондай-ақ қол жетімді технологиялардың көмегімен табысқа деген қажеттілікті қанағаттандыру. Мен қазіргі заманғы ЖОО-да компьютерлік технологияларды пайдалану, оның алдыңғы түлектеріне қарағанда, үлкен құзыреттілікке ие деп қателеспеймін.

Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың әлеуетін тиімді ашу үшін сандық технологиялар білім беру процесінің дәстүрлі тәжірибесіне сәйкес тиімді пайдаланылуы мүмкін. Бұл үдерісте педагогке жеке рөл беріледі: ол психологиялық даму мен коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру үшін нақты балаға қандай құралдар қолданылатынын және оң әсер ететінін нақты білуі тиіс.

Ғылыми-зерттеу жұмысының талдауына сәйкес [135, 49, 136, 301 Б.] оқытушының міндетіне дәстүрлі оқыту үдерісімен акт дұрыс таңдау кіреді.

Осыған орай, АКТ-ны пайдалану саласындағы негізгі құзыреттіліктер болашақ мұғалімдердің инклюзивтік құзыреттілігін қалыптастыруда келесі құзыреттер болып табылады.:

1. психологиялық құзыреттілік. Ол мектеп кеңістігіндегі жұмысқа, өз білімін жетілдіру және өзін-өзі дамыту қажеттілігіне, оқушының психикалық дамуына, өз бетімен жұмыс істеуге, білім мен іскерлікке ықпал ететін педагогикалық қызметті дербес және жауапты жүзеге асыруға бағытталған.

2. ғылыми-теориялық құзыреттілік. Ол педагогикалық ғылымның даму концепциясын білумен, тұлғалық даму сұлбаларын модельдеумен және т. б. теңдестіреді.

3. практикалық құзыреттілік. Бұл Педагогикалық қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін практикалық білім мен іскерліктің жиынтығы.

4. психофизиологиялық құзыреттілік. Ол балалармен педагогикалық жұмысты жүзеге асыруға мүмкіндік беретін жеке қасиеттер мен белгілі бір білімдердің үйлесімінен тұрады.

5. физиологиялық құзыреттілік. Бұл педагогтың физиологиялық және психикалық денсаулығының мамандық талаптарына сәйкестігі.

Құзыреттілік әдетте жеке тұлғаның тұтастығы тұрғысынан қарастырылады. Құзыреттілік, педагогтің қасиеті ретінде психикалық уәждермен анықталады. Оның дамуы болашақ мамандыққа баулудан басталады. Одан әрі адам Педагогикалық қызметті жүзеге асыруға мүмкіндік беретін белгілі бір білім мен іскерлікке ие болады. Таңдалған мамандыққа оң көзқарасты күшейте отырып, өзіне сыншылдық пен талапшылдық артады. Шын мәнінде, уақыт өте келе құзыреттілік мұғалімнің жеке игілігіне айналады. Педагогикалық оқу орындарында бұл көрсеткіш студенттің әрбір даму кезеңінде өз кәсіби міндеттерін тиімді орындау қабілетіне байланысты есептеледі.

Болашақ педагогтардың өз кәсіби қызметін орындауда құзыреттілік мәселесі психологиялық-педагогикалық ғылымда ерекше орын алады. Ол Ресейде де, шетелде де көптеген зерттеулерге арналған. Ол Ресей мен шетелде көптеген зерттеулерге арналған. Бірқатар ғалымдардың зерттеулерін талдау [137, 138] түлектердің құзыреттілігі-бұл келесі компоненттерден тұратын біртұтас білім туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Олар:

- Педагогикалық қызметті таңдау себептері (мотивация.);
- болашақ мұғалімнің жеке қасиеттері;
- балалармен жұмыс істей білу (еркін));
- меңгерілген білім, білік және дағды (танымдық).

Осыған ұқсас тәсілдер оқу үрдісінде АКТ қолдану бойынша педагогтардың

кәсіби құзыреттілігін зерттеу кезінде де кездеседі. Г. А. Кручинина өз жұмысында АКТ-ны қолдануда болашақ мұғалімдердің құзыреттілігінің мәнін анықтауға тырысты және құзыреттілік компоненттерін бөлді

- психологиялық (техникалық құралдарды кәсіптік қызметте қолдануға бағдарлау, компьютерлік технологиялар саласында өз білімдерін жетілдіруге ұмтылу, осы салада өз бетінше білім алу қажеттілігі);

- ғылыми-теориялық (оқу үдерісіне ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың оң әсері туралы белгілі теориялық білімнің болуы және мектеп оқушыларының мектеп бағдарламаларын меңгеруі);

- практикалық (компьютерлік технологиялармен жұмыс істеудің практикалық дағдыларының болуы);

- психофизиологиялық (болашақ мұғалімнің физиологиялық және рухани денсаулығының кәсіптің нормативтік талаптарына сәйкестігі).

Егер бұл тізбе инклюзивтік білім беру ортасында пайдаланылса, онда ерекше қажеттіліктері бар балаларға арналған әмбебап және мамандандырылған АКТ құралдарын пайдалану үшін когнитивтік құзыреттілік қалыптастырылуы тиіс.

Жоғарыда аталған факторларға сүйене отырып, Г. А. Кручинина студенттердің педагогикалық қызметте АКТ қолдануға дайындығын анықтайды. Осы феноменді зерттеуші білім беру процесіне АКТ енгізуге тұрақты уәждемені, АКТ саласында ауқымды теориялық білімдердің болуын және білім беру бағдарламаларын іске асыру үшін ерік-жігер қасиеттерін көрсетуді түсінеді [139, 25 б.].

Осыған ұқсас позицияны И. Ермағанбетова алады. Оқыту және дамыту құралы ретінде АКТ-ны пайдалануда құзыреттіліктің негізгі элементтері ретінде ол:::

- мотивациялық (АКТ - мен жұмыс істеуге қызығушылық, осы салада белгілі бір жетістіктерге қол жеткізу);

- когнитивті (білім беру үдерісінде, соның ішінде гуманитарлық ғылымдарда АКТ пайдалану құндылығын бағалау);

- эмоциялық-еріктік (білім берудегі бәсекелестік артықшылықтарды арттыру үшін АКТ пайдалану қажеттілігін түсіну) [140, 23 б.].

1. Siraj-Blatchford өз жұмысында ақпараттық және компьютерлік құзыреттілікті қамтамасыз етеді.

2 аспект: дәстүрлі ақпараттық технологияларды шебер пайдалану және білім беру нарығында бәсекелестік артықшылыққа ие болуға мүмкіндік беретін қазіргі заманғы компьютерлік құралдарды сауатты пайдалану ретінде қарастырады [141].

Зерттеушілердің көпшілігі [142-144] болашақ педагогтарда инклюзивті білім беруді қалыптастырудың соңғы компоненттерін бөліп көрсетеді. Яғни, ЖОО түлектерінің санасында АКТ-ны пайдалану ХХІ ғасырдың негізгі технологиясы болып табылатыны туралы ереже қалыптастырылуы тиіс. Бұл оқыту мен өздігінен білім алудың тиімділігін арттырудың тиімді тәсілі, өйткені оларды пайдалану оқытушылардың да, студенттердің да жұмыс өнімділігін арттырады. Болашақ мұғалімдер АКТ-ны пайдалану білім беру үшін қалыпты екенін түсінуі тиіс, сондықтан олар білім беру ортасында осы компонентті

пайдалануға оң мотивациялық-құндылық тәсілдемесі болуы тиіс.

Іс жүзінде сауатты мұғалім білуі тиіс:

- АКТ қолдану арқылы оқу үдерісін жоспарлау;
- АКТ - мен жұмыстың жеке және ұжымдық әдістерін ұйымдастыру;
- АКТ қолдану саласында өзінің теориялық білімі мен практикалық дағдыларын үнемі жетілдіру [145, 30 б.].

Осылайша, инклюзивтік білім беру ортасында АКТ-ны пайдалану оқытушыдан өз құзыреттерін тұрақты дамытуды талап етеді, өйткені мұндай технологиялар инновациялардың тұрақты жаңартылуымен және пайда болуымен сипатталады. Сонымен қатар, егер жаңа және жетілдірілген заң студенттер үшін оқу процесінің ыңғайлылығы мен тиімділігін арттырса, онда олар жұмыс уақытын пайдалану тиімділігіне әсер ете алмайды немесе оған теріс әсер ете алмайды.

Осыған байланысты біз осы проблеманың күрделілігінің себебі оқытудың озық сипаты келесі ережелерге негізделуі тиіс деп есептейміз:

- білім беру процесін жаңғырту мұғалімнің педагогикалық қызметіне және жалпы білім беру циклына жиі өзгерістер енгізу жолымен жүзеге асырылуы тиіс.;
- мұғалім, білім беру процесінің негізгі буыны ретінде, үнемі, негізінен жұмыстан тыс уақытта, өздігінен білім алу арқылы АКТ-ны пайдалануда білім мен дағдыларды жетілдіруі тиіс. Кез келген технология жағдайында да, АКТ-да негізгі рөл коммуникацияларға беріледі. Біздің ойымызша, инклюзивті білім беру процесінде компьютерді пайдалану осы мақсатта оқушылардың, оның ішінде дамуында ауытқулары бар балалардың ауызша қызметін үш жағынан қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.:

1. бос уақытында студенттер компьютер, электрондық пошта немесе әлеуметтік желілер арқылы сөйлесе алады.

2. студенттің компьютермен интерактивті өзара әрекеттесуі (сұраныстарды рәсімдеу, ақпаратты өңдеу, электрондық деректер базасымен жұмыс). Бұл жағдайда компьютер пайдаланушының серіктесі болып саналады.

3. сынып командасының үш жақты қарым-қатынасы: оқушылар, мұғалім және компьютер. Бұл білім беру қызметіндегі қарым-қатынас тәсілдерінің бірі. Басқаша айтқанда, АКТ қолдану принципі ЖОО студенттерінің санасында қалыптасуы тиіс.

Оларды пайдалану оқытушылар мен студенттердің еңбек өнімділігін арттырады, сондықтан бұл оқыту мен оқытудың тиімділігін арттырудың тиімді тәсілі. АКТ-ны пайдалану білім беру үшін норма болуы тиіс, сондықтан бұл компонентті білім беру ортасында қолдану болашақ мұғалімдер үшін маңыздылығы мен уәждемесі жағынан оң қарым-қатынасты талап етеді [146].

Іс жүзінде мұғалім келесі қасиеттерге ие болуы керек:

- оқу үдерісін жоспарлау кезеңінде АКТ қолдану;
- жеке және топтық жұмысты ұйымдастыру процесінде АКТ қолдану мүмкіндіктері;
- АКТ-ны үнемі қолдана білу, өзінің теориялық білімі мен практикалық дағдыларын жетілдіру. Бұл инклюзивті білім беру ортасында орын алады

АКТ-ны пайдалану технологиясы үнемі жаңғыртылып, түрлі инновацияларға тән пайда болған өзгерістерге ие болады, өйткені педагог өз құзыреттілігінің тұрақты дамуын талап етеді.

Зерттеуші Интернет-кеңістіктегі пайдаланушылардың байланыс ережелерін

құрылымдады шай Цзин: форумдар, электрондық пошта, чаттар, Пікірлер [147]. Біздің ойымызша, мұнда өзара әрекеттестіктің ойын түрлерін тағы да қосу қажет (егер оқыту ойындары болса).

Профессор Ю. Подгурекки атап өткендей, коммуникация тиімді болады, егер оның мәні барлық тараптарға түсінікті болса және оған деген жоғары қызығушылық қалыптасса [148]. Бұл критерийлерді АКТ-мен жұмыс істеуге көшіру Болашақ педагогтардың құзыреттілігін қалыптастыру үдерісінде оларды табысты іске асыру үшін бастапқы факторларды жасайды:

- студент компьютер және арнайы құралдар және олардың қызметтері туралы жалпы білімі бар;

- студенттердің білім беру мен кәсіби дайындықтың, сондай-ақ коммуникация үшін АКТ-мен жұмыс істеу маңыздылығын сезінуі.

Табыстың бірінші факторы пайдаланушыларды Компьютерлік бағдарламалық қамтамасыз етумен жұмыс істеу ережелерін оқыту жолымен құрылуы мүмкін. Екінші фактор мұғалім оқушының қабілетін және компьютерлік технологияларға ұмтылысын қаншалықты қалыптастыра алатынына байланысты. Психологиялық кедергіні дер кезінде алып тастау маңызды, әйтпесе іс-әрекет өшпенділікті тудырады.

Жоғарыда айтылған жағдайларды ескере отырып, білім беру процесінде АКТ-ны пайдалану бойынша құзыреттілікті дамыту күрделі болып табылады, өйткені технологиялар мен бағдарламалық өнімдерді әзірлеуден басталады және оларды білім беру саласында іске асыруды егжей-тегжейлі түсінумен аяқталады.

Осылайша, білім беру үдерісінде АКТ-ны пайдаланудың 3 түрі: базалық, функционалдық және кәсіби. Олардың алдында пайдаланушының құзыретіне жатпайтын компьютерді (пайдаланушының) түсіну деңгейі тұр. Сонымен қатар, бір кезеңнен екіншісіне өту диалектикалық терістеуді болжамайды.

Мысалы: базалық құзыреттілік теориялық білімнің белгілі жиынтығымен сипатталады. Кейін, мұғалімнің педагогикалық қызметінің нәтижесінде теория басқаша түсіндіріледі. Одан кейін тереңдетілген білім мен практикалық дағдылар білім беру процесіне АКТ енгізудің жаңа тетіктерін жасауға мүмкіндік беретін жоғары когнитивті құрылымдармен толықтырылады. Педагогтің осы саладағы кәсіби құзыреттілігі ойлаудың белгілі бір түрі-Ақпараттық ойлаумен сипатталады. Оның пәні оқу және әдістемелік материалдарды әзірлеу үшін АКТ құралдарын икемді және еркін пайдалану болып табылады.

Көбінесе педагогикалық оқу орындарының түлектері мен кейбір оқытушылардың білімі базалық құзыреттілік деңгейінде есептелгендерден төмен болады. Осыған байланысты біз АКТ саласындағы алғашқы түсінігін сипаттайтын "нөлдік" деп аталатын тағы бір деңгейді бөліп көрсету қажет деп санаймыз.

Осындай бағыттар бойынша әртүрлі зерттеушілердің ұстанымдарын қарастырып, біз әр деңгейдің сипаттамасын құрдық. Алынған нәтижелер 6-кестеде көрсетілген.

Сосын тереңдетілген білімдер мен тәжірибелік дағдылар оқу үдерісіне АКТ-ны ендірудің жаңа механизмдерін жасауға мүмкіндік беретін бұдан да жоғары таным құрылымдарына жинақталады (кесте 6)

Кесте 6 – Инклюзивті білім беру саласында АКТ-ны қолдану бойынша құзыреттілік деңгейінің сипаттамасы

Педагог құзыреттілігінің деңгейі	Сипаттамасы
Қарапайым (Компьютерлік түсінік деңгейі)	Педагог білім беру үдерісін ақпараттандырудың маңыздылығын түсінеді және информатика жөнінде азғана көлемдегі білімге ие. Тәжірибелік дағдылары бірнеше стандартты бағдарламаларды игерген. АКТ саласы бойынша функционалды сауаттылықтың жеткілікті деңгейі болуы.
Базалық	Педагог өзін ақпараттық қызмет субъектісі ретінде қабылдайды. Ол ең қарапайым бағдарламалармен танысады және алған білімдерін тәжірибеде қолданады (факультативтерде, үйірмелерде және т.б.)
Әрекетшілдік (Функционалдық)	Педагог оқу үдерісіне АКТ-ны ендірудің стратегиялық және тактикалық міндеттерін жете түсінеді. Ол дамуында ерекшеліктері бар балаларға ақпаратты қолжетімді етуге мүмкіндік беретін бағдарламалардың барлық қызметтерін сенімді қолдана отырып, графикалық редакторларды, кестелерді және электронды мәліметтер базаларын пайдалана алады. Барлық дағдылар оқу-тәрбие қызметінде белсенді пайдаланылады. АКТ-ны кәсіби, әлеуметтік, және жеке міндеттерін шешуде тиімді және негізді қолдануы.
Кәсіби (Жүйелілік)	АКТ-ның көмегімен жаттығу барлық оқушылардың толыққанды жұмыс істеу сәтіне айналады. Педагог оқытуды ақпараттандырудың терең тұлғалық мағынасын жете түсінеді, оқушылардың бойында жағымды көңіл-күй қалыптастырады. АКТ-ны пайдалану дамуында ерекшеліктері бар балалар психологиялық және физиологиялық жайсыздықты сезінбейтін күнделікті іс-шараға айналады.

Педагогтің инклюзивті білім беру саласында АКТ пайдалану бойынша кәсіби құзыреттілігінің деңгейіне барлық алдыңғы деңгейлер кіреді және егер педагогтің осы саладағы базалық құзыреттілік деңгейі қандай да бір білім, білік, іскерліктер жиынтығы болып саналса, онда кәсіби деңгей бұған тұлғалық-эмоционалдық саланы қосады. Бұл дәл осы педагогикалық қызмет үшін өте маңызды, себебі ол субъект-субъектілік сала болып табылады, және педагогтың сезім күйлерінің аясы мен оқытушылық пәнге және пайдаланылатын құралдарға деген жеке көзқарасы оқушылардың оқу

ақпаратын қабылдауы мен игеруінің тиімділігін айқындайды.

Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлауда маңызды орын алатын психологиялық ерекшеліктері деңгейлеп ұлғайып, біртіндеп мазмұн жағынан толығып отырады. Оны төмендегі кестеден көруге болады (кесте 7).

Кесте 7– Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың АКТ-ны қолдануға даярлаудың психологиялық ерекшеліктері.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби даярлық мәселесі	Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау мәселесі	Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау мәселесі
Психологиялық дайындығы (эмпатия, мотивация, адаптация, оптимизм, толеранттылық)	Ақпараттық сауаттылығы (ақпараттық мәдениет, ақпараттық қауіпсіздік ақпарат көздерін қолдануда этикалық-эстетикалық аспектілері (ақпарат дереккөздерін, сілтемелерін дұрыс қолдану).	Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімінің АКТ-ны қолдану барысында ерекше білім беруге қажеттіліктері бар балаларға рухани-адамгершілік, толеранттылық, оптимистік, ынталандырушылық сипатына ие қарым-қатынас жасау, АКТ құралдарымен жұмыс жасау барысындағы ақпараттық сауаттылық, мәдениет, қауіпсіздік этикалық-эстетикалық шарттарын сақтау іскерліктері.

Кестеден көрініп тұрғандай, эмпатия, мотивация, бейімделу, оптимизм және толеранттылықты қалыптастырудың маңыздылығы бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дайындығында ерекше орын алады.

Эмпатия педагогикалық маңызды құбылыс ретінде көптеген ерекше қасиеттерге ие. Мұғалімдер де, оқушылар да эмпатияның дамуын тежей отырып, адамдарға қатты кедергі келтірмеуді қалайтын және басқа эмоционалдық уайымдарға сабырлы қарауға қабілетті ішкі ойлардың өнімі болып табылады. Эмпатия оқушының ішкі жан дүниесін тікелей көрсете алмайды, егер мұғалім оқушыны өзінің эмпатикалық қарым-қатынасын білдіруге міндеттесе. Баланың эмпатикалық қасиеті өседі және тіпті жоғалуы мүмкін. Сондықтан бастауыш мектептегі әрбір сабақта мұғалім оқушының шығармашылық тұлға ретінде дамуының қажетті бағытын көрсетуі тиіс.

Педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың педагогикалық негіздері нақты дидактикалық жүйенің мәнін, оның компоненттерін, қызмет ету ерекшеліктерін, қолданылатын әдістер мен тәсілдерді, оқыту мен тәрбиелеудің

түрлерін қарастырады.

Осыған байланысты ғылыми-зерттеу және арнайы жұмыстарды шолу және талдау барысында жоғары оқу орындарында оқыту нысандары, оқу жоспарлары мен бағдарламалары, әдістемелік материалдар, инклюзивті білім беруді қамтамасыз ететін педагогтың кәсіби оқу жоспары әзірленбеген, болашақ педагогтарды жаңа кәсіби қызметке даярлаудың тиімді нысандары мен мерзімдері, сондай-ақ инклюзивті білім беру мәселелері, оның ішінде::, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен арнайы оқу-әдістемелік материалдарды пайдалануға дайындық мазмұны әзірленбегені анықталды.

"Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" ҚР БПН-да түлектердің құзыреттеріне қойылатын талаптар біріктірілген: коммуникативтік, ақпараттық; ғылыми-шығармашылық; рефлексивтік, диагностикалық; жобаларды іске асыру және моделдеу; жағдайларды шешу, өзін-өзі актуалдандыру; интеграцияланған құзыреттілікті өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі дамыту.

Көріп отырғанымыздай, бұл мамандықтың ерекшелігі мен қиындығы бастауыш сынып мұғалімі тек мұғалім-кеңесшінің қызметін ғана емес, сонымен қатар мұғалім-кеңесшінің, жіберуші-мұғалімнің және ақпарат алушының, мұғалім-ғалымның, мұғалім-менеджердің, әдіскер-зерттеушінің және т.б. қызметін де ұштастырады. Осыған байланысты инклюзивті білім беру саласында педагог-психологтардың педагогикалық даярлығының ерекшеліктерін зерттеу қажеттілігі туындайды [151].

Осы бағытта әлі күнге дейін дамуында ауытқулары бар балалардың оқу-педагогикалық үрдісінің ерекшеліктерімен байланысты мәселелер қаралды.

Ал бар зерттеулер мен жұмыстарды талдау кезінде, теориялық және практикалық негіздер жүйеленбегеніне қарамастан, осы проблеманың түрлі аспектілері қарастырылады.

Кадырбаева Р. И. болашақ педагогтың студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамытуға кәсіби дайындығы білім беру үрдісінің барлық құрылымдық компоненттерінің арасындағы өзара байланысты орнатуды көздейтін күрделі процесс болып табылады, ол студенттердің кәсіптік-педагогикалық қызметке және білім беру үдерісі шеңберінде шығармашылық шешімдерді педагогикалық қабылдауға, студенттердің жеке тұлғалық және көркем сана-сезіміне жетудегі ұйымдастырушылық формаларды құру дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді. М. Сұлтанбек жоғары оқу орнын бітірген мамандарды даярлаудың бірнеше бағыттарын атап өтеді: тұлғаның кәсіби әлеуеті және жалпыадамзаттық құндылықтарды ескере отырып, өзінің жеке қасиеттерін жүзеге асыру үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану мүмкіндігі, болашақ мамандардың дамуы үшін білім беру саласындағы гуманистік көзқарастарды іздестіруде; болашақ маманды дайындауға қойылатын талаптар оның кәсіби білімі мен жалпы дайындығының деңгейімен ғана емес, сонымен қатар оның шығармашылық қабілеті мен зияткерлік әлеуетінің дамуымен де байланысты. нарықтық экономикада адам еңбек нарығының еркін таңдауына ие және өмірде үлкен сұранысқа ие; нарықтық экономикада адам үнемі өзгеріп отыратын жағдайларға байланысты жаңа мамандықты тез меңгереді; басқа мамандықтарға қарағанда,

ақпараттандыру саласындағы мамандар саны күн сайын өсуде [152]. Ғалым болашақ мамандардың гуманистік жолдары арқылы ақпараттық қоғамда болашақ мұғалімнің бейнесін сипаттады. Л. Ташимованың пікірінше, болашақ педагогтердің кәсіби дайындық деңгейін арттыру мақсатында тек білім беру мазмұны мен оқыту әдістерін ғана емес, сонымен қатар ақпараттық-компьютерлік технологияларды кеңінен пайдалана отырып, оқытуды ұйымдастыру нысанын жетілдіру қажет. Өз кезегінде, бұл оқу процесін дербестендіру (бұл нақты компьютерлік бағдарламаның көмегімен жасалуы мүмкін); нақты қызмет түрлері негізінде кері байланысты қамтамасыз ету (компьютер көмегімен студент өз білімін бақылауға және тексеруге мүмкіндік алады); бұл материалды меңгеру жылдамдығын арттыру сияқты міндеттерді шешуге мүмкіндік береді [153].

Өзінің ғылыми-зерттеу жұмысында студент жоғары оқу орындарында оқу процесінде оқытудың заманауи бағдарламалық және техникалық құралдарын пайдалана отырып, оқу материалын нақты және дәл көрсетуі тиіс. Сонымен қатар, білім беру технологияларын қолдана білу, оқу процесін ұйымдастыруда ақпараттық технологияларды пайдалану дағдыларын меңгеру, сондай-ақ өз білімін тексеру және бақылау қажет. Болашақ педагог ретінде студент алынған нәтижелерді талдау және өңдеу, ғылыми-педагогикалық эксперимент жүргізу, жүйелі түрде оны қызықтыратын ақпаратты жинау және өңдеу, сондай-ақ оны тәжірибеде қолдана білуі тиіс. Сонымен қатар, олар өз қызметін жоспарлауды, бағдарламаларды әзірлеу мен жобалауды, сондай-ақ осы бағдарламаның көмегімен тиісті эксперименттер жүргізе білуі тиіс. Ғалым жетекші ұстанымдар университеттердің әлемдік кеңістікке кірігуінің алғышарты болып табылатындығын айтады [154].

В. В. Хитрюктің пікірінше, инклюзивті білім беру шарттары педагогтың кәсіби дайындығының мазмұнын анықтайды және оның функцияларын өзгертеді: педагогтың көпқасырлық және көпвекторлы қызметі, көптеген объектілер мен шешілетін педагогикалық міндеттердің көп қырлығымен сипатталатын перспективалы инклюзивті білім беру кеңістігі; коммуникативтік құзыреттілік шекарасын кеңейту; білім беру нәтижелерін саралап көп деңгейлі анықтау және нақтылау; балалар ұжымдарын төзімділікті тәрбиелеуге, әртүрлі айырмашылықтарға және "ерекшелікке" сыйлауға дайындау. Бұл белгілерді қабылдау арнайы дайындалған педагогтардың ұйымдасқан қызметі негізінде ғана жүзеге асырылатынын есте сақтаған жөн.

Бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау мәселелері М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, С. И. Волков, Г. М. Кожаспиров, В. В. Давыдов, Л. В. Занков, А. Р. Аймағамбетова, С. Р. Рахметов, А. С. Амирова, А. Е. Жұмабаев және т. б. жұмыстарда зерделенді. Т. барсай, С. К. Мыңбаев, Л. В. Нефедова, Г. А. Абдулкаримова, Н. Е. Исабек, С. К. Әбдібекова, К. Т. Мулдабекова, А. К. Мошкалов, Е. Байдуллаева және басқа да зерттеулер бастауыш сынып мұғалімдерінің дайындық сапасын арттыруға өз үлестерін қосты.

Осылайша, инклюзивті білім беру жоғары оқу орындарында болашақ педагогтарды даярлау туралы жалпы пікір беруге болады.

Одан әрі Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беруге дайындалып

жатқан мұғалім келесі жүйеде өзінің бейіндік-құндылықтық тәсілін құруды үйренеді:

- баланың жеке басы қандай дәрежеде бұзылғанына қарамастан, оны құндылық деп тану.;

- баланы тек білім алуға ғана емес, денсаулықтың жоқтығына қарамастан, толыққанды дамуға бағыттау.;

- адамзаттың жинақталған білімі мен мәдени құндылықтары денсаулық проблемалары бар балалардың асыраушысы ретінде де, сондай-ақ осы қазынаның иесі ретінде де үлкен жауапкершілікте болатынын ұғыну.;

- Денсаулық мәнін нақты түсінуге үйренеді, өйткені бұл саладағы жұмыс қызметтің шығармашылық құндылығын, үлкен рухани күш пен қуатты талап етеді.

Енді бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беруде жаңа педагогикалық технологияларды, атап айтқанда, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану бойынша зерттеулер мен жұмыстарға назар аударайық.

Көп жыл бұрын "оқыту технологиясы"термині белсенді қолданылды. Оның мәні оқу процесінде техникалық құралдарды барынша пайдалану болып табылады. Оларды іске асыру тиісті әдіснамалық тәсілдерді талап етеді. Нәтижесінде "Оқытудың техникалық құралдары-оқыту технологиясы"тізбегі құрылды. Оқу процесіне техникалық құралдарды енгізу әрдайым профессорлық-оқытушылық құрамның біліктілігін арттырумен және оқу бағдарламасындағы өзгерістермен қатар жүрді.

А. И. Тәжіғұлова оқыту технологиясын егжей-тегжейлі зерттеді. Ғалым бұл терминді әрбір оқушының үйлесімді дамуы үшін оқу процесін ұйымдастыру туралы білім мен біліктердің жиынтығы ретінде түсінеді [155, б.47].

Оқыту технологиясы әрдайым Ақпараттық болды, өйткені ол ақпараттық ресурстарды жүйелеумен, сақтаумен және берумен байланысты. Көрнекілік үшін оқыту технологиясын меңгеру мерзімділігін анықтауға болады:

- ауызша және жазбаша сөйлеу кезеңі;

- суреттерді суреттерге көшіру арқылы қоршаған ортаны модельдеу кезеңі;

- компьютерлік оқыту кезеңі. Е. С. Полат АКТ құралдары.:

- әр түрлі аймақтарда немесе әртүрлі елдерде оқытушылар мен мектеп оқушыларының бірлескен ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру;

- ғылыми-әдістемелік орталықтардың кең спектрінде оқитын студенттерге консультациялық көмек ұйымдастыру;

- қашықтықтан оқыту және оқытушылардың біліктілігін арттыру жүйесін ұйымдастыру;

- өзінің мәдени деңгейі мен дүниетанымын арттыру мақсатында, қатысушылардың мүдделеріне сәйкес, бірлескен жобалар шеңберінде олар мәселелермен, тақырыптармен, әртүрлі ақпаратпен, идеялармен, жоспарлармен және т. б. алмасуға ықпал етеді.

Бастауыш сыныптарда инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың педагогикалық негізі бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беру процесінде қандай ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың түрлерін қолдануға болатынын және

дидактикалық талаптарды іске асыру есебінен қандай дидактикалық талаптарға қол жеткізуге болатынын қарастырады.

Инклюзивті білім берудің бастауыш сыныптарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың үш негізгі қызметін атқарады. Атап айтқанда:

1. ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы бастауыш сыныптарда инклюзивті білім берудің білім беру қызметі. Инклюзивтік білім беру барысында студенттер оқып, жазуды үйренуі, сонымен қатар тұрақты жеңіл және ұтымды жұмысты қамтамасыз ету үшін пайдалану үшін техникалық қолдаулары болуы тиіс.

2. бастауыш сыныптарда инклюзивті білім берудің дидактикалық тәсілінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлі қарастырылды.

Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі балалар үшін лайықты білім беру ортасын құру үшін пайдаланылады.

3. бастауыш сыныптарда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар бойынша Инклюзивті білім берудің коммуникативтік (коммуникативтік) қызметі.

Ол оқу үрдісінде оқушылардың танымдық қызметін ұйымдастыруды қолдайды, қалыпты қоғамда өмірдің табиғи коммуникативтік дағдыларын меңгеруге үйретуде үлкен әсер етеді [156, 201 Б.].

Дамуында ауытқулары бар балаларды оқыту үшін білім беру процесінде қолданылатын құралдардың негізгі түрлері:::

- дамуында ауытқулары бар студенттерге арналған сервистерге енгізілген компьютерлер сияқты классикалық технологиялар;

- сөйлейтін кітаптар, Брайль қарпі және т. б. сияқты қолжетімді ақпарат үлгілері.;

- оқушылардың оқу іс-әрекетін орындау қабілетін арттыруды қамтамасыз ететін қосымша технологиялар бағдарламалық, аппараттық және аппараттық құралдар болып табылады. Қосымша технологиялар, сондай-ақ қозғалтқыш қондырғыларын, қосалқы жабдықты және арнайы пернетақталарды қамтиды.

Инклюзивті білім беруде қолданылатын негізгі құралдар оқыту бағдарламалық қамтамасыз ету және виртуалды орта болып табылады. Олар барлық оқушыларды қолдана білуі тиіс. Бұл сұрақ инклюзивті білім беру процесінде барлық оқушылар пайдаланатын технологиялардың бірыңғай дизайнын құрудың маңыздылығына әкеледі.

Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі студенттер тірек-қимыл аппараты бұзылған жағдайда Интернет арқылы оқу, қарым-қатынас жасау үшін қарапайым дербес компьютерді пайдаланады. Интернеттен шыққан балалар үшін арнайы әзірленген ақпараттық ресурстар ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін үлкен білім беру және танымдық мүмкіндіктерді ашады. Олар Интернет арқылы қарым-қатынас аясын кеңейтеді, сабақта немесе жеке қызығушылықта ақпаратты іздеу, қашықтықтан білім алу және компьютер мен интернеттің көптеген мүмкіндіктерін алу үшін білім беру және танымдық қажеттіліктеріне сәйкес жаһандық желіні пайдаланады.

Көп жағдайда АКТ-ны пайдалану студенттердің білім және ақпарат алуын сипаттайтын бір ақпараттық аспект бойынша ғана қабылданады. Бұл мағынаның бұрмалануын тудырады, өйткені акт "білімді құру, құру" дегенді білдіретін

сындарлы аспект ретінде қарастыру керек. Нәтижесінде көптеген зерттеушілер АКТ-ны "цифрлық технологиялар" синонимімен алмастырады [157, 134-б.; 158, 170-б.; 159, 25-б.] және оны ақпараттық және конструктивтік құрамдауыштар арасындағы тепе-теңдікті растайды. Ақпараттық ресурстарды пайдалану дағдылары да кең мағынада қарастырылады. Әр студент оқу және тану процесінде сандық технологияларды қолдануы керек екенін түсінуге болады.

Білім беруде қолданылатын барлық ақпараттық-коммуникациялық технологияларды 2 үлкен топқа бөлуге болады: классикалық технологиялар мен қолданбалы технологиялар.

Классикалық немесе технологиялық акт аппараттық және бағдарламалық қамтамасыз етуден тұрады. Бұл топ компьютерлерді, интерактивті құрылғыларды, ақпаратты оқығандарды және басқаларды қамтиды.

Бағдарламалық қамтамасыз етуге келетін болсақ, ол жалпы және мамандандырылған болуы мүмкін, мысалы: дамуында белгілі бір психофизикалық қиындықтары бар балалар үшін немесе инклюзивті құзыреттілігі бар мұғалімдер үшін.

Қолданбалы акт мүмкіндігі шектеулі балалардың даму ауытқуларын анықтау және түзету үшін пайдаланылады. Оларға басқару элементтері, рөлдік ойындарға арналған заттар, коммуникация құралдары және басқалар жатады. Білім беру мекемесінде дамуында ауытқулары бар балаға барлық мүмкін құзыреттіліктерді алуға көмектесу үшін классикалық және қолданбалы АКТ қолдану маңызды.

Ғалымдар [160-162] мектеп аясында сандық технологиялардың денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың дамуына әсерін зерттеу нәтижелерін талдады.:

- сандық технологияларды пайдалану ерекше қажеттіліктері бар балалардың дамуына елеулі әсер етеді;

- қазіргі заман барлық балаларға қол жетімді емес;

- барлық отбасының мүгедек баланы арнайы акт-мен қамтамасыз етуге бірдей мүмкіндігі жоқ;

- мүмкіндігі шектеулі балалар мектептерге қарағанда акт үйлерін жиі пайдаланады;

- мұғалімдердің АКТ-ны пайдалану бойынша білімі жұғады, сондықтан олар осы құралдарды оқу процесіне енгізуге асығыс емес;

- мектеп мекемелерінің қазіргі заманғы АКТ жабдықталу деңгейі айтарлықтай төмен, бұл елде инклюзивті білім беруді енгізуге кедергі келтіреді.

Әрине, мұндай әрекет адамның психикалық дамуына оң әсер етіп қана қоймай, теріс әсер етуі мүмкін. АКТ қолданудың зиянды аспектілері::

- қауіпті қарым-қатынас мүмкіндігі (АКТ-ны дұрыс пайдаланбау, ескі монитормен жұмыс істеу, қауіпсіздік ережелерін бұзу және т. б.););

- баланың физиологиялық денсаулығына компьютерді ұзақ қолданудан жағымсыз әсер ету (көздің шаршауы, душ бөлмесінде жұмыс істеу және т. б.););

- құрылыс, қолөнер, рөлдік ойындар сияқты өмір тіршілігінің басқа түрлерін елемей;

- баланың когнитивті қабілетіне кері әсері [163].

Стереоскопиялық дидактикалық оқыту құралдарын құру инклюзивті білім берудің тиімділігін арттырудың перспективалы бағыты болуы мүмкін.

Сонымен қатар, И. В. Роберт өз жұмыстарында оқу үрдісінде ақпараттық-

коммуникациялық технологияларды қолдану негіздерін анықтады. Олар:

1. Ақпараттық технологиялар көмегімен барлық деңгейде оқыту процесін жетілдіру, оқыту процесінің сапасы мен сапасын арттыру, танымдық қызмет, пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру, қажетті ақпаратты іздеу және уақтылы анықтау, тиімділікті арттыру.

2. студенттің жеке тұлғасын дамыту, ақпараттық қоғамда өмір сүре білу, яғни әртүрлі ойлау қабілеттерінің пайда болуы мен дамуы, күрделі және шатасқан жағдайлардан туындаған мәселелерден шығу жолдарын анықтау, мультимедиялық технологияларды қолдана білуді дамыту, ақпараттық мәдениетті қалыптастыру.

3. қоғамның бұйрықтарын орындай білу, яғни ақпаратты талдау және жалпылау, ақпаратты талдау және жалпылау, сауатты адамды талдау және бөліп шығару; студенттің компьютерін таным құралы ретінде ғана емес, сонымен қатар басқа ішкі әлем қабілетінің әлеуетін ашу құралы ретінде тану және т. б.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың тиімділігі бүкіл әлемде зерттеледі. Енді міндет бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беруде мұғалімдердің АКТ-ны пайдалану ерекшеліктерін қарастыру.

Білім беру үдерісінде компьютерлік технологиялар мен технологияларды пайдаланудың негізгі педагогикалық және психологиялық мәселелерімен айналысатын ғалымдар, білімді ақпараттандыру саласындағы зерттеушілер және т. б. Қараев, И. И. Антипов, Е. И. Бидайбеков, К. М. Беркімбаев, С. С. Үсенов, С. М. Кеңесбаев және т. б. өз жұмыстарында Ақпараттық технологиялар құралдарын пайдалану тәжірибесі, танымдық қызметті басқару процесі, мазмұны, әдістері, құралдары, оқыту нысандары және оның нәтижелерін білім беру мекемелерінде бақылау жаңа дидактикалық жағдайларға негізделеді және жаңа құрылымдарды, ұйымдастырушылық қызметті, қызмет нәтижелерін, іздеу қажеттілігін, психологиялық-педагогикалық сипаттамаларды қояды.

Ғылыми еңбектерді талдай келе, оқытушының компьютерлік технологиялармен жұмыс істеу келесі функцияларды қамтитынын анықтадық::

- сабақ пен пәннің дербестік деңгейіне байланысты оқу процесін ұйымдастыру (оқу процесінің кестесі, бақылау, қорытынды бақылау););

- жұмыс орындарын регламенттеу, сабақтарды ұйымдастыру, нұсқама жүргізу, сынып ішіндегі желілерді басқару және т. б.;

- оқушыларды жеке бақылау, жеке көмек көрсету, баламен "адами" байланыс орнату;

- ақпараттық ортаның компоненттерін әзірлеу (әртүрлі оқу, көрсету құралдары, бағдарламалық қамтамасыз ету және жүйелер, оқу-көрнекі құралдар және т.б.); Акт қойылған мақсатқа байланысты сабақтың әр кезеңінде пайдаланылуы мүмкін.

Сонымен қатар сабақтың оқу процесін талдағаннан кейін сабақта қолданылатын дәстүрлі және инновациялық құралдардың сәйкестік кестесі құрастырылады (кесте). 8).

Кесте 8 - Сабақтың дәстүрлі және инновациялық құралдары.

Дәстүрлі құралдар	АКТ құралдары	Педагогтың жаңа күзiреттiлiктерi, жаңа әдiстемелiк аспектерi	Шартты түрде жүзеге асуы
1	2	3	4
Оқу- әдiстемелiк әдебиет	Бiлiм порталдары, интернет ресурстар, электронды кiтаптар, компакт- дисктер	Сабақтың жаңа моделдерi	Құрал- жабдықтар, интернетке интербелсендi тақталары бар информатика кабинеттерi
Тақта, бор	Интербелсендi тақта, компьютер, мобильдi құралдар, сөйлеу бiлiгi, ерекше бiлiм беру компьютер видеопроектор және т.б.	Мультимедиялық презентациялармен шығып тақта немесе сөйлеу бiлiгi, ерекше бiлiм беру қажеттiлiгi бар балалар үшiн алуан түрлi мүмкiндiктердi жасау, индивидуалды, жеке интербелсендi жаттығуларды әзiрлеу бiлiгi	Интербелсендi , компьютердiң көмегiмен сабақты демонстрациялармен жүргiзу, өзiнiң электронды оқулықтарын жасау
Көрнекiлiк материалдары (иллюстрациял кесетелер, планшеттер, графикалық суреттер және т.б.)	Электронды кiтапханалар, оқулықтар, планшетт, компьютерлер, веб- компьютерлiк веб- камералар фотоаппараттар, сканер, принтер, мобильдi құралдар	Өзiндiк видео-аудио материалдарды даярлау, жалпы шығу, кабинет,(арнайы емес) технологиялық құралдарды пайдаланып қосымша компьютерлер, веб- компьютерлiк бағдарламаларды әзiрлеу бiлiгi	Интернетке шығу
Дидактикалық тапсырмалары бар карточкалар және жаттығулар	Тестiк жүйелердi жасау, сөзжұмбақтардың, викториналардың ашық бар нұсқалардың электронды тапсырмаларын жасау,	Мүмкiндiктерi әр түрлi бiлiм алушылар үшiн компьютерлiк шығу, бағдарламалық құралдарды компьютерлiк пайдаланып,	интербелсендi қосымша құралдар бар нұсқалардың тапсырмаларын жасау,
бақылау тапсырмалары)	түрлерiн жасау	қашықтықтан жұмыс жасау	
Үй тапсырмалары, оларды тексеру (жұмыс дәптерлерi, альбомдар,	Аспаптық бағдарламалық құрылғылар (компьютерлiк технологиялардың мүмкiндiктерiн	АКТ көмегiмен оқушылардың тапсырмаларын бағалау, оқушыларды АКТ құралдарын	Интернетке шығу немесе түрлi есте сақтау құрылғылар (флешка, USB-

атластар, плакаттар)	пайдалану арқылы презентация құру, рефераттар, баяндамалар, эссе жасау, аудио және видео материалдар құру, диктофонға өзінің даусын жазу, аудиокітаптарды тыңдау, кітап өзінің кітаптарын жасау, кітап парақшаларын беттеу бағдарламаларын-қолдану т.б.)	пайдалану арқылы тапсырмаларды орындауға үйрету, компьютер немесе мобильді құрылғылар арқылы тапсырмаларды даярлау, сандық құрылғыларды қолдану іскерліктері	флешка, модем және т.б.)

Жоғарыдағы ой-тұжырымдардың негізінде, біз АКТ-ны сабақтың барлық кезеңдерінде қолданудың сипаты әртүрлі болатыны, бірақ олардың барлығын жалпы дағдылар біріктіретіні туралы қорытындыға келдік. Сабақ үстінде АКТ-ны қолданудың бір үлгісі [165] (кесте 9):

Кесте 9 - Сабақтың әр түрлі кезеңдерінде АКТ-ны қолдану үлгілері

Пән: Дүниетану (3 сынып)	
Сабақ кезеңдері (шартты түрде)	АКТ-ны қолдану үлгілері
1	2
Жаңа білімдерді игеру, біліктер мен дағдыларды үйрену кезеңі	Жаңа білімдерді игеру, біліктер мен дағдыларды үйрену кезеңі
Білімдерді жинақтау, жалпылау, жүйелеу кезеңі	Интербелсенді ойын. Дамытушы ойындар. Жаттығулар
Білім, білік, дағдыларды қолдану кезеңі	Тренингтік тапсырмалар, компьютер бағдарламалары көмегімен жаттығу жасату, шығармашылық тапсырмаларды орындау
Тапсырмаларды орындалуын тексеру кезеңі	Компьютерлік құралдардың бағдарламалары арқылы жасалған интербелсенді жаттығулар мен тапсырмалар. 1. Викторина – көптеген жауаптары бар сұрақтардан құрылады 2. Бос орынды толтыру 3. Сәйкестіктерді айқындау 4. Сөзжұмбақ. 5. Логикалық бірізділігін қалпына келтіру. 6. Классификациялық жіктеуді қалпына келтіру 7. Ашық нұсқалары бар сұрақтар
Білімдерді бақылау, тексеру, кезеңі	Тестілеу. Электронды дидактикалық материалдар, тестілеу бағдарламаларын қолдану

С. А. Быков педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігінің бірқатар ерекшеліктерін атап өтті. Оның пікірінше, бұл ерекшеліктер бастауыш білім беру педагогикасында көрініс табады және педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігінің сипаттамасы келесідей:::

- инновациялылық, яғни бірыңғай педагогикалық үдерісте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану үшін жағдай жасау (сабақ барысы, сабақтан тыс қызмет, ата-аналармен, педагогикалық ұжыммен жұмыс). Сонымен қатар, АКТ мұғалімнің жұмыс ортасына өзгерістер енгізеді және бастауыш сынып мұғалімдерінің жұмыс әдістерінде, құрал-саймандары мен технологияларында жаңашылдық пайда болады.

- тұлғалық бағдар (икемділік), яғни инклюзивті ортада педагог-психологтардың педагогикалық қызметінде АКТ-ны қолдану әр баланың ерекшеліктеріне сәйкес жүзеге асырылуы тиіс. Мұғалім-ерекше қажеттіліктері бар балаларға бейімделген, икемді тұлға.

Оқыту процесінде олардың алдына әртүрлі міндеттер қоя білу, АКТ құралдарын пайдалана отырып,;

- интегративтілік, яғни ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, педагог-психологтардың барлық кәсіби құзыреттіліктерін қамту;

- басымдық, яғни педагог-психологтарды кәсіби даярлауда ақпараттық-коммуникативтік дағдыларды алу;

- оптималдылық, яғни қазіргі уақытта ақпараттық-коммуникациялық салалардың Динамикалық дамуы, әр түрлі кәсіби міндеттерді шешуге және жоғары оқу орнында дайындалып жатқан мектеп алды топ мұғалімдері тарапынан кәсіби қызметтің міндеттерін тиімді орындауға құзыреттілігі бар [166].

Е. Вайдуллаевна өзінің ғылыми-зерттеу жұмысында бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану ерекшеліктерін анықтады.

Олар:

болашақ мамандардың кәсіби білімінің тереңдігі; тұлғалық-бағдарлы позицияға бағдар ала білу; электрондық ресурстарды қолдана білу;

мемлекеттік тілде шығарылған электрондық оқулықтарды пайдалану; интерактивті тақталарды пайдалану; студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану;

ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, бастауыш сынып оқушыларының жаңа, инновациялық ойлауын қалыптастыру үшін жағдай жасау;

оқыту барысында ол болашақ маманның кәсіби-тұлғалық қасиеттерін қалыптастырудағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлі мен маңызын анықтап, педагогтың өзін-өзі дамытуға, жетілдіруге, оқытуды ұйымдастыруға ұмтылысы; сабақ өнімділігі мен білім беру сапасын арттыру

сияқты бірқатар ерекшеліктерді анықтады [72].

Қ. Т. Молдабеков ақпараттық технологияларды қолдану арқылы болашақ мамандардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың бірқатар ерекшеліктерін атап өтті. Оның пікірінше, кәсіптік білім берудің мемлекеттік стандарттарын қайта қарау, модульдік білім беру бағдарламаларында коммуникативтік құзыреттілікті дамыту, сондай-ақ шетелдік тәжірибе алмасу арқылы ақпараттық технологиялар негізінде шет тілін бастапқы оқытуды жүзеге асыру қажет.

білім беру деңгейінен бастап білім беру туралы мәселені зерделеу; дуалды білім беруді енгізу;

педагогикалық тәжірибені ұйымдастыруды күшейту; студенттердің алған мамандықтарына сәйкес мамандандыруды таңдауға ықпал ету.;

мамандықтар бойынша қазақ тіліндегі студенттер үшін электрондық оқулықтар мен оқу құралдарын әзірлеу;

шетелдік оқу орындарында практикадан өту үшін, сондай-ақ ақпараттық технологияларды кеңінен қолдану үшін профессорлық-оқытушылық құрамның біліктілігін арттыру үшін жағдай жасау. Ғалым тұрғысынан, ақпараттық технологиялардың көмегімен шет тілдерін үйрену мүмкіндігін құруға және болашақ мамандарға арналған электрондық оқулықтарды дайындау кезінде коммуникативтік құзыреттілікті арттыруға болады деген қорытынды жасауға болады [70].

С. А. Черкасованың айтуынша, инклюзивті білім беру саласында жұмыс істейтін маман маманға қажетті кәсіби маңызды қасиеттерді анықтады. Олар:

адамдарға төзімділік, оның ішінде ерекше денсаулық жағдайы бар; мүгедек балаларға қамқорлық жасау қабілеті, эмоциялық тұрақтылық, сана-сезім, оптимистік ұстанымдар [25].

Сонымен қатар инклюзивтік білім беруде АКТ құралдарын белсенді пайдалану

- білім саласында жұмыс істейтін маманның ең маңызды біліктіліктерінің бірі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы білім деңгейі болып табылады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар-бұл ақпаратты өңдеудің әртүрлі құрылғыларын, механизмдерін, әдістері мен алгоритмдерін сипаттайтын жалпылама түсінік.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың ең маңызды қазіргі заманғы қондырғылары ақпарат пен деректерді сақтауға арналған компьютер, сондай-ақ деректерді берудің телекоммуникациялық құралдары болып табылады [167].

Нақты уақыт режимінде қарым-қатынас жасауға арналған арнайы бағдарламалар әзірленді. Бұл бағдарламалар мәтін байланысын орнатуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаларды қашықтағы пайдаланушылар мен жергілікті компьютерде осы бағдарламалар арасында бірлесіп жұмыс істеуді ұйымдастыру үшін пайдалануға болады.

Осылайша, жоғарыда баяндалғанды ескере отырып, АКТ-біліктілік ұғымы маманның ақпараттық ресурстармен жұмыс істеу және белгілі бір кәсіби

функцияларды (немесе бірнеше функцияларды) орындау үшін басқа адамдармен ақпарат алмасу үшін өзінде бар ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың аппараттық және бағдарламалық құралдарын тиімді пайдалана алатынымен түсіндіріледі деп айтуға болады.

Бұл қабілет біліктілік талаптары мен стандарттарында көрсетілген жалпы кәсіби біліктіліктің құрамдас бөлігі болып табылады. 10-кестеде ұсынылған ЮНЕСКО оқытушылары ұсынған акт-құзыреттіліктің мынадай құрылымын қарастырайық (кесте. 10).

Кесте 10 - Мұғалімдердің ЮНЕСКО ұсынып отырған АКТ-біліктілігі

Білім беруде АКТ-ның рөлін түсіну	Техникалық сауаттылық	Білімдердің тереңдетілуі	Білімдердің өндірілуі
	Саясат туралы хабардар болу	Саясатты түсіну	Саясаттағы инновациялар
Оқу бағдарламасы және оны бағалау	Базалық білімдер	Білімдердің қолданылуы	Білім қоғамында қажет дағдылар
Педагогикалық тәжірибе практика	Технологиялар интеграциялау	Кешенді міндеттерді шешу	Өз бетінше білім алу қабілеттелігі
АКТ	Базалық құралдар	Күрделі құралдар	Универсалды құралдар
Білім беру үдерісін басқару мен ұйымдастыру	Оқу жұмысының дәстүрлі формалары	Ынтымақтастық топтары	Білім алушы ұйымдары
Оқытушылардың кәсіби деңгейін жоғарылату	Компьютерлік сауаттылық	Қолдау мен тәлімгерлік	Мұғалім білімдерді меңгеру үлгісі ретінде

Зерттеу жұмысының қисынды дәйектілігіне сәйкес инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудың педагогикалық ерекшеліктері талданды. Осы мәселені шешу барысында жүргізілген ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау негізінде олардың қызметінің келесі ерекшеліктері анықталды.

"Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың педагогикалық ерекшеліктері" үш өлшемді, үш деңгейлі талаптар жүйесінен тұрады.

I критерий-инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың кәсіби дайындығы.

II критерий - педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындау.

III критерий-педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау.

Осылайша, инклюзивтік білім беру контекстінде педагог-психологтардың

ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындығы кәсіптік дамудың бірнеше деңгейіне жетуге қабілетті тұлға ретінде оқытудың көп өлшемді тұлғасына айналу болып табылады деп айтуға болады. Оқушы бастауыш сыныптарда қалыпты балалар үшін оқуға дайындалып қана қоймай, сонымен қатар инклюзивтік білім беруге дайындалатындықтан, инклюзивтік білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындалады (сурет.1).6).

Сурет 6 - Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың АКТ-ны қолдануға даярлаудың педагогикалық ерекшеліктері

Көріп отырғанымыздай, жалпы алғанда, студент көп өлшемді тұлға болу үшін арнайы бағдарламалар мен курстар, оқу бағдарламалары мен оқу құралдарын әзірлеу керек; профессорлар мен оқытушылардың білімдері көп өлшемді тұлға болып, кәсіби дамудың бірнеше деңгейіне жеткенде. Студент денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған технологияларды қолдануға дайындаудың арнайы практикалық эксперименттері мен педагогикалық аспектілерін ұйымдастыруы керек.

Тек сонда ғана инклюзивті білім беруде педагог-психологтардың кәсіби және тұлғалық өсуі болады. Бір деңгейден екінші деңгейге ауыса отырып, студенттер кәсіби, педагогикалық, адамгершілік және психологиялық аспектілердің кең спектрінде дами бастайды.

Оның барлық мазмұнын төмендегі кестеде көруге болады (11-кесте).

Кесте 11 – Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың педагогикалық ерекшеліктері

Мектеп алды топ мұғалімінің инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби даярлық мәселесі	Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау мәселесі	Инклюзивті білім беру жағдайында мектеп алды топ мұғалімдерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау мәселесі
1	2	3
Даярлықтың теориялық және практикалық мазмұны (инклюзивті білім беру негіздері, нормативтік-құқықтық құжаттар халықаралық тәжірибе, ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасау іскерліктерінің қалыптасуы т.б.)	Даярлықтың теориялық және практикалық мазмұны (АКТ туралы білім негіздері, түрлі компьютерлік технологияларды игеруі, компьютерлік бағдарламаларды қолдану)	Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімінің АКТ-ны қолдану даярлығының теориялық практикалық мазмұнындағы психологиялық және компьютерлік білімдері мен іскерліктерінің жиынтығы (Инклюзивті білім беру және АКТ туралы теориялық негіздерін білуі, ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасау іскерліктерін игеруі, АКТ құралдарын, қалыпты және ерекше білім беруге қажеттіліктер бар балалармен жұмыс жасауда компьютерлік бағдарламаларды қолдана алу іскерліктері)
Педагогикалық іс-әрекеттегі көпқырлылық (педагог-тәрбиеші, педагог-кеңесші, педагог-зерттеуші, педагог-бақылаушы, педагог-ынталандырушы, педагог-ағартушы)	Педагогикалық іс-әрекетіндегі көппәнділік және осыған байланысты көптеген ақпарат түрлерімен жұмыс жасау барысындағы пәнаралық қасиеттерінің түрлі технологияларын қолдану қажеттілігі.	Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық іс-әрекетіндегі көпқырлылық пен көппәнділікке ие болуы

Педагогикалық үдерістегі тұлғалық-бағдарланған оқыту ұстанымы (жекеленген оқыту түрі, мүмкіндігі шектеулі балалардың ерекшеліктерін ескеру).	Болашақ мұғалім іс-әрекетіндегі АКТ-ның көпфункционалдылығы (АКТ-ды білім беру үдерісінде емес сонымен қатар коммуникативтік, дидактикалық, функцияларды атқарушы ретінде көрініс табуында.	Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімінің АКТ –ны қолдану даярлығының көпфункционалдылығы (коммуникативтік, дидактикалық, өтімділік) және оқушының тұлғасына бағдарлануы; оқушының өзін жан-жақты жетілдіруге өзінің де қатысуы (Өзін-өзі дамытушы, өзін-өзі тәрбиелеуші, өзін-өзі реттеуші, өзін-өзі жетілдіруші, өзін-өзі білімдендіруші)

Педагог-психологтарды АКТ-ны қолдануға даярлаудың педагогикалық ерекшеліктерін анықтау бізге болашақ мамандарды ЖОО студенттеріне инклюзивті білім беру жағдайында АКТ-ны қолдануға даярлаудың құрылымдық-мазмұнды моделін зерттеуге мүмкіндік береді.

Жүргізілген теориялық талдау негізінде инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға болашақ мамандарды даярлаудың келесі психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері анықталды:

- біріншіден, инклюзивті білім беру мен АКТ теориялық негіздерін білу, ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істей білу, АКТ құралдарын пайдалана білу, ерекше және қалыпты білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасауда компьютерлік бағдарламалар;

- екіншіден, әр түрлі ақпарат түрлерімен жұмыс істеу кезінде пәнаралық САПАНЫҢ әр түрлі технологияларын және педагогикалық қызметте алуан түрлілікті қолдану мүмкіндігі болуы керек.

- үшіншіден, инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың көпфункционалды (коммуникативтік, дидактикалық, тарату) және жеке бағыты;

- төртіншіден, инклюзивтік білім беруде АКТ-ны пайдалану кезінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен қарым-қатынас сипатындағы рухани-адамгершілік, толерантты, оптимистік, ынталандырушы дағдыларға ие болу, АКТ құралдарымен жұмыс істеуде ақпараттық сауаттылыққа, ақпараттық мәдениетке, ақпараттық қауіпсіздікке және этикалық және эстетикалық жағдайларды сақтауға ие болу.

2011 жылы ЮНЕСКО Еуропалық арнайы білім беру агенттігімен бірлесіп "Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған Білім берудегі АКТ"атты түрлі инновациялық тәжірибеге шолу жасады. Осы сараптамалық шолу" білім

берудегі АКТ-үздік тәжірибе"тақырыбында жарияланды. Онда түрлі оқу орындарында, соның ішінде Еуропа, Азия, Латын Америкасы, ТМД және Балтық елдерінде оқитын денсаулық мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін АКТ құралдарын пайдалану мысалдары көрсетілген.

Сонымен қатар, инклюзивті білім беру жүйесін оңтайландыру жолдарының бірі – ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану есебінен ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда айтарлықтай табыстарға қол жеткізуге мүмкіндік беретін тәжірибе анықталды. Бұл мәселені терең зерделеу үшін білім беруді ақпараттандыру тұжырымдамасын қарастырамыз[168].

ЭЕМ-ді білім беру үдерісіне енгізудің негізгі бағыттары: ЭЕМ-ді зерттеу, оқыту және тәрбиелеу формалары; педагогикалық басқару жүйесінің құрылымдық бөлігі және ғылыми-педагогикалық зерттеулердің тиімділігін арттыру құралдары [169].

И. В. Роберттің пікірінше, білім беруді ақпараттандыру осы мақсаттарға бағытталған ұйымдастырылған білім беру алаңын тиімді пайдалану, әдістемелік, технологиялық және педагогикалық, білім беру бағдарламалық және технологиялық әзірлемелерді әзірлеуге ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізуге бағытталған жинақталған тәжірибе процесімен қамтамасыз етіледі.

С. М. Кеңесбаев білім беруді ақпараттандыру - білім беру саласының теориясы мен тәжірибесінде оқыту мен тәрбиелеудің психологиялық-педагогикалық мақсаттарын, оның мүмкіндіктерін іске асыру контекстінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды кешенді қолдану үрдісі", педагогтердің зерттеу қызметін, білім беруді ақпараттандыруда жаңа ақпараттық технологияларды пайдалана отырып педагогтарды дайындауды жан-жақты қарастырады.

М. Мұхамбетжанованың пікірінше, білім беруді ақпараттандыру-білім беру жүйесінің барлық салаларына ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу үдерісі, оларды пайдалану, білім берудің ұлттық моделін дамыту, білім беру сапасын арттыру және оны психологиялық-педагогикалық дайындық пен тәрбиелеуді жүзеге асыруда пайдалану [170].

Қазіргі заманғы білім беру стандарты Бастауыш білім беру үдерісінде оқушылардың ақпараттық сауаттылығының жетекші рөліне ие екені анық.

Студенттердің білім беру қызметінде ақпараттық сауаттылықтың маңызы зор. Осыған орай, Бастауыш мектепте оқушылардың ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру ең қажетті шарт болып табылады.

Бұл жұмыстарда Педагогикалық қызметті ақпараттандырудың негізгі бағыттары, педагогтарды ақпараттық қамтамасыз етудің операциялық жүйесі, сондай-ақ ақпараттық ресурстарды құрудың, сақтаудың және пайдаланудың теориялық аспектілері сипатталады.

Ғалым И. В. Роберттің пікірінше, ақпараттық технологиялар деп ақпаратты жинау, өңдеу, сақтау және тарату, яғни адамдардың білімін кеңейту және

басқарудың әлеуметтік-техникалық мүмкіндіктерін арттыру үшін ақпарат беру техникалық құралдары мен әдістерінің жиынтығы түсініледі [164].

Ү. Оңғарбаеваның пікірінше, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қазіргі заманғы оқыту технологияларын интерактивті бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етуді қамтамасыз ететін есептеу техникасының, телекоммуникация құралдары мен әдістерінің жиынтығы ретінде өзінің анықтамасын береді [171].

Е. Ф. Зеердің пікірінше, педагогикалық технология-педагогтың кәсіби қызметін қамтамасыз ететін және жоспарланған нәтижеге кепілдік беретін технологиялық рәсімдердің жиынтығы.

Э. Ф. Зеермен сөйлесуді жалғастыра отырып, біз педагогтың кәсіби тұлғасын, оны оқытуға байланысты мәселелерді ерекше орын алатынын байқадық. Мұғалімнің кәсіби беделінің негізгі көздері оның білім беру, ғылыми, әдістемелік дайындығы, сондай-ақ оның рухани-адамгершілік білімі болды.

Инклюзивті білім беру жағдайында, педагогика мен психология, медицина ғылымдары мен физиология мәселелерінде, білімділігімен және зияткерлік зерттеулерімен, мәдениеттің жоғары деңгейімен, кез келген пәнді меңгере білуімен, әрине, балалардың бір-бірінен ойлау, денсаулық және мінез-құлқымен ерекшеленетініне қарамастан, жақсы көретін мұғалім өте жоғары бағаланады.

Ғылыми әдебиетті талдай отырып, "дайындық"және" дайындық " ұғымдарының кейбір нақты анықтамалары ашылмайды. "Оқыту" ұғымы барлық: білім, білік, дағды, қызмет көрсетуді қамтуы мүмкін.

П. П. Блонский тек білімді ғана емес, сонымен қатар ғылыми таным әдістерімен қаруланған педагогтың дайындығын, өздігінен білім алуға қалыптасқан құзыреттілік көзқарасты талап етті. Сонымен қатар, болашақ педагог жан-жақты, Қарулы жақсы тәжірибе (өзін Бала еңбегін ұйымдастырушы деп санағанда) болу қажеттігін көрсетті [172].

Қазақстандық ғалымдар педагогтардың кәсіби дайындығы мәселелерін шешуге өз үлестерін қосты.

Н. д. Хмель болашақ педагогтарды даярлауда "мақсатты, мазмұнды және іс жүргізушілік компоненттердің тұрақты бірлігі, себебі мамандықты меңгерген адам кәсіби мазмұнмен, тұлғалық және іс жүргізушілік аспектілермен байланысты болады"деп көрсетеді. Ғалым сондай-ақ педагогикалық үдерістің тұтастығы туралы білім негізінде педагогтардың кәсіби даярлығын қалыптастыру қажеттілігін теориялық тұрғыдан анықтады. Бұл сондай-ақ педагогтың педагогикалық процесті басқару үшін теориялық дайындығының маңыздылығын дәлелдеді. Оның пікірінше, мұғалім оқылатын пәннің мазмұнын жақсы білмеген, сонымен қатар, мұғалім әртүрлі жағдайларда әрекет етуге мүмкіндік беретін педагогикалық үдерістің тұтастығын қамтамасыз ететін ерекше кәсіби қасиеттерге ие болуы тиіс [50].

М. Сұлтанбек өз жұмысында көптеген ғалымдардың зерттеулерін талдап, келесі болжамдардың негізін анықтады:

педагогикалық білім берудің мектеп өмірінен қалуын болдырмау үшін

бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби қызметке дайындау процесін тиімді алдын ала практикаға бағдарлау;

бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіптік қызметке даярлаудың кешенді бағдарламаларын қамтамасыз ету;

бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби қызметке даярлаудың нормативтік-құқықтық базасының қазіргі заманғы талаптарға сәйкестігі; бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби қызметке даярлауды қаржылық, материалдық-техникалық қамтамасыз ету;

елдің ғылыми-техникалық кешені ғылыми мекеме арқылы бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіптік қызметке даярлауды жүзеге асырады; бастауыш сынып мұғалімдері өзгермелі қоғамда (рефлексивті, коммуникативтік, әдістемелік, зерттеу, дидактикалық, ақпараттық және басқа да құзыреттіліктерге ие) педагогтың жаңа бейнесін қалыптастырудың алғышарттарын іске асыруды ұсынды, олар кәсіби қызметке кәсіби даярлықты қалыптастыруға, оқушылармен тәрбие жұмысының жаңа технологияларын қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайға сәйкестендіруге алып келді [152].

Г. М. Надымжанова өз жұмысында педагог-психологтардың кәсіби дайындық мәселелерін зерттеген, бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық белсенділігін қалыптастыру үшін қажетті жағдайларды анықтады.

Оның пікірінше, мектептерде инновацияларды енгізудің тиімділігі үшін мынадай жағдайлар жасалған: мектептерде жаңа идеялар мен іс-әрекеттер енгізуге қабілетті жоғары білікті маманның болуы; білім беру мекемелері басшыларының инновация құндылықтарын түсінуі; беделді және білікті кадрларды тарту; нақты жоспарлардың болуы және іске асырылуы [173].

С. Т. Мұхамбетжанованың көзқарасы бойынша, педагог-психологтарды ауылдық мектептерде педагогикалық инновацияларды қолдануға дайындау-оқушылардың осы мәселеге тұрақты қызығушылығын қалыптастыратын педагогикалық принциптерді, педагогикалық инновацияларды қолдану туралы теориялық білімді және оларды іске асыру дағдыларын басшылыққа ала отырып, оқу-әдістемелік кешендерді, электрондық оқулықтарды, түрлі әдістер мен нысандарды, Интернетпен жұмыс істеу технологиясын, интерактивті және мультимедиялық сабақтарды қамтамасыз ететін процесс түсіндіріледі [170].

К. М. Дурай-Новакова келесі компоненттер аясында педагогикалық қызметке дайындықты қарастырады::

мотивациялық (кәсіби маңызы бар қажеттілік, педагогикалық іс-әрекет мотивациясы));

аннотация когнитивті бағалаушы (мамандықтың мазмұны және педагогикалық қызмет құрылымындағы кәсіби міндеттерді шешу тәсілдері туралы білім));

сөйлеудің эмоциялық-жігерлік сипаты (педагогикалық іс-әрекеттің нәтижелері үшін жауапкершілік сезімі; өзін-өзі бақылау қабілетін іске асыруды қалыптастыратын іс-әрекеттерді басқара білу);

кәсіби міндеттерді орындау дағдылары, дағдылары, дағдылары мен

тәсілдерін меңгеру.);

5 тақырып. мобилизациялық-бағдарлы (нақты педагогикалық жағдайларда өз жағдайын меңгерудің мүмкіндіктері мен тәсілдері) [52].

Зерттеушінің пікірінше, кәсіби дайындық мәселесі тұлғаның кәсіби қажеттілігінен, сондай-ақ мамандық мазмұнындағы білім мен іскерліктен туындайтын педагогикалық іс-әрекетті уәждемелеу болып табылады.

және осы әрекеттерді жасағаны үшін жауапкершілік сезімі.

М. И. Дьяченко және Л. А. Кандыбович сияқты ғалымдар оқуды іс-әрекет тұрғысынан қарай отырып, оны маманның тиімді кәсіби қызметінің шарты ретінде бөледі. Сонымен қатар, ол кәсіби дайындық-бұл компоненттер мен психикалық құрылымдардың жиынтығы екенін анықтайды.:

мотивация (қызметтік міндеттерді орындауға жауапкершілік, борыш сезімі);

бағдарлану (іс-әрекеттің ерекшеліктері мен шарттарын, оның жеке тұлғаға қойылатын талаптарын білу және түсіну);

жедел (қызмет әдістері мен тәсілдерін меңгеру, қажетті білімнің, іскерліктің және дағдылардың болуы); ерікті (өзін-өзі бақылау, жұмылдыру, өз қызметін басқару));

бағалау (оның дайындығын бағалау) [174]. Ғалым Жарбулова С. Т. үздіксіз көп деңгейлі кәсіби педагогикалық білім беру жүйесінде болашақ педагогтарды даярлаудың концептуалды негізі білім беру жүйесінің инновациялық педагогикалық қызметінің тиімді табыстылығына, мамандарды даярлаудың көппартиялы жүйесіне бағдарланған үздіксіз шығармашылықпен дамып келе жатқан педагогтің үлгісі болып табылады [53].

М. З. джабуркова өз сөзінде Педагог-психологтарды жаһандану жағдайында кәсіптік-педагогикалық қызметке даярлау мәселелерін талдай отырып, кәсіби бейімдеу, Оқу-кәсіби қызметін жандандыру, оқушылардың кәсіби белсенділігін қалыптастыру когнитивті-функционалдық тәсілді жүзеге асыру, оқушыларды педагогикалық зерттеу процесінде өзіндік шығармашылық қызметке тарту сияқты келесі кезеңдермен анықталатынын көрсетті. Ғалымның жан-жақты талдауынан, болашақ мамандар өз мамандығын әлеуметтік нормаларда түсінетінін, өзінің кәсіби ортасын қалыптастыратынын, әлеуметтік процесс жасай отырып, содан кейін өзінің кәсіби ортасын өзектендіре алатынын, шығармашылықпен жұмыс істеп, шабыттандыра алатынын көреміз [55].

Ғылыми-педагогикалық әдебиетті талдау инклюзивті білім беру жағдайында мектеп алды топ мұғалімдері

АКТ-ны қолдануға дайындығын ғылыми негіздеу, ең алдымен, болашақ педагогтарды даярлауды жетілдірудің педагогикалық негіздерін анықтайды, ғылыми-теориялық айқындауды талап етеді. Екіншіден, жоғары мектепте педагогтің дайындық мазмұны білім беру парадигмасының өзгеруіне байланысты "құзыреттілік" және "құзыреттілік" ұғымдарымен толықтырылады және байланыстырылады.

"Құзыреттілік" ұғымы ғылыми аппаратқа 1960-1970 жылдары, ал 1980-

1990 жылдары Дж.Ворон" әлеуметтік құзыреттілік " терминін енгізеді және бұл ұғымды тұлғаның мотивациялық қасиеттерімен байланыстырады. Ол құзыреттілігін индивидтің қызметі және оның танымдық, эмоциялық және ерік аспектілерінде өзіндік қабілеті ретінде түсіндірді. Белгілі бір пән шеңберінде нақты іс-әрекетте [175].

1993 жылдан 1996 жылға дейін А. К. Маркова қазіргі педагогикадағы педагогтардың дайындығын анықтау үшін кәсіби құзыреттілік ұғымын енгізді.

А. К. Маркова Кәсіби құзыреттілік түрлерін егжей-тегжейлі сипаттап, өз жұмыстарында құзыреттілік түрлерін зерттейді.

1. ерекше немесе іс-әрекет етуші кәсіби құзыреттілік кәсіби қызметті жоғары кәсіби деңгейде меңгеруді сипаттайды. Ол арнайы білімді ғана емес, сонымен қатар оларды тәжірибеде қолдана білуді де білдіреді.

2. әлеуметтік-кәсіптік құзыреттілік кәсіби қоғамдастықта қабылданған кәсіби қарым-қатынас әдістерін, бірлескен кәсіби өзара іс-қимыл әдістерін меңгеруін сипаттайды.

3. тұлғалық-кәсіби құзыреттілік өздігінен білім алу және өзін-өзі көрсету әдістерін, кәсіби деформацияға қарсылық құралдарын меңгеруді сипаттайды.

Маманның кәсіби қызметті жоспарлау, өз бетінше шешім қабылдау, мәселелерді көру қабілеті бар.

4. жеке тұлғалық-кәсіби құзыреттілік өзін-өзі реттеу әдістерін меңгеруді, кәсіби өсуге дайындықты, кәсіби қарсы тұруды, тұрақты кәсіби мотивацияны сипаттайды [177, б.112].

Философияда (Д. Дьюи, К. Г. Юнг, П. Сорокин) Кәсіби құзыреттілік қоршаған ортаға бейімделу құралы ретінде қарастырылады, өйткені мамандық адамды өзінің бейнесі мен ұқсасы бойынша жасайды, оның мүдделерін, сенімдерін, талғамдарын, ниеттерін анықтайды; бір кәсіби қызметпен айналысатын адамдар бірдей ортақ мүдделерді, әлеуметтанушыларды (Г. Н.) қалыптастырады, олардың бірдей кәсіби қызметі болуы мүмкін деп санайды.

Спенсер, Э. Дюркгейм, М. Вебер) Кәсіби құзыреттіліктер кәсіби борышты, кәсіби борышты, адамның әлеуметтік мәртебесін, оның өмір салтын, мамандықты, сондай-ақ білім бірлігін қалыптастыратынын түсіндіреді. Психологтар (Е. А. Климов, В. Д. Шадриков, К. К. Платонов) күнделікті өмірдің нақты жағдайларында туындайтын мәселелер мен міндеттерді тиімді шешуге көмектесетін өзіндік қабілет ретінде өз көзқарасын және кәсіби құзыреттілікті нақты кәсіптің белгілі бір стандартын ұстану қабілеті ретінде нақтылайды.

Краевский В. және хуторский А. В. жұмыстарында құзыреттілік 3 түрде қарастырылады: 1. таным, 2. пайдалану-технологиялық, 3. жеке. Басқа сөзбен айтқанда, когнитивті аспект тұрғысынан оқытушылардың теориялық білімді меңгеру мүмкіндігі бар, бұл практикалық – бағытталған семинарларды, әдістемелік сабақтарды, іскерлік ойындар мен тренингтерді ұйымдастырудың құралдық және технологиялық нысаны болып табылады. Тұлғалық аспектінің үшінші аспектісі-бұл мұғалімнің этикалық және әлеуметтік көзқарастары, оның тұлғалық сипаттамалары [177, 178].

Мәскеу мемлекеттік педагогикалық университетінің профессоры Ю. А. Дмитриев өз еңбектерінде "студент-компьютер" және "студент-компьютер-мұғалім"-бұл тұлғалық-бағдарлы оқытуды жүзеге асыратын заманауи тұлғалық-білім беру парадигмасының принциптеріне бағытталған" адам-компьютер" екі жақты жүйесінің еркіндігі екенін түсіндірді [47].

Американдық ғылыми және білім беру мекемелерінің Ассоциациясы (ASRL) жеке тұлғаға ақпараттың ақпараттық құзыреттілігін анықтау үшін қажетті қабілеттер жиынтығы, яғни әр түрлі мәліметтерді тиімді пайдалану және бағалау, оларды таңдау қабілетін анықтайды.

Е. С. Полат өзінің зерттеуінде бірнеше аспектіде компьютерді пайдалана отырып, білім беру жүйесін жетілдіру мәселелерін қарастырады және талдайды: Ақпараттық технологиялар ең алдымен ақпараттың шексіз саны мен оны аналитикалық өңдеу арасында байланыс орнату.;

оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды қолдану студенттердің жадысын, академиялық білімін, мүдделерін нығайтуға, олардың жеке тұлғасын өзгертуге, дамуына, шығармашылық қызмет етуіне, қоғамдық жұмысы мен ынтымақтастығына ықпал ететін құрал екенін көрсетті [179].

Ғалым С. Т. Сиргебаева өзінің ғылыми-зерттеу жұмысында оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдалану туралы айтып берді, зерттеу барысында айқындаушы ұғымдардың бірі студенттердің коммуникативтік қабілеттерін және компьютерлік технологияларды пайдалана отырып ақпараттық мәдениетті қалыптастыруға, ағылшын тілінде лексика мен ауызша сөйлеуді дамытуға, ауызша сөйлеу арқылы грамматиканы меңгеруге бағытталған оқу үдерісі болып табылады [180].

Л. В. Нефедованың пікірінше, педагогикалық даярлықты зерттейтін заманауи мектептердің педагогикалық процесін компьютерлендіру мұғалімнің жеке тұлғасының, жинақталған білім, білік және дағдылардың өзгеруін сипаттайтын кешенді интегративтік біліммен, сондай-ақ мұғалімді мамандыққа дайындаудың нәтижесі мен аспектісі болып табылатын іс-әрекет объектісін жетілдіруде компьютерлік технологияларды кешенді пайдаланумен түсіндіріледі [66].

Қазақстандық зерттеуші С. Т. Мұхамбетжанованың пікірінше, ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілік-бұл тұлғаның ақпараттық-телекоммуникациялық технологиялардың орасан зор мүмкіндіктерін пайдалана отырып, мектеп пәндерін оқыту процесінде кәсіби міндеттерді Құзыретті шешуге қабілеттілігі мен дайындығы [173].

Оқытушының ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігі оқытудың әдістемелік жүйесін қалыптастыруда және оқыту сапасын арттыруда АКТ-ны қолдану қабілеті, сондай-ақ пәннің сапалы тұлғалық-бағытталған парадигмасын жүзеге асыру үшін өзінің кәсіби қызметінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалану ретінде айқындалады.

С. Байхонованың пікірінше, педагогтың кәсіби құзыреттілігі ғылыми-теориялық, әдістемелік, психологиялық-педагогикалық дайындықтан, сондай-ақ шығармашылық іс-әрекет пен тұлғалық мәнділіктің кәсіби қасиеттерінің

жиынтығынан құралатын интегративті сипаттаманы болжайды[181].

Бастауыш сынып мұғалімінің дидактикалық құзыреттілігі Барсайды оқу барысында дидактикалық талаптарды іске асыру үшін қажетті білімді, іскерлікті және дағдыларды (оқыту мазмұны мен формалары, Оқыту құралдары, нәтижелерді бағалау әдістері және т.б.) қамтиды.) [64].

Бастауыш сынып мұғалімдерінің АКТ-құзыреттілігі-бұл акт қолдана отырып, бастауыш білім беруді тиімді жобалау, құру, енгізу және мониторингтеу тәжірибесін, мотивациясын және білімін біріктіретін сапа.

Н. А. Ершованың пікірінше, бастауыш сынып мұғалімінің АКТ-құзыреттілігі-бұл уәжді ниет, мұғалімнің ынтасы, жаңа ақпараттық технологияларды қолдану арқылы көп мақсатты және көпфункционалды қызметте ақпараттық-коммуникациялық мүмкіндіктерді тиімді пайдалану қабілеті [74].

Басқа ғалымдардың пікірінше, бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникативтік мәдениетінің болуы олардың жалпы кәсіптік-педагогикалық мәдениетінің құрамдас бөлігі болып табылады.

Мазмұны педагогтың ақпараттық дүниетанымынан, жеке тұлға ретінде қалыптасатын аксиосферадан, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеру құзыреттілігінен, кәсіби-педагогикалық құзыреттіліктен тұрады.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби-дидактикалық құзыреттілігі-бұл әлеуметтік сұранысқа жауап беретін табиғи құбылыс, өйткені тұтынушылар жоғары сапалы білім беру мектебін таңдауға мүмкіндік алады, мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігі осы мектептің бәсекеге қабілеттілігінің, білім ретінде бір мектеп пен басқа мектеп арасындағы бәсекелестіктің, түлектердің білімділігінің, жаңа ақпараттық технологияларды игерудің, оларда пәндік және негізгі құзыреттіліктердің көрінісінің көрсеткіші болып табылады.

С. М. Кеңесбаевтың пікірінше, ЖОО түлектері (оқытушылары) оқу үрдісінде компьютерлік технологияларды қолдану мүмкіндіктерін, оқыту және бақылау бағдарламаларын құру әдістері мен тәсілдерін, жоғары деңгейдегі бағдарламалау тілдерін білуі тиіс [58]. Оның пікірінше, болашақ мұғалімді, педагогикалық маманды даярлау барысында келесі тәсілдер мен қағидаттар қалыптасады. Олар:

Білім беру үдерісінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдануға уәждемелік-құндылық қатынасымен, құрамдас педагогикалық компонентпен, жаңа ақпараттық технологияларды қолдану жағдайында мұғалімнің қызметін жоспарлай алатын, жаңа ақпараттық технологияларды қолдану жағдайында оқушылардың оқу-танымдық қызметін басқару қабілеттілігімен сипатталатын ұйымдастырушылық компонент;

компьютерді пайдалана отырып оқыту кезінде оның жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім алушылардың жеке, топтық және ұжымдық қызметін ұйымдастыруды жандандыру;

жаңа ақпараттық технологияларды қолдану жағдайында студенттермен

педагогикалық жұмысқа қарым-қатынасты қалыптастыру қабілеті-коммуникативтік компонент;

оқу бағдарламаларының әр түрлі типтерінің тапсырмаларын әзірлеу және оларды студенттердің түсіну дәрежесін талдау және т.б. [58].

Л. П. Абишева өзінің ғылыми-зерттеу жұмысында студенттің оқу іс-әрекетін дараландыра отырып, білім алушылардың мүмкіндіктері, мүдделері мен қажеттіліктері түрінде білім берудің жеке ерекшеліктері мен деңгейін ескере отырып тандап алынған жол ретінде оқу процесін анықтады [60].

Е. Уайдуллаеваның пікірінше, ақпараттық құзыреттілік-бұл әрбір адамның компьютермен қарым-қатынас жасау және оны ақпараттық қоғамда толық көрсету қабілеті, ал педагогтың ақпараттық құзыреттілігі-бұл компьютерлік технологияларды қиындықсыз қолдануға мүмкіндік беретін әдістер мен құралдарды қолдануға мүмкіндік беретін білім мен білік деңгейі [72].

Түсінушілік-Кәсіби құзыреттілік-бұл педагогикалық міндетті шешу мақсатында алынған ақпаратты сын тұрғысынан бағалау, талдау, жүйелеу және тұжырымдау, өз жұмысында алынған ақпаратты талдай білу, кез келген жағдайларда және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен әдістерді, құралдарды пайдалана отырып, білім беру процесінің іс-әрекеттері мен іс-әрекеттерін жобалау және талдау кезінде алған білімі мен іс-әрекеттерін шығармашылықпен пайдалана білу қабілеті.

Мошкалов А. К. өзінің ғылыми жұмысында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану мақсаты:

студенттердің шығармашылық әлеуетін дамыту; қарым-қатынас жасау қабілетін дамыту;

сараптамалық-зерттеу қызметінің дағдыларын дамыту; оқу қызметінің мәдениетін дамыту;

бұл білім беру процесінің барлық деңгейлері, оның тиімділігі мен сапасын арттыра отырып, қазіргі заманғы қоғамды түсінуге байланысты пайда болатын әлеуметтік тапсырысты жүзеге асырады[71].

Сонымен қатар, ол оқу барысында студенттің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып мәліметтерді толыққанды меңгеруіне, теориялық және эмпирикалық ойлауды жетілдіруге, студенттердің білімін, іскерлігін дамытуға және қызығушылығын арттыруға мүмкіндік беретінін түсіндірді.

Қ. Т. Молдабековтың пікірінше, болашақ мамандардың коммуникативтік құзыреттілігі оның даму деңгейіне сәйкес келетін және қоршаған ортаға әсер ету міндеттерін шешуге қабілетті жеке қасиеттерінің жиынтығы болашақта таңдаған мамандығына сәйкес кәсіби дайындыққа байланысты дағдыларды меңгеруге, қатысу тәсілдерін, ақпараттық технологияларды тиімді пайдалануға қабілетті.

Ниязова Г. Ж. ақпараттық технологияларды қолдану арқылы кәсіптік білім беру мамандығының студенттерінің құзыреттілігін қалыптастырудың бірнеше дидактикалық шарттары әзірленді. Олар:

оқытуда қолданылатын ақпараттық-коммуникациялық технологиялар

бойынша материалдарды іріктеу;

Акт қолданумен дұрыс жұмыс;

ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы оқытудың тиімді әдістерін қолдану;

АКТ қолдану арқылы оқытуда қолданбалы бағдарламалар кешенін қолдану;

Заң қолданылуына байланысты ол АКТ-ны пайдаланумен байланысты арнайы әзірленген бағдарламалар мен әдістемелік ұсынымдарды қолдану ретінде қарастырылады [61].

Сеймур Паперттің айтуынша, адамдар балаларды компьютерлік технологиялардың көмегімен толыққанды оқытуды жүзеге асыруға болатынын сипаттаған, ол "сананы өзгерту" жұмысында: "тілді білу-бұл бала үшін қызықты және қызықты жаттығулардың бірі. Әр жолы бала толық сөйлеуді үйренеді. Неге ол компьютермен сөйлеспейді?

Балалар өз зияткерлік әлеуетін арттыру, бір-бірімен қарым-қатынас жасау және қоғамның белсенді мүшесі болу үшін компьютерде қажет."Ол әлемге әйгілі логотип бағдарламалау тілін ұсынады. Бұл зерттеудің ең маңызды ерекшелігі-әртүрлі психологиялық және физиологиялық аспектілермен қамтылған денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, кіші мектеп жасындағы балаларға арналған компьютерлік бағдарламалау тілі болып табылады. Пейпердің айтуынша, компьютерлік бағдарламаларды кіші мектеп жасындағы балалар, тіпті мектеп жасына дейінгі балалар да оқи алады.

Инклюзивті білім беруді дамытудың негізгі бағыты дамудың ауытқуына ерте араласу-жеткіліксіз Даму болып табылады. Біз компьютерлік технологиялар көмегімен оқу-тәрбие процесін жүзеге асыру, бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларын пайдалану, кіші мектеп жасындағы балалар мен денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету мүмкіндігін қарастыруды шештік [182].

Кіші жастағы балаларға түзету-педагогикалық көмекпен қамтудың төмендігі дамуында ауытқулары бар балаларды оңалту тиімділігіне кері әсерін тигізеді. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды сүйемелдеу үшін психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерін (ППТК) ашу қажеттілігі 54 бірлікті құрайды. Ерте және мектеп жасына дейінгі балаларды түзету арқылы психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінің жеткіліксіз қамтылуы байқалады (10-нан 40% - ға дейін).

Әлемдегі ең соңғы зерттеулер мүмкіндігі шектеулі 186 миллионнан астам бала бастауыш мектепті аяқтамағанын көрсетті.

Бұл тұрғыда, білім беру тұрғысынан, кіші мектеп жасындағы мүгедек балалар әлемдегі ең жоғары қысымды топ болып табылады. Мыңжылдық декларациясында 2015 жылға қарай барлық мүгедек балалар үшін бастапқы білім беруді қамтамасыз ету мақсаты қойылған.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2014-2018 жылдарға арналған стратегиялық жоспары мынадай ақпаратты қамтиды: "мұғалімдердің төмен сапасы: денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған компьютерлік бағдарламалау мұғалімдерінің жалпы санынан біліктілігі анағұрлым жоғары мұғалімдердің 16,3% - ы дамыған балалармен қамтылған, яғни 31%. Әрбір бесінші мұғалім 50 жастан асқан. Барлық мұғалімдердің аударылуына келетін болсақ, жоғары қысымды әлемдегі ең жоғары топ 3 жылдан астам оқыту тәжірибесі бар бастауыш мектептердің жалпы санының 12,8%-ын құрайды. Ал жыл сайын жас мамандармен толықтыру оқытушылардың жалпы санының тек 3,3% - ын құрайды. Сонымен қатар, 12-кестеде мектептегі білім берудің сапалы қызметтерін ұсыну туралы мәліметтер келтірілген [183] (12-кесте).

Кесте 12 - 1.2.1-міндет мектептегі білім берудің сапалы қызметтерін ұсыну

Тікелей нәтижелер көрсеткіштері	Ақпарат көзі	Өлшем бірлігі	Есептік кезеңде		Жоспарлы кезеңде				
			4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Инклюзивті білім беру үшін ұсынылған балалардың жалпы санынан инклюзивті білім берумен қамтылған балалардың үлесі	Әкімшілік есеп деректері	%	20.2	23	26	30	32	35	40
Инклюзивті білім беру үшін жағдай жасалған мектептердің үлесі	Әкімшілік есеп деректері	%	19.7	20	22	25	27	30	35
Даму мүмкіндіктері шектеулі балаларға мүмкіндік беру үшін «кедергісіз орта» жасалған мектептердің үлесі	Әкімшілік есеп деректері	%	23	25	27	29	31	33	35

Психологиялық медициналық-педагогикалық консультациялар (ПМПК) саны	Әкімшілік есеп деректері	саны	56	57	62	67	72	78	82
Инклюзивті білім беруді жетілдіруге арналған ресурстық орталықтардың сан	Әкімшілік есеп деректері	саны	2	5	6	7	8	9	10
Мектепке дейінгі және жалпы орта білім беру ұйымдарының, жалпы қосымша білім беру ұйымдарының инклюзивті білім беру саласында білімін жетілдірген педагогтерінің үлесі	Әкімшілік есеп деректері	%	-	-	30	50	60	80	100

Осы кестеден мектепке дейінгі және жалпы білім беру ұйымдары мен инклюзивті білім беру саласында оқудан өткен Қосымша білім беру ұйымдары педагогтарының үлесі 2014 жылдан бастап 20% - ға дейін артатыны көрінеді.

Әр мемлекетте инклюзивті білім беру саласында білім беруді жетілдіру мақсатында педагогтарды дамытуға және кәсіби даярлауға үлкен көңіл бөлінеді. Мұнда мамандандырылған мұғалімдер дайындау үшін педагогикалық білімді жаңғырту қажет. Сонымен, бастауыш сынып мұғалімдерінің дайындығын жетілдіру үшін қандай білім мен құзыреттіліктер қажет? [184].

Бұл мәселені жан-жақты қарау үшін біз с. И. Сабельникованың жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерін инклюзивті білім беру ортасындағы жұмысқа дайындау тәсілдерін қарастырдық.

Оның пікірінше, педагогтің тұлғалық және кәсіби дайындығы үшін келесі психологиялық-педагогикалық білімді меңгеру қажет:

- инклюзивті білім беру дегеніміз не екенін түсіну, дәстүрлі білім беру түрінен қандай айырмашылықтар бар екенін білу;
- инклюзивті білім беру жағдайында балалардың жас ерекшеліктерін, тұлғалық дамуының психологиялық заңдылықтарын білу;;;
- дамуында ауытқулары бар және онсыз балаларды бірлесіп оқыту үдерісін

дидактикалық және психологиялық жобалау әдістерін білу;;

- білім беру ортасының барлық субъектілерімен педагогикалық қарым-қатынасты жүзеге асыру қабілеті (басшылармен, мамандармен, педагогтармен, ата-аналармен, жеке және топтық оқушылармен) [185].

Көптеген ғалымдардың жұмыстарын талдай отырып, біз бірқатар зерттеушілердің пікірін қолдадық, олардың инклюзивті білім беру саласындағы болашақ мамандарды даярлау туралы қорытындыларын зерделедік (кесте. 13)

Кесте - 13 Ғалымдардың еңбектеріндегі «инклюзивті білім беру жағдайындағы мұғалім даярлығы» ұғымының контент-талдауы.

Авторлар	Анықтамасы	Дереккөздер
1	2	3
И.Н.Хафизуллина	Болашақ мұғалімнің инклюзивтік құзіреттілігі дегеніміз – бұл инклюзивті оқыту үдерісіндегі балалардың ерекше қажеттіліктерін ескере отырып, мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беру ұйымдарына ендірілуін қамтамасыз-дандырып, оның дамуы мен өзін-өзі дамуына жағдай жасай отырып, кәсіби функцияларын жүзеге асыру қабілеттілігін шарттайтын интегративтік тұлғалық білім [20. с.8].	Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки автореф.канд.пед.наук Астрахань, 2008. - 23 с.
Ю.В.Шумиловская	Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ мұғалімнің білім алушылармен жұмыс жасау даярлығын мүмкіндігі шектеулі білім алушылардың ерекшеліктері туралы білімдердің жиынтығы мен осы білім алушылармен жұмыс жасау тәсілдері мен жолдарын игеру, сонымен қатар осы іс-әрекетке деген мотивациясын қалыпты етуін қамтамасыздандыру үшін қажетті жеке тұлғалық сапаларының қалыптасуы деп анықтады [23, б.9].	Подготовка будущего учителя к работе с учащимися в условиях инклюзивного образования : автореферат... кандидата педагогических наук : 13.00.08, Шуя, 2011, - 175 с. : ил.
Е.Г.Самарцева	Педагогтың инклюзивті білім беруге кәсіби даярлығы – инклюзивті білім беруді нәтижелі жүзеге асырудың іргелі	Формирование профессиональной готовности будущих педагогов

	шарты, инклюзивті білім беруді іске асыруға бейімділігі мен қажеттілігі белсенді түрде болатын ұстанымдарымен сипатталатын, инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын арнайы білімдер, іскерліктер мен дағдылар ретінде көрінетін динамикалық, тегративті, кәсібитұлғалық білім [19 б.56].	к инклюзивному образованию детей дошкольного возраста: автореф. канд.пед.наук Шуя, 2011; - Орел, 2012. - 195 с
С.А.Черкасова	Инклюзивті білім беру жүйесіндегі болашақ педагог-психологтың психологиялық- педагогикалық даярлығы деп инклюзивті білім беру жүйесіндегі (мұнда мүмкіндігі шектеулі балаларды бейімдеу жұмыс, мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-аналарымен жұмыс, сынып жетекшісімен өзара әрекеттесу жұмысы) денсаулығында ерекшеліктері бар балаларды психологиялық педагогикалық сүйемелдеуді жүзеге асыру үшін кәсіби маңызды сапаларының жүйесі, с. әлеуметтік ұстанымы, мотивациясы, когнициясы [25, б.8]	Формирование психолого-педагогической готовности будущих педагогов-психологов к работе в системе инклюзивного образования. Автореферат...дисс. канд.пед.наук Москва, 2012. – 24
Е.Л.Норкина	Педагог-дефектологты кәсіби іс-әрекеттегі компьютерлік технологияларды оқытуға қолдануға даярлау дегеніміз бұл компьютерлік техника телекоммуникация-лық байланыстар, интербелсенді бағдарлама-лық өнімдер негізінде кәсіби міндеттерді шешудің ғылыми және тәжірибелік негіздерін меңгеру мен оларды қолдану даярлығын қалыптастыру [85, б.35].	Подготовка будущих педагогов- дефектологов к использованию компьютерных технологий обучения в профессиональной деятельности. Дисс...канд.пед.наук, Йошкар-Ала 2012. – 194
З.А.Мовкебаева	Мүмкіндігі шектеулі балалардың жалпы және әртүрлі білім беру мұқтаждықтарының қолжетімділігі мен бейімделуін білдіреді. [111, б.6]	Методические рекомендации по подготовке педагогов к внедрению инклюзивного образования. - Алматы: Дайкпресс, 2013. - 165 с.

И.А.Оралканова	Мұғалімдердің инклюзивті білім беру жағдайында жұмысқа даярлығы деп инклюзивті білім беру талаптарын есепке ала отырып оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыруда кәсіби әрекетті жоғары мотивациялық-құндылықтық деңгейде орындауға мүмкіндік беретін үйлесімді өзара әрекеттесуші, өзара толықтырушы психологиялық және кәсіби сапалардың кешені ретінде айқындайды [35, б.40]	Формирование готовности учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования: дис. ... докт. философии (PhD). – Алматы, 2014. – 210 с.
Н.А.Пронина	Инклюзивті білім беру жағдайындағы білім алушылармен жұмыс жасауындағы болашақ мұғалімнің даярлығы деп денсаулығында мүмкіндігі шектеулі білім алушылардың ерекшеліктері туралы білімдер мен түсініктердің жиынтығы, тәсілдері мен амалдарын меңгерген, сонымен қатар осы іс-әрекетті қамтамасыздандыратын тұрақты мотивациясы мен белгілі бір тұлғалық сапаларын қалыптастырған [186, б.39].	Подготовка будущих учителей к работе в инклюзивной среде на примере дисциплин психологического цикла. Ежемесячный научный журнал «Молодой учёный». № 7 (66). Май, 2014 - С.290
В.В.Хитрюк	Педагогтың инклюзивтік даярлығы деп-кәсіби педагогикалық іс-әрекет субъектінің интегралды сапасы және оның кәсіби даярлығының құрамды бөлігі, құзіреттіліктер кешенінің мазмұнында көрініс табатын және кәсіптік таңдау мен бағыттылығын анықтайтын инклюзивті білім беру жағдайындағы кәсіби педагогикалық іс-әрекетінің әдістері, коммуникативтік және мінез-құлықтық стратегиялары [24, б.13].	Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов в условиях высшего образования. Автореферат... д-ра. пед. наук., Калининград, 2015. – 54 стр.
О.С.Кузьмина	Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтардың жұмыс жасау даярлығы дегеніміз бұл гуманистік идеялары жетілдіру мен педагогикалық құндылықтарды қалыптастыруда	Подготовка педагогов к работе в условиях инклюзивного образования : автореферат ... кандидата педагогических наук :

	педагогтардың үздіксіз және тұлғаландырылған кәсіби құзіреттіліктің даму үрдісі, осының нәтижесінде инклюзивті білім беру аясында кәсіби мәселелерді шешу қабілеттілігі қалыптасады деп тұжырым жасайды [22, б.9].	13.00.08, Омск, 2015, - 319 с.

Осылайша, жоғарыда келтірілген контент-талдау көрсеткендей, инклюзивті білім беру контекстінде болашақ мамандардың проблемалары кешенді түрде қарастырылатынын көріп отырмыз. Е. Г. Самарцева өз баяндамасында инклюзивті білім беру үшін педагогтың кәсіби дайындығы - инклюзивті білім беруді табысты іске асырудың іргелі шарты, инклюзивтік білім беруді іске асырудағы мақсаткерлік және қажеттілігімен сипатталатын, арнайы білім, шеберлік және дағды түрінде көрінетін динамикалық, интегративті, кәсіби-тұлғалық білім.

Ю. В. Шумиловскийдің айтуынша, болашақ педагогтың инклюзивті білім беру ортасындағы студенттермен жұмыс істеуге дайындығы денсаулық мүмкіндіктері шектеулі студенттердің сипаттамасы туралы білім жиынтығын және осы студенттермен жұмыс істеу тәсілдері мен құралдарын меңгеру үшін қажетті жеке қасиеттерді қалыптастыру, сондай-ақ осы қызметке уәждемені қалыпқа келтіруді қамтамасыз ету үшін қажетті білім жиынтығын атап көрсетеді.

Ең алдымен, зерттеушілер мен мамандардың көмегімен заманауи мемлекеттің кадрлық саясатының талаптарына жауап беретін инклюзивті білім беру ортасында педагогтарды даярлау мәселесі анықталады.

Педагогикалық кадрларды дамыту мен даярлаудың жаңа тетіктерін енгізу инклюзивті білім беруді қамтамасыз ететін барлық қызмет салалары үшін қажет. Инклюзивті білім беру-бұл болашаққа үлкен жол, онда әркім білім алады, өзіне және қоғамға пайда әкеледі, білім арқылы өмірдің жаңа сапасын жақсартады, күнделікті өмірде білімді пайдаланады, өз армандарын жүзеге асырады, бүкіл әлемге, қоршаған адамдарға және өзін жақсы көретіндерге көмектеседі.

Т. Л. Мищенко пікірі бойынша, бастауыш сынып мұғалімдерінің бастауыш сынып оқушыларын оқытуда ақпараттық технологияларды қолдануға кәсіби дайындығы-мұғалім өзінің кәсіби қызметін компьютер көмегімен жүзеге асыра алады.

Қазақстан Республикасында алғашқылардың бірі болып инклюзивті білім беру тәжірибесін енгізіп, құқықтық нормалардың негізін салған профессор Р. А. Сүлейменова болды [32]. З. А. Мовкебаева бұл идеяны дамытатын және инклюзивті білім беруде педагогтарды дайындау мәселелерімен айналысатын зерттеушілердің бірі болды[34]. Сондай-ақ, Байтұрсынов міндетін атқарушы болды, ол жалпы білім беретін мектептердің білім беру үдерісіне денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалардың ұйымдастырушылық-педагогикалық интеграциясының ғылыми-әдістемелік аспектілерін анықтады [33]. Қазақстанда

2006-2008 жылдары бекітілген ғылыми-зерттеу жобалары аясында А. Қ. Құсайыновтың (а. Х. Арғынов, П. В. Маханова, С. С. Оразаев) жетекшілігімен бірқатар ұжымдардың авторымен бірлесіп "инклюзивті білім беру аясында ересектерді кәсіби даярлауды ұйымдастырудың ғылыми - әдістемелік негіздерін әзірлеу" тақырыбында зерттеулер жүргізілді [187].

3. И. Мовкебаева өзінің зерттеуінде болашақ мұғалімдердің дамуы бұзылған әрбір баланың ерекшеліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес мемлекеттік білім беру стандарттары мен мектеп пәндерінің бағдарламалық мазмұнының талаптарын бейімдеу;

жеке оқытуды ұйымдастыруда және бағалау критерийлерін таңдауда ерекше әдістерді қолдану;

қалыпты дамуы бар балалармен тиімді тұлғааралық қарым-қатынас орнату және т.б.; дамуында ауытқулары бар балаларды тиімді оқыту мен дамытуды қамтамасыз ететін дидактикалық материалдарды әзірлеуде кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру [34].

И. А. Орақанuidің пікірінше, инклюзивті білім беру өз құндылығын саналы түсінумен сипатталады. Бұл компоненттің көрсеткіштері:

- 1) инклюзивті білім беру идеясын құндылық ретінде қабылдау;
- 2) Даму мүмкіндіктері шектеулі балалардың теңдігін тану және балаларды құндылық ретінде қабылдау;

3) инклюзивті білім беру жағдайында өзін-өзі дамытуға және жұмысқа оқытуға дайындық. И. А. Оралканова инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерінің жұмысқа дайындығын қалыптастыру бойынша өзінің диссертациялық зерттеуінде инклюзивті білім беру жағдайында мұғалімдердің жұмысқа дайындығын қалыптастырудың келесі компоненттері, критерийлері мен деңгейлерін сипаттайды: бейімделу, репродуктивті, оңтайлы [35].

Отандық және шетелдік тәжірибені талдай отырып, Біз инклюзивті білім беру саласындағы педагогтардың құзыреттілігін айқындайтын кәсіби көрсеткіштер тобын құрдық:

- инклюзивті білім беру саласындағы теориялық білімнің нормативтік-құқықтық негіздері;

- инклюзивтік білім беру жағдайында оқыту және тәрбиелеу процесін құру ерекшеліктерін білу;

- инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды практикалық қолдану негіздерін білу;

- мүгедек балалармен және олардың ата-аналарымен өзара іс-қимыл жасай білу және барлық субъектілермен дұрыс қарым-қатынас жасай білу;

- психологияның теориялық-әдіснамалық негіздерін, дефектологияны, дамуында ауытқулары бар балаларға және дамуында ауытқулары бар балаларға арналған психологиялық заңдылықтарды білу;;

- инклюзивті білім беру жағдайында мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту және дамыту, білім беру саласында кәсіби өзін-өзі жетілдіру;

- білім беру үдерісінде этикалық нормаларды сақтау," кедергісіз " орта

құру, рухани-адамгершілік қасиеттерді көрсету [188].

Жоғарыда баяндалған теориялық ойлауды зерделей отырып, біз зерттеу пәні бойынша Инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш мектептің болашағы туралы алған білімдерін зерделейміз.

сынып жетекшілердің АКТ-ны пайдалануға дайындығымен біз ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың мүмкіндіктерін ескере отырып, ақпараттық-коммуникациялық білім беру ортасына интеграциялау және тұлғаның маңызды кәсіби қасиеттерін қалыптастыру арқылы инклюзивті ортада білім беруді тиімді және тиімді пайдалану, тәрбиелеу және дамыту үшін олардың іскерліктері мен дағдыларын анықтаймыз.

Осылайша, жүргізілген педагогикалық талдау нәтижесінде инклюзивті білім беру тұжырымдамасы кешенді қарастырылатынын атап өтуге болады, бірақ оның теориялық-әдіснамалық негіздемесі толық шешім таба алмайды, сондай-ақ болашақ педагогтарды инклюзивтік білім беруде АКТ-ны пайдалануға даярлаудың шарттары мен жолдары, болашақ мамандарды даярлаудағы АКТ-ның рөлі мен орны айқындалмаған.

1.3 инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды даярлаудың құрылымдық-мазмұнды моделі

Педагогты кәсіби қызметке даярлау білім беру мекемесінде оқыту процесінде қалыптасады және болашақ маманның кәсіби құзыреттілігінің көрсеткіші болып табылады. Бұл бастауыш білім беру саласында жұмыс істейтін педагогтар үшін өте маңызды, өйткені баланың білім беру процесінің алғашқы қадамдары мектепте оқытудың бастапқы кезеңінде қалыптасатыны белгілі.

Алдыңғы бөлімде инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың қазіргі жағдайы, мазмұны, педагогикалық және психологиялық ерекшеліктері анықталды.

Педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау моделін әзірлеу белгілі бір әдістемелік база негізінде жүзеге асырылатыны белгілі.

Модель объектіні бірыңғай құрылым ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Модель бар "... зерттеу объектісінің суреті немесе жарықтандыруы бар оның дамуы " [189, б.10] материалмен түсіндіріледі немесе жүзеге асырылады. Модель объектінің құрылымдық бөліктеріндегі өзгерістерді болжау үшін пайдалануға болады. Осылайша, келтірілген мысал бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау процесін көрнекі түрде елестетуге мүмкіндік береді.

Модельдің мақсаты педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау процесін жүзеге асыру үшін теориялық базаны қалыптастыру болып табылады. Болашақ мұғалімнің кәсіби даярлығын модельдеудің әртүрлі тәсілдері бар (Н.

В. Кузьмин, М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович). Біз екі компонентті таңдадық: құрылымдық (мазмұны, мақсаты және процесс нәтижесі) және функционалдық (принциптері, кезеңдері, өлшемдері, деңгейлері және т.б.) модельдер.

Модель мазмұны бастауыш сынып мұғалімдерін инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау үрдісі үшін неғұрлым тиімді тәсілдерді көрсетеді. Бастауыш сынып мұғалімдерін өзінің кәсіби қызметінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау үдерісіне оң әсер ететін тәсілдердің бірі құзыреттілік тәсіл болып табылады.

В. М. Авдеев құзыреттілік позициясын "білім беру процесінің мақсатын, мазмұнын және логикасын анықтайтын жалпы ережелер жиынтығы, икемділік, мағыналық бейімделу, бейімделу мүмкіндіктері, тәжірибе және өзгеріп отыратын іс-әрекет тәсілдерін дамытуға бағытталған" деп түсіндіреді [190, б.239]. Құзыреттілік тәсіл-білім алушылардың білім беру үдерісінде педагогтарды даярлау процесінде арнайы қасиеттерінің жиынтығы болып табылады. Алайда бұл қасиеттер "оқыту" ұғымына қайшы келеді. Шын мәнінде, құзыреттілік-бұл білім алушыларға әртүрлі дағдылар мен іскерлікті меңгеруге, сондай-ақ олардың болашақ кәсіби, тұлғалық және әлеуметтік өмірінде пайда болатын әртүрлі жағдайларда тиімді және дұрыс әрекет етуге мүмкіндік беретін ақпарат жиынтығы [191, б. 17].

А. Мұхамбетжанова " модель құрылымды имитациялайтын бағдарламалар түрінде материалдық объект түрінде қалыптасады және қарастырылып отырған объектінің жұмыс істеуін зерттеу үшін пайдаланылады.

Модельге қойылатын негізгі талаптар оның қасиеттері негізгі формаларға сәйкес келуі, яғни ол барабар болуы."

Педагогтың кәсіби құзыреттілігін қарастыра отырып, н. а. бессмертная:"... біз "күрделі интегративті білім беру", құрамдас бөліктердің кең спектрінен тұратын, жүйелі білім, білік, дағды, жеке қасиеттер, көзқарастар мен ойлар, тәжірибе жиынтығы болып табылатын, педагогтің білім беру процесінде түрлі міндеттерді шығармашылық шешуге әлеуметтік-психологиялық дайындығын білдіретін күрделі интегративті білім беру " деген анықтамаға сүйенеміз [192, б.18].

Осылайша, педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындауда құзыреттілік тәсіл тез өзгеретін жағдайларда туындайтын кәсіби міндеттерді шешу үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, инклюзивтік білім беруде АКТ құралдарын пайдалануға түлектердің дайындығын қалыптастырады.

Жоғары білім берудің заманауи жүйелері анық гуманистік бағытта дамиды. Бұл тек білім беру мазмұнына бағытталған оқытудан ауытқуға ғана әсер етеді, жеке даму және жеке даму қажеттіліктерін қанағаттандыру, мектеп алды топ мұғалімі тұлғасының құндылығы мен белсенділігін мойындау негізінде.

Шығармашылық тұлғаны қалыптастыру ғалым-психологтардың

жұмыстарында қарастырылады (П. П. Блонский, И. С. Кон, Д. Б. Эльконин және т.б.).(В. А. Сухомлинский және т.б.). педагогтарды даярлаудың тұлғалық-бағдарлы үрдісі білім алушылардың жеке әлеуетін ашуға, дамытуға және көрсетуге бағытталған.

Өз тұлғасының әр түрлі жақтарын терең түсіну мектеп алды топ мұғалімдері үшін білім алуда ерекше қажеттіліктері бар балалардың адамгершілік қарым-қатынасының, сондай-ақ оқыту процесінде туындайтын қиындықтарды жеңу мүмкіндіктерін жұмылдырудың қажетті шарты болып табылады. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған арнайы білім беруде бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дағдылары мен білімі (Т. Л. Корженевич, Л. А. Ястребова және т. б.) жоғары тұлғалық қасиеттері неғұрлым сұранысқа ие.

Аксиологиялық аспект педагог-психологтардың жалпыадамзаттық құндылықтарға бағдарлануында, жалпыадамзаттық құндылықтарды анықтауға қабілетті тұлғаны жоғары құндылық ретінде мойындауда, сондай-ақ оның жеке және әлеуметтік қажеттіліктерін қанағаттандыруда көрінеді. Қазіргі психологиялық-педагогикалық ғылымда бірлескен рухани-адамгершілік тәрбиенің парадигмасы, жеке тұлғаны, биологиялық және әлеуметтік деңгейлерді жетілдіруге негізделген үлгіден болмыстың рухани деңгейінің бар екенін мойындайтын адамның тұтас түсінігінің моделіне көшу (Б. Гершунский, В. И. Амонашвили, В. И. Волынкин, В. П. Зинченко, Д. М. Маллаев, М. Щетинин Е. В. Бондаревская, Т. И. Петраков және т. б.).

- Мұғалім, жас математиктерге арналған семинар""11 халықаралық педагогикалық оқуларда" Амонашвили өз баяндамасының өзекті тақырыбы ретінде " рухани адамгершілік "ұғымын енгізудің маңыздылығын атап өтті:" сіздің санаңызда руханилықты өлшеуді қабылдау және оның негізінде ойлау маңызды. Материалистік философия ойлау негізі ретінде үш өлшемдік-уақыт, материал, кеңістік құптайды. Кеңейтілген сана осы өлшемдерге басқа өлшем қояды-руханилық, оның өзегі жоғары қарай сенім болып табылады. Рухани өлшемдер педагогиканы даналықпен толықтырып, оны болашаққа бағыттайды. Педагогикадағы жаңа ұғым-рухани ерлік.

Ол бүкіл білім беру жүйесі арқылы өтіп, оның іргетасына айналуы тиіс. Рухани, гуманизм, махаббат, мейірімділік, бейбітшілік және әл-ауқат ұғымдары негізінде педагогикалық сананың өзгеруі бізге тек қана тәрбиедегі кедергілерді-қоғамдағы рух пен адамгершілікті жеңуге мүмкіндік береді " [193].

Педагогикалық ғылымдағы ғалымдар қазіргі заманғы білім берудің жаңа парадигмасы іс жүзінде аксиология ұстанымдарына сәйкес адамның ішкі әлеміне бағдарланып, оның құндылығын, мәні мен ерік-жігерін түсінуге мүмкіндік береді.

Кәсіби даярлықта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану, сондай-ақ практикалық педагогикалық қызметте студенттермен қарым-қатынас жасаудың жеке-бағдарлы стилін білдіреді. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі студенттермен жеке тұлғаға бағытталған қарым-қатынас педагогикалық қызмет түрінде оқытудың ақпараттық-

коммуникациялық технологияларын толық көлемде жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Әрекеттік тәсіл (П. Я. Гальперин, А. И. Леонтьев, С. Я. Рубинштейн, Д. Б. Эльконин) және тұлғалық-бағдарланған негіздері тығыз байланысты.

Студент-Бұл оқу қызметінің субъектісі. Ол осы әрекеттерді жоспарлайды, ұйымдастырады және түзетеді. Сонымен қатар, адам жеке іс-әрекет арқылы дамиды. Ол оны С. Л. Рубинштейннің санасы мен қызметінің байланыс принципі деп атады. Осылайша, Педагогика және психология қызметінің субъектілігі туралы позиция қалыптасты (К. А. Абульханова-Славская, В. В. Давыдов, А. В. Петровский).

Білім беру қызметінің субъектісі-мектеп алды топ мұғалімі белсенді жеке іс-әрекет арқылы әлеуметтік-педагогикалық тәжірибе алады. Оның қызметі барысында оның кәсіби қабілеті дамиды, кәсіби қызметтің тұтас құрылымы қалыптасады.

Іс-әрекеттік тәсіл болашақ маманның кәсіби-педагогикалық қызметін қалыптастырудағы теориялық және практикалық дайындықтың бірлігін көрсетеді. Білім беру жүйесінің тәжірибелік-бағдарлы мазмұны оқу пәндеріндегі теориялық білімнің педагогикалық қызмет түрінің дағдыларымен өзара байланысын қамтамасыз етуге ықпал етеді. Педагогтарды дайындауда іс-әрекет тәсілін жүзеге асыруға байланысты студенттердің педагогикалық практикасы мәселелері кеңінен қарастырылды, сондай-ақ бірінші курстан бастап практиканың әр түрлі түрлерінен өту мәселелері талқыланды.

Н. ф. Талызина білім беру жүйесі іс-әрекет тәсілінің теориясына ғана негізделгенін дұрыс айтады.".. оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыру ретінде білім беру процесінің түсінігі " [36, б. 53]. Мұндай бір жақты тәсіл білім беру жүйесінің білім беру бағдарлы парадигмасын нақтылауға әкеледі.

Қазіргі отандық білім беру жүйесінде дайындық әдістемесі кәсіби қызметке даярлықтың жоғары деңгейімен, ғылымның негізгі принциптерінің теориялық білімдерінің маңызды рөлінің негізінде әзірленген "нәтижелерге қол жеткізумен" негізделген, практикалық-бағытталған оқытумен негізделген. Сол талаптарға сүйене отырып, ақпараттық - коммуникациялық технологияларды пайдалану бойынша оқу процесі қалыпты және стандартты емес жағдайларда туындайтын кәсіптік міндеттерді шешуге оқытуда құрылуы тиіс.

Оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дайындау мен қолдануды тікелей жүзеге асыруға бағытталған пәндерді оқу процесінде іс - әрекетке бағытталған және практикалық-бағытталған тәсілдерді іске асыру практикаға барынша жақын педагогикалық жағдайларды арнайы даярлауды көздейді. Мұндай тәсіл ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, студенттерді кәсіби міндеттерді шешуге дайындау үшін жедел-қызметтік орта құруға мүмкіндік береді.

Құндылық мәтін мазмұнының теориясын-іс-әрекет тәсілін одан әрі дамыту болып табылады. Бұл академиялық қызметтен кәсіби қызметке ауысуды білдіреді. Мәтін мәтіндік -контекстік тұғырға негізделген педагогикалық

технологияда «...оқытушының оқыту немесе білім беру әрекетінен студенттің таным әрекетіне ауысуы жүзеге асады, ал білім беру үдерісі, мақсатты біріктіру – теориялық және практикалық ойлау, болашақ кәсіби маманның тұлғасын дамыту бағытында ұйымдастырылған тұлғаралық өзара қарым-қатынас пен диалогтық қарым-қатынас ретінде қарастырылады» [194].

Мәтінді оқытудың келесі ерекше ерекшеліктері маңызды. Бұл ерекшеліктері бар зерттеу жұмысы үшін маңызды:

- студент белсенді қызмет принципін басшылыққа алады;
- мектеп алды топ мұғалімінің тұлғалық белсенділігінің әлеуеті;
- студент өз қызметін реттеу құралы ретінде оқу ақпаратын пайдалану тәжірибесін жинақтайды.;
- білім алу болашақ кәсіби қызмет контекстінде жүзеге асырылады, яғни педагогикалық үдерісте, кәсіби даярлықтың уәждемелік компонентін қалыптастырады, білім беру үдерісінің жеке потенциалын меңгеруге ықпал етеді.;

ал 9 мамыр күні еңселі колоннада көтереді тақталар мен деректерін, фотосуретті әскер және флот, партизан, жауынгер С...

Бұл зерттеу жұмысында бастауыш сыныптардың болашақ мұғалімдерін инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау үдерісі оқушылардың екі негізгі қызмет түріне негізделуі туралы қорытынды жасалады. Олар:

Біріншіден, кәсіби қызмет (кәсіби алдындағы) алдында формальды-аудиториялық сабақтар, әртүрлі педагогикалық жағдайларды дайындау және оларды шешу жолдарын талдау.

Екіншіден, білім беру-кәсіби нысаны, атап айтқанда болашақ маманның кәсіби қызметінің ортасы болып табылатын педагогикалық тәжірибе.

Пәнаралық коммуникацияны күшейту және арнайы курсты қолдану аясын кеңейту модульдік платформаны пайдаланудың маңыздылығына және оның басты ерекшелігі – оптимизмге негізделеді.

Т. И. Шамова модульдік платформаны-оқу процесін ұйымдастыруды студент модульдерден тұратын оқу жоспарымен жұмыс істей алатындай етіп түсіндіреді [195, 196]. Г. В. Селевконың пікірінше, модуль автономды бөлімнің қатысуымен оқу курсы мазмұнының әдіснамалық бөлігі болып табылады [197].

Әрбір модуль-бірыңғай мазмұннан шығарылмайтын, Оқу ақпаратының бірыңғай бірлігін білдіретін ақпараттың бір бөлігі.

Модульдік технологияның дәстүрлі технологиялардан маңызды ерекшелігі жекелеген бағдарламалар жасау және болашақ мамандардың өз бетінше өзара іс-қимылын жандандыру мүмкіндігі болып табылады.

Біздің зерттеу жұмыстарымызда оқу модулінің мазмұнын ұйымдастыру студенттерді оқытуда пәнаралық тәсілдің маңыздылығын түсінуге негізделеді. Модульдерді қасиетті мазмұн бойынша интеграторлармен толтыру студенттердің жалпы білім беру және пәндік дайындық пәндеріне байланысты жүйелі білімін қолдануды талап етеді. Осылайша, үшінші курс студенттеріне бағытталған кейбір модульдердің мазмұны бастауыш сынып мұғалімдерінің

кәсіби қызметінің ерекшелігін көрсетуі тиіс. Мұндай жағдайдың себебі –

Келесі пәндер бойынша оқыту жүйесі бар:" бастауыш білім беруде АКТ пайдалану"," АКТ оқыту әдістемесі","инклюзивті білім беру". Осыған орай, білім берудің ақпараттық-коммуникациялық технологиялары туралы жүйелі білім пәнаралық байланыстар мен пән мазмұнының интеграциясы болып табылады деп айтуға болады.

Модуль тұлғалық-бағытталған тәсілді жүзеге асырады, өйткені компьютерлік сауаттылықтың қазіргі заманғы деңгейі негізінде дифференциация когнитивті оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бұл сондай-ақ оқыту үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға ынталандыру.

Біз сондай-ақ педагог-психологтарды жүйелілік тұрғысынан білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындауды қарастыру орынды деп санаймыз (А. Т. Куракин, Л. И. Новикова, В. Н. Садовский).

Бір жағынан, кәсіби дайындыққа жүйелі тәсілдеудің көрінісі студенттердің педагогикалық қызметте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану білімі мен іскерлігін және тәжірибесін қалыптастырудан көрінеді.

Екінші жағынан, студенттердің жинақталған тәжірибесі педагогикалық тәжірибе барысында жүзеге асырылады. Л. П. Назарова кәсіби дайындықтың осы аспектілерін оқыту мен тәрбиелеудің дидактикалық жүйесі ретінде түсіндіреді (студенттердің арнайы оқу орындарындағы практикалық қызметі). Білім беру және тәрбие жүйелерінің екі жақты коммуникациясы: білім алушылардың оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологияларын пайдалануға теориялық-әдістемелік дайындығының сапасы білім алушының арнайы білім алуға қажеттілігін дамыту және түзету, әртүрлі ауытқулардың алдын алу қадамдарының саны екендігін көрсетеді.

Оқытудың ерекше қажеттілігі, ауытқулар құрылымының ерекшеліктері, оқушылардың жеке және типтік ерекшеліктері балаларды да, сондай-ақ дамуында ауытқулары бар балаларды да оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану әдістерін терең меңгеруге ықпал етті.

Оқушыларға кері байланыс орнату білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың ең тиімді шарты болып табылады. Осындай байланыстың болуы білім беру үдерісін заманауи түзетуді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Ол, әрине, компьютерлік технологияларды қолдану арқылы жүзеге асырылды.

Оқушымен кері байланыстың, оның білім беру қажеттілігінің мазмұнына бейімделудің маңыздылығы шет елдерде де, бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау процесінде де қарастырылады (П. Лакси және т.б.). Жүйелі негізде инклюзивті білім берудің екі дидактикалық жүйесін пайдалану жеке тұлғаға бағытталған негізде субъект-субъектілік қатынастарды қалыптастыруды талап етеді. Педагог-психологтардың тұлғалық қалыптасуын ұштастыратын теориялық және практикалық дайындық және оқыту арнайы білім беруде

ақпараттық-коммуникациялық
маңыздылығына сәйкес келеді.

технологияларды

пайдаланудың

Болашақ мұғалімнің тұлғалық дамуы оның өз мамандығына деген құндылық қатынасын және инклюзивті білім беру үдерісіне қатысушылардың гуманистік қатынасын көрсетеді. Сонымен қатар, бұл оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологияларын пайдалана отырып көрсетілетін білім беру контентін дұрыс таңдауға ықпал етеді.

Жүйелі тәсіл студенттердің білімін берік және жүйелі етіп қана қоймай, сонымен қатар арнайы курстардың модульдері арасындағы байланысты нақтылайды, оқытудың мазмұнын мақсатты компонентпен ұштастырады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындықтың тұтастығы және білімнің келісілуі пәнаралық платформаны (яғни Гершунский және т.б.) енгізуді қамтамасыз етеді. пәнаралық коммуникацияның дидактикалық ұстанымы теориялардың, заңдардың, ұғымдардың және таным әдістерінің, аралас пәндер үшін ортақ әдіснамалық ұстанымдардың өзара келісімін меңгеруді білдіреді. Сонымен қатар, бұл ұстаным аралас пәндер бойынша іс-қимылдар мен қарым-қатынастардың жалпы түрлерінің жүйесін қалыптастырады. Бұл Принцип студенттер үшін әртүрлі пәндердің білімдері мен біліктерінің синтезін қолдануға бағытталған міндеттерді, міндеттерді, талаптар мен тапсырмаларды қалыптастыру болып табылады.

М. В. Носков пен В. А. Шершневаны қарастырудағы пәнаралық тәсіл білім беру-бағдарлы тәсілге негізделген. Авторлар жоғары кәсіптік білім беруді дамытудың қазіргі заманғы үрдістеріне сәйкес келмейтінін әділ бағалайды. Бұл мәселені шешу үшін бұл авторлар "... осыған байланысты, қазіргі уақытта бірқатар проблемалар бар білім беру жүйесінде білім беру байланысты білім беру ұйымы, оның ішінде ұйым оқыту, оның ішінде оқыту үш тілде, соның ішінде үш тілде оқытуды, соның ішінде үш тілде оқытуды, соның ішінде үш тілде оқытуды. Пәнаралық интеграция принципі оқытудың компьютерлік технологияларын пайдалануға дайындау мақсатында пәндер арасындағы байланысты нығайтуға бағытталған.

Мамандарды дайындаудағы соңғы тәсілдің артықшылығы айқын: мектеп алды топ мұғалімдері инклюзивті білім беру процесінде пайда болатын жағдайларда білімді, іскерлікті және дағдыларды қолдану тәжірибесін қалыптастырады. Нақты өмірлік жағдайларда кәсіби міндеттер-интегративті сипаттағы мақсаттар жиі кездеседі. Дайындық кезеңінде білім мен іскерлікті пәнаралық пайдалану жағдайларын шешу педагог-психологтарды даярлаудың ең жоғары деңгейіне жетуге мүмкіндік береді.

Пәнаралық тәсілдің маңыздылығы, әсіресе пәнаралық коммуникацияны мақсатты түрде күшейту, инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерінің белгілі бір кезеңдерін және дайындық мазмұнын анықтау болып табылады.

Осылайша, оқыту жүйесінде қолданылуы мүмкін көрсетілген тәсілдер оқытудың компьютерлік технологияларын қолдануға педагог-психологтарды

даярлаудың педагогикалық процесінде бір-бірін толықтырады.

Педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау компоненттер жиынтығына жетпей, болашақ маманның тұлғалық құрылымында интегративті білімді қалыптастыру болып табылады.

Осы интегративтік білім беруді іске асыруға дайындықты қалыптастырудың үлгісі бірыңғай білім болып табылады. Ол келесі блоктардан тұрады (сурет

Инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды дайындау моделі):

1. сараптамалық блок-болашақ мамандарды даярлауға қойылатын талаптар мен қажеттіліктерді анықтау.

2. мазмұндық-бағытталған жетістіктің педагогикалық технологиясы.

3. диагностика-мақсатқа жетуді бағалау. Бұдан әрі біз блоктардың мазмұнын нақты ашуға тырысамыз:

1. сараптамалық блоктар жүйесі форматор болып табылады. Өйткені үлгінің басқа блоктары бірге алынды. Бұл бөлім дайындық процесінің мақсатын анықтайды. Мақсатты әзірлеу барысында біз оқытудың теориялық-әдіснамалық негіздерін, бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындық сапасына қойылатын әлеуметтік міндеттер мен талаптарды басшылыққа аламыз. Мақсаты-инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау. Осы мақсатты іске асыруға әлеуметтік тапсырыс педагогикалық кадрларды даярлаудың жоғары деңгейіне және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби міндеттерді тиімді шешу қабілетіне қойылатын талаптар болып табылады.

Тұлғалық-бағдарлы тәсілдің маңыздылығын ескере отырып, біздің зерттеу жұмыстарымызда мақсатты компонент студенттердің қажеттіліктерін ескере отырып қалыптасты (сауалнама жүргізілді), эксперименталды мекемелердің қаржылық жағдайын (мониторинг және талдау әдістері қолданылды).

Мақсатты міндеттер:

- инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың қазіргі жағдайын анықтау;

- инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін анықтау;

- инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерінің дайындығын қалыптастыру.

2 мазмұн блогы. "Бастауыш білім беруде АКТ қолдану"арнайы курсы сипатталған. Арнайы курс студенттің модульдік теориясына сәйкес әзірленген. Модульдік студент шағын оқу курстарын игеру кезінде оқытудың жоғары

нәтижелеріне жетудің ең тиімді тәсілі болып табылады. Модульдік оқыту кәсіби тәжірибені жүйелеу және толықтыру үшін ең қолайлы жағдай жасайды. Модульдік оқыту заманауи танымал педагогтің дамуына, оның сыни тұрғыдан ойлауына, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық қабілеттерінің дамуына ықпал етеді.

Модульдік платформада оқыту бағдарламасына келесі талаптар бар:

- оқу бағытының мазмұнын және оның құрамдастарын (бөлімдер мен тақырыптарды) анықтау);

- ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен жұмыс жасауда базалық деңгейде даму деңгейін ескере отырып, студенттерді оқытудың сараланған бағдарламасын әзірлеу;

- білім алушылардың білім алу қажеттіліктерін ескере отырып, модульдің мазмұнына ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен жұмыс істеу кезінде базалық деңгейде дамытушы біліктерді бейімдеу;

- студенттермен кері байланыс орнату;

- кері байланыс арналары бойынша өзгерістер енгізу үшін бағдарламалардың ашықтығы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Кері байланыс мазмұны екі бөлімнен тұрады: ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып даярлықтың қалыптасуын және білім алушылардың білімге, іскерлікке және осы технологиялар негізінде практикаға қажеттілігін бағалау критерийлері.

Модульдік бағдарламаны жобалау кезінде мынадай сұрақ туындайды: "оқу жоспарының мазмұнын қандай кәсіби міндеттер дайындайды?". Бұл сұраққа жауап маманның кәсіби әрекеттерін талдау болып табылады. П. А. Юцевичене ақпараттық модульдерді қалыптастыруға келесі талаптарды ұсынды:

- оқу материалын ұйымдастыру студенттердің дидактикалық мақсаттарға жетуін қамтамасыз етеді (кәсіби міндеттерді шешу).;

- әрбір модульдің теориялық-әдістемелік материалы дидактикалық мақсаттарға сәйкес болуы және ақпараттың бірыңғай блогының мазмұнын көрсетуі тиіс.;

- жеке Модульдер толық бірлік болуы және жеке білім беру қажеттіліктеріне сәйкес мазмұн құрауы тиіс;

- модуль мазмұны бағдарламаның бөлігін құрайтын компоненттерге байланысты толық құрылым болып табылмайды. Ақпараттық модуль келесі бөлімдерден тұрады: мақсатты бөлім, теориялық-әдістемелік оқу ақпараты, модульді тапсыру бойынша әдістемелік нұсқаулар туралы ақпарат, бақылау-бағалау бөлімі;

- модульді жүзеге асыру тек дәстүрлі емес, сонымен қатар ақпараттық тәсілдер мен оқыту түрлерін, сондай-ақ олардың интеграциясын білдіреді.;

- модуль мазмұны Жалпы кәсіптік және пәндік дайындық блоктарымен пәнаралық қарым-қатынасқа негізделген.

Егер студенттер инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, белгілі бір кәсіби міндеттерді шешу тәсілдерін толық меңгерсе, Модуль толық аяқталған болып саналады.

Дайындық процесі мен оның нәтижесі арасында кері байланыс жасау үшін бақылау тапсырмаларының кешені жүргізіледі. Ол модуль аяқталғаннан кейін студенттің жетістіктерін дереу бағалауды қамтамасыз етеді. Бақылау тапсырмаларының кешені студенттердің оқуын бақылау және өзін-өзі бақылау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Арнайы курсты оқу барысында кәсіптік облыстар мен жалпы білім беретін оқу пәндері арасындағы пәнаралық байланыс қалыптасты. Жаңа материал "АКТ оқыту әдістемесі", "Бастауыш сыныптарда информатиканы оқыту әдістемесі", "Информатика" пәндері бойынша студенттер алған жалпы теориялық және практикалық білім негізінде әзірленді. Бұл білім мен іскерліктер кәсіби міндеттерді шешу тәжірибесіне ауыстырылды. Осыны қамтамасыз ету үшін кәсіби міндеттер дамуында ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту тәжірибесінен алынған нысандармен алмасады.

Арнайы курс ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындаудың қажетті нысандарын, әдістері мен құралдарын анықтайды. Жұмыс түрлері жеке тұлғаға бағытталған білім беру тәсіліне сәйкес таңдалып алынды.

Дәстүрлі бұқаралық жұмыстың өзара іс-қимыл түрі шектеулі. Бұл жаңа ақпаратты (проблемалық дәрістер, дәрістер, тапсырмалар және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы жаттығулар) беру бойынша жұмыс түрінде оқытушының көзқарастары мен іс-әрекеттерін пайдалану қажеттілігіне әкелді.

Жұмыстың негізгі түрі - шағын топтармен жұмыс. Бұл форманың маңыздылығы студенттерді инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындаудың жалпы дамытылған педагогикалық бағыты деңгейінде дайындаудағы тығыз өзара әрекеттестікке негізделген. Студенттер топтарға бөлініп, бір-бірімен ынтымақтастықта жеткіліксіз білім мен дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік алды. Шағын топтармен жұмыс істеудің тағы бір себебі оқыту мазмұнындағы және оның кәсіби бағыттарындағы айырмашылықтарды анықтау болып табылады.

Жұмыстың жеке бағыты студентке өз қарқынында толыққанды әрекет етуге және бар біліктілігін көрсетуге мүмкіндік берді. Тағы бір маңызды жұмыс түрі-жеке

-ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану жағдайында оқытушының рөліне сүйене отырып (кеңесші, серіктес).

Негізгі тәсіл ретінде оқытудың белсенді әдістері таңдалды. Бұл тәсілдер дәстүрлі, бірақ қазіргі қоғамның талаптарына сәйкес жетілдірілген әдістермен (мысалы, проблемалық дәріс, проблемалық семинар және т.б.) үйлесімде қолданылған.). осыған байланысты әрбір модульдің мазмұнын іріктеу барысында проблемалық сәттер анықталды. Педагог-психологтардың қызметі оларды шешуге бағытталған. Проблемалық жағдайларды құру тәсілдері:

- проблемалық мәселелерді құру,
- стандартты емес кәсіби міндеттер мен т. б. ұсынады.

Проблемалық жағдайдың мәні қарама-қайшылық болып табылады (қажеттілік пен ақиқат, мақсаттар мен құралдар және т.б. арасында).

Кезінде құзыреттілік тәсіліне кәсіби проблемалары бірлігін білдіреді мазмұны білім беру. Кәсіби мәселелердің жиынтығы кәсіби дайындық мазмұнының "өзегі" болып табылады, кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру кезеңдері мазмұнды "нығайту"логикасын анықтайды. Кәсіби мәселелер материалды меңгерудің түрлі деңгейлеріне сәйкес келеді: жалпы түсіну, меңгеруді тереңдету және кәсіби қызметтің стандартты жағдайларында шешім қабылдай білу, стандартты емес жағдайларда жаңа тәсілдерді қолдана отырып, шешімді меңгеру мен қабылдауды тереңдету. Кәсіби міндеттерді шешу процесінің осы сипаттамасы оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологияларын пайдалануға дайындық деңгейін анықтауға көмектеседі.

Бұл жұмыста біз мән-жайлар емес (белгілі бір шарттар, қалыпты жағдайлар мен ережелерді сақтау) педагогикалық жағдайларды қарастырамыз. Соңғысы "баланы қалыптастыру кезінде тәрбиелеу мақсатында педагог қолданатын педагогикалық (соның ішінде дидактикалық) жағдайлар жүйесі" ретінде анықталады [199, 181 б.].

Педагогикалық ахуалдағы айырмашылық онда мұғалім рөлінде болады. Педагогикалық жағдай-білім беруде ерекше қажеттілігі бар оқушының даму ортасы.

Кәсіби міндеттерді шешу-бұл көбінесе проблемалық педагогикалық жағдай. Өйткені бұл проблемалар үшін жағдайлар жаңа көзқарасты талап етеді. Ал И. Лернерде шығармашылық іс-әрекет тәжірибесі проблемалық жағдайды шешуде ғана қалыптасады[200].

Проблемалық сипаттағы проблемалар мен жағдайлар жаңа білімді, іскерлікті және тәжірибені қалыптастыруға ғана емес, сондай-ақ қолда бар білім мен шешім қабылдау дағдыларын шығармашылықпен қолдануға да ықпал етеді.

Проблемалық педагогикалық жағдайларда пайда болған білім мен іскерліктер саналы түрде қалыптасады және жүйелі сапаға ие болады.

Біз модульдерді кәсіби міндеттермен толтыру үлгінің мақсаттарына сәйкес келетінін қорытынды жасаймыз. Кәсіби проблемалар проблемалық педагогикалық жағдай арқылы көрінеді.

Оқыту құралдары-бұл сыртқы әлемді тану процесін жеңілдететін негіз. Оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологиялары инклюзивті білім беру жағдайында туындайтын міндеттерді шешу кезінде кәсіби дайындықтың маңызды құралы болып табылады.

Сонымен қатар, біз технологияларды пайдалана отырып, сабақтардың бейнежазбаларын қолдандық.

Оқытудың ақпараттық технологияларына негізделген білім беру технологиялары екі топқа бөлінеді:

1) жергілікті есептеу машиналарына негізделген технологиялар (компьютердің өзі және оның бағдарламалық қамтамасыз етуі, оқулықтар, дидактикалық материалдар));

2) жергілікті желі мен ғаламдық Интернет желісін пайдаланатын желілік технологиялар (оқулықтардың электрондық нұсқалары, дидактикалық материалдар, аудио және бейнематериалдар).

Аудиториялық дәрістерде негізгі технология бірінші топ болып табылады (Көрнекі құралдар және т.б.). практикалық сабақтарда екінші топтың технологиясы жиі қолданылады, өйткені компьютерлерді жергілікті желіге қосу уақытты үнемдейді. Интернет ресурстардың көп бөлігін қол жетімді етеді.

Компьютерлер мен бағдарламалық жасақтаманы әзірлеу құралы ретінде пайдаланғанда біз дидактикалық принциптерді-оларды пайдалану тиімділігін арттырудың маңызды шарты үлгіге енгіздік [200].

Оқытуды өмірмен және кәсіби дайындық ерекшеліктерімен байланыстыру принципі оқыту немесе тәрбиелеу үшін қажетті материалдарды таңдаумен тығыз байланысты. Осы ұстанымды іске асыру үшін білім берудің ақпараттық-коммуникациялық технологияларын білу қазіргі заманғы құралдардың (теледидар, бейне, аудио, мультимедиялық ақпараттық технологиялар) көмегімен студенттің өмірлік тәжірибесін кеңейтуге негізделеді.

Ғылыми ұстаным-білім беру мазмұнының арнайы психология мен түзету педагогикасының ғылыми бағыттарын дамыту деңгейіне қатаң сәйкестікке қойылатын талаптар. Бұл ұстанымның тағы бір аспектісі құралдарды пайдалану әдісі, жабдықтың мазмұны мен ғылымның, білім мен мәдениеттің заманауи деңгейіне сәйкестігі, кәсіби оқу және жұмыс істеу тәсілдерін қалыптастыру, сенімді ғылыми ақпаратты беру болып табылады.

Қол жетімділік принципі алынған білімдер мен дағдыларға негізделген ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, оқу материалын интерпретациялауда логикалық бірізділікті қамтамасыз ету болып табылады.

Осы тармақты модельде іске асыруға дайындық деңгейі модульдердің белгілі бір мазмұнын ескеру қажет.

Бұл қағидаттың маңыздылығы Белсенді білім мен базалық білім арасындағы теңгерімді ұстап тұру болып табылады. Кәсіби даму саласын кеңейту үшін материал барынша күрделі болуы керек. Бұл кәсіби дайындықтың жаңа мазмұнын әзірлеуге түрткі болады.

Жүйелілік принципі оқушылардың белгілі бір білім жүйесі мен оқу процестері арасындағы қарым-қатынасты меңгеруіне және оның тиімділігін бақылауға негізделген.

Жүйелілік принципі даму процесіндегі құбылыстар мен оқиғалар арасындағы өзара байланысты іске асыруға негізделген. Процесті іске асырудың модульдік тәсілі осы позицияны барынша толық анықтайды.

Көрнекі тәсіл оқу ақпаратын тез және сапалы алуға ықпал етеді. Осы қағидатты қолдану Ақпаратты өңдеу кезінде ойлау мен белсенді танымдық қызметтің дамуына зиян келтірмеуі тиіс. Сондықтан осы қағидат МАБ құрылымындағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлін және оның орнын айқындайды, сондай-ақ қойылған мақсатқа қалай қол жеткізуге назар аударады.

Мотивациялық мотивация аспаптарға қойылатын эстетикалық және экономикалық талаптарды анықтауды және дайындық процесінде дидактикалық мақсаттарға қол жеткізуді көздейді.

Педагогикалық технологиялық принципі мұғалімнің жұмысында сабақ өткізудің әдістері мен тәсілдерін анықтау кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануды қарастырады [201, 42 б., 202 б., 233-240 Б.].

Қолданылатын әдістер мен құралдар дәстүрлі (теориялық-әдіснамалық мазмұнның әдістемелік нұсқаулары мен әдеби негіздері) Ақпарат көзі ғана емес, сонымен қатар ақпараттық (компьютерлік бағдарламалық құралдар, әдістемелік және аудио -, бейнематериалдар, интернет-ресурстар) ақпарат көзі болып табылады. Модель педагогикалық қызмет кеңістігінде, инклюзивтік ортада ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануды қалыптастыру құралы болып табылады.

3. диагностикалық аспап. Бұл блоктың құрылымы компоненттермен, өлшемдер мен деңгей параметрлерімен қамтамасыз етілген.

Біз өз жұмысында бастауыш сынып мұғалімдерін инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың келесі компоненттерін анықтаймыз және ұсынамыз.:

Мотивациялық. Бұл компонент педагог-психологтардың кәсіби маңызды тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру болып табылады (оқуға ерекше қажеттілігі бар оқушылармен эмпатикалық қарым-қатынас, балалармен қарым-қатынастың жеке моделіне бейімделу және т.б.). Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланатын болашақ мамандардың білімі мен іскерліктері, түрлі жаттығулар мен тапсырмаларды орындау дағдылары мен іскерліктері. Осы компоненттің көрсеткіштері кәсіби жетілдіру қажеттілігін, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға эмпатикалық қарым-қатынасты қалыптастыруға ұмтылысты, оқу процесінде Өзін-өзі дамытуға және жетілдіруге ұмтылысты, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды олардың мүмкіндіктеріне бейімдеуді, өзін-өзі жүзеге асыруды және жандандыруды сезінеді. инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға ұмтылу, әлеуметтік құзыреттілікті қалыптастыруға ниет және ұмтылу.

Ғалымдардың көпшілігі бастауыш сынып мұғалімдерінің эмпатикалық сапасын басты орынға қояды (Ю. Н. Кулюткин, Ю. С. Максимова, Г. С. Сухобская және т. б.). З. С. Максимова эмпатия толеранттықпен қатар мектеп алды топ мұғалімдері үшін мүгедек балалармен гуманистік (адамгершілік) қарым-қатынаста маңызды және басты ұстаным болуы тиіс деп санайды. Н. а. Абрамова эмпатияны бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін дамытуды басқару үлгісі ретінде түсіндіреді.

И. Г. Синельникова мен Л. В. Кузнецов кәсіби маңызды қасиеттерді талдай отырып, эмпатияны олардың ішіндегі ең маңызды және маңызды деп бөледі.

Бакунова И. В. мұғалімге қажетті ерекше қасиеттерді бөледі:

- мейірімділік;

- көмекке дайындық;
- сезімталдық (студенттердің қажеттілігі мен қызығушылығын сезіну қабілеті);
- шығармашылық тұлға болу және т. б.

Көптеген жеке қасиеттері денсаулық мүмкіндігі шектеулі студенттерге немесе денсаулығына байланысты мүгедектерге маманның эмпатиясының көрінісі болып табылады.

Педагог-психологтардың ең маңызды кәсіби қасиеттерінің бірі оқытудың жеке құрамы болып табылады.

Білім беруде тұлғалық-бағдарлы тәсілді пайдаланатын Студент - бұл білім беру кеңістігінде өз бетінше "ауысуға" қабілетті субъект.

Когнитивті компонент ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен кәсіби міндеттер мен міндеттерді шешу үшін қажетті теориялық және практикалық-бағытталған білімнің сапасын сипаттайды.

Бұл компоненттің көрсеткіштері, денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың сипаттамалары туралы білім алу;

инклюзивті білім беруде АКТ пайдалану негіздерін білу;

АКТ құралдарын пайдалану әдістері туралы білімді қалыптастыру;

кәсіби қызметте креативтілікті дамыту;

коммуникативтік және ұйымдастырушылық қабілеттері бар, мүмкіндігі шектеулі балалар үшін АКТ-ны пайдаланудың кемшіліктерін ескереді, яғни физикалық зияннан қорғау ережелерін біледі.

Ерікті компонент ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, туындайтын кәсіби міндеттерді шешу дағдысының тәжірибесін, көлемі мен сапасын қамтиды. Бұл компоненттің өлшемі әртүрлі компьютерлік мүмкіндіктерді пайдалану, АКТ құралдарын білім беру ортасына бейімдеу, жаңа компьютерлік бағдарламалар жасау қабілеті мен дағдылары болып табылады. Осы компоненттің көрсеткіштері: инклюзивті білім беру контекстінде

АКТ-ны пайдаланудың жаңа бағыттарының құзыреттілігін қалыптастыру дағдысы; халықаралық тәжірибені ескере отырып, оқу процесінің жаңа бағдарламалық-әдістемелік тәсілдерін саралауға дербес көзқарасты жасай білу; ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, оқу-тәжірибелік модульдерді әзірлеу; балалардың арнайы қабілеттерін ескере отырып, компьютерлік бағдарламаларды пайдалану дағдыларына үйрету; ашық ақпараттық білім беру кеңістігінде денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған тиімді оқу бағдарламаларын әзірлей білу және тапсырмалар әзірлеу.

Когнитивтік және ерік құрамдауыштарға қажеттілік педагогтарды даярлаудағы іс-әрекет тәсілінің негізгі қағидалары негізінде анықталады.

1-бөлім бойынша қорытынды

Зерттеу материалдарын шолу және талдау бірінші бөлімде келесі қорытындылар жасауға мүмкіндік береді:

1. "Инклюзивтік білім беру ортасы-әлеуметтендіруде және білімді,

іскерлікті және дағдыларды меңгеруде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың жеке қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін құрылған құндылық - бағдарланған орта "және" инклюзивті білім беруде АКТ-ны қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау" - бұл ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың мүмкіндіктерін ескеретін ақпараттық орта.- коммуникативтік білім беру ортасына ерте интеграциялау арқылы инклюзивті білім беруде оқыту, тәрбиелеу және дамытуды бейімдеу және тиімді жүзеге асыру."

2. педагогикалық және психологиялық жұмыстарды теориялық талдау және қарау бізге инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерінің даярлығының бірқатар психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді.

3. педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға даярлаудың заманауи психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері бізге инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға бастауыш сынып мұғалімдерінің дайындық моделін жасауға мүмкіндік берді. Модельде: мотивациялық (бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби маңызды тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру); когнитивті (ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, кәсіби міндеттерді шешу үшін қажетті білім мен іскерліктің көлемі мен сапасы)); (тәжірибе, өнім, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып кәсіби міндеттерді шешуге ерік).

Модельдің сараптамалық блогы оқыту құрылымының мақсатты бағытын анықтайды. Мазмұнды блок осы бағытта педагог-психологтарды дайындау технологиясын ашады.

Диагностикалық блок инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды дайындау моделінің мақсатына жетуді бағалау критерийлерінен тұрады. Модель кәсіби оқытудың ең тиімді әдістерін біріктіреді. Модель келесі ерекшеліктерге негізделген:

- арнайы курста оқыту сапасының пән мазмұнына және таңдалған материалды баяндаудың таңдалған тәсіліне тәуелділігі;
- арнайы мектептердегі педагогикалық практикамен оқытудың теориялық бөлігін біріктіру;
- инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануға болашақ мамандарды үздіксіз тарту үдерісі;
- Нақты мамандық ерекшелігіне АКТ-ны қолдануға оқыту мазмұнын бейімдеу.

4. студенттерді АКТ-мен жұмыс істеуге дайындау мазмұнын талдау бізге 3 негізгі блокты бөліп көрсетуге мүмкіндік берді: I блок-базалық. Онда АКТ-мен жұмыс істеу бойынша бастапқы білім қарастырылады (деректер қорымен, интернеттің ақпараттық ресурстарымен, мәтіндік және графикалық редакторлармен, бағдарламалардың ерекшеліктерімен жұмыс істей білу және

т.б.).). II блок-Кәсіби-әдістемелік.

АКТ-мен жұмыс істеу дағдыларын талап ететін болашақ кәсіби қызмет саласын түсіну. III Блок-ғылыми зерттеулер. Бұл әдеттегі және ерекше жағдайларды шешудің шығармашылық тәсілі.

5. мақалада ақпараттық-коммуникациялық құралдармен жұмыстың теориялық білімдері мен практикалық дағдыларын дамытудың қадамдық схемасы берілген.

Студенттер қарапайым деңгейде негізгі компьютерлік және интернет-дағдыларды үйренеді. Оның негізгі мақсаты-АКТ-мен жұмыс істеу бойынша 1-2 курс студенттерінің алған білімдерін бекіту және оларды тек оқуда ғана емес, күнделікті өмірде де пайдаланудың оң бейнесін қалыптастыру.

Екінші деңгей "функционалдық құзыреттілік"деп аталады. Бұл деңгейде студенттер АКТ саласындағы өздерінің теориялық білімдерін тереңдетеді, үйреншікті және әдеттен тыс міндеттерді шешу, өзінің инклюзивтік ортасында ақпараттық құралдарды қолдану дағдыларын дамытады. Бұл деңгей 3 курс студенттеріне тән.

Үшінші деңгей

- "Жүйелік құзыреттілік".

Ол АКТ-ны шығармашылық және кәсіби қызметте белсенді пайдалануды көздейді.

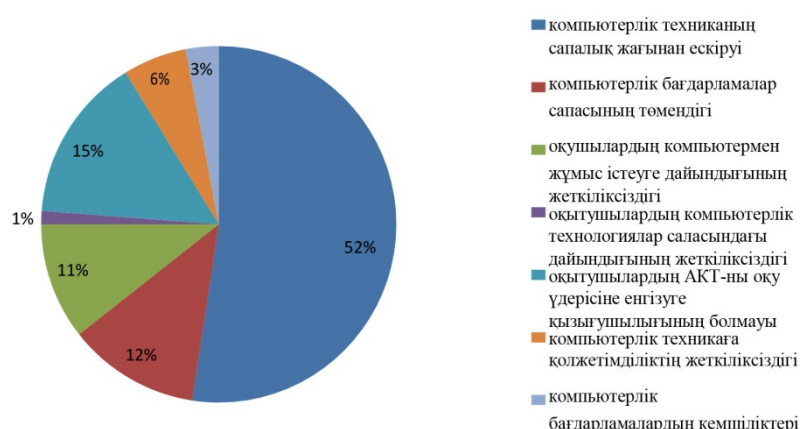
2. ИНКЛЮЗИВТІК БІЛІМ БЕРУДЕ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУҒА ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫ ДАЙЫНДАУ ӘДІСТЕМЕСІ

2.1 инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды дайындау әдістемесінің мазмұны

Қазақстандық орта білім беру жүйесіне заманауи ақпараттық технологияларды пайдаланудың жаңа әдістерін енгізу процесі Қазақстан Республикасының білім беруді ақпараттандыру стратегиясына сәйкес жүзеге асырылады. Білім беру ұйымдарын ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен қамтамасыз ету мақсатында жемісті жұмыс жүргізілуде.

Айта кету керек, жоғары оқу орындарында оқу аудиторияларының (сыныптардың) сапалы ескіруі студенттерге оқу үдерісіне толыққанды қатысуға мүмкіндік бермейді. Аудиторияны ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалануға бейімдеу, өз кезегінде, сапалы білім беру мақсатында заманауи техникалық құралдарды пайдалануға мүмкіндік бермейді. Бұл мәселе орта мектептерге де қатысты.

Ақпараттық құжаттарды талдау нәтижесінде (кездейсоқ таңдау әдісімен) 32 жалпы білім беретін мектеп олардың көпшілігінің ерекше қажеттіліктері бар балалардың қол жеткізуін қамтамасыз ететін техникалық құралдарды, оларды қолдану әдістері мен алгоритмдерін (информатика саласында да, басқа пәндерде де) пайдаланудың тиісті деңгейі жоқ екені анықталды. Жүргізілген зерттеу нәтижесінде анықталған АКТ білім беру үдерісімен жеткіліксіз қамтудың негізгі себептері 8-суретте көрсетілген (сурет.8).

Сурет 8 - АКТ-ны оқу үдерісіне жаппай енгізуді тежейтін негізгі себептер

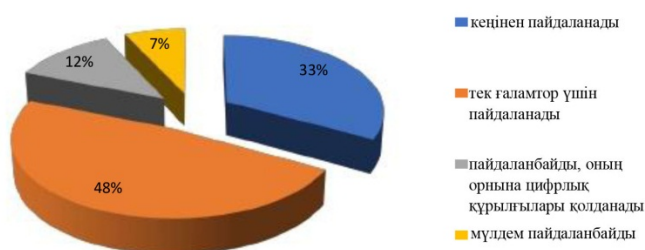
Оқу үрдісінде АКТ қолдану қиындықтарын анықтау мақсатында Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің студенттері арасында сауалнама жүргізілді. Абай. Оған бастауыш сынып мұғалімдерінің 60-тан астам (3 курс) қатысты. Зерттеу барысында студенттер

Ол "отбасы және компьютерлік технологиялар" сауалнамасының сұрақтарына жауап берді.

Сұралған студенттердің 75% жеке компьютері бар екені анықталды. Дегенмен, сандық және сапалық талдау барысында алынған сауалнама нәтижелері педагогикалық болып табылады

Жоғары оқу орындарының студенттерін кәсіби даярлау мақсатында ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдалану білімі мен дағдылары жеткілікті төмен деңгейде көрсетілді. Респонденттердің көпшілігі (58,2%) олардың АКТ саласындағы білімі мектепте алған деңгейде қалғанын көрсетті.

Студенттердің тек 33% - ы ғана педагогика саласында компьютермен жұмыс істей алады және Информатика негіздері саласында ең аз білімі бар екенін хабарлады. Студенттердің 12%-ы компьютерді оқу мақсатында пайдаланбайды, оның орнына олар Интернетті мобильді құрылғыларда пайдалануды қалайды, ал 7%-ы педагогикалық мамандыққа дайындық барысында компьютерді да, басқа да АКТ-құрылғыларды да пайдаланбайды. Оның орнына ол қағаздағы әдебиетті көреді, енді инклюзивті білім беруде компьютерді пайдалана алатын студент жоқ. Сонымен қатар, көпшілік (75,6%) АКТ-ны оқу процесіне енгізу оның тиімділігін арттырады деп санайды. Барлық осы деректер суретте келтірілген. 9. (сур. 9).

Сурет 9 - Болашақ педагогтардың компьютерді педагогикалық құзыреттілігін арттыру мақсатына пайдалануы

Респонденттердің 81,5% - ы кәсіби мамандыққа дайындық барысында АКТ-ны пайдаланатын пәндерді көбірек енгізу қажеттігін атап өтті.

Осы мақсатта бұл оқыту студенттерге кәсіби мамандық туралы ақпаратты өңдеу және ұсыну, сақтау және өзгерту құралдарын, әдістері мен тәсілдерін қолдануға мүмкіндік береді.

Жеке компьютерлермен жұмыс істеу дағдыларын одан әрі жетілдіру қажеттілігі мен қажеттілігі сұралғандардың 13,5% - ында қалды. Респонденттердің көпшілігі компьютерлік техникамен жұмыс істеу білімі мен іскерлігінің деңгейі өте төмен деп санайды.

Сауалнамаға қатысқан 84 респондент инклюзивтік білім берудің ақпараттық-студенттік жүйелері білім беру үдерісін барлық деңгейде компьютерлендіру және заманауи АКТ жетістіктерін табысты пайдалану заманауи білімді адамның қажеттілігіне айналғанын түсінетінін көрсетті.

Сауалнамаға қатысқан студенттердің 62% - ы оқу үрдісінде компьютерлік технологиялар баланың дамуындағы оң нәтижелерге және тіпті оның жеке

басының өсуіне әкеледі деп келісті. Алайда барлық респонденттер (82%) мұғалімдер мен ата-аналар баланың дербес компьютердегі жұмыс барысын үнемі бақылап отыруы тиіс екенін атап өтті.

Алынған нәтижелер негізінде студенттер материалды тапсыру кезінде АКТ-ны пайдаланудың маңыздылығын түсінеді деп айтуға болады.

Олардың көпшілігі оқу процесіне ақпараттық-коммуникациялық құралдарды енгізу білім берудің тиімділігін арттыра алады деп санайды.

Төмендегі суретте осы мәселе бойынша сауалнама нәтижелері көрсетілген (сурет.10).

Сурет 10 - Болашақ педагогтардың «Педагогтің ақпараттық құзыреттілігі» ұғымын түсіндіру нәтижелері (педагогикалық қызметте АКТ-ның пайдалану құзыреттілігі), %-бен

Алынған нәтижелер болашақ педагогтарда "ақпараттық құзыреттілік" терминінің бірыңғай түсінігінің жоқтығы туралы куәландырады. Болашақ мұғалімдердің "ақпараттық құзыреттілік" ұғымының түсініктемесі бір-біріне ұқсамайды. Біз бұл термин өте кең мағынаға ие екендігіне байланысты екенін түсінеміз. Респонденттердің көпшілігі кәсіби қызметте практикалық міндеттерді шешу үшін қажетті теориялық білім көлемімен теңдестірілуі мүмкін деген қорытындыға келді.

Бұл сұрақ білім беру процесін ақпараттандыруды жүзеге асыратын педагогикалық ұжым-адамды қайта даярлау қажеттілігін көрсетеді. Қазақстанның білім беру жүйесінің басқару және техникалық кадрларының біліктілігін арттыру ұлттық институтының деректері бойынша бағдарламалық қамтамасыз ету мен компьютерлік құралдарды оқыту құны АКТ білім беру мекемелерінің бюджеттік қамтамасыз етілуіне тең [203].

Мұғалім тек компьютер мен мультимедиялық жабдықтарды ғана меңгеріп қана қоймай, оның негізінде білім беру бағдарламаларын өз бетінше әзірлеуі, оқу процесін және оқушылардың АКТ-ға көзқарасын өзгертуі тиіс. Болашақ педагогтарға педагогикалық білім берудің бір деңгейінде оқу процесінде ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдалану ерекшеліктерін зерделемей, оқу процесін толыққанды ақпараттандыру мүмкін емес.

Біздің пікірімізше, педагогикалық білім алатын болашақ мамандардың ақпараттық құзыреттілігі екі негізгі бағыт бойынша қалыптасуы тиіс::

Біріншіден, ғылыми-педагогикалық бағыт. Ол болашақ мұғалімдердің білім беру саласындағы қызметкерлерге қойылатын талаптарға жауап беретін

теориялық білім мен іскерлікке ие болуын көздейді. Білім беру мекемесінде оқыту жұмысқа орналастырудың нақты жағдайларына барынша жақын болуы маңызды.

Ғылыми-педагогикалық бағыттағы негізгі құндылықтар:::

- басым ақпараттық-педагогикалық міндеттерді мақсатты шешу;
- әрбір оқытушыда өзінің ғылыми-педагогикалық міндеттері туралы білімді қалыптастыру және оларға сәйкес ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану, басымдықтар, оларды дұрыс тәртіпте қолдана білу.;
- ақпараттық мақсаттар мен таңдалған басымдықтарды саралау кезінде көп өлшемді талдауды қолдану;
- қалыпты (стандартты) немесе біртекті есептерді шешудің бағдарламалық әдістері мен тәсілдерін меңгеру;;
- педагогикалық үдерісте өзінің әдістемелік жүйесінде ақпараттық ресурстарды өңдеу және жүйелеу әдістерін іріктеудің негізгі критерийлерін қалыптастыру.

Мұнда негізгі проблема жалпы білім беру процесінің сапасын арттырудың тиімді құралы ретінде АКТ пайдалану мақсатын қалыптастыру және оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру болып табылады. Егер оқыту процесін жұмыс ретінде қарайтын болсақ, онда бұл процесс тиімді болуы үшін педагогты, әсіресе дамудың ерекше қажеттілігі, кең ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен оларды қолдану туралы білімі бар балаларды үнемі дамыту, толықтыру және жаңарту қажет.

Екіншіден, кәсіби және шығармашылық бағыт. Ол қамтиды:

- Инклюзивті білім беру үдерісіне АКТ-ны қарқынды және сапалы игеру және игерілген дағдыларды енгізу арқылы көрініс табатын педагогикалық құзыреттілікті қалыптастыру; – ;
- Педагогикалық қызметті табысты жүзеге асыру үшін қажетті теориялық білім мен практикалық дағдылар деңгейін үнемі арттыру;;
- сабақта ерекше қажеттілігі бар балалар жағдайында өзекті педагогикалық міндеттерді шешуге тез бейімделе білу;
- оқу ақпаратын өңдеу, талдау және жүйелендірудің әртүрлі әдістерін оқу және белсенді қолдану;;
- білім беру мақсаттарын қалыптастыру және мектептерде және басқа да білім беру мекемелерінде ақпараттық мәдениетті енгізу бойынша ұсыныстар дайындау;;;
- білім беру үдерісін ақпараттық қамтамасыз етуде туындайтын күрделі мәселелерді анықтау мақсатында педагогикалық үдерісте зерттеу әдістерін тиімді және сапалы пайдалану.

Педагогикалық ЖОО студенттерінің АКТ-ны пайдалану қажеттілігін мақсатты түрде қалыптастыру біздің алдыңғы бөлімшемізде ұсынылған ақпараттық құзыреттілік деңгейіне сәйкес келетін бірнеше кезеңдерде жүзеге асырылады (сурет.1).11).

Компьютерлік түсінік:

- компьютер, ғаламтор және т.б. АКТ туралы негізгі түсініктерінің ғана болуы;
- БҚ жіктеуді білу;
- қоғамдағы АКТ-ны пайдаланудың болашақ мүмкіндіктерін білу

Қарапайым дайындық:

- АКТ құрылымы туралы кешенді білімінің болуы;
- педагогикалық үдерісте АКТ-ны қолданудың рөлін түсіну;
- жекелеген дәрістерге арнап АКТ-мен бірге педагогикалық сценарийлер жасай білу

Функционалдық дайындық:

- АКТ-мен жұмыс істеу дағдыларының болуы;
- оқу үдерісінде компьютерді белсенді пайдалану

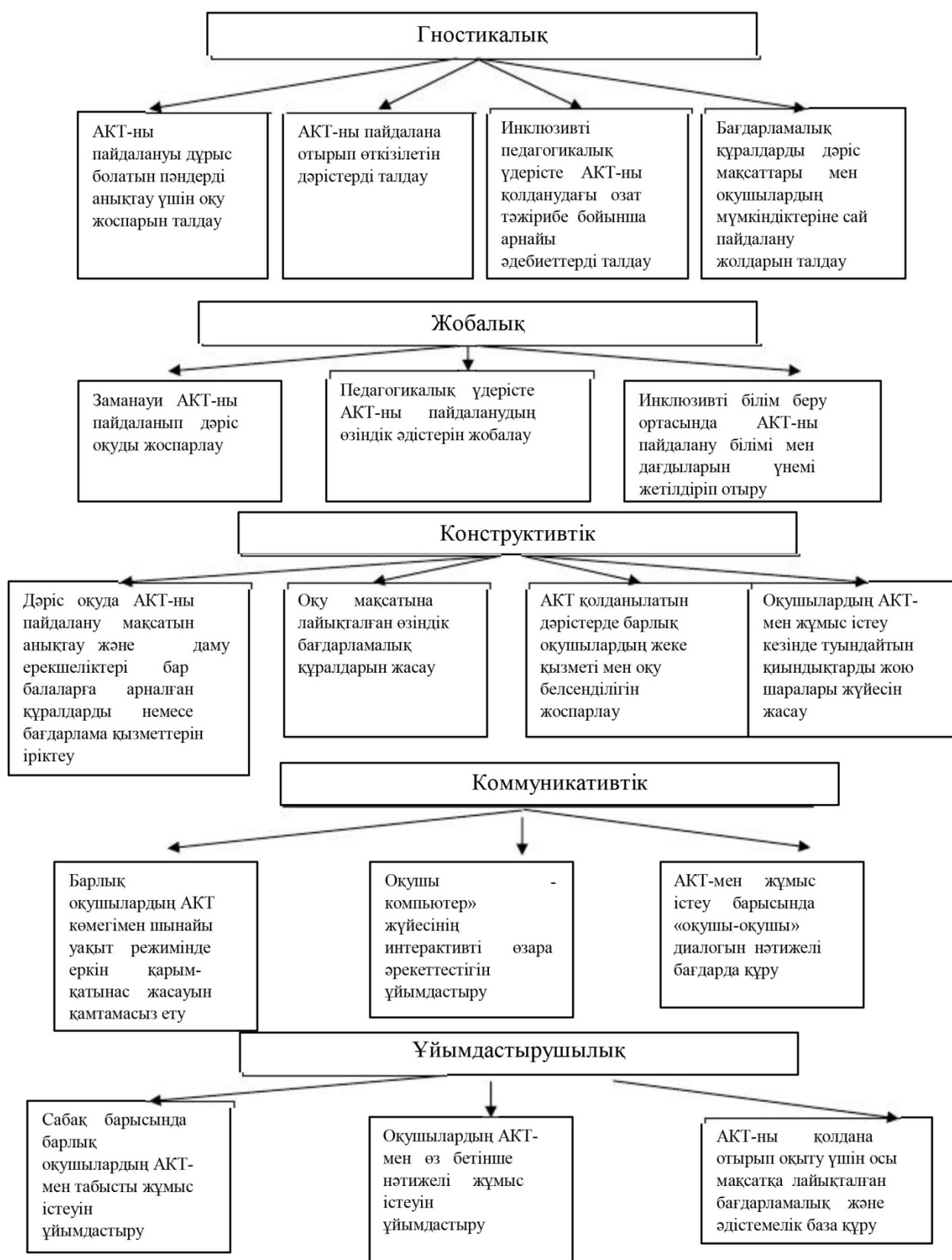
Жүйелілік дайындық:

- АКТ-ның сан алуан түрінің арасында бағдар ала білу;
- инклюзивті білім беруді ақпараттандыру стратегиясы мен тактикасын білу;
- дамуында ерекшеліктері бар балалардың қажеттіліктерін қанаттағаттандыру үшін АКТ мүмкіндіктері саласындағы білімдерін үнемі жетілдіріп отыру

Сурет 11 - Педагогикалық үдерісте АКТ пайдалануға кезең-кезеңімен дайындалу

Білім беру үдерісінде заманауи АКТ саласында студенттердің құзыреттілігін қалыптастыру қиын жағдайда. Ол компьютермен және интернетпен жұмыс істеуге әдеттегі оқытудан басталады, ақпараттық кеңістікте еркін бағдарланумен және арнайы міндеттерді шешу үшін оңтайлы акт таңдаумен аяқталады. Компьютерлік түсіну деңгейінде алынған

білім жоғалмайтынын білу маңызды. Олар АКТ-ны пайдалану дайындығының неғұрлым жоғары деңгейіне өту үшін негіз болып табылады. Әрбір деңгей үшін инновациялық АКТ-мен жұмыс істеу өзінің жеке дағдыларына ие (сурет. 12).

Сурет 12 - Студенттердің АКТ қолдану саласындағы кәсіби құзыреттілігінің құраушылары

Біз өз алдымызға АКТ-ны пайдалану саласындағы кәсіби құзыреттіліктің әрбір деңгейі үшін мақсаттар қойдық.

1. түсінудің компьютерлік деңгейінің мақсаттары:

- "Информатика" пәні бойынша базалық деңгейде оқыту;
- АКТ-мен жұмыс істеу кезіндегі психологиялық кедергілерді жеңу;
- компьютерде жұмыс істеу кезінде базалық практикалық дағдыларды қалыптастыру.

2. жай мақсаттар деңгейінде :

- АКТ-білімдерді жетілдіру және олардың білім беру үдерісіндегі рөлі туралы ақпараттандырудың жоғары сапалы деңгейіне қол жеткізу;;
- компьютерде нақты жұмыс істеудің қалыпты / стандартты дағдыларын қалыптастыру;
- оқу процесіне АКТ енгізу бойынша шығармашылық бастаманың дағдыларын қалыптастыру.

3. функционалдық деңгейдің мақсаты:

- педагогикалық қызметте АКТ қолданудың әртүрлілігі;
- балалардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, белгілі бір сабақтарды өткізу кезінде жобалау қызметінің білімі мен дағдылары.

генерациялау үшін пайдалану;

4. жүйелік деңгейдің мақсаттары:

- балада қандай да бір қиындық тудыруы мүмкін жағдайларда ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдаланудың әдістемелік және шығармашылық тәсілі;
- сабақтың қалыпты формасын барлық оқушыларға қолжетімді ақпараттық нысанға ауыстыру.

Педагогикалық жоғары оқу орындарында білім беру процесін моделдеу кезінде оның мақсатты, уәждемелік, операциялық және нәтижелі компоненттерін анықтайтын тұжырымдама қолданылды [204].

АКТ-мен жұмыста кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру ұзақ уақытты алады. Өйткені мұндай үлкен міндет болашақ маман ретінде студенттен теориялық білім алуды және психологиялық кедергіні еңсеруді ғана емес, сонымен қатар шынайы өмірлік практикада жұмыс істеу дағдыларын жетілдіруді талап етеді. Болашақ мұғалімдерді дайындауға АКТ енгізу оларға инклюзивтік ортада инновациялық құралдарды пайдалануға бейімдеуге мүмкіндік береді. АКТ-ны пайдалана отырып, студенттердің құзыреттілігін қалыптастыру және үнемі жетілдіру олардың білім берудегі инклюзивті ортада мамандануымен, демек, кәсіби қызметтің ерекше компонентін қалыптастырумен анықталады.

Бірқатар ғалымдар [205-207] Болашақ педагогтардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үшін негіз болатын модельді нұсқа болып табылатын маманның таңдауындағы жалпы ерекшеліктерді атап өтеді.

Маманның моделін / моделін талдау инклюзивті білім беруде АКТ қолдана алатын педагогтың кәсіби құзыреттілігін құрайтын 4 компонентті бөлуге мүмкіндік береді:

АКТ, олардың қызметі және дидактикалық мүмкіндіктері туралы теориялық білім;

оқу үрдісінде оқытушының АКТ-мен жұмыс істеу дағдысы;

ІСТ акт студенттер мүмкіндіктері мол мұғалімнің жеке қасиеттерін көргенде пайдалануы керек;

құзыреттілігі ерекше қажеттіліктері бар балаларға арналған арнайы АКТ-қызметтерін пайдалану кезінде психологиялық кедергілерді болдырмау немесе жою бойынша кәсіби дағдылар.

Мұндай типтегі маманды қалыптастыру процесі жүйелі түрде жүзеге асырылуы тиіс.

Маманның осы түрін қалыптастыру оқу процесінде жүйелі және жүйелі түрде жүзеге асырылуы тиіс.

Білім беруді ақпараттандыру үдерісіне жүйелік тәсілді қарастыру кезінде "педагогикалық жүйе" ұғымына тоқтаған жөн. В. П. Беспалько ұсынған "педагогикалық жүйе" ұғымының анықтамасы оның бірегейлігін айқын көрсетеді. "Педагогикалық жүйе" қалыпты компоненттерге тән емес жаңа сапаларды қалыптастыруға ықпал ететін әлеуметтік-педагогикалық факторлардың жиынтығын білдіреді. Оның пікірінше, педагогикалық жүйенің ішкі ерекшеліктері әмбебап жүйедегі параметрлермен, атап айтқанда оның бірлігін қамтамасыз ететін құраммен, құрылыммен және факторлармен сипатталады [208]. Кез келген білім беру жүйесінің ішкі құрылымын білдіретін компонент бар. Компоненттер-жүйенің сапалы сипаттамаларына әсер ететін бөліктер. Көбінесе бұл шағын жүйелер мен элементтер. "Элемент" - жүйелілігі оның құрылымымен сипатталатын жүйенің ең аз құрамдас бөлігі.

Е. М. Горенков педагогикалық жүйе-бұл білім беру процесінің негізгі компоненттері мен оның жұмыс істеу шарттарын көрсететін динамикалық білім. Құрылымдық талдауды педагогикалық жүйенің ішкі және сыртқы байланыстарын бағалау ретінде түсіну керек. Сыртқы коммуникация басқа жүйелермен өзара әрекеттесу ағынына, ал ішкі коммуникация-талданатын жүйенің элементтері арасындағы байланысқа жатады.

Келесі компоненттер кез келген, соның ішінде педагогикалық жүйеге тән:

- оқыту міндеті;
- оқытушылар құрамы;
- студент;
- білім беру бағдарламасының мазмұны;
- Оқыту құралдары;
- тәрбие жұмысы.

Е. М. Горенковтың педагогикалық жүйесі-бұл білім беру процесінің негізгі компоненттері мен оның жұмыс істеу шарттарын көрсететін динамикалық білім. [210, Б. 153]

Әдістемелік жүйе педагогикалық жүйеге тән келесі компоненттерді құрайды деп ойлаймыз. Бұл компоненттер:

- оқыту міндеті;
- оқытушылар құрамы;
- студент;
- оқу жоспары (құрылымы мен мазмұны));

- оқыту әдістері мен құралдары;
- тәрбие жұмысы.

Біз педагогикалық жүйенің табиғатын зерттеген ғалымдар бұл жүйе белгілі бір өлшем жиынтығы бойынша құрылады деген жалпы пікірмен келісетінін көріп отырмыз. Педагогикалық жүйені құрайтын негізгі критерий ретінде, С. М. Бахишева байланысты, жүйе құрылымындағы элементтерді жаңғыртуды (кез келген өлшемді ауыстырғанда тұрақты жүйеге үлкен өзгерістер енгізілмейді), шынайы деректерге негізделген болжамды педагогикалық модельді өзгертуді және әділдікті (жүйеге тым көп өлшемдерді қосуға болмайды, өйткені бұл бүкіл зерттеу процесін қиындатады) атап көрсетеді [211].

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, кез келген педагогикалық жүйенің жұмыс істеуінің мотивациялық мақсаты ішкі және сыртқы орта компоненттерімен өзара байланысты болуы, сондай-ақ кезең-кезеңмен және жинақы болуы тиіс.

Бұл бағыттағы зерттеулерді талдау педагогикалық жүйенің жұмыс істеуі үшін мотивациялық мақсат, ішкі және сыртқы орта компоненттерімен өзара байланыс, сондай-ақ кезең-кезеңмен және жинақы болу қажет екенін көрсетті. Педагогикалық мақсат педагогикалық жүйені құруға негіз болып табылады. С. Қ. Исламгулова білім беру мақсаттарының өзгеруі әрдайым оқу жоспары мен жалпы оқу үдерісін қайта құруға әкеп соқтыратынын атап өтті. Бірақ бұл оқыту әдістері мен құралдарын жаңартқаннан кейін ғана мүмкін.

В. И. Писаренко педагогикалық жүйені компьютерлендірудің құрылымдық және функционалдық компоненттерінің арасындағы өзара байланысты талдады, жүйені құру мақсатын, білім беру процесінің мазмұнын және қатысушыларды (оқытушылар мен студенттерді) педагогикалық процестің құрамдас бөлігі ретінде бөліп көрсетті [212]. Ғалым педагогикалық жүйені құру үшін білім берудің шынайы жүйесін қалыптастыру, талдаудың оңтайлы өлшемдерін таңдау, жүйенің ішкі және сыртқы процестерін нақты сипаттау, күтілетін нәтижеге әсер ететін қосымша факторларды анықтау, сондай-ақ жүйенің қызметін түзету сияқты міндеттерді шешу қажет деп есептейді.

Шын мәнінде, кез келген дидактикалық жүйе нақты педагогикалық мақсатты жүзеге асыруға бағытталған функционалдық құрылымнан тұрады.

Осындай дидактикалық жүйелердің бірі Инклюзивті білім беруде АКТ-ны пайдалану әдісі болып табылады.

Ғылыми-педагогикалық әдебиеттің талдауын пайдалана отырып, осы мақсатты ұстана отырып

[213-215], арнайы әдістемелік жүйенің моделін/моделін әзірлеу және оның жеткілікті әлеуеті арқылы білім беру процесіне АКТ енгізуге негізделген теориялық тәсіл мен нақты тәжірибе бар екені анықталды.

Зерттеу мақсаттарына сәйкес әзірленген әдістемелік жүйені пайдалану кезінде көптеген маңызды міндеттер шешіледі, ал қойылған мақсаттар іске асырылады. Атап айтқанда:

- білім мен практикалық дағдыларды қалыптастыру арқылы бастауыш

сынып мұғалімі тұлғасының түсінігін меңгеру;;;

- оқытушының практикалық дағдыларына ерекше көңіл бөлінеді, оның АКТ-мен жұмыс істеу үлгісімен танысады;

- ұсынылған оқытушының үлгісімен салыстыра отырып, жалпы ерекшеліктерді анықтау, яғни инклюзивтік оқытуда АКТ қолдану арқылы педагогикалық процестің күшті жақтарын анықтау; АКТ қолдану арқылы оқу үдерісін талдай білуді анықтау және сабақтардағы педагогикалық мәліметтерді салыстыру;

АКТ-ны пайдаланудың жаңа тәсілдері мен кезеңдерінің жүйесі ұсынылатын болады, ал болашақ мұғалімдер АКТ-ны пайдалану арқылы сабақтар өткізуге ынталандырылады.

АКТ қолдану арқылы білім беру жүйесін жаңғыртуда сәйкестендіру 2 нұсқада қарастырылады:

- а) Жаңа инклюзивті қоғамның мақсаттары мен құндылықтарын негізгі ретінде қабылдау;

- Б) ақпараттық білім әлеміне жетекші ретінде өзін қалай қабылдау керек.

Екі сілтеме де оқытушыға қатты кәсіби шеңберден шығып, ақпаратты берудің жаңа әдістерін енгізе отырып, еркін дамуға мүмкіндік береді.

Дидактикалық жүйе, басқа жүйелер сияқты тұтастық, тұрақтылық, құрылымдылық және әділдік сияқты қасиеттермен сипатталады. Ол мотивациялық, толтырушы және құрылымдық деп аталатын үш негізгі компонентке ие [216].

Болашақ педагогтарды кәсіби даярлау үдерісінде ақпараттық технологияларды пайдалануды табысты талдау үшін бірқатар факторларды ескеру қажет:

- оқу үрдісінде АКТ қолдану ниетін ынталандыратын мотивациялық жағдай жасау;;;

- балаларды білім беру мазмұнын меңгеру мүмкіндігін ескере отырып, білім беру үдерісінде АКТ-ны пайдалануға оқушыларды біртіндеп тарту;;;

- студенттерді кәсіптік практикаға тарту үшін оқытудың ерте кезеңінен бастап АКТ-ны қолданудың педагогикалық міндеттерін шешу;;;

- барлық студенттерге оқу процесіне қосылуға мүмкіндік беретін АКТ көмегімен

- педагогикалық теорияны және еңбекті ұйымдастыру тәжірибесін меңгеру;

- кәсіби қызметтің ақпараттық-педагогикалық ерекшеліктеріне дайындықты үнемі жетілдіру;;;

- инклюзивтік педагогикалық үдерісте акт қолдануға студенттердің дайындығын сипаттайтын дидактикалық үлгілерді әзірлеу.

Белгілі болғандай, дидактикалық жүйе белгілі бір шарттар сақталған жағдайда ғана табысты жұмыс істей алады. Мысалы, Г. И. Муратова [217] педагогикалық оқу орындарының студенттерін оқу процесінде компьютерді пайдалану үшін қажетті құзыреттілікті арттыру бойынша зерттеуде компьютерлік технологияларды сабақта табысты пайдалану үшін келесі шарттарды орындау қажет екенін атап өтті::

а) оқушылар қажеттіліктерді және эмоциялық саланы ескере отырып, модельдерді құруға негізделген педагогикалық міндеттердің басымдықтарын анықтай білуі тиіс.;

б) болашақ оқытушылар ретінде студенттер ақпараттық технологияларды өз бетінше іздестіруге және оларды болашақта компьютерлік құралдарды пайдалана отырып енгізуге дайын болуы тиіс.

Осылайша, педагогикалық оқу орындары студенттерінің өз кәсіби қызметінде АКТ-ны қолдануда құзыреттілігін арттыру үшін орындалуы қажет бірқатар педагогикалық жағдайлар анықталды. Шын мәнінде, бұл жағдайлар ақпараттық-білім беру ортасының эволюциясы және білім беру мекемесінің тәрбие жұмысын дамыту негізінде құрылған кешеннен құралады. Бұл студенттерге біртіндеп бір деңгейден екінші деңгейге өтуге мүмкіндік береді. Бұл деңгейлер, біздің пікірімізше, қамтиды::

- білім беру циклінің барлық пәндерінде ақпараттық құралдарды қолдану әлеуетін талдау;

- арнайы (түзету) мектептерде арнайы АКТ саласында теориялық білім мен практикалық іскерлікті кешенді қолданудан көрінетін білім алушының оқу, танымдық және практикалық іс-әрекетінің өзара толықтыруы;;

- оқу жоспарына "бастауыш білім беруде АКТ қолдану" қосымша пәнін енгізу.

Болашақ мұғалімнің АКТ-ны қолданудың кәсіби дағдыларын қалыптастырудың дидактикалық жүйесін әзірлеу бойынша В. И. Загвязинскийдің ұсыныстары негізге алынды. Белгілі психолог пен педагогтың пікірінше, болашақ мұғалімнің кез келген құзыреттілік жүйесі келесі компоненттерден тұруы тиіс::

а) педагогикалық мәселелерді шығармашылық шешуді ынталандыру;

б) АКТ-ны пайдалану саласында кең теориялық білімді меңгеру;

В) іс жүзінде барлық педагогикалық міндеттерді шығармашылық шешуді ынталандыратын бағдарламалау, болжау және талдау қабілеттерін дамыту;

г) қойылған педагогикалық міндеттерді шешудің оңтайлы әдістерін меңгеру (кәсіби салада туындайтын педагогикалық және дидактикалық жағдайларға сәйкес келетін әдістерді дәл және ұтымды таңдай білу [218]).

Осы талданған мәселелерге негізделе отырып, біз келесі ойларды дамыта аламыз. Біріншіден, студенттердің оқу үрдісінде АКТ-ны қолданудың рөлі және инклюзивті білім беруде осы бағытты дамыту мүмкіндіктері туралы білім деңгейін арттыру.

Екіншіден, студенттерде әртүрлі міндеттерді шешу үшін АКТ-ны қолданудың жеке мақсаттарын қалыптастыру.

Үшіншіден, оқушыларды оқу үрдісінде АКТ пайдаланатын арнайы мектептердің озық тәжірибелі педагогтарымен таныстыру.

Төртіншіден, оқушылар барлық балаларды білім беру үдерісіне қатыстыруды қамтамасыз ететін АКТ қасиеттерін тану және тәжірибеде пайдалану дағдыларын игереді.

Ол үшін біз бірнеше пакетті бөлдік. Ең алдымен, болашақ мұғалімдерді

типтік (базалық) дайындау пакетін қарастырайық. Ол студенттерді қарапайым акт-мен жұмыс істеу кезінде информатика және қолданбалы математика негіздеріне оқытуды қамтиды. Оқу үдерісі студенттердің жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін оқуға түсуге ұшырайтын инклюзивтік педагогикалық қызметке бейімделуі маңызды.

Осыдан кейін ғылыми-педагогикалық тренингтер сериясын атауға болады. Ол келесі бөлімдерді қамтиды: а) мектеп кеңістігін ақпараттандырудың жалпы курстары; б) "бастауыш білім беруде АКТ-ны пайдалану" арнайы курсы. Оның негізгі мақсаты-заманауи ақпараттық құралдар мен олардың арнайы қызметтері туралы білімді тереңдету және олармен кәсіби қызмет барысында жұмысты жоспарлауды үйрену.

Арнайы курсты енгізу үш міндетті шешуге мүмкіндік береді: ақпараттық ағындарды жоспарлау, оқытушының оқу процесінде АКТ-ны пайдалануға психологиялық дайындығын қалыптастыру және АКТ-ны пайдалану кезінде оқу процесін басқару жүйесін қалыптастыру. Арнайы курсты енгізудің мақсаты студенттердің педагогикалық қызметінде АКТ қолдану мақсатын қалыптастыру болып табылады.

Болашақ мұғалімдердің лекциялар, семинарлар, практикалық сабақтар, тренингтер, конференциялар, интернет желісіндегі желілік іс-шаралармен және т. б. ұйымдастыру формалары.,

б) компьютерлік техникамен жабдықталған білім беру мекемелерінде АКТ-мен жұмыс істеу тәжірибесін меңгеру. Іс-шараның негізгі мақсаты дамуында ауытқулары бар оқушыларға материалды тиімді және көрнекі беру үшін компьютерлік құралдармен жұмыстың практикалық негізін қалыптастыру болып табылады; в) АКТ-ны пайдалана отырып, нақты пәнді оқыту дағдыларын көрнекі оқу.

Білім беру кеңістігінде арнайы АКТ қолдану бойынша студенттердің ғылыми-зерттеу қызметінде соңғы маңызды орын алатын жинақ.

Бұл жерде студент өз зерттеулерінде ерекше балаларды ғана емес, сонымен қатар жалпы инклюзивтік оқушылар ұжымын да көрсете алуы маңызды.

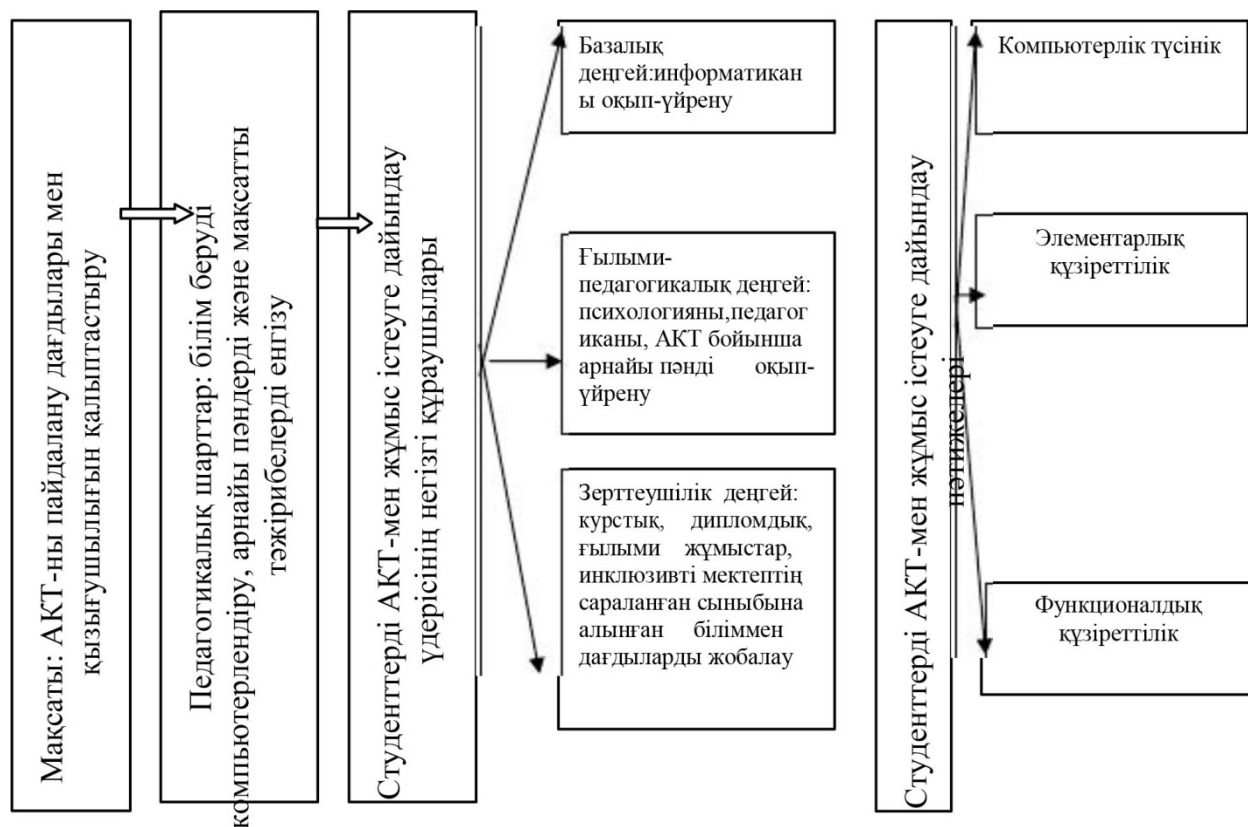
Ресей тәжірибесінде инклюзивті білім берудің сараланған сыныптарында оқыту әдістемесі жоқ деп айтуға болады. Осыған байланысты оқушылар жалпы білім беретін мектептердің бастауыш сыныптарында қарапайым және арнайы сыныптарда оқуы қажет.

АКТ-ны пайдалануда білім, білік, курстық жоба мәселелері бойынша эссе сияқты ғылыми-зерттеу жұмыстарын жазу дағдылары осындай жобаны модельдеуші сыныпқа өзінің курстық жұмыстарындағы беріледі.

Педагогикалық білім беру мекемелері студенттерінің АКТ-дағдыларын қалыптастыру Стратегиясының негізгі идеясы ақпараттық құралдармен танысу кешенділігі мен үздіксіздігі болып табылады. Бұл мотивациялық, сипаттамалық және тиімді 3 компоненттің негізінде құрылған модельдің көмегімен қол жеткізуге болады (сурет.1). 13).

Базалық деңгей: информатиканы оқыту

Ғылыми-педагогикалық деңгей: психология, сурдопедагогика, АКТ

Сурет 13 - Мамандардың бойында кәсіби іс-әрекетте АКТ-ны пайдалану дағдылары мен қызығушылығын қалыптастыру үлгісі

Тұлғалық-бағдарлы тәсілді талдаудың басты мақсаты Болашақ педагогтардың АКТ-ны қолдануға құзыреттілігін қалыптастыру болып табылады. Бұл мақсат 3 санаттан тұрады:

1. аксиологиялық. Ол білім беруді ақпараттандырудың маңызды қатысушысы ретінде студенттердің позициясын қалыптастыруды, инклюзивті білім беру үдерісінде АКТ рөлін түсінуді көздейді.

2. ой. ЖОО-да студенттер ақпараттық құралдармен жұмыс істеуді үйреніп, оларды педагогикалық жағдайларда қолданудың дұрыстығын түсінуі керек.

3. жеке. Болашақ педагогтар өздерінің кәсіби қызметінде заманауи ақпараттық құралдарды белсенді пайдалануы, шығармашылық ойлау қабілетін және рефлексивті қабілеттерін дамытуы тиіс.

Қалыптасқан дидактикалық жүйе ішкі және сыртқы орта факторларына негізделген білім алушылардың қажеттіліктеріне байланысты болған жағдайда ғана тиімді екенін түсіну маңызды.

Егер студент АКТ-мен жұмыс істеуге ниет білдірмесе, онда ешқандай теориялық сабақ оған пайдалы емес.

Қалыптасқан оқыту әдістемесі ішкі және сыртқы орта факторларына негізделген білім алушылардың қажеттіліктерімен байланысты болған жағдайда ғана тиімді екенін түсіну маңызды.

1 Компонент-жүйенің ядросы. Бұл информатика, Педагогика, Психология және тар шеңбердегі басқа да мамандандырылған пәндер саласындағы іргелі

білім.

Бұған "бастауыш білім беруде АКТ-ны пайдалану"арнайы курсы да жатады.

2 Компонент-студенттердің педагогикалық практикасы. Мақсаты: болашақ мұғалімдерді кәсіби іс-әрекетімен таныстыру.

Ол АКТ-ны пайдалануда белгілі бір табыстарға қол жеткізген жетекші оқытушылардың тәлімгері болып табылады.

3-ші Компонент-бастауыш мектептің типтік инклюзивті сыныбын жобалауға бағытталған оқушыларды өз бетінше зерттеу.

Кез келген технологияны енгізер алдында педагогикалық дамыған тұлғаны қалыптастыру үшін негіз болатын білім беру ортасын модельдеу процесі жүреді. Ақпараттық-білім беру ортасы-АКТ-ны қолдану арқылы студенттер мен оқытушылардың өзара іс-қимылы үшін қолайлы жағдай жасау. Өз кезегінде ол білім алушылар, мақсатты бағдарлама және оқу үдерісін оқыту әдістемесі, тәлімгерлер және ақпараттық құралдар сияқты өзара байланысты элементтермен сипатталады.

Бұрын алынған нәтижелер негізінде біз "бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі"мамандығы бойынша"бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі"мамандығы бойынша сертификат алдық.

"Курстық бағдарламаның арнайы тұжырымдамалық моделінде АКТ қолдану.

Оқу жоспары-нақты пән мен оқу жоспарын оқу барысында нақты мамандық студенттері игеруі тиіс ең аз білім мен практикалық іскерлікті анықтайтын нормативтік құжат [219].

Нормативтік құжат оқу бағдарламасында әрқашанда көрсетілген белгілі талаптар бар [220].

Студенттерді АКТ-мен жұмыс істеуге дайындау үшін арнайы курстар құру үш жалпы мақсатты көздейді:

- танысу-ақпараттық ағындарды жоспарлау;
- тұлғаның психологиялық-педагогикалық дамуы, АКТ-мен жұмыс істеу мақсатын қалыптастыру;;
- ұйымдастыру-ақпараттық құралдарды қолдану арқылы студенттердің бір-бірімен өзара әрекеттесуінің тиімді сұлбасын құру.

"Бастауыш білім беруде АКТ-ны пайдалану" арнайы курсының оқу жоспарын әзірлеу кезінде оқытудың негізгі мақсаттарына қайшы келмейтін стандартты талаптарды сақтау маңызды [221].

Оқу жоспарын әзірлеу кезінде келесі факторларды ескеру қажет:

- а) білім беру процесін алдын ала құру және нақты білім беру мекемесі шеңберінде оны апробациялау;;
- б) курс шеңберінде акт оқытудың нақты мақсаттарын қалыптастыру;;
- б) оқу курсының өзекті мазмұнын қалыптастыру (қазіргі заманғы, ескірген ақпараттық құралдармен жұмыс істеуге бағытталған практикалық сабақтар бағдарламасына енгізу))));

В) білім беру процесінің тұтастығы, яғни теориялық білім мен

практикалық дағдыларды ақпараттық құралдармен жұмыс істеуге жүйелі түрде көшіру.

Жоғарыда айтылған факторлар негізінде "бастауыш білім беруде АКТ қолдану мүмкіндіктері" арнайы курсы бойынша оқу жоспарын қалыптастырудың келесі алгоритмі әзірленді.

1. нормативтік құжаттың мақсаттарын қалыптастыру. Басты мақсат студенттердің кәсіби қызметінде АКТ-мен жұмыс істеу мақсаттары мен практикалық дағдыларын дамыту болып табылады. Бұл мақсатқа жету төменде көрсетілген

жүйелік шешім қажет:

- студенттер дидактикалық материалдар негізінде АКТ - мен жұмыс істеудің практикалық дағдыларын меңгереді;

- инклюзивті білім беру үдерісіне АКТ енгізумен байланысты міндеттерді өз бетінше шешуге болашақ педагогтарды дайындау;

- нақты білім беру мекемесінде және жалпы білім беру саласында студенттердің білім беру процесін ақпараттандыруға дайындығын қалыптастыру [222].

Бұл міндеттерді шешу студенттерден репродуктивті, репродуктивті-шығармашылық, шығармашылық қызмет түрлерін пайдалануды талап етеді. Бұл әрекеттерді синхронды басқару адамға практикалық тапсырмаларды шешу үшін АКТ-ны қолдануға жан-жақты көңіл бөлуге көмектеседі. Ал бұл, өз кезегінде, АКТ-ны пайдалану дағдыларына ие болатын арнайы пәнді енгізудің мақсаты, оқытуда ақпараттық құралдарды пайдалануда тиісті теориялық білім мен практикалық дағдыларды игеру болып табылады.

2. "Бастауыш білім беруде АКТ-ны пайдалану" арнайы курсының теориялық бөліміне арналған материалдарды жинау студенттерге қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық құралдар туралы жалпы білім алуға мүмкіндік беретін әмбебап пән болып табылады.

АКТ пайдалану мақсатын қалыптастыру процесі кезең-кезеңмен жүзеге асырылатындықтан, теорияның 3 модулін бөліп көрсетуге болады [223, б. 349].

Модуль 1-ақпараттық-коммуникациялық құралдардың жалпы тұжырымдамасы. Сабақ барысында АКТ терминологиясы мен жіктелуі беріледі, сондай-ақ инклюзивті білім беру үдерісіндегі ақпараттық құралдардың рөлі сипатталады.

Инклюзивті білім берудің қалыптасу және даму тарихы. Инклюзивті білім беру жағдайында Қазақстан Республикасында педагог-психологтарды кәсіби даярлау мәселелері. Инклюзивті білім беруде АКТ қолданудың халықаралық тәжірибесі. Қазіргі заманғы АКТ-ны талдауға, олардың ерекше функциялары мен практикалық қолданылуына ерекше көңіл бөлінеді.

Модуль 2-бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық құзыреттілігі. АКТ қолдану арқылы оқу үдерісін ұйымдастыру ерекшеліктері қарастырылды. Оқу жоспарының бұл бөлігі студенттердің АКТ-ны қолдану арқылы өзара іс-қимыл жасау формасын сипаттайды. Нақты пән мен ақпараттық құралдарды қолданудың әмбебап әдістерін үйлестіруге ерекше көңіл бөлінеді.

14-кестеде арнайы пән мен Арнайы пәндер арасындағы негізгі өзара байланыс көрсетілген (14-кесте).

Кесте 14 - Арнайы курс аясында алынған теориялық білімдердің жалпы педагогикалық құндылықтармен және стандарттармен байланысының үлгісі

Курс тақырыбы «Бастауыш білім беруде АКТ-ны қолдану»	Байланыстырушы буындар	Арнайы курстардың тақырыптарын қарастыратын бейіндік пәндер
АКТ ұғымы: пайда болу тарихы, жіктелуі, құрамдас бөліктері	«Педагогикалық технология», «Оқыту технологиясы», «инклюзивті білім берудің құраушы технологиялары» ұғымдары	Педагогика
Материалды беру сапасын арттыру үшін оқу үдерісін АКТ-ны қолдана отырып ұйымдастыру	Оқыту үдерісін ұйымдастыру нысаны, сабақтың құрылымы	Педагогика
АКТ-ны білім алушылардың сабақтан тыс қызметінде пайдалану	Сыныптан тыс сабақтарды ұйымдастыру, сыныптан тыс сабақтардың құрылымы	Тәрбиелеу теориясы мен әдістемесі
АКТ-ны ғылыми-зерттеу қызметіне пайдалану	Ақпараттық құралдарды ғылыми-зерттеу қызметіне пайдалану, білім алушылардың білімдерін тексеруге арналған жұмыс түрлері (рефераттар, курстық, тәжірибелік жұмыстар)	Студенттердің оқу-зерттеу жұмысы

Модуль 3-сабақта АКТ қолдану әдістері мен тәсілдері. Интерактивті есептерді құру үшін бағдарламаларды қолдану негіздері. Арнайы пәндерді оқу кезінде әрекет етіңіз. Ақпараттық құралдарды қолдану студенттерге оларды коммуникация құралы ретінде пайдалану кезінде психологиялық кедергілерді жеңуге мүмкіндік береді. Бұл акт оқуды, жазуды, ауызекі сөйлеуді, лексиканы, грамматиканы, фонетиканы және т. б. оқыту үшін қажет.көптеген уақыт қажетті нормативтік құжаттар мен әдістемелік әдебиеттерді алу үшін бар телекоммуникациялық құралдарды пайдалануға арналуы тиіс. Пәнді оқу барысында алынған білім тиімділігін бағалау кезеңінде студенттердің ғылыми-әдістемелік қызмет барысында АКТ-мен жұмыс істеу қабілеті талданады.

3. пәннің практикалық бөлігін қалыптастыру. Нақты ақпараттық құралдармен жасалатын физикалық жұмыс үшін көп уақытты қажет ететін заттың практикалық бағытын атап өту керек. Практикалық бөлім студенттерге екі бағыт бойынша: стандартты Білім берудегі ақпараттық құралдар және дамуында ауытқулары бар балаларды оқытуға арналған ақпараттық құралдар ұсынылады. Практикалық бөлім Оқу орнының арнайы ақпараттық құралдармен жарактандырылуын ескере отырып, теориялық бөлімге негізделеді.

4. күнтізбе мен уақыт бойынша теориялық және практикалық сабақтарды жоспарлау. Пәннің кез келген блогының маңыздылығына қарай, кез келген сұрақ бойынша сағат саны көрсетілген оқу бағдарламасы жасалады.

5. Терминология. "Бастауыш білім беруде АКТ қолдану" арнайы курсы инклюзивті білім беруді ақпараттандыру ұғымдары мен терминдеріне, ақпараттық-коммуникациялық технологияларға, бағдарламалық-әдістемелік курстарға, педагогикалық жүйені моделдеуге және оқу сценарийлеріне негізделеді. Бұл ұғымдар теориялық және практикалық сабақтардың барлық курс бойы тиімді дамуы үшін біртіндеп енгізіледі.

6. студенттердің білімін бақылау. Студенттердің әр түрлі материалдарды меңгеру деңгейін бағалау үшін әр түрлі әдістер қолданылады. Оқу курсының соңында білімді қорытынды бақылау жүргізіледі. Оның түрлері: инклюзивті білім беру процесінде АКТ-ны пайдаланумен байланысты реферат жазу немесе зерттеу жүргізу. Ғылыми зерттеулерден басқа, студенттер өз жобасын қорғауы керек. Бұл сіздің теориялық біліміңіз бен дағдыларыңызды берік бекітуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде Болашақ педагогтардың кәсіби қызметінде АКТ-ны қолдану саласындағы құзыреттілік деңгейін анықтауға болады.

Арнайы курстың оқу жоспары және оның әдістемесі педагогикалық мамандықтар студенттерінің кәсіби қызметте АКТ-ны қолдануға жүйелі және үздіксіз дайындық принциптеріне, сондай-ақ, Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің студенттерімен жұмыс істеудің жеке тәжірибесіне сәйкес болуы тиіс. Абай.

Арнайы курстың оқу жоспары "5B010200-Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығына бағытталған. Ол оқуды аяқтағаннан кейін бітіруі тиіс білім мен дағдылардың ең аз санынан тұрады. Стандартты тақырыптық оқу бағдарламасы 15-кестеде көрсетілген (15-кесте).

Кесте 15 - Арнайы курстың оқу-тақырыптық жоспары

Тақырыптар	Сағат саны			
	Дәріс	Семинар	СӨЖ	СӨЖ
АКТ: инклюзивті білім беруге енгізудегі қиындықтар мен мүмкіндіктер	1	1	3	3
Бастауыш мектептегі оқыту үдерісінде АКТ-ны пайдаланудың маңыздылығы	1	1	3	3
Ғаламтор желісі: оқу және кәсіби іс-әрекет үшін артықшылықтары, мүмкіндіктері, болашағы.	1	1	2	2
Ғаламтор желісінің негізгі сервистері мен қызметтері. Ақпаратты ақылды іздеу стратегиясы	1	1	2	2
Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істеу кезінде АКТ-ны пайдаланудың негіздері	1	1	2	2

АКТ-ны қолдану мен дамуында ерекшеліктері бар балаларға арналған арнайы құралдардың көмегімен оқу, сөйлеу, лексика, фонетика дағдыларын жетілдіру	1	1	2	2
АКТ-ны қолдана отырып жекелеген пәндерді оқыту бағытындағы өзіндік және ұжымдық жұмыстарды ұйымдастырудың ұйымдастырушылық және психологиялық қырлары.	1	1	2	2
Ақпараттық құралдарды пайдалана отырып оқытуды ұйымдастыру	1	1	3	3
Тілдік пәндерді оқытуда АКТ қолдану	1	1	2	2
Тілдік емес пәндерді оқыту кезіндегі АКТ	1	1	2	2
Оқушылардың фонетикалық дағдыларын жетілдіру үдерісінде АКТ-ны қолдану	1	1	2	2
Оқушыларға лексиканы меңгерту үдерісінде АКТ-ны пайдалану	1	1	2	2
Грамматиканы оқыту кезінде АКТ-ны қолдану	1	1	1	1
Педагогикалық басқару саласы мен мұғалімнің шығармашылық қызметіндегі АКТ-ның рөлі.	1	1	1	1
Инклюзивті мектептің бастауыш сыныптарында тілдік пәндердегі оқытудағы АКТ-ның рөлі	1	1	1	1
Барлығы	15	15	30	30

Кестеде көрсетілгендей, арнайы курс көлемі 90 сағатқа (3 кредит) Есептелген, оның ішінде 15 сағат дәріс, 15 сағат семинар, 30 сағат ӘГҚ, 30 сағат ӘГҚ.

Пәннің тақырыптық жоспарын құрастыру кезінде біз таңбамен жүргізілген зерттеу нәтижелеріне сүйендік. Оқу жоспары студент оқу процесінде 3 кезеңнен өтетіндей етіп жасалған: дәрістерде теориялық білім алу – алынған материалды практикалық сабақтарда бекіту – алынған білімді шығармашылықпен іске асыру (семинарлар, тақырыптық ойындар, конференциялар).

"Бастауыш білім беруде АКТ-ны пайдалану" арнайы курсы теориясын баяндау кезінде дәрістер мен практикалық сабақтар қолданылады.

Олар студенттерде акт түсінігін қалыптастыруға және білім беруді ақпараттандыру процесінде олардың рөлін қалыптастыруға, сондай-ақ практикалық дағдыларды қалыптастыруда қол жеткізілген жетістіктерді жетілдіруге бағытталған.

Пәннің практикалық бөлімі әдістемелік ойындар өткізу, Интернет желісінде жұмыс, Интернет-конференциялар өткізу, арнайы (түзету) мектептерге АКТ құралдарымен танысу үшін бару арқылы жүзеге асырылады. Ол өзінің кәсіби қызметінде АКТ-ны қолдануға болашақ мұғалімдердің жүйелі дайындығын қалыптастырады. АКТ оқыту процесінің табыстылығы таңдалған

әдістердің барабарлығына байланысты. Пәннің тақырыптық жоспарын қалыптастыру кезінде біз күрделі жағдайлар, рөлдік ойындар, сондай-ақ зерттеу жобаларын әзірлеу сияқты оқыту түрлерін пайдаландық. Практикалық бөлімде біз инклюзивті білім беру ортасындағы педагогикалық үдерісті имитациялауға үлкен мән береміз, бұл студенттерге өзінің кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдаланудың артықшылықтарын нақты көруге мүмкіндік береді.

"Бастауыш білім беруде АКТ қолдану" арнайы курсы біріктірілді. Ол АКТ-ны пайдалана отырып, нақты пәндерді оқыту әдістерінен және әр түрлі салалардан алынған білімді ұштастырады.

Оқытудың ең жақсы әдістерін таңдау басым міндет болып табылады.

Арнайы курс аясында оқыту формасы әртүрлі болуы мүмкін-лекциядан бастап ғылыми және шығармашылық зерттеулерге дейін. Олардың негізгілерін қарастырайық.

Лекциялар оқытудың негізгі түрі болып табылады, өйткені үлкен дидактикалық материалдан тұрады. Компьютерлік презентациялар теориялық мәліметтерді ұсыну үшін жиі қолданылады. Олар білімді бекітудің табыстылығын арттырады, өйткені коммуникацияның визуалды арнасын пайдаланады. Мысалы, "дүниетану" пәнін оқытудағы Интернеттің рөлін анықтау кезінде студенттерге көмекші сайттары бар студенттерге арналған жақсы әдістемелік құрамдауышы болуы қажет (1-қосымша). <https://iqsha.ru/uprazhneniya/okruzhajuschij-mir/>, <http://сезоны-года-да.Ресей-Федерациясы/> қоршаған әлем%20. html <http://pedsovet.su/load/241> нақты мектеп сабағында АКТ қолдану әдістерін қарастыру кезінде дамуында ерекшеліктері бар бірнеше балалармен ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдалануды моделдеу бойынша практикалық сабақтар өткізу мүмкін. Мұндай сабақтар нашар көретіндерге арналған мониторда берілетін материалдың көлемін ұлғайту бойынша Қызметтерді пайдалану, нашар еститін адамдарға арналған арнайы құлаққаптарды пайдалану және т.б. болуы мүмкін.

Практикалық сабақтар СЛР, СЛР, семинарлар мен жаттығуларды қамтиды. Біз Э. Д. Линің осы тақырыпты мақұлдауы керек деген ұстанымын қолдаймыз. Практикалық дайындық барысында кәсіби қызметте АКТ-ны пайдалану дағдылары мен жүйелі тәсіл қалыптасады. Практикалық сабақтардың негізгі мақсаты дәріс барысында алынған акт туралы білімді тереңдету және тексеру болып табылады.

Студенттердің кез келген жағдайда өз бетінше шешім қабылдауына бағытталған семинарлар АКТ-ның эволюциясы мен қолданылуын зерттеу бойынша сыныптан тыс жұмыстың деңгейін көрсетеді. Оқытудың бұл түрі инклюзивті білім беру үдерісінде АКТ-ны қолдану мүмкіндіктері туралы ғылыми-педагогикалық әдебиетті талдауды қарастырады. Аудиториялық сағат ішінде студенттердің тезистері тыңдалып, талданады.

16-кестеде компьютерлік оқыту бойынша семинарлардың негізгі тақырыптары келтірілген (16-кесте).

Кесте 16 - Білім беруді компьютерлендіру мәселесі жөніндегі семинар тақырыптары

Тақырыбы	Аудиториялық сағаттар
Бағдарламалық жасақтаманың, ақпараттық бағдарламалардың арнайы құралдарының және іс-әрекеттерінің жіктелуі	1
Инклюзивті оқу-педагогикалық үдеріске арналған бағдарламалық жасақтаманың ерекшеліктері	1
Инклюзивті білім беру кеңістігіндегі АКТ	1
АТК-ның көмегімен инклюзивті мектеп оқушыларының үлгерімін бақылау ерекшеліктері	1
АКТ-ның көмегімен әртүрлі оқушылармен дәрістік және сабақтан тыс жұмысты ұйымдастыру	1

Оқыту ойындарының негізгі бағыты АКТ қолдану арқылы педагогикалық және практикалық міндеттерді шешу үшін микротренинг болып табылады. Сабақтың негізгі мақсаты-студенттерді сыныптан тыс және стандартты емес жағдайларда ақпараттық-коммуникациялық құралдарды қолдануға үйрету және пәнді оқу барысында алған білімдерін бекіту.

Шығармашылық жобаны жеке немесе ұжымдық дайындау - бұл АКТ-ны пайдалануға оқытудың тағы бір түрі. Жұмыс барысында студенттер жобаны әзірлейді, содан кейін оны қорғайды. Бұл ақпараттық құралды таңдау туралы шешім қабылдау кезінде тәуелсіздік туғызады. Қорғау кезінде студенттер өз пікірлерін айтады.

Пікірталас олардың әрқайсысының қарастырылатын тақырыпқа қатынасын анықтауға және тренингте өтетін тақырыптар мен нақты оқу үрдісінің арасында кеңдікті құруға мүмкіндік береді. Тақырыбы: АКТ-ны қолдану " бастауыш білім беру»

– "Әрбір бала оқу процесіне қатысуы үшін АКТ-ны белсенді қолдана отырып, қандай тақырыптарды оқыту жақсы?"

Шығармашылық топтарда жұмыс жасау-бұл алдын ала берілген критерийлер негізінде нақты жоба құру. Оқытудың мұндай түрі тек нақты студенттің ғана емес, сонымен қатар барлық шығармашылық ұжымның кәсіби құзыреттілігін арттыруға көмектеседі.

Курстық жұмыс-студенттің өзіндік жұмысы.оның даму процесінде ғылыми ойлау, талдау, негізгі идеяны ақпараттың үлкен көлемінен бөлу, алынған нәтижелерді жүйелеу қабілеті қалыптасады.

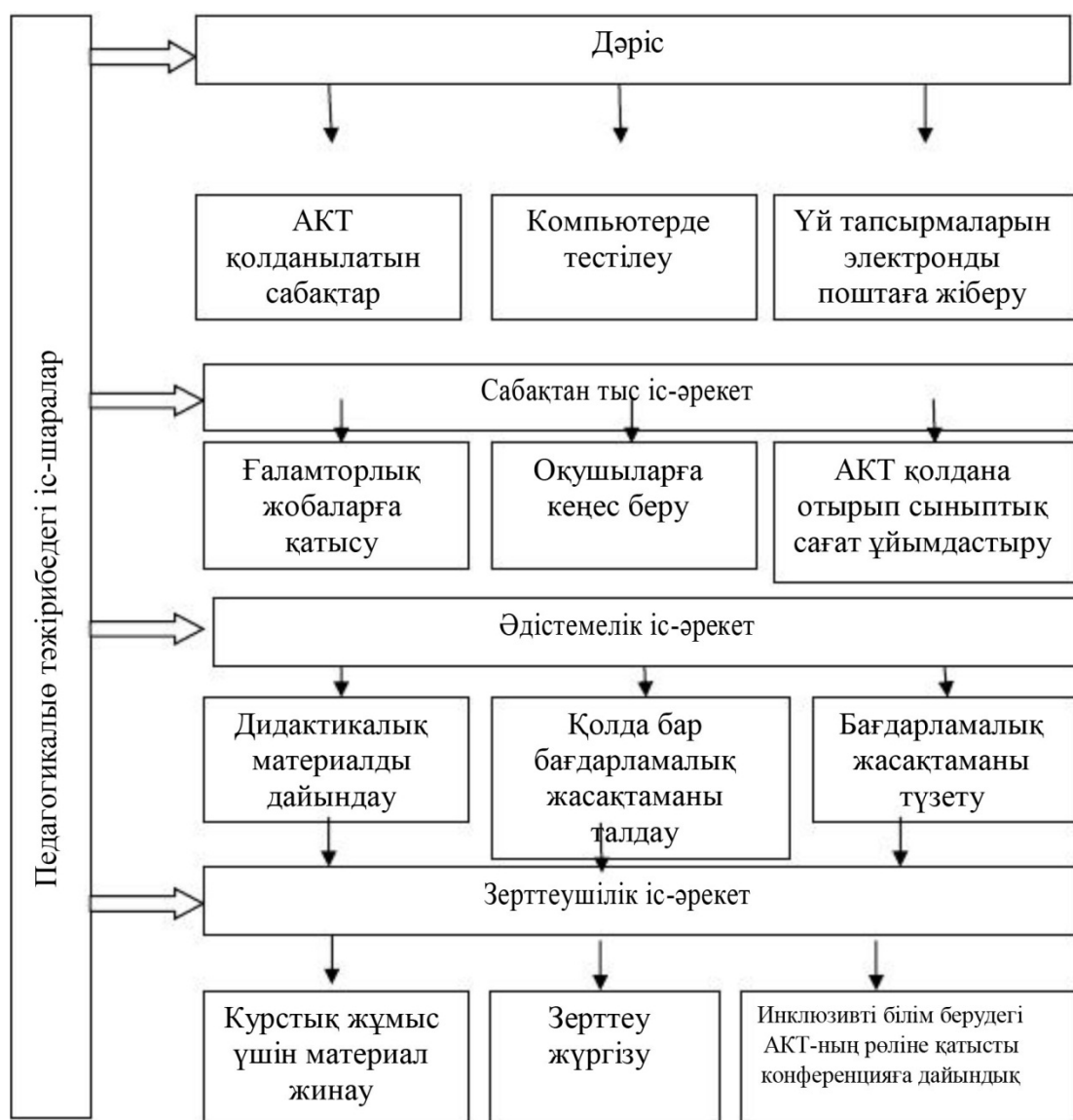
Курстық жұмыс пәні нақты оқу орны мен мамандығына сәйкес болуы тиіс. мысалы, "5B010200-Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі" мамандығының студенттеріне келесі тақырыптар ұсынылуы мүмкін::

1. шетел тілдерін оқыту сабақтарында АКТ қолдану мүмкіндіктері.
  2. интернетті коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру құралы ретінде пайдалану.
  3. грамматика, фонетика және лексика бойынша қызметтің тиімділігін арттыру үшін интернетті пайдалану.
  4. Инклюзивті білім беруде АКТ: мотивациялық және коммуникативтік компоненттер.
  5. "5B010200-Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі"мамандығы студенттерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы Интернет-ресурстардың рөлі қарастырылды.
  6. инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дайындық мәселелері.
  7. сабақтың әр түрлі кезеңдерінде компьютерлік бағдарламаларды қолдану тәжірибесі.
  8. компьютерлік технологияларды қолдану арқылы инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш білім берудің негізгі пәндерін оқыту ерекшеліктері. Педагогикалық тәжірибе студенттердің кәсіби қызметінде кәсіби-педагогикалық даярлаудағы маңызды буын болып табылады.
- Ол өзінің мамандануына сәйкес белгілі бір тапсырмаларды орындайтын студенттерді қамтиды. Сабақ әр келесі сабақты қиындатуы керек, бұл оқушылардың білім деңгейін бағалауға ғана емес, сонымен қатар оларды стандартты емес жағдайларда тез әрекет етуге үйретуге мүмкіндік береді. Мысалы, екінші курс студенттері үшін біз келесі практикалық тапсырмаларды әзірледік:
- а) арнайы (түзету) мектебімен (әкімшілік және мектептің педагогикалық ұжымымен оқу үрдісінде АКТ қолдану мәселелері бойынша танысу) ;
  - б) оқу жоспарымен және оқу жоспарларымен танысу, сынып және мектептен тыс кестеде АКТ-ны пайдаланумен байланысты құжаттаманы алдау;;
  - б) компьютерде орындалған студенттердің шығармашылық жұмыстарымен танысу;
  - В) компьютерлік сыныптың жұмыс кестесімен танысу;
  - г) мектепте және үйде АКТ қолдану туралы студенттермен сөйлесіңіз;
  - Ғ) талдау-бірқатар сабақтарының байланысты пайдалана отырып, АКТ беру процесінде баяндама педагогика;
  - д) инклюзивті білім беру үдерісіне АКТ енгізу мүмкіндігімен байланысты сыныптан тыс дәрістер дайындау.
- Педагогикалық тәжірибе барысында арнайы мектептің 3 курс студенттері келесі міндеттерді шешу керек::
- АКТ-ны қолдану арқылы сабақты дайындау;
  - Акт қолданумен материалды ұсынуға байланысты оқу-әдістемелік әдебиетті талдау;
  - "студенттердің ақпараттық құралдарымен өзіндік жұмысын ұйымдастыру "";
  - студенттердің практикалық немесе шығармашылық іс-әрекеті барысында АКТ-ны пайдаланудың табыстылығын бағалау;

сабаққа дайындалу және мұғалімге деректерді беру үшін Интернеттен алынған материалды дұрыс пайдалануды анықтаңыз.

Барлық нәтижелер есепке енгізілуі тиіс. Педагогикалық тәжірибе студенттердің АКТ-ны өзінің кәсіби қызметінде қолдануға бейімділігін қалыптастырудың ең жақсы әдістерінің бірі болып табылады.

Практикадан өту кезінде студенттер оқушылармен АКТ қолдану есебінен оқу материалының көрнекілігін арттырумен және оны игеру сапасын арттырумен байланысты аудиториялық және мектептен тыс уақытта іс-шаралар жүргізуі, сондай-ақ әдістемелік жұмыстар жүргізуі және курстық жұмыстар (дипломдық жұмыстар) жазылуы тиіс. Студенттердің іс-тәжірибедегі міндетті қызмет түрлерінің тізімі 14-суретте көрсетілген.

Сурет 14 - Студенттердің педагогикалық тәжірибе аясындағы іс-әрекетінің түрлері

Дамуында ауытқулары бар балалардың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін сабақ барысында АКТ-ны қолдану арқылы материалды ұсынудың түрлі

әдістері қолданылады. Көрермен ақпаратын ұсыну үшін балалар әртүрлі көрінеді

Инклюзивті білім беру сыныптарында көптеген жағдайларда көрнекі ақпарат компьютердің, мәтінді көбейту / азайту функциясы бар проектордың, дыбысты ойнату, көңіл бөлінген балаларға ақпарат беру үшін уақыт реттегішінің және т.б. көмегімен ұсынылады. Балалардың көру қабілетін ескере отырып.

Сіз ақпараттық технологияларды пайдалана отырып үй тапсырмаларын орындайтын тапсырмаларды тағайындай аласыз. Бұл тапсырманы оқушы өз қалауы бойынша орындауы тиіс, пайдаланылатын көздер мен сілтемелердің саны шектелмейді, басты шарт сабақ алдында үй тапсырмасын қорғау болып табылады, бұл ретте үй тапсырмасы әртүрлі көрнекі материал болуы және жаңалығымен ерекшеленуі тиіс. Берілетін ақпараттың көлемі үлкен болмауы тиіс және қорғаушы үшін сұрақ қою және оған сыныптан жауап беру міндеті маңызды.

Осылайша, бастауыш сыныптарда оқитын кіші мектеп жасындағы балалар АКТ құралдарының көмегімен сабақтың тиімділігін арттыратынын байқадық.

Біз осы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың тым кең қолданылмауына ерекше назар аудару керек деп санаймыз. Сабақтың барлық кезеңдерінде компьютерлік технологияларды пайдалану қажет емес. Сабақтарды жоспарлау кезінде электрондық Оқу материалдары оқу іс-шаралары мен білім беру мақсаттарына сәйкес пайдаланылуы тиіс. [225].

Сабақтың әртүрлі кезеңдерінде АКТ-ны пайдалану кезінде денсаулығы шектеулі балаларды оқыту кезінде бірқатар ерекшеліктер бар екенін ескеру қажет. Сабақты ұйымдастыру, сабақ жоспарын құру, бірқатар әдістемелік тәсілдерді жүзеге асыру кезінде ескерілетін әртүрлі психологиялық-педагогикалық аспектілер бар. Олар:

- сабақты ұйымдастыру кезінде балалардың оқу-танымдық қызметіне деген көзқарасын ескеріңіз.;

- төзімділік немесе жоғары білімді төзімділік-бұл әр түрлі қабілеті бар балалардың тәрбие процесіндегі өте маңызды факт.;

- баланың жеке қасиеттері мен жеке тұлғасын құрметтеу;

студенттердің мүмкіндіктері, мүдделері мен қабілеттерін ескере отырып.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың оқуға деген ынтасы төмен екені белгілі. Бүгін бұл мәселені шешу үшін Microsoft Office PowerPoint қажет,

Windows Movie Maker ортасында орындалатын презентацияларды пайдаланыңыз.

Экрандағы дыбыс, қозғалыс және түс-бұл баланың назарын ұстап тұратын және оқыту процесін саналы ететін факторлар.

АКТ-ны қолданғаннан кейін сабақтар өткізуде бірқатар оң нәтижелер атап өтілді. Олардың көбісі эмоциялық қанықтығы мен сабақтың толықтығы, оқушылардың білімін бақылауға және тексеруге бөлінетін уақыттың қысқаруы, ойлау тәсілдерінің қалыптасуы, оқушылардың бақылау және өзін-өзі бақылау дағдыларын дарыту, оқулық көлемін кеңейту, оқушылардың сабаққа деген

қызығушылығын арттыру (мысалы, презентация материалын баяндаудағы оның тартымдылығы мен жарқын көрнекілігі және т.б.).). Көріп отырғанымыздай, сабақтың әртүрлі кезеңдерінде АКТ-ны қолдану кезінде көптеген жағымды жағдайларға қол жеткізілді.

Сабақта АКТ құралдарын пайдалану кезінде балалардың денсаулығына ерекше көңіл бөлінеді. Сабақ жоспарына физикалық және динамикалық кідірістер, көзге арналған жаттығулар және денсаулық технологиясының элементтерін пайдалану сияқты элементтер кіреді.

Сабақ барысында қол жеткізілген оқушылардың академиялық жетістіктерін бағалау Ұлттық білім академиясы ұсынған бағалау критерийлері негізінде жүргізілуі мүмкін.БІ. алтынсарин. Олар 2016-2017 оқу жылында

1-сынып оқушыларын оқыту Қазақстан Республикасының 2015- мемлекеттік стандартына және ҰОЖ-ға сәйкес бастауыш білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде жүзеге асырылады. Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі Білім алушыларды бағалау ҚР БЭЖ-2015 көрсетілген білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптарға бағытталуы тиіс.

Алайда кейбір оқушылардың бағдарламаның ұзақтығы ұзартылады, соның нәтижесінде олар қалыпты дамыған балалардың бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейіне сәйкес келетін деңгейге жетеді.

Білім беру саласында денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалардың жетістіктерін бағалаудың негізгі мазмұны шектеуді, яғни бұзушылықтарды (көру, есту, сөйлеу, тірек-қимыл, әлеуметтік-эмоциялық сфералар) ескеретін, орташа дамыған құрдастарымен тең болуы тиіс. Бұл жағдайда мыналарды бағалау керек::

- арнайы оқу дағдыларын қалыптастыру, мысалы, Л. Брайльді көру және / немесе жазу және жалпақ шрифтпен оқу;

- оқу саласында құзыреттілікті қалыптастыру, ауызша және жазбаша сөйлеуді пайдалану, саналы түрде оқып, жаза білу, нақты өмірде математикалық білімді қолдана білу, өзінің өмірлік құндылықтарын түсіну және т. б.

- әлеуметтік-тұлғалық нәтижелерді бағалау: өз күшін қойылатын талаптарға сәйкес бағалай білу, дене жүктемесі, дәрі-дәрмекпен емдеу, белгілі емес пәндік-кеңістіктік ортада (бөлмеде, көшеде) өз бетінше қозғалу кезінде не істеу керектігін және не істеу керектігін түсіну.

АКТ құралдарын пайдалану білім беру процесін белгілі бір деңгейде жетілдіруге ықпал етеді. Бастауыш мектепте ойын қызметтің негізгі және маңызды түрлерінің бірі болып табылады. Ойын кезінде оқушылар білім алу үшін қажетті күрделі ұғымдарды, Дағдылар мен іскерліктерді еркін және оңай меңгереді, жадыны ұзақ және жақсы сақтайды, өйткені олар оқу процесіне тікелей қатысады.

Осылайша, сабақта және сабақтан тыс уақытта арнайы нұсқаулықтар беретін мультимедиялық бағдарламаларды пайдалану көптеген дидактикалық міндеттерді шешуге көмектеседі деп сенімдіміз. Атап айтқанда:

- студенттердің оқуға деген жоғары уәждемесі, оқу-танымдық белсенділігі және оқуға деген қызығушылығы;;

- жеке оқытудың міндеттері, Жеке оқытудың көлемі, күрделілік деңгейі, оқу материалының берілу жылдамдығы, оқытушы жұмысының серпінділігі тікелей бақылауда болады.;

- оқу материалын мерзімді беру үнемі бақыланады;
- жаттығулардың әртүрлілігіне ықпал етеді;
- студенттердің белсенді өзіндік жұмысы жүргізіледі.;
- өзін-өзі бақылау дағдыларын дамытудың тиімді мүмкіндігі пайда болады; үйге жеткізуді тексеру уақытын және басқа да міндеттерді үнемдейді.

Ғылыми-зерттеу жұмысы барысында басқа авторлармен (С. М. Кеңесбаев, С. К. Оралбекова, Н. Т. Сартаева, и. О. Данабаева) бірлесіп 2017-2018 оқу жылында пилоттық білім беру ұйымдарында "ақпараттық-коммуникациялық технологиялар" оқу-әдістемелік кешені енгізілді [226].

Оқу-әдістемелік кешен Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 8 сәуірдегі № 266 бұйрығымен бекітілген жалпы бастауыш білім берудің 3-4-сыныптары үшін" ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) " оқу пәні бойынша үлгілік оқу жоспарына сәйкес әзірленді [227]. Оқу-әдістемелік кешенге оқулықтар, оқу дәптерлері, оқу-әдістемелік құралдар кіреді. "АКТ" пәнін оқытудың мақсаты студенттерді оқуда және күнделікті өмірде тиімді пайдалану үшін қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың базалық білімдерімен, шеберліктерімен және дағдыларымен қамтамасыз ету болып табылады. "АКТ" оқу-әдістемелік кешені сараланған тәсіл негізінде әзірленген. Ранжирлеу әдісі

- оқушылардың шығармашылық және сыни ойлауын белсенді дамытуға, оқуды ынталандырудың басқа да әдістері мен тәсілдерін табуға, тұлғаның шығармашылық дамуына ықпал етуге мүмкіндік береді.

Оқытушылар үшін де, студенттер үшін де компьютерлік технологияларды пайдалана отырып, түрлі білім беру және визуалды бағдарламаларды, модельдер мен ойындарды құру маңызды мәселе болып табылады. Мұндай тиімді ұсыныстар студенттердің оқуға деген оң көзқарасын қалыптастыруға және оқу курсың таңдауға ықпал етеді.

Мысалы, сіз hot Potatoes tool бағдарламасын пайдалана аласыз деген пікірді қарастырыңыз.

Бұл бағдарлама педагогтарға бағдарлау тілін меңгермей немесе бағдар бойынша мамандарды тартпай-ақ, денсаулық мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған интерактивті тапсырмалар мен бақылау жұмыстары бойынша тесттерді өз бетінше тапсыруға мүмкіндік береді. Сіз бағдарламаны мәтіндік, графикалық, аудио және видеоақпаратты пайдалана отырып, әр түрлі пәндер бойынша жаттығулар мен тесттердің 10 түрін жасау үшін пайдалана аласыз.

Бағдарламаның ерекшелігі әзірленген тапсырмалар веб-беттің стандартты форматында сақталатыны болып табылады. Бұл жаттығуларды құру және өңдеу үшін тек мұғалімдер үшін қажет. Бағдарлама кез келген пәндерді оқыту бойынша тапсырмаларды орындау үшін бүкіл әлемде кеңінен қолданылады. Бағдарлама 1997 жылдан 2003 жылға дейін Виктория университетінің гуманитарлық білім берудің ақпараттық технологиялар орталығында (Канада)

әзірленді. <http://web.uvic.ca/hcmc>). Бағдарлама авторлары: Стюарт Арнейл-HTML, JavaScript, Macintosh, Мартин Холмс-HTML, JavaScript, Windows (<http://www.mholmes.com>) бағдар үшін, Хилари стрит ("Интердизайн медиа" компаниясы) - графика. Мартин Холмс 2003 жылдың қазан айында шығарылған 6 соңғы нұсқасының авторы. Сіз сондай-ақ Интернет көздерінде қол жетімді басқа бағдарламаларды пайдалана аласыз.

АКТ құралдарының көмегімен оқу және танымдық қызметті басқаруға жұмсалатын еңбек барлық жағынан ақталуы мүмкін.

Балалар тез әріптерді жазуға үйренеді, сенсорлық жадты дамытады, қарапайым қимылдарды тышқанмен орындайды. Графикалық редакторлар суреттер мен дайын суреттер коллекциясындағы "сурет салу" процесіне бейімделген. Балалар құрал жиынтығынан түрлі, түрлі түсті қылқаламдарды пайдалана алады. Сонымен қатар, балалар суреттерді мәтін ішінде және бояу үшін пайдалана алады. Оқытуды бала бұл қызықты ойынды өз қолдарымен жасайтын әдістердің көмегімен қызықты сабақтарға айналдыруға болады [228].

АКТ-ны қолдану балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді-оларды презентацияға/ презентацияға үйрету. Балалар мұндай жұмысты жақсы көреді. Бұл "фасция", яғни "мило" деп аталатын принципті білдіреді. Презентацияның көмегімен балалар сабақ кезінде жоғары белсенділігімен ерекшеленіп, өз ойлары мен пікірлерін білдіруде белсенділік танытты.

Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқыту барысында психологтар адамның маңызды сенсорлық жүйесін, әсіресе кинестетикалық жүйені пайдалануды ұсынады. Өйткені бұл жүйелер қозғалыс жадымен байланысты және балада автоматтандыру дағдыларын қалыптастыруға, яғни сана деңгейіне жетуге ықпал етеді.

Мұғалім өз оқу қорынан интерактивті тақтаны пайдалана отырып, дәстүрлі құралдарды басқа интерактивті құралдармен біріктіре отырып, дәстүрлі оқытуда туындайтын бірқатар мәселелерді шеше алады.

Мүмкіндігі шектеулі балалар интерактивті тақтамен жұмыс істегенде басқа сабақтарға қарағанда сабаққа қатысуға қызығушылық танытады. Олар сыныпта өзін еркін ұстай бастайды, басқа адамдардың алдында өз қорқынышын жеңеді және оңай сөйлеседі. Интерактивті тақта мүмкіндігі шектеулі балалардың өзіне сенімді болуына және басқаларды білуіне, сондай-ақ дәрежі және ұсақ моториканы дамытуға көмектеседі. Себебі тақтада тек маркерлермен ғана емес, қолмен да, саусақпен де жұмыс істеуге болады. Осындай технологиялардағы ең үлкен артықшылығы балалардың өздері жасаған электрондық күнделіктер; электрондық дәптерлер; мониторинг; үй тапсырмаларын жазу; ең бастысы - "шимайлап" жазбаларын түсіру; электрондық портфолио (шығармашылық жұмыстарды іріктеу, оқушылардың жетістіктері туралы сертификаттарды электрондық тасымалдаушыларда сақтау). Қысқаша айтқанда, мүмкіндіктердің өте кең ауқымы бар.

Білім беру үдерісіне АКТ енгізуде оқытушының рөлі өзгермейді. Ол бұрынғысынша білімнің басты жеткізушісі болып табылады.

Дәрістік жұмыста студенттер материалды көзбен шолып көрудің әртүрлі әдістері туралы айтып, АКТ қолдануды талап ететін жағдай жасауы, сондай-ақ іс жүзінде ақпараттық құралдармен жұмыс істеуді көрсетуі тиіс. Сабақтың соңында материалды бекітудің табыстылығын бағалау үшін тест өту қажет.

Практикаға қатысқан студенттің маңызды міндеті сабақ үшін бағдарламалық қамтамасыз етуді таңдау болып табылады. Жоғары білімі бар Студенттер бағдарлама сценарийін өз бетінше әзірлейді. Тарату материалдарына келетін болсақ, оларды жасау үшін компьютер мен интернет қолданылады. Сабақтан тыс қызметтің ең көп таралған түрі интернет-ресурстарды пайдалана отырып тапсырмаларды орындау болып табылады. Мысалы, 3 сынып оқушыларына "ақпараттық-коммуникациялық технологиялар" пәні бойынша тапсырма берілді. Тапсырмалар жиналып, талданды,сонымен қатар" коммуникациялық технологиялар " оқулығына енгізілген оңтайлы нұсқалар әзірленді.

"Біз әр деңгейге сәйкес келетін белгілі бір етістіктерді пайдалана отырып, ақпараттық-оқу-әдістемелік кешеннің міндеттері үшін тапсырмалар жиынтығын ұсынамыз. Білім деңгейін орнату келесі етістіктермен анықталады: есте сақтау, қайталау, анықтау (сурет. 15).

1. Графикалық редакторда орындалатын әрекеттерді есіңе түсір. Суреттен оқушылардың қандай әрекет орындап отырғанын анықта (3-сурет).

3-сурет. Графикалық редактормен жұмыс

Сурет 15 – Білу деңгейінің тапсырмасы

Түсіну деңгейіндегі сұрақтар мен тапсырмалар: түсіндір, талқыла, басқаша айт және білімді қолдануға арналған тапсырмалар: қолдану, көрсету, орындау (Сурет 16).

Қайталанатын үлгі арқылы сурет салуды берілген қа-дағдар бойынша орындап көр:

Сурет 16 –Түсіну және қолдану деңгейінің тапсырмалары

Компьютердің құрыл-ғыларын неліктен енгізу және шығару құрылғыла-ры деп атайды? Екеуінің айырмашылығы мен олар-дың ортақ тұстарын си-паттап бер.

Компьютердің енгізу және шығару құрылғыларының

Ерекшеліктері **Ұқсастықтары**

Компьютердің құрылғылары туралы өзің қорытынды жаса. Бо-лашақта компьютер қандай бола-ры деп ойлайсың? «Болашақтағы компьютер» тақырыбында пар-таласыңмен сұхбат жүргіз. Мы-салы:

– Досым, менің ойымша болашақта компьютердің сыртқы бейнесі бас-қа болуы мүмкін, өйткені ...

– Ал менің пікірімше, болашақта компьютер...

– ...

Берілген кесте бойынша сабақ барысында білім-үйрен-генінді қорытындыла.

Білемін Білдім Білгім келеді

Белгілі бір көріністі фотосуретке түсіру үшін сен қандай құрылғыларды қолдануға болады деп ойлайсың? Ойыңды пар-таласыңмен бөліс. Өзің тұратын өңірдің фотосуреттерін жаса.

Сурет 17 – Талдау, жинақтау, бағалау деңгейінің тапсырмалары

Бағалау деңгейі: жалпылау, бағалау және т. б. бұл тапсырмалар студенттердің сыни ойлауын дамыту үшін негіз бола алады[226].

АКТ-дағдыларын түзету педагогикалық практика барысында да, арнайы мектептердегі жеке пән сабақтарында да жүзеге асырылады.

Осылайша, педагогикалық тәжірибе студенттердің АКТ-ны өзінің кәсіби қызметінде пайдалану құзыреттілігін қалыптастырудың маңызды кезеңі болып табылады.

Оқыту әдістерін таңдау оқу курсын дайындауда маңызды рөл атқарады. [229]. Е. Т. Адылбекова оқыту әдістерін оқушының танымдық қызметіне тәлімгердің әсер ету тәсілі ретінде қарастырады [230]. Бірақ, біздің

көзқарасымызша, оқыту әдістемесінде әдетте өзінің танымдық және шығармашылық қызметін басқару процесі туралы айту жақсы.

Педагогикада оқытудың көптеген заманауи әдістері бар, сондықтан олардың әр түрлі ерекшеліктерін оқу процесінің түрі бойынша, танымдық іс-әрекет түрі бойынша, баяндау тәсілі бойынша жіктеуге болады. Оқыту құрылымын ұйымдастырудың көптеген тиісті жолдары бар. Оқу материалын неғұрлым терең меңгеру эвристикалық немесе іздеу оқу қызметін жүзеге асырумен сипатталады. Оның барысында белсенді танымдық міндеттердің шешімдерін іздеу ұйымдастырылады. Мұнда оқытудың негізгі түрлері болып процесс моделін, күрделі міндеттерді шешуді, іскерлік ойындарды орындауды, сондай-ақ жеке және ұжымдық зерттеулерді атауға болады. Белгілі болғандай, танымдық іс-әрекеттің сипаты бойынша жіктелуін И. Эрнер ұсынды [232]. Оның негізгі идеясы студенттерді оқыту процесінде материалды меңгерудің дербестік дәрежесіне негізделген оқыту әдістемесін қалыптастыру болып табылады.

Педагогикалық ғылымда [233-235] көп жағдайда оқыту әдістері стандартты және дәстүрлі емес болып бөлінеді. Дәстүрлі емес әдіс оқыту әдістерін және АКТ-ны қолдану арқылы жобалық әдістерді қамтиды. Е. С. Полат атап өткендей, жобалық әдіс студентке арналған маңызды нақты мәселеге негізделген. Студенттің міндеті-өз бетінше оқу процесінде алынған білімді немесе деректерді пайдалана отырып, шешім табу.

Әр түрлі әдістерді, сондай-ақ өнеркәсіптің әр түрлі ғылымдары мен салаларынан алынған кіріктірілген білім мен дағдыларды пайдалану қойылған міндетті шешу үшін үлкен компьютерлік мәнге ие.

Жобалау әдісі студенттің өзіндік немесе ұжымдық жұмысына негізделген.

Жобалау әдісін қолдану арқылы оқу үдерісі білім алушылардың жеке қабілетіне және оны қарау үшін берілетін компьютерлік құралдар мен ақпараттық деректер базасының болуына бағытталған.

Мұндай тәсіл білім беру процесінде АКТ пайдалану мәселелерімен айналысатын отандық және шетелдік ғалымдардың жұмыстарында көрініс тапты.

Мысалы, А. П. Орешко [237] жобалау әдісі оны телекоммуникациялармен үйлестіру кезінде барынша тиімділікке қол жеткізуге мүмкіндік береді деген қорытындыға келді. Жобалау әдісі компьютерде алынған білімді бекітуге мүмкіндік береді, ол арнайы пәнді оқу барысында басқа пәндерде қарауға беріледі. Жобалық әдісті іске асыру білім беру саласын уақытты талап ететін нақты жағдайларға бейімдеуге мүмкіндік береді. Нәтижелер 17-кестеде келтірілген (кесте.17).

Кесте 17 – Ақпараттық-коммуникациялық жобаларды болашақ педагогтардың білім беру үдерісінде қолдану

Кезеңнің сипаттамасы	Оқытуды ұйымдастыру нысаны	Табыс өлшемдері
1	2	3
1 кезең – компьютерлік сауаттылық	Қашықтықтан оқыту және арнайы курстарда компьютерде жұмыс істеудегі дағдыларын меңгеру	Ғаламтор ресурстарымен өз бетінше жұмыс істеу
2 кезең – онлайн режимінде жобаларға қатысу	Ғаламтор жобасына қатысу	Ғаламтор жобасының құрылымы және жұмыс схемасы ұғымы
3 кезең – ғаламтор жобаларының ең маңызды тақырыптарын таңдай білу	Ғаламтор жобасы аясындағы жеке жұмысын таныстыру, басқа қатысушыларға көмек көрсету	Оқу орны аясындағы нақты бір жоба бойынша жергілікті қауымдастықты құру
4 кезең – ғаламтор қауымдастықтарына белсенді қатысу	Чаттардағы пікірталастар, форумдарда тақырыптарды талқылау	Тұлғаның өзін-өзі дамытуы
5 кезең – нақты бір оқу материалы бойынша жобалық ой идеясын қалыптастыру	Жобаның мақсаттары мен міндеттерін бөліп көрсету, телекоммуникациялық құралдарды таңдап алу	Өз жобасын жасау, оқу орнынан тыс серіктес іздеу
6 кезең – жобаның тиімділігін қамтамасыз ету	Жобаның жоспары мен бағдарламасын түзу	Жобаны жүргізу. Жобаны аяқтау. Ұсыну

Г. А. Кручинина білім беруді ақпараттандыруды арттыру үшін квест-жоба сияқты белсенді оқыту әдісін қолдануды ұсынады. Оларды жеке және ұжымдық жұмыста қолдануға болады.

Квест-жоба-бұл тек оқыту әдісі ғана емес, сонымен қатар студенттер оқу мақсатында өзара әрекеттесетін арнайы орта.

Квест жобалары белгілі бір мақсатқа жетуді көздейтін компьютерлік ойыннан тұрады. Студенттер өз бетінше жұмыс істегісі келетін ерекше жағдайды таңдай алады, жұмыстың оңтайлы қарқынын, бағытын және көлемін анықтай алады.

Г. И. Муратова [239] зерттеу қызметін білім беруді ақпараттандырудың негізгі әдісі ретінде бөліп көрсетеді. Ол жоба тақырыбын таңдаудан бастап практикада алынған нәтижелерді тексергенге дейін қатаң түрде белгілі бір

ретпен жүргізіледі. Студент өз мүдделеріне байланысты болашақ мамандықты зерттеу тақырыбын өз бетінше анықтай алады.

Жобалау жұмысының тақырыбын таңдауда педагогикалық оқу орны студенттерінің көп қырлы қызығушылығы байқалды. Мысалы,

"Инклюзивті білім беру мектебіне арналған бағдарламалық қамтамасыз ету", "әлемдегі инклюзивті білім беруде АКТ пайдалану мәселелері", "АКТ қолдану арқылы оқушылармен қарым-қатынаста қиындықтарды жеңу жолдары" және т. б.

Арнайы пәндерді жобалау үшін студенттердің танымдық іс-әрекетінің түрлері бойынша оқыту әдістері қолданылды. Бұл опция кездейсоқ таңдау

алынған жоқ-жіктеменің осы түрі білім беруді ақпараттандыру саласындағы оқытушыларға қойылатын талаптарға сәйкес келеді.

Ұқсас позиция кездеседі жұмыстарда И. В. Роберт [164]. С. К. Мыңбаев [65] білім берудің белсенді әдістерін қолдануға көшуін атап көрсетеді.

Егер инклюзивтік білім беруде АКТ-ны пайдалану мүмкіндігі болса, онда арнайы пән практикалық сипатқа ие, сондықтан оны іске асыру үшін зертханалық, зерттеу қызметінің белсенді әдістерін, іскерлік ойындар, чат-конференциялар мен т. б. таңдау қажет.

Және олай бұдан әрі. Минкович [240] жұмыстың тиімділігін арттыру үшін студенттерге АКТ көмегімен шешілуі мүмкін нақты педагогикалық міндеттерді көрсету қажет екенін көрсетті. Мысалы, "акт нысандары және олардың инклюзивтік білім беру үдерісіндегі рөлі" тақырыбы бойынша материалды бекіту үшін студенттерге ақпараттық құралдарды пайдалана отырып, сабақтар немесе сыныптан тыс дәрістер өткізу сценарийін өз бетінше әзірлеу ұсынылады. Оларды әзірлеу кезінде пәнаралық коммуникацияларға ерекше көңіл бөлінеді, бұл бұрын алынған білімді практикада пайдалануға мүмкіндік береді. Мұғалім материалды меңгеру үшін ең тиімді оқыту әдістерін анықтауы тиіс. Оқыту технологиясын дұрыс таңдау күрделі міндет болып табылады, өйткені оқытудың қазіргі түрлерін нақты пән ерекшелігіне бейімдеу қажет.

Арнайы курсты өткізу кезінде оқу процесін ұйымдастырудың практикалық әдістерін таңдаған жөн, өйткені олар ақпараттық құралдармен жұмыс істеу дағдыларының мақсатты және қолданбалы бағытын қалыптастырады.

Осылайша, олардың пікірін ескере отырып, 5B010200-Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі мамандығының студенттері үшін "Бастауыш білім беруде АКТ қолдану" арнайы курсының бағдарламалық моделінің Тұжырымдамасы әзірленді

АКТ көмегімен дифференциалды сыныптармен тиімді жұмыстың теориялық және практикалық міндеттері кезең-кезеңмен, үздіксіз оқытуға негізделетін болады деп айтуға болады.

2.2 инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды дайындау әдістемесі бойынша педагогикалық эксперимент өткізу

Зерттеудің теориялық негіздері негізінде әзірленген арнайы курс бағдарламасында осы болжамды зерттеу үшін инклюзивті білім беру контекстінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделінің тиімділігін бағалау мақсатында, Педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға дайындығын қалыптастыру әдістемесі ретінде жоғары оқу орындарының педагогикалық үдерісінде педагогикалық эксперимент-эксперимент өткізілді.

Арнайы курс студенттерде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану дағдыларын дамытуға, кәсіби шеберлікті арттыруға ықпал етеді. Бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудың қалыптасқан моделі осындай маманды дайындауда қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес келеді. Арнайы курстың педагогикалық эксперимент-экспериментін жүргізу барысында әзірленген құрылымдық-мазмұндық үлгінің шынайылығы, инклюзивті білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері мен теориялық негіздері анықталады. Осы негізде арнайы курстың әзірленген әдістемелік жүйесінің тиімділігі дәлелденіп, осы бағытта арнайы ұсыныстар әзірленетін болады.

"Инклюзивті білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды дайындау әдістемесі"»

Арнайы курс түрінде педагогикалық эксперимент өтті. Педагогикалық эксперимент берілген ғылыми болжам негізінде әзірленген арнайы курстың шығармашылық сипатын дәлелдейді. Инклюзивті білім беру жағдайында педагогикалық эксперимент арқылы оқытудың әдістері, тәсілдері, нысандары және интегралдық білім беру мүмкіндіктері жүйеленгендіктен, оқыту процесінде педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау өмірде нақты тәжірибені іске асыруға мүмкіндік береді.

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті мен Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің студенттері "5B010200-Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығы бойынша педагогикалық тәжірибе-экспериментке қатысты.18).

Сауалнама әдісі практикалық және бақылау топтарының біртектілігін анықтау үшін қолданылды. Алынған нәтижелерді талдау практикаға қатысушылардың орташа жасы + / - 0,5 жас болуы мүмкін қателікпен 17 жасты құрағанын көрсетті. Сәйкесінше, респонденттер осы жас тобына жатады.

Педагогикалық экспериментке қажеттілігіне қарай оқушылардың ата-аналары мен мұғалімдері қосымша қатысты.

Кесте-18 Педагогикалық тәжірибе-экспериментке қатысушылар

Педагогикалық тәжірибе-эксперимент алаңы болған жоғары оқу орны	Эксперименталды топ студенттер саны	Бақылау тобы студенттері саны	Барлық студенттер саны
Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті	30	30	60
Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті	30	30	60
Барлығы	60	60	120

Педагогикалық тәжірибе 2014-2017 жылдары өткізілді. 1-ші курста екі топ студенттері 90 аудиториялық сағат ішінде "информатика" пәнін оқыды.

Педагогикалық эксперимент үш кезеңге бөлінді.

Олар дайындық кезеңі деп аталады, яғни диагностикалық кезең, білім беру үдерісінде эксперименттік бағдарламаны іске асырудың негізгі кезеңі және қорытынды кезең, яғни педагогикалық рефлексия кезеңі.

Бірінші дайындық кезеңінде, яғни диагностикалық кезеңде топтардың біртектілігін анықтауға бағытталған іс-шаралар өткізілді.

Ол үшін практикаға қатысушылардың орташа жасы, олардың ата-аналарының білім деңгейі, отбасының әлеуметтік-экономикалық жағдайы, респонденттердің еңбекке қабілеттілігі мен креативтілігі бағаланды. (19.20-кестелер)

Кесте 19 - Тәжірибеге қатысушылардың ата-аналарының білім деңгейін анықтау

ЖОО	Тәжірибе топтары	Ата-анасы жоғары білімді	Ата-анасы кәсіптік білімді	Ата-анасы орта білімді
Абай атындағы ҚазҰПУ	Бақылау тобы	17%	58,33%	24.67%
Абай атындағы ҚазҰПУ	Эксперимент тобы	18%	60%	22%
ОҚМПИ	Бақылау тобы	17%	58,33%	24.67%
ОҚМПИ	Эксперимент тобы	18%	60%	22%

Кесте 20 - Тәжірибеге қатысушылардың отбасыларының әлеуметтік-экономикалық жағдайын анықтау

ЖОО	Тәжірибе топтары	Отбасының әлеуметтік-экономикалық жағдайы			
		жоғары	жоғарыдан төмен	орташа	ортадан төмен
Абай атындағы ҚазҰПУ	Бақылау тобы	-	72%	18%	10%
	Эксперимент тобы	-	73%	17%	10%
ОҚМПУ	Бақылау тобы	-	72%	18%	10%
	Эксперимент тобы	-	73%	17%	10%

Оқыту барысында оқытушылар жас тобы бойынша орта деңгейде оқу материалын қабылдау жылдамдығын ескереді. Бұл сипаттаманы анықтау үшін біз Тулуз-Пьеррон сынағына жүгіндік. Бұл тест студенттерге басқа нәрселерді мазаламауға, мұғалімді тыңдауға, яғни қаншалықты ақылға қонымды екенін анықтауға мүмкіндік береді. Ол топтарда орташа өнімділік пен шаршауды бағалау үшін пайдаланылуы мүмкін. Біздің практикада бақылау тобындағы пайдалы әсер коэффициенті 0,96, ал тәжірибелік-эксперименталдық-0,97 құрады.

Кесте 21 – Люшер тестінің қысқаша нұсқасы

Әуестіктер	11	Шынайы өмір
Қызығушылықтар	12	Менің болашақ қызметімдегі АКТ
Болашақ мүмкіндіктер	13	Оқудағы АКТ
Өткен өмір	14	Үйдегі компьютер
Ақпараттық-коммуникациялық құралдар	15	Мектеп кеңістігіндегі АКТ
АКТ-ны қолдана отырып оқыту	16	ЖОО-дағы АКТ
Жағымды уақыт өткізу	17	Менің болашақ педагогикалық тәжірибем және АКТ
Алаңдаушылық	18	Менің жақын адамдарым
Қауіптер	19	Бос уақыт және ақпараттық жүйелер
Ауру	20	Ерекше бала және АКТ

Осылайша, практикаға қатысушылардың жұмыс көрсеткіштерінде елеулі ауытқулар болған жоқ.

М. Люшердің түс тесті студенттердің өзінің оқу және болашақ кәсіби қызметінде АКТ-ны қолдануға бейімділігін бағалау үшін қолданылды.

Түс диагностикасы адамның психофизиологиялық жағдайын, оның күйзеліске қарсы тұру қабілетін және коммуникативтік дағдыларды анықтайды[241, 99 б.]. Тестінің оң сипаттамасына мыналарды жатқызуға болады: тез және бірнеше рет емтихан тапсыру қабілеті, сондай-ақ нәтижеге жас және білім беру сипаттамаларының әсер етпеуі. Люшер тесті тұлғалық сипаттамаларын, психологиялық күйзелісті, шаршау шегін және т.б. анықтауға мүмкіндік береді. Зерттеу мақсаты үшін тестінің қысқаша нұсқасы қолданылды. Оның көмегімен біз практикаға қатысушылардың отбасы, білім, акт, мектептегі акт, заманауи оқулықтар, акт және т.б. сияқты өмірдің 20 саласына деген қатынасын бағаладық (21-кесте).

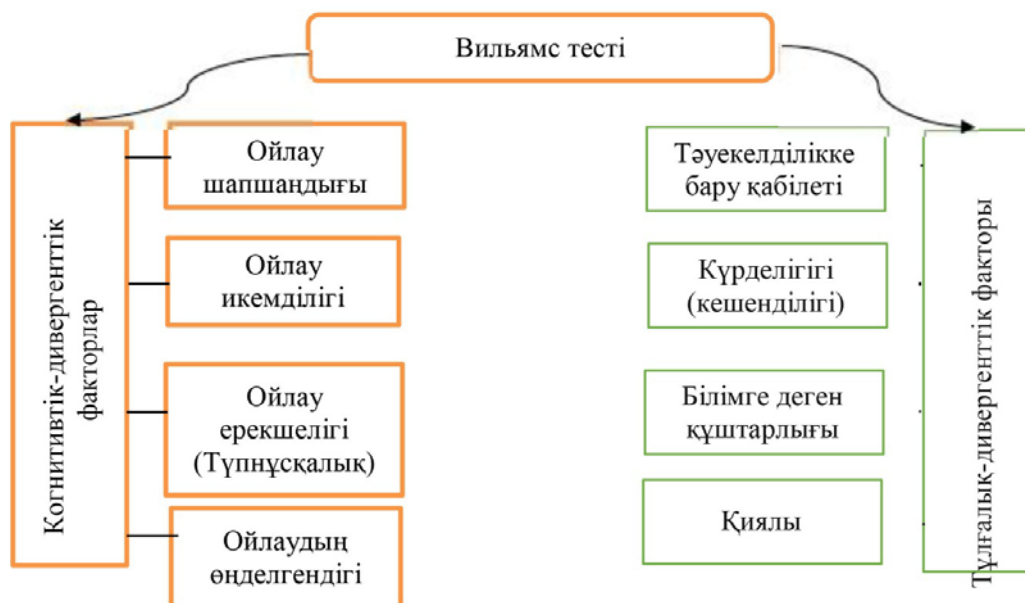
Ұғымдық-талдамалық аппараты алынды жұмыстан И. Л. Соломин [242, Б. 88-101]. АКТ-ны пайдалану басымдықтардың бірі болып танылды.

Респондент нақты жағдайға қарамастан түс таңдау керек еді. Әрбір жауап нұсқасында сіз 8 түстен 1 таңдай аласыз. Зерттеуде қолданылатын дәстүрлі ынталандыру материалы 4-қосымшада көрсетілген.

Егер респондент стандартты түс таңдаса, онда бұл оның тіршілік әрекетінің осы құбылысына оң көзқарасты көрсетеді. Екінші кезекте-қара, сіз көре аласыз.

М. Люшер сынағын пайдалана отырып өткізілген тәжірибе нәтижесінен көрініп тұрғандай, эксперименттік және бақылау топтары оқу процесінде АКТ-ны пайдалануға оң көзқарастар көрсетті-оң бейімділік коэффициенті тиісінше 55 және 54% құрайды. Болашақ кәсіби қызметте АКТ-ны пайдалануға оң бейімділік коэффициенті практикалық топта 32% - дан және бақылау тобында 33% - дан ($P > 0,05$) - дан анық төмен. Осылайша, бұл мәселеде зерттелетін топтардың респонденттері арасында елеулі айырмашылық болған жоқ.

Педагогикалық практикаға қатысушыларды шығармашылық бақылау үшін Ф. Вильямс тесті қолданылды (сурет.1). 18).

Сурет 18 – Ф. Вильямс тесті

Креативтілікті бағалаудың бұл әдісі кездейсоқ таңдалған жоқ. Әдетте, Торранс тесті көбінесе шығармашылық қабілеттерді бағалау үшін қолданылады және алынған нәтижелерді өңдеу айтарлықтай еңбек шығындарын талап етеді. Гиллфорд пен Торренстің Экспресс-сынақтары ересек аудиторияға арналған, сондықтан оларды зерттеудің қажеті жоқ. Тәжірибе алу үшін тұлғаның шығармашылық әлеуетін көрсететін танымдық және жеке қасиеттерін бағалауға мүмкіндік беретін осындай құралдың қажеттілігін түсіну маңызды. Уильямс тесті осы талаптарға толық жауап береді. Біздің жұмысымызда Тунисте оның озық үлгісі-ЕЕ.

- "Дивергентті ойлау" тесті қолданылды.

Тестілеу нәтижелерін талдау әрбір топ үшін креативтіліктің жалпы баллы бірдей екенін көрсетті (61 балл), ал:

1. "Ойлаудың жылдамдығы" критериясы: практикалық топ– 6 балл, бақылау тобы-6 балл.

2. "ойлаудың икемділігі" критериясы: практикалық топ– 6 балл, бақылау тобы-6 балл.

3. "Ойлау ерекшеліктері": Практикалық ТОП-20 балл, бақылау тобы-20 балл.

4. "ойлауды өңдеу" критериясы: практикалық топ-14 балл, бақылау тобы-14 балл.

5. "аты" критериясы: практикалық топ-15 балл, бақылау тобы-15 балл. Студенттерді іріктеудің статистикалық біртектілігін растау үшін оқу жоспары шеңберінде олардың моделіне талдау жүргізілді (кесте.22).

Кесте 22- Студенттердің үлгірім көрсеткіштері

ЖОО	Тәжірибе топтары	Студенттердің үлгірімін талдау				Жалпы
		«2»	«3»	«4»	«5»	
Абай атындағы ҚазҰПУ, ОҚМПУ	Бақылау тобы	8.33 %	35%	43,33%	13,34 %	100 %
	Эксперимент тобы	9%	36%	42 %	13%	100 %

Осылайша, экспериментке қатысатын педагогикалық тәжірибе-топтардың іріктеулерін статистикалық талдау кезінде олардың арасында үлкен айырмашылық жоқ екені анықталды.

Содан кейін біз студенттердің АКТ-ға деген көзқарасын анықтауға мүмкіндік беретін біз әзірлеген сауалнамаларды ұсындық. Ол үшін біз қазіргі педагогикада қолданылатын осындай түрдегі сұрақнамаларды зерттедік[244-246].

Нәтижесінде 5 тақырып бойынша сауалнама жүргізілді, олардың жалпы саны 98 сұрақты құрады. Олар келесі жүйені құрады:

Студент және АКТ " сауалнамасы» ;
Білім беру қызметіне қатысу " өтінім нысаны» ;
Болашақ кәсіби қызметте АКТ " сауалнамасы» ;
Отбасы және ақпараттық-коммуникациялық құралдар " сауалнамасы» ;
"Ақпараттық инклюзивті кеңістіктегі тұлға" сауалнамасы.

Біздің жұмысымыздың негізгі мақсаты - Б қосымшасында келтірілген "студент және интернет" сауалнамасын алу, - практикаға қатысушылардың интернетке деген қатынасын анықтау. Сауалнама келесі блоктардан тұрады:

– Студент және интернет»;
Family отбасы және интернет»;
Reading оқу және интернет»;
Болашақ оқытушылық қызмет және интернет"
"Даму ерекшеліктері ерекше адам және интернет".

Студенттің және оның отбасының ақпараттық дамуын бағалау

"Отбасы және компьютер"сауалнамасы өткізілді. Ол келесі салаларда сұраныстары бар пакетті қамтиды:

Student студент және компьютер»;
Family отбасы және компьютер";
"Білім беру қызметіндегі Компьютер»;

– Компьютер өзінің кәсіби қызметінде-әрекетте»;

"Ақпараттық қоғамды дамытудағы ерекше қажеттіліктері бар адамдардың рөлі".

Сонымен қатар, студенттерге АКТ-ны күнделікті, білім беру және кәсіби-педагогикалық қызметте қолдануға ұмтылатынын анықтау мақсатында сауалнама жүргізілді. Сауалнама барысында" Мен және ақпараттық-коммуникациялық құрал"," менің оқытуымда акт", "болашақ кәсіби қызметте АКТ" және"инклюзивті мектептердегі акт рөлі"сияқты 4 топтарда / блоктарда сұрақтар қойылды.

"Акт:" бағыты бойынша зерттеуге студенттерге 25 жұпқа жауап беру ұсынылды, олар кез келген жағдайда АКТ қолдану қажеттілігін және олардың ақпараттық құралдарды меңгеру деңгейін анықтауға тиіс. "Оқу және АКТ", "болашақ кәсіби-педагогикалық қызмет және АКТ" және "инклюзивті қоғамды ақпараттандыру кезеңіндегі акт" сұрақтарының тізімі"

Ол 3 пакеттен / блоктан тұрады. "Студент және компьютер" сауалнамасының мақсаты практикаға қатысушылардың білім беру саласындағы және жалпы ақпараттық қоғамда компьютер мен компьютерлік технологиялардың рөлі туралы білімдерін анықтау болып табылады.

Педагогикалық практикада көптеген тесттер қолданылды,сондықтан олардың талдауын жеңілдету және нәтижелерді өңдеу үшін компьютерлік қосымшалар пакеті қолданылды. Барлық нәтижелерге сандық талдау жүргізілді: топтағы респонденттердің жалпы санына орташа мән (мүмкіндігінше) немесе пайыздық қатынасы есептелген.

"Отбасы және компьютер"," студент және компьютер " және "ақпараттық қоғамда ерекше қажеттілігі бар адам" тақырыптарына сауалнама жабық және

балама сұрақтар болды. Сауалнама нәтижелеріне сапалы талдау жүргізілді және пайыздық арақатынас есептелген.

Студенттерді АКТ-ны пайдалануға әкелетін ынталандыру мүмкіндіктерін зерттеу кезінде респонденттер 1-ден 10 баллға дейін шекарадағы ұғымдардың арақатынасын белгілеуге тиіс болатын.

Нәтижелерді өңдеу күрделілігі бойынша сауалнамалар арасында "АКТ: даму деңгейі және пайдалану қажеттілігі" сауалнамасы болды, өйткені ол 1-ден 5 баллға дейінгі деңгейде нақты сұрақтардан тұрды.

Мұнда студенттер 1 нұсқаға (АКТ пайдалану қажеттілігі) және 2 нұсқаға (АКТ дамыту дәрежесі) жауап беруі тиіс.

Орта арифметикалық мектептердің оқушыларын компьютерде жұмыс істеу ережелерін меңгеруге дайындау және осы тапсырмадағы мәндерді есептеу үшін келесі формула қолданылды:

$$A = (\sum u_i) / M \quad (1)$$

мұнда:

- И - орташа арифметикалық мән;
- m-бақылау Саны;
- Y-айнымалы мән.

Егер ол $\leq 0,05$ мәнін қабылдаса, онда тест критеріі бойынша 95% топтың айырмашылығын білдіреді.

Зерттеудің барлық нәтижелері Excel кестесіне енгізілді, себебі бұл бағдарлама ақпаратты статистикалық өңдеуде үлкен мүмкіндіктерге ие.

Атап айтқанда, Студент коэффициенттері студенттерді компьютерде жұмыс істеу ережелеріне үйретіп, осы мәселеде студенттердің өздерінің мәндерін алуы үшін сенімді интервалдар салып, қосымша есептеулер жасаудың қажеті жоқ.

Алынған нәтижелер сапалы талдау үшін негіз болды. Осыған орай, тәжірибе қатысушылары акт дайындығы және студенттердің қазіргі қоғамдағы осы мәселедегі оқушылардың өз рөлін сезінуі, сондай-ақ олардың қарапайым ақпараттық құралдарды пайдалана білуі туралы қорытынды жасады.

Айта кету керек, "студент және АКТ", акт және білім беру қызметі "және" инклюзивтік мектептегі акт және болашақ кәсіби қызмет" 3 блокқа назар аударылды.

"Отбасы және компьютер" тақырыбында сұрақ қою бізге студенттер отбасыларының ақпараттық дайындығын және студенттердің компьютерлік техникамен (компьютер, базалық бағдарламалар, Интернетке кіру) материалдық-техникалық жабдықталуын анықтауға мүмкіндік берді.

"Студент және компьютер" тақырыбы бойынша сауалнама болашақ мұғалімдердің компьютерде жұмыс істеу ережелерін оқытуға дайындығын және осы мәселедегі студенттердің құзыреттілік деңгейін (базалық білім, офистік дағдылар және т.б.) бағалауға мүмкіндік берді.).

Сауалнама нәтижесі бойынша барлық респонденттер студенттерді компьютерде жұмыс істеу ережелерін үйретуге дайын екені белгілі болды және студенттердің өздері осы мәселені түсінеді (кесте.1).23).

Кесте 23 – Студенттердің ғаламтормен байланыстылығы

Тәжірибе топтары	Студенттердің ғаламтормен байланысын талдау				жалпы
	өзін жетілдіру үшін және оқу үдерісінде пайдалану	оқу үдерісінде ғаламтор аса қажетті	ғаламтормен тек смартфон арқылы байланыса алуы	ғаламторды тек аса қажет жағдайда ғана	
Бақылау тобы	53 %	23.3 %	9%	14.7 %	100 %
Эксперимент тобы	50 %	25 %	9%	16 %	100 %

Алайда практикалық топ қатысушыларының тек 50% - ы және бақылау тобының 53% - ы өзін-өзі іске асыру және оқу іс-әрекеті үшін пайдалы құрал ретінде қарастырады. Респонденттердің 25% - ы практикалық топтағы және 23,3% - ы Интернеттегі жұмысты оқу процесінде қажет деп санайды. Студенттердің аз бөлігі (9%) смартфонның көмегімен тек Интернетте жұмыс істей алатынын атап өтті. Бұл пікір олардың ата-аналарының жауаптарымен сәйкес келеді.

Кесте 24 – Студенттердің ғаламторды құндылық деп қарауы

Тәжірибе топтары	Студенттердің ғаламторды білім беру үдерісіндегі құндылық деп қарауын талдау		
	Ғаламтор - білім беру үдерісіндегі құндылық	Ғаламтор - білім беру үдерісіндегі құндылық емес	жалпы
Бақылау тобы	70 %	30 %	100 %
Эксперимент тобы	66,7 %	33,3 %	100 %

Практика тобындағы қатысушылардың 66,7% - ы және бақылау тобындағы қатысушылардың 70% - ы

Интернетте жұмыс істеу білім беру процесі үшін үлкен маңызға ие (кесте.24).

Студенттердің жауаптарын талдау уақыт факторының интернеттегі жұмысына әсері өте жоғары екенін көрсетті. Сауалнамаға қатысушылардың барлығы бұған өзінің бос уақытын жұмсаудың қажеті жоқ екенін айтты. Респонденттердің 60% - ы практикалық топтағы және 40% - ы бақылау тобындағы жоғары оқу орындарында тек Интернетпен (білім беру мақсатында) жұмыс істейтінін атап өтті. Интернет-кеңістіктегі жүйелі жұмыс практикаға қатысушылардың шағын бөлігіне ғана тән-практикалық топтың 8,3% және бақылау тобының 6,7%. Барлық қатысушылардың 43,3% Интернетке тек қажет болған жағдайда ғана қол жеткізе алады.

Практикалық мақсаттар үшін студенттердің Интернетте жұмыс істеу кезіндегі оқыту көздері ерекше қызығушылық тудырады. Респонденттердің көпшілігі (практиктер тобының 75% - ы және бақылау тобының 78,3% - ы) олардың Интернеттегі алғашқы жұмыс дағдыларын туыстары немесе достары пайдаланғанын хабарлады. Қатысушылардың тек 8,3% - ы және 6,7%-ы жалпы білім беретін мектептерде немесе жоғары білім берудің 1-ші курстарында тиісті білім алғандарын мәлімдеген. Бұл білім беру мекемелерінің ақпараттық қоғамда қатысу деңгейінің төмендігін көрсетеді. Әр топта арнайы компьютерлік курстардан өткен студенттер бар.

Бұл нәтижелер компьютер мен интернет туралы білім төтенше сипатқа ие екенін көрсетеді. Бұл болжам қатысушылардың жауаптарымен расталды. Практикалық топтағы студенттердің 70%-ы және бақылау тобындағы респонденттердің 66,7%-ы педагогикалық жоғары оқу орнында ақпараттық-коммуникациялық құралдар туралы көбірек білім алғысы келетінін, ал қалған қатысушылар-басқа оқу орталығында екенін атап өтті. Респонденттердің ешқайсысы қарастырылып отырған салада жеткілікті білімі бар екенін хабарламады. Интернет саласындағы мамандарға ешкім жүгінбеген.

Респонденттердің көпшілігі (практиктер тобының 75% - ы және бақылау тобының 50% - ы) өздерін мамандар деп санамайды, бірақ олардың болашақта да мамандар болатынына сенімді. Практикалық топтағы қатысушылардың 25%-ы және бақылау тобындағы 48,3% - ы осы саладағы маман болып табылмайтынын және "жаңа интернет-технологиялар саласындағы медиация маман болып табылмайтынын" атап өтті.

Ал сізге қажет пе?"бұл сұраққа жауап ретінде шолу бөлінді:

- "медиацияға ең көп қажеттілік бар" - эксперименттік және бақылау топтарының респонденттері тиісінше 58,3% және 25%%;

- "кейбір медиация қажет" - практикалық және бақылау топтарының респонденттері тиісінше 15,4% және 25,3% %;

- "медиация талап етілмейді, бірақ болашақ кәсіби қызметте талап етілетін болады" - практикалық және бақылау топтарының респонденттері тиісінше 23,1% және 50%.

Практика тобындағы респонденттердің 28,3% - ы интернеттегі жұмыс беделді екенін мәлімдеді. Бақылау тобы қатысушыларының 26,7% - ы олардың достары мен туыстары АКТ-мен тығыз қарым-қатынаста екенін атап өтті.

Алайда, барлық студенттер өз білімдерін толықтыру үшін интернеттің

әлеуетін көрмейді-5,7 балл және практикалық және бақылау топтары үшін тиісінше 10 балдық шекара шкаласы бойынша 3,7 балл. Тексерілген

Ол сондай-ақ өз мүдделерін қанағаттандыру үшін Интернеттің әлеуетін көрмейді: тиісінше 5,6 және 4,4 балл. Алайда, болашақ кәсіби қызметтегі интернет рөлінің жағдайы өзге: қатысушылардың көпшілігі (41,7 және 50%) интернет әрқашан кәсіби және педагогикалық қызметте сұранысқа ие екенін атап өтті.

Қатысушылардың пікірлері білім беру қызметінде Интернетті пайдалануға қатысты түрлі тараптарға бөлінді. Практикалық топта оқитын студенттер арнайы пәндерді жақсы оқытудағы интернет пен акт артықшылықтары туралы жақсы біледі. Олар тілдік дағдыларды қалыптастыру чат-конференциялардың рөлі туралы жақсы хабардар.

Бақылау тобынан респонденттердің тек 25% - ы интернет пәндерді игеруге көмектесетінін атап өтті (практикалық топта 35% - ға қарсы). Студенттердің көпшілігі (тәжірибелік және бақылау топтарының 50% және 53,3%) интернет тек ішінара жаңа білім мен дағдыларды алуға көмектесетінін атап өтті.

Қатысушылардың көпшілігі заманауи АКТ-ға қызығушылық танытатынына көз жеткізгеннен кейін, біз ақпараттық құралдарды пайдалануға ықпал ететін ынталандыру факторларына талдау жүргіздік. Эксперименттік және бақылау топтары қатысушыларының 91,7% - ы мен 50% - ы акт туралы қызықтыратын барлық нәрсе екенін айтты. Респонденттердің тек 8,3% - ы мен 50% - ы жеке АКТ-ны қарастырғысы келетінін хабарлады.

Кәсіптік-педагогикалық қызметте АКТ-ны пайдалану мүмкіндігін бағалаудың жүргізілген зерттеу нәтижелерін талдау айтарлықтай айырмашылықтарды айқындамады. Практикалық / эксперименталды топтағы студенттердің 41,7% - ы және бақылау тобындағы респонденттердің 58,3% - ы олардың болашақ жұмысында акт туралы білім қажет екенін хабарлады. Қалған респонденттер мұндай деректер мұғалімдерге қажет емес деп санайды.

АКТ-ны қолданудың педагогтардың кәсіби өсуіне және олардың шығармашылық қызметінің табыстылығына әсері туралы сауалнама 10 балдық шкала бойынша өткізілді. Респонденттердің жауаптарында елеулі айырмашылықтар болған жоқ. Практикалық топ үшін орташа балл - 5,5, бақылау тобы үшін-5,0%. Бұл АКТ-ны қолдану оқытушының кәсібилігіне тікелей әсер ететінін білдіреді. Шығармашылық қызметте АКТ-ны қолдануға келетін болсақ, келесі мәндер алынды: практикалық топта-5,4 балл, ал бақылау тобында-5 балл, яғни студенттер АКТ-ны шығармашылық педагогикалық қызметте пайдаланудың маңыздылығын түсінеді.

"Оқыту және АКТ" блогы бойынша сауалнама нәтижелерін талдау практикаға қатысушылардың көпшілігі оқу мақсатында компьютерлік техникамен жұмыс істеу үшін жоғары әлеуетті – практикалық және бақылау топтарында тиісінше 4,8 балл және 4,4 балл (ең жоғары 5 балл) көретінін көрсетеді. Алайда студенттер оқу үдерісін компьютерлендіруге әлі дайын емес- 3,6 және 4 балл.

Студенттердің педагогикалық пәндер бойынша компьютерде жұмыс істеуге дайындығы арнайы пәндерден төмен: педагогикалық пәндер бойынша-практикалық топта 2,0 балл және бақылау тобында 2,2 балл, арнайы курстар бойынша-2,8 балл және осы топтарда тиісінше 2,9 балл.

Оқу іс-әрекетінде компьютерді пайдалану нәтижелері::

1. рефераттар, тест және курстық жұмыстар жазғаны үшін практикалық топ студенттері 4,4 балл, ал бақылау тобының респонденттері-4,5 балл алды.

2. зерттеу деректерін өңдеу үшін-әр топта 3,1 балл.

3. үй жағдайында өз бетінше дайындағаны үшін-әр топта 4,0 балл.

4. факультативтер бойынша жұмысы үшін-практикалық топ өкілдеріне-3,9 балл, ал бақылау тобында-3,3 балл.

5. жұмыстан тыс уақытта жұмыс істегені үшін-3,5 және 3,3 балл практикалық және бақылау топтарының респонденттерінен.

Алынған нәтижелер студенттер білім беру қызметінде АКТ-ны пайдалану әлеуетін көретінін көрсетеді. Алайда олар АКТ-ны мектеп сағаттарынан тыс пайдалануға дайын емес.

"Акт және кәсіби-педагогикалық қызмет" сауалнамасының нәтижелерін талдау респонденттердің көпшілігі өзінің болашақ жұмысында

Акт рөлі жоғары бағаланады: 4,4 балл практикалық топта 5 баллдан және бақылау тобында 3,4 баллдан жинаған. Алайда алынған мәндер адамның оқу іс-әрекетінде АКТ рөлін түсінуден төмен. Осы критерий бойынша олар практика тобында 4,2 балл және бақылау тобында 4,3 балл (ең жоғары 5 балл) жинады. Студенттердің жас ерекшеліктеріне келер болсақ, студенттер бұл критерийге тиісті көңіл бөлмейді.

Студенттер өзінің кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдалануға әлі дайын емес, алынған мәндер осыны айғақтайды: практикалық топта-3,2 балл, ал бақылау тобында-3,6 балл. Практикаға қатысушылар АКТ мектеп ішінде және ЖОО ішінде кәсіби қызмет үшін қажет екенін түсінеді.

Студенттердің АКТ-ны білуі олардың болашақ жұмысында оқыту мен басқарудың ең тиімді процесін құруға мүмкіндік береді (практикалық топта 4,0 балл және бақылау тобында 4,4 балл). Осы критерий бойынша олар практика тобында 4,2 балл және бақылау тобында 4,3 балл (ең жоғары 5 балл) жинады. Студенттердің жас ерекшеліктеріне келер болсақ, студенттер бұл критерийге тиісті көңіл бөлмейді. Алайда бар теориялық және практикалық білім әлі де мектепте немесе жоо-да білім беру процесін ұйымдастыру және басқару үшін жеткіліксіз (практикалық және бақылау топтарында тиісінше 3,2 және 3,0 балл).

Практикаға қатысушылар АКТ туралы білім сабаққа дайындалу, конспекттерді құрастыру немесе материалдарды іріктеу кезеңінде қолданылуы тиіс деп санайды (әр топта 3,0 балдан). Алайда олар сыныпта АКТ-ны тікелей пайдаланудың артықшылықтарын әзірге көрмейді (әр топта 2,9 балл).

25-кестеде қатысушыларды өзінің кәсіптік қызметінде АКТ-ны пайдалануға оқытудың нәтижелері Берілген (25-кесте).

Кесте 25 - Тәжірибеге қатысушылардың АКТ-ны өзінің кәсіби қызметінде пайдалануға дайындық нәтижелері, (баллмен есептегенде)

АКТ-ны қолдану салалары	Тәжірибелік топ	Бақылау тобы
Сабақты ұйымдастыру үшін	3,2	3,3
Материалды сұрыптау, конспектілерді немесе ғылыми-педагогикалық қызметтің басқа да түрлерін	3,2	3,1
Сабақ өткізу үшін	3,3	3,2
факультативтерде	3,0	3,1
өз бетінше дайындалуға	3,6	3,6
Сабақтан тыс жұмыста	2,8	3,0

Студенттер АКТ-ны пайдалану сәтті ұйымдастыру және сабаққа дайындалу үшін қажет екенін түсінеді. Алайда практикаға қатысушылар ақпараттық құралдарды факультативтік және сыныптан тыс сабақтарда пайдалану қажеттігін түсінбейді. Толық талдау үшін алынған мәндерді респонденттердің зерттеуде АКТ-ны пайдалану артықшылықтарымен салыстыру қажет. Егер студент ақпараттық-коммуникациялық құралдар туралы үлкен көлемде ақпарат алса, онда оның кәсіби-педагогикалық қызметінде қолдануға дайындық деңгейі жоғары болады деген қорытынды жасалады.

Практикаға қатысушылар АКТ-ны білім беру үдерісіне енгізудің негізгі факторы Интернет желісінде арнайы ғылыми әдебиетті оқу болып табылады деп санайды. Осы критерий бойынша олар практика тобында 4,2 балл және бақылау тобында 4,3 балл (ең жоғары 5 балл) жинады. Студенттердің жас ерекшеліктеріне келер болсақ, студенттер бұл критерийге тиісті көңіл бөлмейді. Алынған нәтижелер эксперименттік және бақылау топтарына жатады: тиісінше 3,3 және 3,2 балл. АКТ пайдалану және білім алушылардың ерекшеліктерін есепке алу үшін ғылыми білімді пайдалануға дайын респонденттердің үлесі (практикалық топ: 3,0 балл-акт туралы білімді пайдалану бойынша және 3,7 балл-аудиторияның ерекшеліктерін есепке алу бойынша; бақылау тобы: 2,8 балл-акт туралы білімді қолдану бойынша және 3,8 балл-аудиторияның ерекшеліктерін есепке алу бойынша).

Алынған нәтижелер студенттер АКТ-ны өзінің болашақ кәсіби қызметіне қарағанда, өз білімінде көбірек пайдаланатынын көрсетеді.

Жалпы зерттеу практикаға қатысушылар оқу-тәрбие қызметінде АКТ-ны қолдану бойынша теориялық білім мен іскерлікті алуға мүдделі екенін көрсетті.

Қорытынды "студент және компьютер" блогы бойынша сауалнама нәтижелерімен расталады. Қатысушылардың көпшілігі өздерінің АКТ-ны пайдалана отырып сессияны өздері ұйымдастыруға дайын еместігін мойындады (әр топтың 83,3%). Қатысушылардың 100% - ы студенттердің компьютермен жұмыс істеу және арнайы техникалық құралдарды пайдалану кезіндегі жеке ерекшеліктерін ескермегенін айтты.

Бұл АКТ-дағдыларын зерттеу нәтижелерімен расталады, оларға студенттердің көпшілігі осы кезеңде ақпараттық құралдар саласындағы екінші дәрежелі білім ретінде жауап берді.

Респонденттер АКТ - ны өзінің кәсіби және педагогикалық қызметінде қолдануға мүдделі. Бірақ оқытудағы жеке қызығушылықтың болмауы студенттердің АКТ мүмкіндіктерін жеткіліксіз білуімен байланысты.

"Ақпараттық кеңістіктегі тұлға" блогы үшін сауалнамаларды талдау тек осы болжамды растады. Практикалық және бақылау топтары өкілдерінің деректері бойынша респонденттердің Интернеттегі жұмыспен танысуының орташа деңгейі жоғары болып табылады және тиісінше 56,7% және 53,3% маңызы бар. Студенттердің бір бөлігі (практикалық топтың 41,6% - ы және бақылаушының 43,3% - ы) оны орташа деп санайды. Қатысушылардың аз ғана пайызы (1,7% және 3,4%) Интернет туралы білім деңгейі төмен деп санайды.

Практикалық топ қатысушыларының 86,67% - ы және бақылау тобының 83,3% - ы бірінші кезекте демалу, қарым-қатынас және ойын-сауық үшін орын ауыстыру қажет деп санайды. Қатысушылардың 11,6% және 13,3% сәйкесінше Білім беру қызметтерін алу үшін Интернетті пайдаланады. Практикалушылардың 1,7%-ы ғана және бақылау тобының 3,4% - ы интернет-технологиялардың болашақ кәсіби қызметінде сұранысқа ие екендігін хабарлады.

10 баллдық сұрау студенттер АКТ-ны коммуникация және ойын-сауық құралы ретінде жиі бағалайды (практикалық топта 8,8 балл және бақылау тобында 9,1 балл), сондай-ақ саяси, экономикалық, әлеуметтік және басқа да оқиғалар туралы ақпараттандыру құралы ретінде (тәжірибелік топ-7,8 балл және бақылау тобы-9,0 балл).

Осылайша, практикалық топтағы студенттердің 86,7% - ы және бақылау тобындағы 83,3% - ы Интернет ішінара" тірі " қарым-қатынасты ауыстыра алады деп санайды. Практикаға қатысушылардың 11,7% және 13,3% бұл мүмкін емес деп сенеді, ал 1,66% және 3,44% Интернет барлық "жанды" қарым-қатынасты ауыстыра алатынына сенімді. Респонденттердің көпшілігі Интернеттің жеке дамуына оң әсерін атап өтті: тәжірибелік топ қатысушыларының 91,7% - ы және бақылау тобы қатысушыларының 93,3% - ы. Практикалық топтағы студенттердің 8,33% - ы және бақылау тобындағы респонденттердің 6,67% - ы ешқандай әсер етпейді. Алайда, сауалнамаға қатысқандардың ешқайсысы Интернет жеке дамуына теріс әсер ететінін айтқан жоқ.

Студенттер инклюзивтік қоғамда арнайы акт негіздерін зерделеу қажеттілігін жеткілікті жоғары деңгейде мойындайды (5 ең жоғары балдан – тәжірибелік топ: 4,7 балл, бақылау тобы: 4,6 балл). Олар даму ерекшеліктеріне қарамастан, кез келген адам ДК және интернеттің сенімді пайдаланушысы болуы тиіс деп санайды (әрбір топ үшін 2,3 баллдан). Алайда, барлық респонденттер өздерінің кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдалануға әзір емес (практикалық топтың дайындық деңгейі-4,2 балл, бақылау тобы-4,4 балл).

Респонденттер ДК сенімді пайдаланушысы ретінде жұмыс істеу қабілетін сәйкесінше 3,5 және 3,3 баллмен бағалады. Барлық ата-аналар компьютерді және интернетті пайдалана білу білімді адамның даму факторы болып табылатындығын айтты.

Екі топ өзінің білім беру және болашақ кәсіби қызметінде АКТ рөлін мойындайды деген қорытынды жасалады. Алайда, ақпараттық-коммуникациялық құралдардың, оның ішінде арнайы құралдардың барлық мүмкіндіктері туралы Білім әлі де жетіспейді.

Оқушылар мен ата-аналарға сауалнама жүргізу нәтижелері бойынша келесі нәтижелер алынды::

- студенттер оқу және кәсіби қызметте АКТ қолдану мүмкіндігін дұрыс қабылдайды;;

- респонденттер АКТ-ны оқытудың кең спектрімен арнайы курстарды енгізудің оң жақтарын көреді.

Екінші негізгі кезең-бұл оқу процесіне пилоттық бағдарламаны енгізу. Бұл кезеңнің ерекшелігі студенттерді бастауыш сыныптарда инклюзивтік ортада оқытуда АКТ-ны қолдануға дайындау бойынша арнайы курс бағдарламасын меңгеруге және автор әзірлеген электронды оқулықтар кешенін қолдану әдістемесіне арналған арнайы білім беру үдерісін ұйымдастыру болып табылады.

Сауалнама нәтижелерін өңдеу аяқталғаннан кейін біз оқу жоспарлары мен білім беру стандарттарына талдау жүргіздік. Сапалы талдау негізінде келесі қорытындылар жасалды:

- 1.in "бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығының оқытушыларын даярлау үшін қолданылатын ғылыми әдебиетте студенттердің АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру бойынша материалдар жоқ.

2. болашақ мұғалімдерді АКТ-ны пайдалану негіздеріне оқытудың бірыңғай тұжырымдамасы жоқ, нәтижесінде оқушылар сараланған ұжымда сабақтарды ұйымдастыру кезінде ақпараттық құралдарды пайдалана алмайды.

3. тар шеңберде пән мұғалімі үшін олардың пәні контекстінде акт негіздерін оқыту бойынша арнайы әдебиет жоқ.

4. Информатика және статистика саласында алған АКТ дағдылары басқа пәндерде мүлдем пайдаланылмайды.

Диагностикалық кезеңнің нәтижелері қалыптастырушы кезең (негізгі бөлігі) болды.

Зерттеу болжамында көрсетілгендей, ЖОО-да педагогикалық үдеріске арнайы курс бағдарламасын енгізген жағдайда, құрылымдық-мазмұндық модельдің эксперименталдық расталған және оның тиімділігін бағалау жағдайында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану дағдылары дамиды, студенттердің кәсіби дағдылары артады. Осыған байланысты қалыптастырушы кезеңнің мынадай мақсаттары қалыптастырылды:::

- педагогикалық ЖОО студенттерінің АКТ-ны қолдануға дайындығын қалыптастырудың дидактикалық жүйесін тәжірибелік апробациялау;

- студенттердің инклюзивтік білім беру ортасы үшін АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру мақсатында білім беру процесіне педагогикалық практикаға арналған арнайы курстық бағдарламаны енгізу;

- инклюзивтік мектепте Болашақ педагогикалық қызметте оқушылардың АКТ-ны қолдану дағдылары мен іскерлігін қалыптастыру. Қалыптастырушы кезең шеңберінде АКТ қолдану бойынша болашақ мұғалімдердің құзыреттілігін қалыптастыруға арналған дидактикалық жүйенің тиімділігі сынақтан өткізілді. Педагогикалық экспериментке арнайы дидактикалық жүйелерді енгізу келесі міндеттерді шешуге бағытталған::

- студенттердің акт түсінігін және оларды педагогикалық тәжірибеде қолдану мүмкіндіктерін қалыптастыру;;

- бастауыш сыныптарда сабақ өткізу үшін пайдалануға болатын алаңдар туралы оқушыларды ақпараттандыру;

- студенттерге инклюзивті білім беру саласында АКТ қолданудың жаңа әдістері туралы түсінік беру;;

- студенттерді акт және оны сапалы ұйымдастыру арқылы қашықтықтан оқыту мүмкіндіктері туралы ақпаратпен қамтамасыз ету;

- акт енгізуге негізделген білім беру саласының негізгі стандарттары мен талаптарымен танысу;

- АКТ-ны тек сабақты ұйымдастыру және өткізу үшін ғана емес, сонымен қатар пән бойынша факультативтік және сыныптан тыс жұмыстар үшін де қолдана білуді қалыптастыру.

Жоғарыда аталған міндеттерді шеше отырып, келесі нәтижелерге қол жеткізуге болады:

студенттер ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдалана отырып, сараланған сыныптағы сабақтарды ұйымдастыру мен өткізуді зерттейді;

студенттер АКТ қолдану арқылы тілді оқытудың заманауи технологияларын үйренеді;

Акт қолдана отырып, студенттер факультативтік және сыныптан тыс сабақтар өткізуді үйренеді;

Интернет желісіндегі ақпаратты іздеу, жинау, сақтау, өзгерту, кәсіби қызметте пайдалануға байланысты тиімді жұмыс дағдысы;

Сөйлеу акт - интернет-ресурстарын, аудиовизуалды бағдарламаларды және көру қабілеті бұзылған балалар үшін мәтіннің көлемін арттыру әдістерін, компьютерде ақпараттың көлемін арттыру үшін жобалық технологияларды пайдалануды дамытады.

Акт құзыреттілікті қалыптастырудың дидактикалық жүйесінің барлық элементтерін толықтырады, бұл теориялық білім мен практикалық дағдылар арасында теңгерімсіздіктің туындауын болдырмайды.

Педагогикалық практикада біз педагогикалық ЖОО студенттерінің АКТ-құзыреттілігін кезең-кезеңмен қалыптастыруды қадағаладық.

1 кезең-компьютерлік түсіну деңгейі. Оның негізгі мақсаты-мектеп бағдарламасында алған теориялық және практикалық білімдерін бекіту.

Бұл кезең 1.2 бүкіл курсың қамтиды.

2 кезең-Базалық дайындық. Оның негізгі мақсаттары: АКТ-ны терең білу және құзыреттілік элементтерін біртұтас негізде қалыптастыру.

3 кезең-функционалдық дайындық (3 курс). Оның негізгі мақсаты-АКТ-ны кәсіби және педагогикалық қызметте, оның ішінде жеке шығармашылық арқылы пайдаланудың кең мүмкіндіктерін көрсету.

4 кезең-жүйелі оқыту (3-курс). Курстың мақсаты-алынған нәтижелерді практикада және ғылыми-зерттеу жұмысы аясында бекіту.

Біздің педагогикалық тәжірибеміздің негізгі идеясы оқыту барысында АКТ-құзыреттілікті қалыптастыру болып табылады. Бұл пәндерде қойылған мақсатқа жету үшін негізгі әлеуеттің негізі қаланған. Біз оқушылардың АКТ-ны пайдаланудың жаңа мүмкіндіктеріне қатысты "Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" біліктілігінің пәндік мазмұнын талдаймыз.

Зерттеу барысында болашақ мұғалімдердің АКТ-құзыреттілігін кезең-кезеңмен қалыптастыру үшін арнайы бағдарлама әзірленді. Бұл құжат "бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі"мамандығы бойынша оқу курсының барлық ерекшеліктерін ескереді.

Бағдарламаның бірінші кезеңі-Таныстыру. Оның мақсатты аудиториясы ретінде 1,2 курс студенттері қатысты. Студенттер "ақпараттық-коммуникациялық құралдар" ұғымының анықтамасымен, олардың кең тізбегімен танысады және қазіргі ақпараттық қоғамда АКТ рөлін анықтайды. Бұл іс-шаралар базалық пәндер, сондай-ақ математика, статистика және информатика сияқты жекелеген пәндер аясында өткізілді.

Негізгі сабақтардан басқа, АКТ және факультативтердің мүмкіндіктері бойынша практикалық және бақылау топтарының студенттерімен жеке кеңестер өткізілді.

Екінші (қалыптастырушы) кезең студенттерді болашақ кәсіби қызметінде өзіндік, танымдық және шығармашылық жұмыс арқылы АКТ-құзыреттілікті қалыптастырудың дидактикалық жүйесімен таныстыруға бағытталған. Осы мақсатта мұғалім жұмысындағы акт мүмкіндіктері туралы Арнайы пән әзірленді. Пәннің теориялық және практикалық бөлімдері келесі ретпен жүргізілді: "дәріс-практика-тренинг немесе ойын-шығармашылық жұмыс (Курстық жұмыс, рефераттар жазу).

Рөлдік ойындар, тренингтер, типтік емес міндеттерді шешу, өзіндік жұмыс, факультативтер және шығармашылық қызмет студенттерге акт-мен стандартты емес жағдайларда жұмыс істеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік берді.

Арнайы курстан басқа практикаға қатысушылар АКТ-ны педагогика, психология және педагогика сияқты негізгі пәндерде қолдану мүмкіндіктерімен танысты. Курс соңында респонденттерге білім беру кеңістігінде ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдаланудың түрлі аспектілері бойынша курстық жұмысты жазу ұсынылды.

Үшінші кезеңде болашақ кәсіби қызметінде АКТ-мен жұмыс істеудің практикалық дағдыларын қалыптастыру құралы ретінде педагогикалық тәжірибеге баса назар аударылды. Іс-шара барысында АКТ-мен жұмыс істеу

дағдылары мен білімі түзетілді, сонымен қатар сабақты сәтті ұйымдастыру мен өткізудегі ақпараттық құралдардың рөлі туралы жалпы дүниетаным қалыптасты. Курс соңында студенттер курстық жұмыс жазды.

АКТ-құзыреттілікті қалыптастыру бойынша арнайы курсты әзірлеу кезінде біз келесі факторларды ескердік::

- АКТ-мен жұмыс істеу кезінде білім мен дағды деңгейін арттыру кезең-кезеңмен жүзеге асырылуы тиіс;
- бағдарлама оқу мақсаттарына сәйкес болуы тиіс;
- бағдарлама әмбебап болуы керек, яғни кез келген оқу орнында қолдануға болатын бағдарламалар санатына жатады;
- арнайы курсты жүзеге асыру үшін жеткілікті стандартты жабдықтар, мысалы: интернетке қосылған компьютер.

Арнайы курсты құру бірнеше кезеңнен тұрды.:

1. Арнайы курстың мазмұнын жоспарлау. "Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығының студенттеріне арналған Курстың ұзақтығы 30 (90) академиялық сағатты құрайды. Курс материалды жақсы түсіну және АКТ-мен жұмыс істеудің жаңа дағдыларын дамыту үшін функционалдық дайындық деңгейінде жүзеге асырылады (3 курс). Теориялық және практикалық білімді ұйымдастыру және беру объектілері: дәрістер, іскерлік ойындар, ғылыми конференциялар, жеке Консалтинг, шығармашылық жұмыс және т. б. болып табылады.

Бірінші тақырып. Акт: инклюзивті білім беруді енгізу мәселелері

бұл ерекшеліктер ақпараттық сипатқа ие. Ұйым түрі лекция болып табылады, оның ұзақтығы 1 сынып сағатын құрайды. Онда келесі мәселелер қаралатын болады::

- Акт түсінігі және оның білім беру процесінің тиімділігін арттырудағы рөлі;
- Акт Ақпараттандыру дәуірінде: болашақ үшін мүмкіндіктер;
- оқытуда компьютерді пайдалану (оң жақтары, білімді адамды қалыптастырудағы компьютердің рөлі, компьютер мен интернеттің практикалық маңызы бар ақпаратты алу қабілеті және т. б.);

Екінші тақырып. "Бастауыш мектепте АКТ қолданудың маңыздылығы" (дәріс, 1 сағат) ::

- "Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығының студенттерін кәсіби даярлау үшін АКТ қолданудың артықшылықтары"» ;
- академиялық пәндерді сәтті дамытуда АКТ рөлі;
- Акт коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру құралы ретінде.

Үшінші тақырып - "интернет: оқыту мен кәсіби қызметтің артықшылықтары, мүмкіндіктері мен болашағы". Ұйым түрі: дәріс, ұзақтығы 1 аудиториялық сағат және практикалық сабақтар (1 сағат).

Талқылау барысында осы тақырыпты мынадай мәселелер қарастырылды::

- Интернеттің негізгі ұғымдарымен танысу;
- Интернеттің оң және теріс жақтары;
- Интернет Тарихы;

- негізгі Байланыс қызметтеріне шолу;
- Интернеттің қауіпсіз жұмысының негіздері.

Осы тақырып аясында информатика кабинетінде тәжірибелік дәріс өткізілді. Студенттер негізгі іздеу жүйелерімен және білім беру сайттарымен танысты.

Практикалық сабақ студенттерді орыс және ағылшын тілдерінде Яндекс, Google, Yahoo, AltaVista, Teoma және т. б. іздеу жүйелерімен жұмыс істеуге үйретуді көздейді. "сұраққа жауап беру".

Төртінші Сабақтың тақырыбы - " негізгі интернет-сервистер. Ақпаратты интеллектуалды іздеу стратегиясы". Дәріс барысында студенттер электронды пошта, Домен, телеконференциялар, FTP-сервис, нақты уақыт режимінде мәтіндік коммуникацияны қолдау қызметтері және т. б. туралы ақпарат алды. AllTheWeb.com Yahoo және MSN Search сияқты іздеу жүйелері пайдаланылды.

Студенттер электронды поштаны өз бетінше ашып, алушының ерекшеліктерін ескере отырып, бір-біріне хабарлама жіберу керек болды (қатысушылар нақты ерекшеліктерді шартты түрде көрсету керек болды). Содан кейін практиканың әрбір қатысушысы келесі алгоритм бойынша сайтты талдау керек болды:

- интернет-ресурстың және оны әзірлеушінің атауы;
- сайтта кері байланыстың болуы;
- мақсатты аудитория;
- сайтта жарияланған материалдардың авторлары;
- орналастырылған ақпараттың өзектілігі.

Соңында әр студент өзінің оқу немесе болашақ жұмысында сайтта орналастырылған материалды пайдалану мүмкіндігі туралы Кері байланыс берді.

Бесінші тақырып-мүгедек балалармен жұмыс кезінде АКТ-ны қолдану негіздері-1 сағаттық дәріспен жарық көрді. Жұмыс аясында келесі мәселелер қаралды:

- денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істеу акт мүмкіндіктері (нашар еститін балалар)) ;
- АКТ қолдану бойынша студенттердің құзыреттілігін қалыптастырудың психологиялық ерекшеліктері;
- компьютерлік технологияларды қолдану арқылы материалды тиімді игерудегі кедергілер.

Алтыншы тақырып-АКТ-ны игеру және пайдалануда ерекше қажеттіліктері бар балаларға арналған арнайы құралдарды пайдалана отырып, оқу, сөйлеу, лексика және фонетика дағдыларын жетілдіру. Материалды баяндау түрі-дәріс және практикалық сабақтар (1 сағат).

Инклюзивтік білім беру үдерісінде студенттердің тілдік және коммуникативтік дағдыларын жетілдіру міндеттерін шешу Интернет-конференцияларды қолдану, компьютерлік технологиялармен, видеочаттармен және т. б. жұмыс істеу дағдыларын үйрету арқылы жүзеге асырылды.

Арнайы білім беру ресурстарына орналастырылған ақпараттық материалдарды пайдалана отырып, инклюзивті білім беру үдерісінде студенттер оқу, оқу және жазу дағдыларын қалыптастыру әдістеріне, келесі жұмыстарды жүргізді::

дауыстап оқу;

материалдың практикалық құндылығын талдау;

мәтіндерді қабылдауды трансформациялау әдістерін қолдану; тілдік кедергілерді өздігінен жою; оқыту үшін оқыту бағдарламаларын пайдалана отырып орфографиялық дағдыларды меңгеру;

Автоматты грамматикалық қателерді анықтау жүйесін қалай пайдалану керектігін біліңіз;

анықтамалық қызметтермен жұмыс істеу әдістері қолданылды.

Практикалық сабақтар кезінде студенттер ағылшын тілін үйренудің тілдік дағдыларын жақсарту үшін әлеуеттің бар-жоғын білу керек-British Council;

Төмендегі сайттарды талдау дағдылары әзірленді: BBC World Service-ағылшын тілін үйрену; BBC Russian service-ағылшын тілін үйрену.

Жұмыс топтық түрде жүргізілді. Талдау соңында әрбір топтан бір өкілден қол жеткізілген нәтижелер туралы өз ойларымен бөлісті.

Содан кейін біз бәрін бірге талқыладық. Дәріс соңында әр студент сұрақтар қойып, оларды электронды пошта арқылы топ мүшелерінің біріне жіберді.

Жетінші тақырып "акт қолдана отырып жеке пәндерді оқыту бағытында дербес және ұжымдық жұмыстарды ұйымдастырудың ұйымдастыру-психологиялық аспектілері" (1 сағат сабақ: дәріс және тәжірибелік дәріс). Дәрістік материалдарды таныстыру барысында келесі сұрақтар көрсетілді::

- АКТ-ны қолдану арқылы өз бетінше оқыту мәселелері;

- оқытудың жеке және ұжымдық тәсілдері;

- Жоба әдісі, ынтымақтастық әдісі;

- шағын топтарда жекелеген пәндерді оқытудың оң жақтары және т. б.

Практикалық дәрістің міндеттері:::

а) әр түрлі жас топтары үшін тілдік қызметтің әр түрлі түрлері бойынша тапсырмалар дайындау;

б) тілдік емес пәндерді оқытуда АКТ-ны қолдану бойынша өз жобасын әзірлеу;

В) презентацияны әзірлеу және талқылау.

Сегізінші тақырып. Ақпараттық құралдарды қолдану арқылы оқытуды ұйымдастыру (1 сағат). Дәрісте АКТ қолдану арқылы сабақты ұйымдастыру ерекшеліктері, оның түрлері мен құрылымы қозғалды. Сондай-ақ ақпараттық ресурстарды пайдалана отырып, факультативтік дәрістер мен сыныптан тыс шығармашылық жұмыстарды өткізуге қатысты мәселелер талқыланды. Негізгі назар пәнді моделдеу, сәйкестендіру немесе салыстыру арқылы егжей-тегжейлі оқыту мүмкіндіктеріне бөлінді, сондай-ақ жеке пәндер сабақтарында АКТ-ны қолдану мүмкіндігі көрсетілді. Мысалы, АКТ мүмкіндіктерін таныстырумен тілдік жаттығуларды орындау мысалын қарастырайық. АКТ-мен жұмыс

істеудің алған білімдері мен практикалық дағдыларының негізінде студенттерге ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдалана отырып, дәрістерді өз бетінше ұйымдастыруға мүмкіндік берілді. Одан кейін әр топтың өкілі осындай сабақтың үзінділерін көрсетті және АКТ-ның оң аспектілері туралы айтты.

Осы тақырып бойынша, өз тарапынан оқушыларға электрондық оқулықпен, жазуға арналған дәптермен, жалпы білім беретін мектептің 3-сынып үшін әзірленген мұғалімдерге арналған әдістемелік құралдармен жұмыс істей білуге үйрету үшін сабақтан үзінді келтіруге болады (сурет.1). 19).

Сурет 19 – «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқулығы» жалпы білім беретін мектептің 3 сынып оқушыларына арналған оқу-әдістемелік кешенінен көрініс

6-САБАҚ. Сабақтың тақырыбы - Мәтінді теру және өңдеу.

ОҚУ МАҚСАТТАРЫ:

3.1.2.1 – компьютерлік программалар пайдаланушының міндеттерін шешу үшін қажет екенін түсіндіру;

3.1.2.2 – компьютерлік программаларда файлдарды ашу және сақтау командаларын пайдалану;

3.2.1.1 – мәтіндік редакторда қарапайым сөйлемдерді теруді жүзеге асыру.

Сабақтың мақсаты: мәтіндік редактор туралы түсінік қалыптастыру.

Көптеген студенттер мұны істей алады: мәтіндік редакторда олар қарапайым сөйлемдерді қалай басып шығаруға болатынын біледі.

Кейбір студенттер мұны істей алады: мәтіндік редактор қарапайым ұсыныстар жинағын іске асырады. Алдыңғы Білім 1-бөлімде зерделенгені негізінде алынады.

Жоспар: жоспарланған іс-қимылдың жоспарланған уақыты

Сабақтың басталуы: 3 минут. Психологиялық дайындық. Бір-біріне сәттілік тілейміз: Қайырлы күн, досым, мейірімді күн. Бүгін бейсенбі,

Табысқа жақсы. Біздің жетістіктеріміз лайықты болсын, олар таза және таза болсын.

Студенттерге "әдістемелік құралдарға" назар аудару ұсынылады. Сабақтың әр кезеңінде оқушылармен жұмыс бойынша әрбір әдістемелік нұсқау үшін оқулықта тапсырмаларды орындау және дәптерлерді жазу ерекшеліктерін талдау ұсынылады.

Студенттер топтық жұмыс үшін студенттерге үйрететін "жақсы", "жақсы басқатырғыш" деген не? "және" жаман деген не? - сені сұрақтар жасауға үйретеді. Содан кейін, осы мәселелер шеңберінде оқушыларға өздерімен және мұғаліммен диалог жүргізу ұсынылады.

Оқушылар келесі міндеттерге балалардың назарын аударудың маңыздылығын атап өтті.

(В) Зерде: - Сәлем, достар! Егер сіз маған келесі сөздерді дұрыс қоюға көмектессеңіз, онда қазақ халқының мақал-мәтелі болады (жауап: жақсырақ оқы, қайғыдан май). (МК) мәтінді оқу.

Сіз блогтардағы хаттарды қалай жазуға болатынын білесіз, бірақ компьютер арқылы блокнотқа хат жаза аламын ба? Қалай сонда?

Компьютерде қарапайым әріптерді теруге, мәтінмен жұмыс істеуге арналған бағдарлама бар. Бұл мәтіндік редактор-WordPad. WordPad мәтіндік редакторын іске қосу үшін келесі қадамдарды орындаңыз: іске қосу => бағдарламалар => стандарт => WordPad (бастау => бағдарламалар => стандарт => WordPad) мәтіндік редакторда сөйлемдерді теру үшін file=>Create => create document (файл=>Create =>Create Document) командасын орындаңыз. Р) сұрақтарға жауап беріңіз. 1. WordPad дегеніміз не?

Содан кейін студенттерге компьютерде мәтін терудің ерекшеліктері мен айырмашылықтарын түсіндіру бойынша ұсыныстар берілді.

"3. қалай ойлайсыз, компьютерде мәтін мен ноутбук арасындағы айырмашылық неде?"

Ол үшін студенттер келесі тапсырмаларды орындап, студенттермен бірге оларды қалай тиімді орындау керектігін түсіндірді.

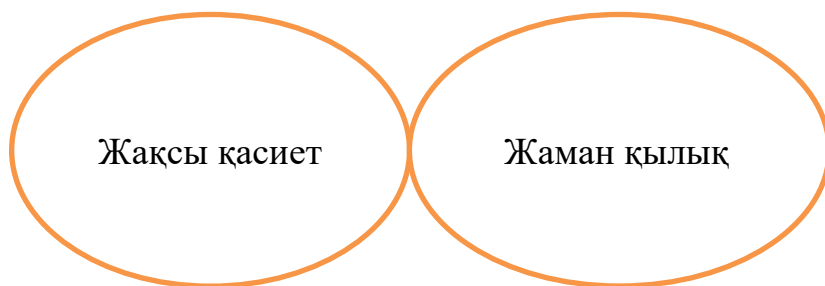
"1. көрсетілген сөздерден логикалық тізбекті құрастырыңыз: бағдарламамен, компьютерде, мәтінмен, қарапайым әріптермен, жұмыспен, жиынтықпен. 2.

Нақты сөйлемді аяқтаңыз және оның келесі ұсынысқа қатынасын анықтаңыз.»

Студенттер бұл тұрғыда студенттерді компьютерден мәтін теруге тарту әдісімен танысады. Ол үшін оқулық қолданылады. -Менің атым Зерде. "Мен 3 сыныпта оқыдым" сөз тіркесін жазуға арналған тапсырмалар оқушылар рөлдік ойын түрінде ұйымдастырылуы мүмкін. Ол үшін оқушыларға мәтін терісін верификациялау және мәтінді өңдеуді верификациялау рөлі тағайындалады. Студент мәтінді теріп, оны өз бетінше өңдейді, ал оқытушы студенттің жұмысын бағалайды.

Тағы бір қызықты нысан студенттермен бірге орындалған тапсырма болды. Ж) өлең оқу. Өлеңде қанша символдар, сөздер, жолдар мен абзацтар қолданылғанын білу. (Р) өлең оқып, мәтіндік редакторда сұрақтарға жауап жазыңыз. Мұғалім оқушыға өлең береді. Өлең 2 кілт сөзін табуды сұрайды. Бұл

"жақсы" және "жаман" сөздер. Егер бұл сөздерге Венн диаграммасы қоса беріліп, оны тиісті түрде толтыру қажет болса, оқушылар өлеңін қайталайды және оның мағынасын түсінуге тырысады. Өлең мәтінінен басқа, адамның жақсы қасиеттері мен жаман қылықтарын жазып, шеңберді аяқтау керек (сурет. 20).

Сурет 20 – Венн диаграммасы

Студенттер Венн диаграммасын аяқтағаннан кейін олар мәтінді редакторда өлең жазып, оны сақтауды ұмытпау керек деп Айтады. Венн диаграммасынан кейін оқушылармен тапсырмада тапсырмалармен жұмыс істеу үшін оқушылардың жадысын дамыту мен тәрбиелеудің маңызы беріледі. Ол үшін келесі сұрақтар қоя аласыз:

- * Әкесі жақсы бала қандай бейнеленген?

- * Жақсы адам қандай қасиеттерге ие?

- * Қандай әрекеттер жақсы адам деп ойлайсыз? Т) даналық сөздерді оқу. Оларды пайдалана отырып, мәтіндік редакторда қандай әрекеттерді орындай алатыныңызды табыңыз, жоспар жасаңыз."

Содан кейін әрбір жоба талқыланып, алдыңғы қатарлы АКТ-ны қолдану арқылы оқытудың бірыңғай тұжырымдамасы әзірленді.

Тоғызыншы тақырып - " тілдік пәндерді оқытуда АКТ қолдану.

Сабақ барысында студенттермен топтық жұмыс жүргізілді. Онда әр топқа сұрақ-жауап ойынын қалыптастыру, іскерлік ойын сценарийін әзірлеу, олимпиаданы ұйымдастыру жоспарын құру, сынып сағатының тақырыбы мен курсы жазу, түрлі педагогикалық жағдайларды құру және т.б. тапсырмалар берілді.

Оныншы тақырып - "тілдік емес пәндерді оқытудағы акт".

Ұйымдастыру формасы-дәріс (1 сағат). Дәріс барысында студенттер кросс-мәдени саланың негізгі терминдерін және кросс-мәдени бағыттарды оқыту принциптерін оқып, интернеттен алынған түпнұсқа мәтіндердің мәдени құрылғылары туралы білім мазмұнымен танысты. Мысалы, қазақ және ағылшын тілдерін оқыту әдістемесі бойынша дәрістің теориялық бөлімі елтану аспектілерінің презентациясымен бекітілді. Осы тақырыпты зерделеу барысында Қазақстанда туризмді дамыту мәселелері қарастырылды. visit-kazakhstan.kz Астана қаласы astana.gov.kz, Қазақстанның мәдени мұрасы - madenimura.kz және Ұлыбританияға саяхат-британдық туристік орган – www.travelbritain.org. Ұлыбритания-Британдық туристке бару; билік -

www.visitbritain.com Лондон - Лондон туризм - www.visitlondon.com, Britannia.com - www.britania.com және басқа сайттар мен сервистер.

Он бірінші тақырып - "оқушылардың фонетикалық дағдыларын жетілдіру үдерісінде АКТ қолдану". Ұйымдастыру формасы-семинар (1 сағат). Іс-шара барысында студенттер келесі ұғымдармен танысты::

- оқытуда АКТ қолданудың артықшылықтары;
- негізгі актілерді, арнайы жабдықтарды (есту аппаратын, лупа және т.б.) қолдану грамматиканы оқу кезінде қолданылады.

- мультимедиялық бағдарламалар тілдің фонетикалық жағын оқытудың тиімді құралы ретінде;

- АКТ қолданған жағдайда тізімдер, әндер, ыстық жаңақтармен жұмыс;
- онлайн сөйлеу паттерлерін оқу және айту. Он екінші тақырып - "студенттердің лексиканы зерттеу барысында АКТ-ны қолдану". Ұйым түрі-практикалық дәріс (1 сағат). Іс-шараның мақсаты: студенттерде тыңдалым мен оқудың рецептивті дағдыларын қалыптастыру; электронды сөздіктер мен анықтамалықтарды пайдалануға үйрету; нәтижелі лексикалық біліктерді қалыптастыруда АКТ мүмкіндіктерін түсінуді кеңейту.

Практикалық дәріс барысында ағылшын тілінде келесі сайттар қолданылды: <https://edumart.kz> - Қазақстандық білім беру сервисінің веб-нарығы; <http://edu-kz.com>

- Қазақстанның білім беру порталы; <http://www.daryn.kz> - "Дарын" республикалық ғылыми-практикалық орталығы» ;

<http://www.eun.org> -EuropeanSchoolnet (оқытушылар мен студенттерге арналған ақпаратты қамтитын Еуропалық білім беру желісі);

<http://www.linquanet.org.uk> / (студенттер мен оқытушылар үшін өте көп пайдалы ақпарат бар сайт); білім.Жүйелер (емтиханға дайындалу үшін қосымша бағдарлама; көптеген анықтамалық ақпарат бар).

Практикалық тапсырмада студенттер жоғарыда аталған сайттардың бірінде орналасқан мәтінге семантикалық талдау жүргізіп, материалда қолданылатын лексикалық бірліктерді анықтауға тиіс болды.

Он үшінші тақырып - "грамматиканы оқытуда АКТ-ны қолдану.

Ұйым түрі-практикалық дәріс (1 сағат). Дәрістің негізгі мақсаты-студенттердің грамматикалық жазу дағдыларын дамыту және оларды грамматика бойынша электрондық анықтамалармен және қателерді анықтаудың Автоматты жүйелерімен жұмыс істеуге үйрету.

Он төртінші тақырып "педагогикалық менеджмент және педагогтардың шығармашылық қызметі саласындағы АКТ рөлі". Ұйымдастыру формасы-дәріс және тәжірибе (барлығы 4 сағат). Дәрістік бөлім ғылыми-зерттеу жұмысы барысында компьютерлендіру жетістіктерін пайдаланудың маңыздылығына, ал тәжірибелік бөлім-студенттердің балаларға арналған ақпаратты тез беру және жүйелеу дағдыларын қалыптастыру мәселелеріне арналды.

Он бесінші тақырып - "инклюзивті мектептердің бастауыш сыныптарында тілдік пәндерді оқытудағы акт рөлі". Ұйымдастыру формасы-студенттер өздерінің шығармашылық жұмыстарын қорғайтын ғылыми конференция.

Педагогикалық эксперимент барысында біз теориялық дайындықтың стандартты түрлеріне (лекциялар, әңгімелесулер, жеке кеңестер) және практикалық сабақтарға бағыттадық.

Педагогикалық тәжірибе-эксперимент нәтижелерін талдау студенттердің шығармашылық жұмыстарынан, практикалық сабақтар мен іскерлік ойындардан тұратын кешенді практикалық әдіс ең тиімді болып табылатынын көрсетті.

В. П. Беспалько [208] АКТ-ны зерттеудің ең нәтижелі әдістері белгілі бір саладағы ақпараттық-коммуникациялық құралдардың нақты мүмкіндіктерін көрсету болып табылатынын атап өтті. Бұл әмбебап әдіс біздің педагогикалық тәжірибе-экспериментте қалыптасқан кезеңде қолданылды. Сонымен, "АКТ-ны қолдану арқылы сабақтарды ұйымдастыру формалары" тақырыбын оқу барысында студенттерге ақпараттық-коммуникациялық құралдарды қолдану арқылы сабақтар мен сыныптан тыс іс-шараларды өз бетінше әзірлеу ұсынылды. Бұл жұмыста АКТ-ның басқа пәндермен пәнаралық байланысы ескерілді. Практикалық дәрістің соңында барлық респонденттер АКТ-ны пайдалану оқылатын пәнге назар аударатынын айтты.

Бірқатар ғалымдар (А. Г. Толоконников, С. Т. Тулегенова, Е. С. Полат) оқудың табысы материалды жақсы меңгеруге көмектесетін әдістерді дұрыс таңдауға байланысты екенін атап өтті.

Тәжірибе барысында біз репродуктивті әдіс (АКТ қолдану арқылы материалды зерттеу) және репродуктивті-шығармашылық тәсіл (АКТ қолдану арқылы сабақты немесе сыныптан тыс дәрісті жобалау емес) пайдаландық.

Арнайы курс барысында ағымдағы және қорытынды бақылау түрлері қолданылды. Ағымдағы бақылау практикалық тапсырмаларды тексеруді және өзіндік жұмысты қамтиды. Мысалы, АКТ-ны қолдану арқылы сабақты өз бетінше дайындау кезінде келесі көрсеткіштер бағаланды::

- АКТ-ны дұрыс пайдалану;
- таңдалған тақырыпқа сәйкестігі;
- сабақты жоспарлау кезеңінде компьютермен жұмысты ұйымдастыру және т. б.

Қорытынды бақылау - бұл ғылыми жұмыстардың, курстық және шығармашылық жұмыстардың нақтылығы мен әдіснамалық тиімділігін бағалау.

Тәжірибелік және арнайы курс жүргізілгеннен кейінгі студенттердің ағымдық және қорытынды бақылауының типтік нысандары (кесте. 26))

Кесте 26 - Студенттердің ағымдық және қорытынды бақылау бойынша үлгірімдері

Тәжірибе топтары	Студенттердің ағымдық және қорытынды бақылау бойынша үлгірімдері		
	Ағымдық бақылау нәтижелері	Қорытынды бақылау нәтижелері	жалпы
Бақылау тобы	80,5	82,5	100 %
Эксперимент тобы	85,5	89	100 %

Біздің педагогикалық тәжірибемізде тәрбие практикасына ерекше көңіл бөлінді. Ол "бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі"мамандығы студенттерінің АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру бағдарламасының соңғы буыны болып табылады. Практика барысында студенттердің акт-құзыреттілігінің жекелеген компоненттері түзетілді.

Педагогикалық практикаға қатысушылардың АКТ-құзыреттілігін түзету оқу жоспарына сәйкес практикалық сабақтарда жүзеге асырылғанын атап өткен жөн.

"Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығы студенттерінің оқу-зерттеу қызметі келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылды:::

- компьютерлік сыныпта жұмыс жоспарын құру бойынша Әдістемелік ұсыныстармен танысу;
- мектептерде АКТ-ны қолданумен танысу;
- педагогикалық практикада АКТ қолдану бойынша семинарларға қатысу;
- практика кезінде АКТ қолдану саласындағы жеке жетістіктерді талдау;
- шығармашылық (курстық немесе дипломдық) жұмыстардың жоспарын құру;

- курстық жұмыстарды жазу үшін материалдарды жинау және жүйелеу. Практикалық және бақылау топтарының студенттері үшін курстық жұмыстардың тақырыптары ұсынылды::

1."инклюзивтік мектепте құзыреттілікті қалыптастыру құралы ретінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану".

2. "Дифференциалды сынып оқушыларының ұжымдық іс-әрекетін ұйымдастырудағы акт".

3. "жеке пәндерді оқытуда интерактивті формаларды қолдану" (Арнайы білім беру бағдарламаларының үлгісімен).

4. "Инклюзивті мектепте шет тілі бойынша факультативтерді ұйымдастырудағы акт".

5. "ақпараттық-коммуникациялық технологиялар грамматикалық құрылымды қалыптастыру және әр түрлі тіл білімі бар мектеп оқушыларының сөйлеу қорын дамыту құралы ретінде".

6. "инклюзивті мектептердің бастауыш сынып оқушыларының

фонематикалық үдерістерін дамытудағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар".

7. "дифференциалдық сынып оқушыларының сөздік қорын дамыту үшін ақпараттық-коммуникациялық технологиялар".

8. "компьютерлік бағдарламаларды қолдану арқылы ерекше қажеттіліктері бар балаларды шет тілін оқытуды ұйымдастырудың психологиялық-педагогикалық аспектілері".

9. "технологиялық инклюзивті білім беру жағдайында студенттердің шет тілін оқытуда компьютерлік бағдарламаларды қолдану негізгі фактор ретінде".

10. "әр түрлі коммуникативтік мүмкіндіктері бар балалардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың негізгі бөлігі ретінде түпнұсқаға барабар материалдар."

11. "инклюзивті мектеп оқушыларының сабақтан тыс іс-әрекетін ұйымдастырудағы интернет".

12. "студенттерді оқыту, білім алушылардың жағдайында инклюзивті білім беру әдісімен жобалау пайдалана отырып,"АКТ.

13. "шет тілі сабағы кезінде ағылшын тілінде интернет-ресурстарды кедергісіз пайдалану".

14. "инклюзивтік мектептің бастауыш сынып мұғалімінің басқару қызметінің актісі".

Педагогикалық тәжірибе барысында барлық тапсырмалар келесі өзара әрекеттестікті қарастырады::

а) мотивациялық-бағытталған (студенттер АКТ-ны пайдалануда теориялық білім мен практикалық біліктердің рөлін түсінді, өз құзыреттіліктерін талдады және бағалады);

б) мазмұны (практикаға қатысушылар әдеттегі және ерекше жағдайларда АКТ-ны пайдалану әдістерін игерді);

В) Зәкір (педагогикалық практика барысында оқушылармен жұмыс оқушылардың жеке ерекшеліктерін, олардың жас ерекшеліктерін және материал мен дағдыларды меңгеру қабілетін ескере отырып жүзеге асырылды).

Осылайша, тәрбие жұмысы біздің тәжірибебіздің соңғы буыны болды.

2.3 инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға педагог-психологтарды дайындау әдістемесінің нәтижелерін тексеру

Үшінші және соңғы кезең-педагогикалық рефлексия кезеңі. Мұнда екінші кезеңде арнайы дайындық процесінде сынақтан өткен арнайы курстардың тиімділігі тексеріледі. Тексеру кезеңі екінші жылдың соңына, мамыр 2016 жыл. Бұл құбылыстың барысында студенттердің білім алу қажеттіліктері қанағаттандырылады, сондай-ақ кәсіби-педагогикалық қызметтің келесі міндеттері анықталады::

- бағдарламаны қалыптастыру кезеңінде оның тиімділігін бағалау;
- практикаға қатысушылардың оқу-педагогикалық қызметтегі АКТ-ға

қатынасын анықтау;

- эксперименттік және бақылау топтары респонденттерінің АКТ-құзыреттілігін бағалау;
- студенттердің танымдық белсенділігіне әсер ететін психологиялық ерекшеліктерді анықтау.

Педагогикалық жұмыстың тиімділігін тексеру үшін біз анықтаушы эксперимент кезеңінде қолданылған әдістерді пайдаландық. Содан кейін салыстырмалы талдау жүргізіледі.

Мысалы, өнімділікті бағалау үшін Тулуз-Пьерон тесті қолданылды. Оның нәтижелері практика соңында студенттердің үлгерім деңгейі бұрынғы деңгейде студенттердің оқу қажеттіліктерін қанағаттандырғанын және олар үшін кәсіптік – педагогикалық болып қалғанын көрсетті: практикалық топ студенттері үшін-95% және бақылау тобы үшін-97% (кесте.20). Осылайша, тәжірибе соңында студенттер өздерінің еңбек қабілетін өзгерткен жоқ. Бұл оқу үдерісіндегі оңтайлы жүктеме туралы куәландырады (кесте.27).

Кесте 27 - Тулуз-Пьерон тесті бойынша тәжірибеге қатысушылардың жұмыс қабілеті

Тобы	Диагностикалық кезеңі (Экспериментке дейін)	Тексеру кезеңі (Эксперименттен кейін)	Сенімділік коэффициенті
Тәжірибелік топ	0,96	0,95	$p \geq 0,05$
Бақылау тобы	0,97	0,97	$p \geq 0,05$

М.Люшердің түстер тестін қайта жүргізу тек алынған нәтижелерді растап берді (кесте 28).

Кесте 28 – М.Люшердің түстер қалау тесті бойынша зерттеу нәтижелері

Өлшем/ топ	Оқуға оң көзқарас		Кәсіби қызметке оң көзқарас		Сенімділік коэффициенті
	Диагностикалық кезеңі (Экспериментке дейін)	Тексеру кезеңі (Эксперименттен кейін)	Диагностикалық кезеңі (Экспериментке дейін)	Тексеру кезеңі (Эксперименттен кейін)	
Тәжірибелік	54%	47%	32%	49%	$p < 0,05$
Бақылау	55%	54%	62%	50%	$p < 0,05$

Осылайша, қатысушыларды практикалық топта оқытуға оң көзқарастың төмендеуі байқалады (диагностикалық кезеңде – 54% және сауалнама жүргізу кезеңінде – 47%). Бірақ респонденттер өздерінің болашақ педагогикалық қызметіне дұрыс қарауға кірісті: диагностикалық кезеңде студенттердің 32% - ы "жылдамдық", "икемділік" және "ерекшелік" байқады. Осылайша, қарастырылып отырған кезеңде топтардың шығармашылық деңгейі бойынша статистикалық позиция 62% - ды құрайды. Осылайша, кәсіби қызметке оң көзқарас оқу процесіне қарағанда озады. Бұл құбылыстың студенттердің оқуға деген қажеттіліктерін қанағаттандырумен және олардың кәсіби-педагогикалық қызметінде қажетті білімдер мен дағдыларға үлкен көңіл бөлумен байланысты болуы мүмкін деген қорытынды жасалады.

Тексеру барысында басқа да нәтижелер алынды. "Оқытуға оң көзқарас" критерийінің төмендеуі шамалы — диагностикалық кезеңде 55% - дан 54% - ға дейін. "Кәсіби қызметке оң көзқарас" критерийіне келер болсақ, диагностикалық кезеңде оның мәні 2% - ға (50% - дан 48% - ға дейін) төмендеді. келесі бақылау топтары байқалды: "тиімділік", "икемділік" және "ерекшелік".

Осылайша, топтардың шығармашылық жұмысының бұрынғы деңгейінде бұл феномен студенттердің оқуға деген қажеттіліктерін қанағаттандырып, кәсіби-педагогикалық болып қалды: практикалық топ студенттері Студенттер деңгейінде оқуға деген қажеттілігін толық қанағаттандырмады. Зерттеу нәтижелері олардың кәсіби қызметке дайындығы практикалық топтың респонденттеріне қарағанда аз екенін көрсетті. Осылайша, топтар

"Оқытуға оң көзқарас" және "инклюзивті мектептегі кәсіби қызметке оң көзқарас" критерийлерінде айырмашылықтар бар.

Қорытынды дивергентті ойлауға тестілеуден кейін ғана расталды (кесте.29). Сынақ кезеңінде эксперименттік топтың креативтілігі үшін қорытынды балл 71 баллды құрайды. Бұл мән бақылау тобына қарағанда 9 баллға жоғары (кесте.29).

Кесте 29 – Педагогикалық тәжірибеге қатысушылардың шығармашылығын зерттеу нәтижелері

Тобы	Эксперимент кезеңі	B	G	O	R	N	Жалпы балы	Сенімділік коэффициенті
Тәжірибелік	Анықтаушы	6	6	20	14	15	61	$p>0,05$
	Қалыптастырушы	8	10	23	14	15	70	$p<0,05$
Бақылау	Анықтаушы	6	6	20	14	15	61	$p>0,05$
	Қалыптастырушы	6	6	20	14	15	61	$p<0,05$
Ескерту - B — шапшаңдық; G — икемділік; O — ерекшелік; R — өңделгендік; N — атауы								

Бақылау тобы қатысушыларының шығармашылық құндылығы өзгерген жоқ (61 балл). Практиктер тобында респонденттердің ең көп өзгерісі мынадай өлшемдер бойынша байқалды: "жылдамдық", "икемділік" және "ерекшелік".

Осылайша, топтар шығармашылық деңгейде статистикалық айырмашылықтарға ие. Аталған көрсеткіштің артуы практикалық топ студенттеріне (шығармашылық жұмыс, конференцияларға, іскерлік ойындарға, практикалық сабақтарға қатысу) педагогикалық әсердің болуына байланысты екенін атап өткен жөн.

Тестілеу кезеңінде анықталғандай, педагогикалық практикаға қатысушылар "оқуға оң көзқарас", "кәсіби қызметке оң көзқарас", "нәтижелілік" және "креативтілік" критерийлерін ажырата бастады.

Бұл педагогикалық әсердің болуына байланысты. Жүйелі жұмысты тек практикалық топ жүргізгенін ескере отырып, бұл студенттердің дамуына оң әсер етті деген қорытынды жасауға болады.

Тест кезеңінде жүргізілген тиімді зерттеу педагогикалық ЖОО студенттерінің акт-дайындық бағдарламасын қалыптастыру нәтижелерін бағалауға мүмкіндік берді.

"АКТ-ны тұтынушы-студент" блогын қайта талдау бақылау тобының респонденттердің 20% - ы Интернеттің артықшылықтарын көрмегенін көрсетті. Салыстыру: практика тобында мұндай жауаптар жоқ. Бақылау тобы қатысушыларының 58,3% - ы Интернетті пайдалы, ал 21,7% - ы пайдалы, бірақ қол жетімсіз деп санайды. Ұқсас мәндер анықтау кезеңінде де алынды. Тәжірибелік топ студенттерінің 78,3%

Интернет пайдалы деп саналады, ал 21,7% оны пайдалы, бірақ қол жетімсіз деп санайды.

Айта кету керек, адам саны деп есептейтін бүкіләлемдік тор емес, айтарлықтай азайды-25% - дан 21,7% - ға. Қорытынды: бақылау тобы тәжірибе соңында өз пікірлерін өзгерткен жоқ, ал практикалық топ студенттері интернетті пайдалана отырып, интернет-технологияларға көбірек көңіл бөле бастады.

Компьютерде жұмыс істеу мүмкіндігі осы технологияның үй жағдайында болуына тікелей байланысты. Анықтаушы эксперимент барысында компьютерлер эксперименталды және бақылау топтары студенттерінің 13,3% және 11,7% қатысты. Педагогикалық практика соңында практикалық топтағы респонденттердің 53,3% - ы және бақылау тобындағы респонденттердің 28,3% - ы компьютерде жұмыс істей алды. Бұл адам білімді қалыптастыруда компьютерлік технологиялардың рөлін сезінетінін көрсетеді.

Идентификациялау бойынша эксперимент барысында респонденттердің бірде-бірі Интернет құнды немесе құнды сервис болып табылатынына жауап берген жоқ. Алайда, интернет-қызметтердің құны жоғары деп санайтын студенттер саны екі топта да азайды (практикалық топта: анықталған кезеңде 66,7%-дан қалыптастыру кезеңінде 50% - ға дейін; бақылау тобында: анықталған кезеңде 70% - дан қалыптастыру кезеңінде 66,7% - ға дейін).

Педагогикалық тәжірибе барысында ата-аналардың Интернет туралы пікірлері өзгертілді. Тәжірибе тобындағы ата-аналардың тек 25% - ы әлі де интернет қымбат деп санайды. Бақылау тобында бұл көрсеткіш 31,7% - ы көрсетті.

Бұдан әрі біз "Интернетте қараңызшы" блогына жауаптарды талдадық. Практикалық топта ЖОО-да, сондай-ақ Интернеті бар үйде жұмыс істейтін студенттер саны 11,7% - ға (40% - дан 51,7% - ға дейін) өсті. Сонымен қатар, Интернетте тек жоғары оқу орындарында жұмыс істейтін қатысушылардың саны 60%-дан 48,3% - ға дейін қысқарды. Бақылау тобында да өзгерістер болды: студенттердің 41,7% - ы интернетпен білім беру мекемесінде жұмыс істей бастады (анықтау кезеңінде бұл мән 16,7% - ы құрады), 58,3% - ы қажет болған жағдайда ғана Дүниежүзілік паутинаға кіреді. Практикаға қатысушылардың барлығы өзінің бос уақытын интернетте дұрыс өткізбейтінін санайды.

Практикалық топтағы студенттердің 6,7% - ы интернетте жүйелі түрде жұмыс істейді (анықтау кезеңімен салыстырғанда мән өзгерген жоқ), 93,7% - ы қажет болған жағдайда дүниежүзілік паутинаға кіреді (бастапқы мәні 43,3% - ы құрайды).

Бұл топқа қатысушылардың ешқайсысы интернет мүлдем жоқ деп айтқан жоқ. Бақылау тобының респонденттерінің жауаптары елеулі өзгерістерге ұшырамады: 6,7% желіде тұрақты негізде жұмыс істейді, ал көпшілігі қажет болған жағдайда ғана интернетке шығады. Алайда, Интернетте сирек жұмыс істейтін немесе мүлдем жұмыс істемейтін адамдардың пайызы өте жоғары (49% бақылау кезеңінде). Практикалық топ студенттері бақылау тобына қарағанда интернет әлеуетіне қызығушылық танытады деген қорытынды жасалады.

Студенттердің интернетке деген қарым-қатынасын талдай отырып, біз дүниежүзілік тор туралы білім көздерін анықтау мақсатында екінші зерттеу жүргіздік.

Нәтижесінде студенттер Интернетпен жұмыс істеуге байланысты оқу барысында алған білімдері мен практикалық дағдыларын жоғары бағалай бастады (практикалық топта 13,3% және бақылау тобында 6,7% сәйкесінше 8,3% және 6,7% қарсы). Бақылау тобында респонденттердің 48,3% арнайы курстарға қатысады. Практикалық топта мұндай студенттер анықталған жоқ. Осыдан педагогикалық тәжірибе интернеттегі жұмыс туралы Білім саласындағы барлық қажеттіліктерді қанағаттандырды деген қорытынды жасауға болады.

Практикаға қатысушылардың барлығы әлемдік паутина туралы білім алуға және педагогикалық ЖОО қабырғасында онымен жұмыс істеу дағдыларын меңгеруге ниет білдірді. Бұл көрсеткіш практика тобындағы бақылау тобына қарағанда жоғары: тиісінше 87% және 70%. Интернет-кеңістікті дамыту саласындағы білім беру мекемелеріне сенім деңгейі екі топта эксперимент 2 жыл ішінде жоғарылағаны туралы қорытынды жасалды (зерттеу басталғаннан бері ол практикалық топта 70%-ды және бақылау тобында 67% - ы құрады). Бақылау тобының респонденттерінің 29% - ы Интернетте, басқа ұйымдардан

жұмыс істеуге байланысты білім мен дағдыларды алғандығын мәлімдеген. Біз мұны бақылау тобы арнайы дайындалған затты зерттемегендігімен байланыстырамыз.

"Интернетте жұмыс істеу мүмкіндіктері" блогы бойынша сауалнаманы талдау бақылау тобы студенттерінің 13,3% өздерін осы саладағы сарапшылар деп санайтынын көрсетті. Практикалық топта бұл мән тек 4% - ды құрады. Анықтау кезеңінде практикаға қатысушылардың ешқайсысы өзін мамандар деп атаған жоқ. Біздің пікірімізше, бақылау тобының респонденттері өздерінің интернет желісіндегі жұмыс саласындағы теориялық білімі мен дағдыларын объективті бағаламайды. Осылайша, респонденттердің көпшілігі (97% практикалық топта және 87% бақылау тобында) өздерін Интернетті пайдаланушылар деп санайды. Интернетте жұмыс істеу үшін әлеуетті мүмкіндіктерді бағалау студенттердің ешқайсысы Интернетте жұмыс істеу үшін ешқандай әлеует жоқ деп санамайды. Эксперименттің анықтаушы кезеңінде алынған қорытындылар төмен болды: практиктердің 25%-ы және бақылау тобының 47% - ы өзін интернет-маман ретінде танытпаған. Алайда, бақылау тобының қатысушылары өзін әлеуетті маманға қарағанда анағұрлым қиын деп санайды (47% қарсы). 50% анықтау кезеңінде) (54% анықтау кезеңінде 2% қарсы). Арнайы бағдарламаны өткен және бүкіләлемдік тордың озық мүмкіндіктерімен танысқан студенттер өз дағдыларын дұрыс бағалай бастады. Осылайша, қалыптастыру кезеңінде респонденттердің 16% өзін мамандар деп атады (анықтау кезеңінде-0). Респонденттердің 75% өзін әлеуетті мамандар деп атайды (анықтау кезеңінде-84%).

Сұралғандардың ешқайсысы оларға Интернет туралы білім қажет емес деп айтқан жоқ. Респонденттердің 91% қалыптасқан кезеңде студенттердің 51% нақты тақырып бойынша таңдалған ақпаратты ғана қызықтыратынын атап өтті. Сонымен қатар практикалық топтың қатысушылары өздерінің білімге деген қажеттілігі педагогикалық практика соңында қанағаттандырылғанын (сұралғандардың 54% - ы) айтты. Бақылау тобында бұл мән айтарлықтай төмендеді-респонденттердің 33% (анықтау кезеңінде-25%). Мониторингтік топ қатысушыларының жартысы интернет-білімнің осы кезеңде қажет еместігін, бірақ болашақта қажет болатынын атап өтті (сәйкестендіру кезеңінде бұл көрсеткіш 23,3% - ды құрады). Практикалық топтағы барлық респонденттер осы саладағы білімдерді қажет етеді (сәйкестендіру кезеңінде 23% бұл қажеттілікті көрмеді). Осылайша, жүргізілген зерттеу нәтижелері тек "бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" біліктілігі студенттері ғана оқу жоспарын өту барысында желіні жан-жақты түсініп, өз білімдерін бұрынғыға қарағанда дұрыс бағалай бастағанын растайды.

Интернетке қызығушылық танытып, біз "студент Интернет-ресурстарды пайдаланушы ретінде"блогын қайта сынақтан өткіздік. Елеулі өзгерістер тек практиктер тобына тән.

Егер бұрын респонденттердің 91% барлығына қызығушылық білдірсе, онда қалыптасқан кезеңде студенттердің 51% - ы нақты тақырып бойынша тек таңдалған ақпаратты ғана қызықтыратынын хабарлады. Мониторинг тобына

келетін болсақ, қатысушылардың 53%-ы барлығын қызықтырады (сәйкестендіру кезеңінде 48% - ға қарсы), ал 46% - ы-тек тақырып бойынша ақпарат. Бұл айырмашылықтар оқу барысында практикалық топ студенттерінің алған білімдерімен түсіндіріледі.

Бақылау тобының респонденттері өз білімін бағалау үшін АКТ мүмкіндіктерін де бағалады-10 мүмкін балдан 3,8 балл (сәйкестендіру кезеңінде-3,4 балл) және өзінің нақты мүддесінде (сәйкестендіру кезеңінде-4,8 балл және бақылау кезеңінде-3,4 балл). Практикалық топ студенттері осы салаларда үлкен әлеуетті көреді: өз мүмкіндіктерін бағалау үшін АКТ-ны пайдалану– 8 балл (сәйкестендіру кезеңінде– 5,6 балл); өз мүдделерін іске асыру үшін АКТ-ны пайдалану-сәйкестендіру кезеңінде 5,7 баллға қарсы 7,9 балл.

"Білім беру қызметіндегі акт" блогы бойынша қайта сұрау барлық студенттер оқу кезінде компьютерде қажет екенін көрсетті. Сонымен қатар практикалық топтың респонденттері Осы бақылау тобына қарағанда көбірек атап өтті (қалыптастыру сатысында– тиісінше 58% және 28%; анықтау сатысында-тиісінше 41% және 25%). Қатысушылардың ешқайсысы оларға оқу кезінде компьютер қажет емес деп айтқан жоқ.

Қалыптасу кезеңі тілді меңгеру тұрғысынан өзі ұсына алатын мүмкіндіктерді жақсы түсінеді деген болжамды растады.

Сұралғандардың ішінен-99%.

Интернетте жұмыс істеу үшін әлеуетті мүмкіндіктерді бағалау студенттердің ешқайсысы Интернетте жұмыс істеу үшін ешқандай әлеует жоқ деп санамайды. Дүниежүзілік өрмекші тіл үйренуде үлкен әлеуетке ие (табу кезеңінде тек 35%).

Респонденттердің 2%-ы интернет әлеуетінің төмендеуін бағалады және "иә, қандай да бір дәрежеде" деп жауап берді (бұрын бұл мән 12% - ды құрады).

Практикалық топтың барлық қатысушылары өздерінің оқу іс-әрекетінде Интернетке қол жеткізді

игерілгендерді пайдаланудың артықшылықтары. Респонденттердің 87% - ы (анықтау кезеңінде-42%) интернет саласындағы Білім олардың болашақ педагогикалық қызметі үшін қажет екенін хабарлады. Бұл топ қатысушыларының тек 13% - ы ғана оларға мұндай білімнің қажеті жоқ деп мәлімдеді (бұрын бұл мән 58% - ды құрады). Бақылау тобындағы респонденттердің 75% - ы ғана Дүниежүзілік паутина мүмкіндіктері туралы біледі. "Иә, қандай да бір дәрежеде" бақылау тобы қатысушыларының 45% жауап берді (анықтау кезеңінде — 42%).

Тілді оқытудағы АКТ рөлін зерттеу нәтижелерін, сондай-ақ негізгі өзгерістерді талдау оның тек практикалық топта орын алғанын көрсетті. Тілдік пәндерді оқытуда АКТ-ны пайдалану мүмкіндігі туралы сұраққа жауаптардың орташа көрсеткіші 8,9 баллды (6 баллды анықтау кезеңінде) көрсетті. Өз білімдерін бағалауда акт рөлі туралы сұраққа жауаптардың орташа мәні 5,9-дан 8,7-ге дейін өсті, ал оқуға қызығушылықты және ынталандыруды қалыптастырудағы акт рөлі туралы сұраққа жауаптардың орташа мәні 5,9-дан

8,7-ге дейін өсті.

Акт рөлі 6-дан 8,8-ге дейін өсті. Бақылау тобының нәтижелері іс жүзінде өзгерген жоқ. Тілдік пәндерді оқытуда АКТ-ны пайдалану мүмкіндіктері туралы жауаптардың орташа балы 5,4 балдың орнына 6,4 баллды құрады. АКТ-ның білімдерін бағалау кезіндегі орташа балы анықтау кезеңінде 5,4 балл емес, 6,4 баллды құрады. Өз білімдерін бағалаудағы акт рөлі туралы сұраққа жауаптардың орташа мәні 1 баллға өсіп, 6,3 баллды құрады, ал пәнге қызығушылық пен уәждеме қалыптастырудағы акт рөлі туралы сұраққа жауап 0,9 баллды (бақылау кезеңі үшін 6,4 балл) құрады.

Болашақ кәсіби-педагогикалық қызметтегі АКТ-ның рөлі туралы қайта жүргізілген сауалнама барысында үлкен айырмашылықтар атап өтілді. Практикалық топтағы респонденттердің 87% - ы (анықтау кезеңінде-42%) интернет саласындағы Білім олардың болашақ педагогикалық қызметі үшін қажет екенін хабарлады. Бұл топ қатысушыларының тек 13% - ы ғана оларға мұндай білімнің қажеті жоқ деп мәлімдеді (бұрын бұл мән 58% - ды құрады). Бақылау тобының респонденттерінің 45%-ы педагогикалық қызметте интернет-білімді пайдалану мүмкіндігін көрді (58% анықтау кезеңінде), ал 55% - ы мұғалімдерге Интернет қажет емес деп санайды (бұрын бұл мән 42% - ды құрады).

Практикалық топ студенттері АКТ-ның қалыптасушы кезеңінде кәсіби өсуде маңыздылығының артқанын атап өтті (анықтау кезеңінде 4,5 балдың орнына-5,5 балл). Шығармашылық қызметте АКТ пайдалану қажеттілігі туралы сұраққа жауап беру кезінде орташа балл 9,1, ал анықталған кезең үшін-5,4 баллды құрады. Бақылау тобы қатысушыларының жауаптары өзгеріссіз қалды.

Осылайша, тәжірибе соңында практикалық топтың қатысушылары анықтау кезеңінде 5,4 балдың орнына білім беру және кәсіптік қызметте АКТ пайдалану мүмкіндігі туралы жауаптарда 6,4 балдың орташа баллы болды. Сіздің білімдеріңізді бағалау әктісі дәлелді болды. Бұл тек педагогикалық ЖОО-да студенттердің АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру кезеңінде жүзеге асырылатын бағдарламаның тиімділігін көрсетеді. Анықтау кезеңінде АКТ-ны зерделеудің негізгі факторы оқу және кәсіби қызметте білім мен іскерлікті қолдану болып табылады.

Қалыптастыру кезеңінде екінші сауалнама жүргізілді. Нәтижелер 23-кестеде және 3-қосымшада келтірілген (30-кесте).

"Оқыту және АКТ" зерттеуін талдау екі топ студенттері компьютерлік құралдарды оқу процесінде пайдалану қажеттілігін көреді және бағалайды (қалыптастыру кезеңінде 4,9 және 4,6 балл және сәйкестендіру кезеңінде 4,8 және 4,4 балл). Алайда тәжірибелік топтың қатысушылары компьютерді меңгеру деңгейі бақылау тобына қарағанда жоғары екенін атап өтті (3,9 балдың орнына-4,9 балл). Бұған дейін бұл сұраққа орташа жауап 3,6 және 4,0 балл болды.

Бақылау тобының респонденттері арнайы пәндерден кем дәрежеде педагогикалық пәндерді оқытуда АКТ қолдану қажеттілігін бағалайды. Бұл процесс қалыптастырушы кезеңде де сақталды (педагогикалық пәндер

бойынша орташа жауап – 2,7 балл, ал арнайы пәндер бойынша-3,0 балл). Бұрын мынадай мәндер алынды: тиісінше 2,2 және 2,9 балл. Бақылау тобы өкілдерінің АКТ-мен жұмыс істеуге дайындығы дұрыс төмен: педагогикалық пәндер бойынша -2,0 балл және арнайы пәндер бойынша -2,3 балл. Алайда, орташа балл анықталған практика нәтижелерімен салыстырғанда сәл өсті (1,7 және 2,3 балл).

30-кесте-арнайы пәндер мен педагогикалық пәндерде АКТ-ны пайдалану қажеттілігі туралы, сондай-ақ ақпараттық құралдардың даму деңгейі туралы сауалнама нәтижелері

Бағаланатын өлшем	Тәжірибелік топ				Бақылау тобы			
	Қажеттілігі		Меңгеруі		Қажеттілігі		Меңгеруі	
	Дейін	Кейін	Дейін	Кейін	Дейін	Кейін	Дейін	Кейін
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Заманауи ақпараттық қоғамдағы АКТ ның ролі	4.7	5.0	4.2	3.3	4.6	4.4	4.6	4.4
Кәсіби қызметте АКТ-ны пайдалану	4.4	4.0	3.2	4.0	3.4	3.6	3.6	3.9
ДК-мен қолданушы ретінде жұмыс істей білу	2.3	3.2	3.2	4.0	2.3	2.5	3.6	3.9
Арнайы пәндер бойынша компьютермен жұмыс істеу	2.8	4.0	2.7	3.9	2.9	3.0	2.3	3.4
АКТ-ны курстық жұмыстарға пайдалану	4.4	3.7	3.2	4.7	4.5	4.3	3.1	3.7
Есептеулерді өңдеуге арналған арнайы бағдарламаларды пайдалану	3.1	4.0	3.0	3.9	3.1	4.9	3.0	3.3
Кәсіби- педагогикалық қызметте АКТ-ны пайдалану	3.0	3.3	2.1	4.1	3.1	3.2	2.4	2.7
Компьютерлік техниканы педагогикалық ЖОО-да пайдалану	4,8	4,9	3,6	4,4	4,4	4,7	3,6	3,9
АКТ-ны Факультативтерде пайдалану	3,9	4,5	2,8	4,0	3,3	4,0	2,4	3,1
АКТ-ны өз бетінше дайындалуда пайдалану	4,0	4,2	3,0	4,2	4,1	4,6	3,4	3,6
АКТ-ны ЖОО-дағы сабақтан тыс іс-әрекетте пайдалану	3,3	4,5	4,0	3,4	3,5	4,0	4,1	4,5

Практикалық топта мүлдем басқа нәтижелер алынды. АКТ қолдану арқылы педагогикалық пәндерді оқыту қажеттілігі деңгейі анықтау кезеңінде 2,0 балл емес, 3,3 баллды құрады.

Бақылау тобының өкілдері үшін курстық жұмыстарды жазу үшін АКТ пайдалану қажеттілігі дәрежесі көрсетілген кезеңде 4,3 балдың орнына 4,5 баллды құрады. АКТ-ның даму деңгейі 4,2-тен 4,7 балға дейін өсті.

Осыдан студенттердің шығармашылық қызметіндегі акт рөлі бұрынғыдай қалады, тек олардың компьютерлік дағдылары ғана өзгерді деген қорытынды жасауға болады.

Практикалық топта келесі нәтижелер алынды: АКТ-ны шығармашылық қызметте пайдалану қажеттілігі-анықтау кезеңінде 2,9 балдың орнына 4,4 балл;ғылыми жұмыстарды жазу үшін АКТ-ны пайдалануға дайындау-анықтау кезеңінде 3,0 балдың орнына 4,9 балл.

"Өзін-өзі дайындау үшін АКТ" критерийі бойынша бақылау тобы анықтау кезеңінде 4,0 баллдың орнына 5,0 балл жинады,ал"сабақтан тыс қызметте АКТ пайдалану" критерийі бойынша -4,0 балл бастапқы кезеңде 3,1 баллды құрайды. Бұл көрсеткіштер педагогикалық практика барысында іс жүзінде өзгерген жоқ.

Практикалық топ өкілдері білім беру және оқудан тыс қызметте АКТ қолдану мүмкіндіктері туралы ақпараттандырылған пікірге ие. Мәселен," факультативтерде АКТ-ны пайдалану" өлшемі бойынша бақылау кезеңіндегі орташа балл 4,5 құрады (анықтау кезеңінде-3,9). Ақпараттық құралдардың даму деңгейін респонденттер де жоғары бағалады: қорытынды кезеңде-4,0 балл, ал анықтау кезеңінде-3,0 балл. "Өз бетінше оқыту үшін АКТ-ны пайдалану" критерийі бойынша анықтау кезеңінде 4,0 балдың орнына 4,2 балл жинады. "АКТ-ны сабақтан тыс қызметте пайдалану" өлшемі бойынша орташа балл 3,3-тен 4,5 баллға дейін өсті.

Алынған нәтижелер бақылау тобының студенттері АКТ-ны оқуда, өз бетінше жұмыста және сабақтан тыс қызметте пайдаланудың маңыздылығын түсінетінін көрсетеді. Алайда, олардың АКТ-ны пайдалануға деген қызығушылығы практикалық топ өкілдерімен салыстырғанда төмендейді.

Одан әрі біз" болашақ кәсіби қызметтегі акт " тақырыбына қайтадан жүргізілген сауалнама нәтижелерін талдайдық. Онда сабақты ұйымдастырудағы және сабақтан тыс қызметтегі ақпараттық құралдардың рөлі, сондай-ақ оқушылардың жас ерекшеліктерін білу талқыланды. Алынған нәтижелер практиканың соңында студенттердің кәсіптік-педагогикалық қызметте АКТ-ны қолдануда практикалық топта қажеттілік дәрежесі айтарлықтай өскенін көрсетеді: 3,0-ден 3,2 баллға дейін.

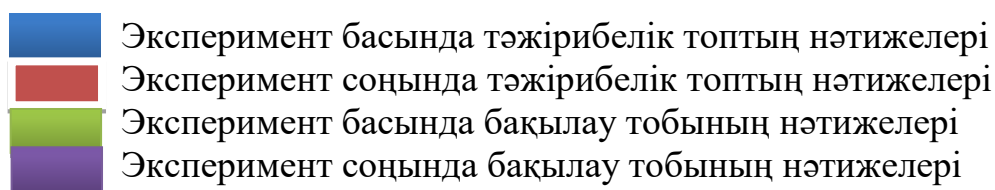
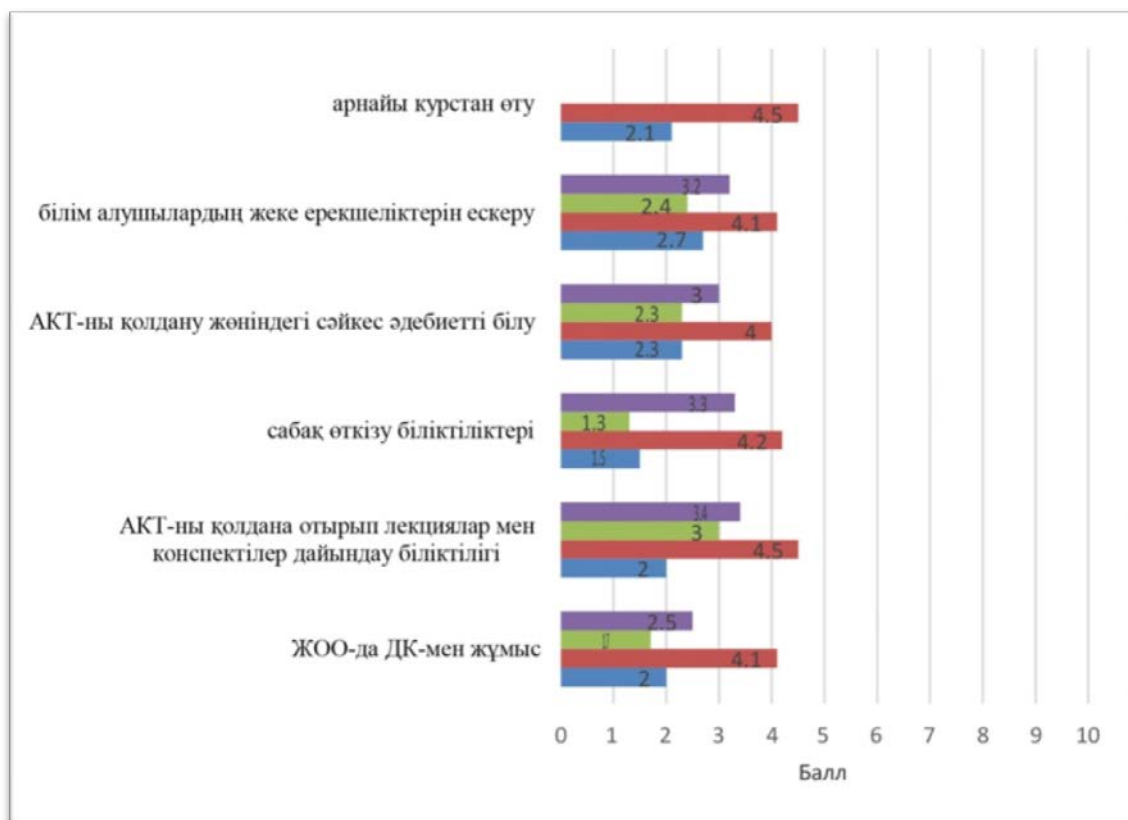
Бұл ретте даму деңгейі 2 есе өсіп, 4 баллды құрады. Тәжірибе қорытындысы бойынша "сабақтан тыс қызметте АКТ пайдалану" критериясы бойынша орташа балл 2,8 балдан 3,9 балға дейін өсті. Бұл ретте даму деңгейі бұрынғы 3,0 балдың орнына 4,0 баллды құрады. Оқушылардың жас ерекшеліктерін есепке алу қажеттілігі туралы орташа жауап алдыңғы 3,0 балдың орнына 4,5 баллды құрады. Алайда тілді меңгеру деңгейі бұрынғы-4 балл.

Бақылау тобындағы жауаптардың көпшілігі өзгеріссіз қалады. "Кәсіптік-педагогикалық қызметте АКТ - ны пайдалану" критерийін бағалау кезінде педагогикалық практика қорытындысы бойынша бұрынғы 2,0 баллдың орнына 3,0 балл болды. "Сабақтан тыс қызметте АКТ-ны пайдалану" өлшемі бойынша орташа мән 1 балға ұлғайтылды (анықталған кезең үшін 3,0 баллдың орнына бақылау кезеңі үшін 4,0 балл). Бұл ретте даму деңгейі іс жүзінде өзгеріссіз қалады-3,1 баллдың орнына 3,8 балл. Тәжірибе соңында "АКТ пайдалану кезінде жас ерекшеліктерін есепке алу" критериясы бойынша орташа балл 4,0 баллды құрады (басында-3,2 балл). Алайда игеру деңгейі өзгеріссіз қалды: анықтау кезеңінде 3,4 баллдың орнына 3,2 балл.

Осылайша, бақылау тобының қатысушылары білім беру қызметінде АКТ-ны пайдаланудың оң жақтарын көреді. Болашақ кәсіби-педагогикалық қызметте ақпараттық құралдарды пайдалану қажеттілігін түсіну әлі де төмен деңгейде. Кәсіби қызметке қарағанда, оқытуда пайдалануға акт дайындық деңгейін арттыру (сурет. 21, 22)

Сурет 21 - Кәсіби-педагогикалық қызметтегі АКТ (дайындық деңгейін тексеру)

Сурет 22 - Кәсіби-педагогикалық қызметтегі АКТ (меңгеру деңгейін тексеру)

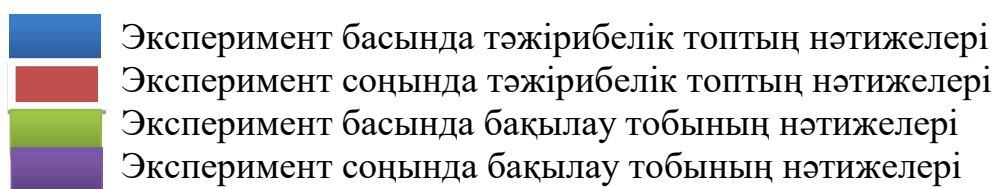
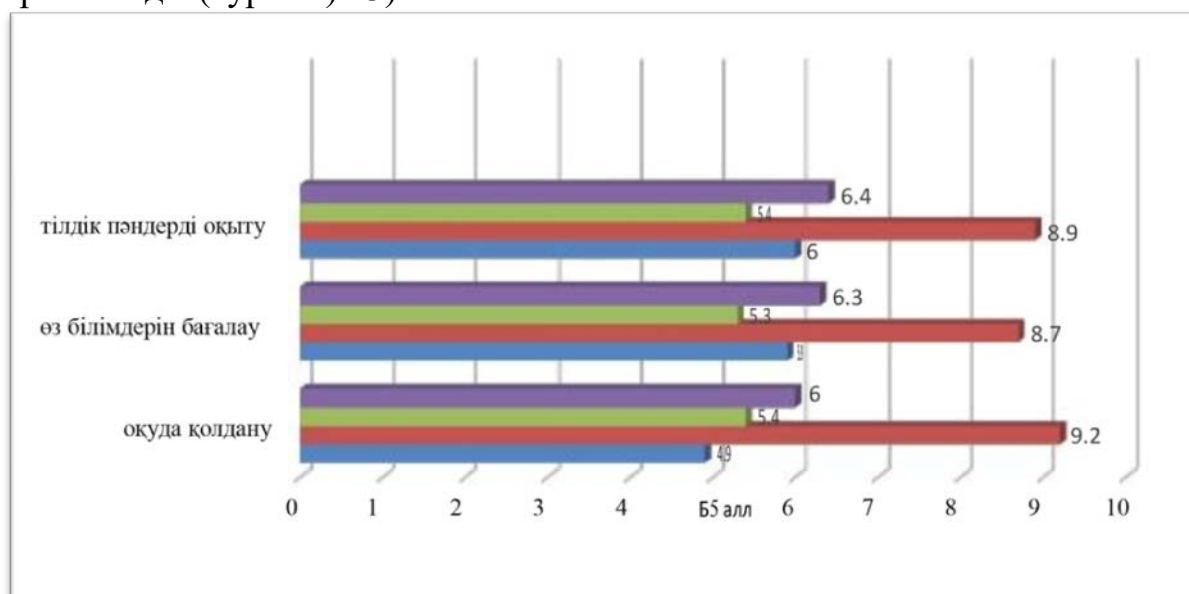
"Дифференциалды сыныпта ақпараттық құралдарды пайдалануды ынталандыру" зерттеу нәтижелерін талдау мынаны көрсетті::

Студенттер АКТ мүмкіндіктерін жоғары бағалайды. Атап айтқанда, бақылау кезеңінде практикалық топтағы респонденттердің орташа балы бақылау тобына қарағанда 8,9 және 7,3 баллдан жоғары (анықтау кезеңінде — 7,8 балл). Сонымен қатар, мониторинг тобының қатысушылары ойын-сауық және бос уақыт саласында АКТ-ны пайдалану мүмкіндігі үшін: бақылау кезеңінде 8,9 балл және анықтау кезеңінде 9,1 балл жоғарылатуға бағаланды. Практикалық топта тиісінше 8,2 және 8,1 балл алынды. Біз бұл процесті практикалық топта студенттердің ақпараттық білім деңгейін көтерумен теңестіретін боламыз. Өзінің педагогикалық тәжірибесі барысында олар дүниежүзілік паутина мүмкіндіктерімен танысты, электронды анықтамалармен және грамматиканы тексерудің Автоматты жүйелерімен жұмыс істеуді үйренді, ағылшын тілді сайттарда арнайы құралдарды пайдалану ережелерін және т.б. зерттеді.

Шетел тілдерін оқыту саласында студенттердің уәждемесін қалыптастыру үшін АКТ-ны қолдануды бағалау ерекше қызығушылық тудырады.

Нәтижелер тек біздің болжамдарымызды растады. Ынталандыру үшін АКТ-ны пайдалану қажеттілігін бұрынғы 6,0 баллдың орнына практикалық топ бағалады, ал тәжірибе соңында-8,7 балл. Бақылау тобында елеусіз өзгерістер ғана тіркелді: бағалау кезеңі үшін анықталған кезең үшін 5,5 баллдың орнына 6,4 балл.

Осылайша, тәжірибе қатысушылары Интернетке жоғары жеке қызығушылық бар деген қорытынды жасауға болады. Практикалық топтың студенттері АКТ-ны өзінің болашақ қызметінде қолдануға ынталы болады, ал бақылау тобының респонденттері Оқу ақпаратының құралдарында көбірек орын алады (сурет.1).23).

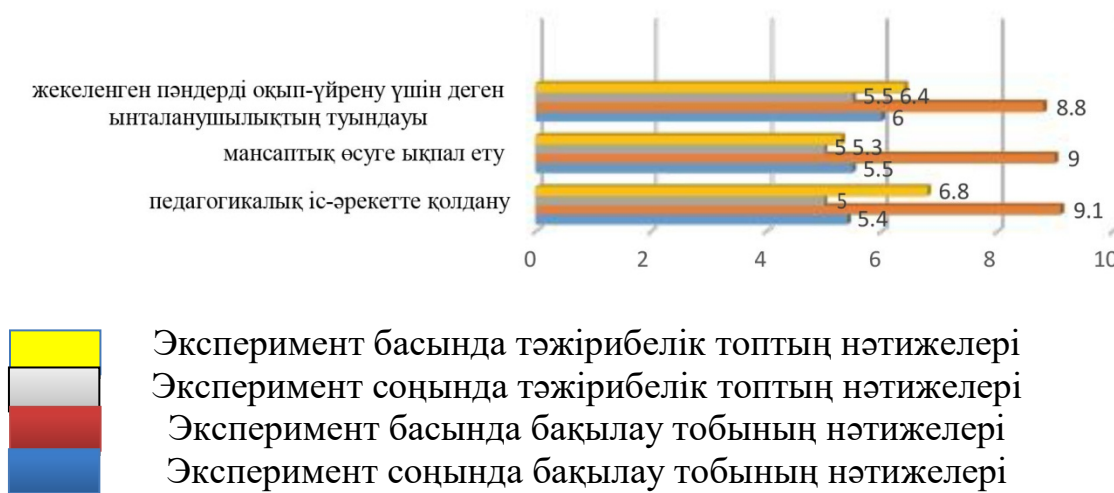

Сурет 23 –Респонденттерді оқу іс-әрекетте АКТ-ны қолдануға ынталандыру

Студенттердің ақпараттандыру қоғамы жағдайында білімді адам қалыптастыру құралы ретінде АКТ-на көзқарасы тәжірибелік топта шамалы ғана өзгерген: анықтау кезеңіндегі 4,7 баллдың орнына бағалау кезеңінде 5 балл.

Бақылау тобында орташа мән 4,4 баллдың орнына 4,6 балл, яғни өзгеріс шамалы ғана. Осылайша, педагогикалық тәжірибеге қатысушылардың барлығы заманауи адам үшін АКТ-ның маңыздылығын көріп отыр деуге болады.

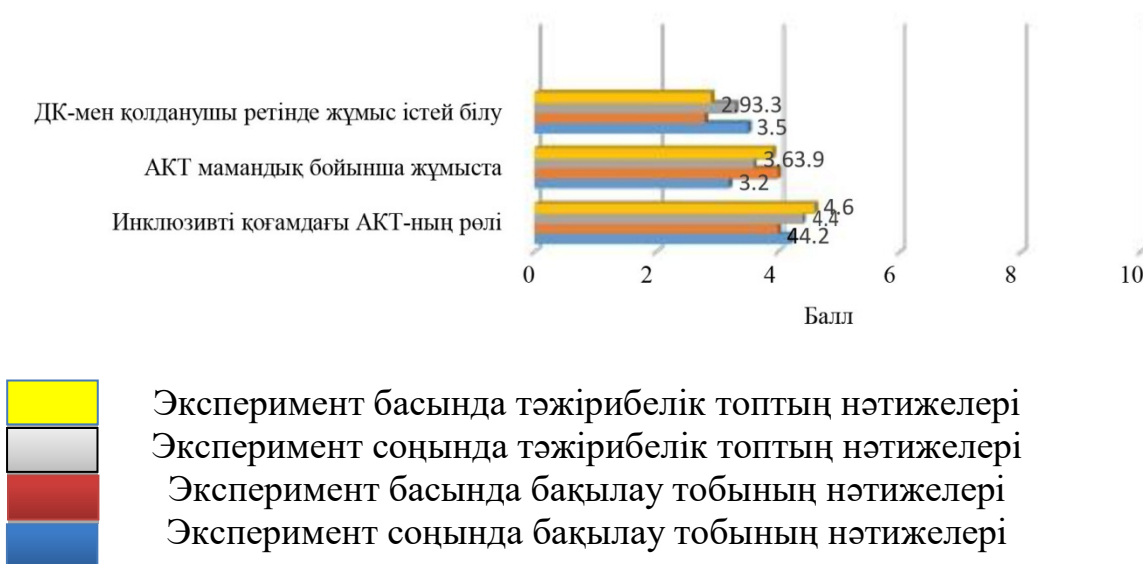
Алайда, бақылау тобындағы респонденттердің білімі бытыраңқылау сипатқа ие (сурет 24).

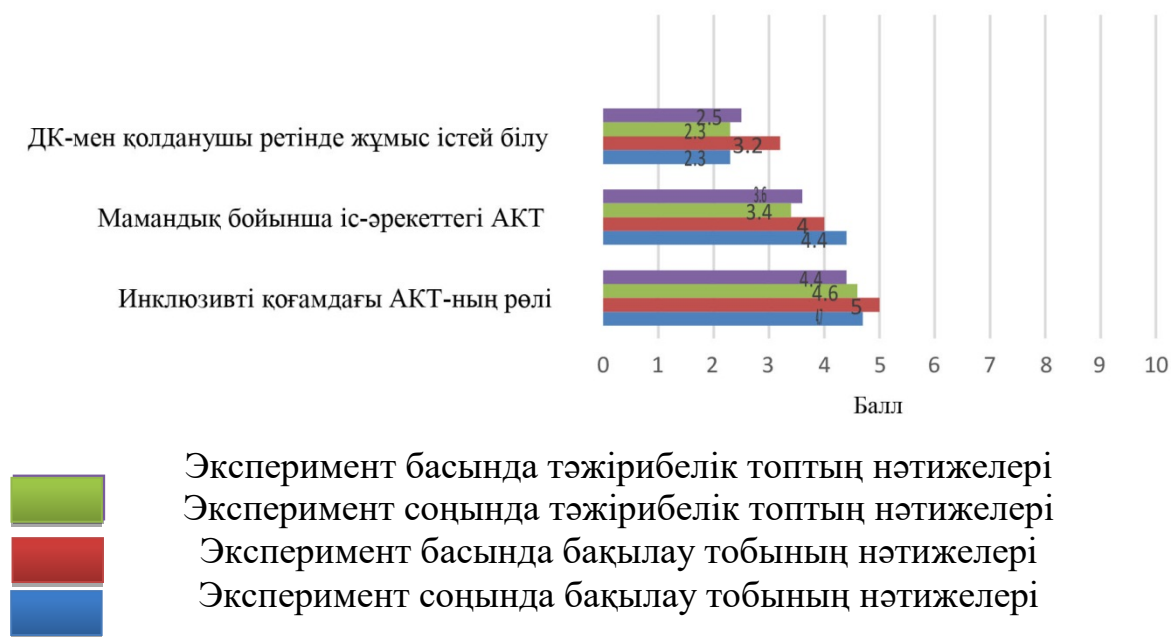
Сурет 24 –Тәжірибеге қатысушыларды кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдалануға ынталандыру

"Отбасы және компьютер" тақырыбы бойынша зерттеу нәтижелері "ғаламторға көзқарас", "АКТ қолдануды ынталандыру" және т. б. зерттеулермен өзара әрекеттеседі. Осыған байланысты біз акт-дайындық бағдарламасын ата-аналардың сауаттылығын арттыруға бағытталған іс-шараларды (1 курста) енгізуді ұсынамыз.

Алынған нәтижелер болашақ педагогтардың АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру бағдарламасының тиімділігін дәлелдейді. Сонымен қатар, студенттердің өздері оқу жоспарына акт мүмкіндіктерімен танысуға бағытталған арнайы курстың енгізілуін қолдайды (сурет.1).25,26).

Сурет 25 – «АКТ және инклюзивті қоғам» зерттеуінің нәтижелері (дайындық деңгейі)

Сурет 26 – «АКТ және инклюзивті қоғам» зерттеуінің нәтижелері (меңгеру деңгейі)

Алынған нәтижелер тәжірибелік топтың студенттері арнайы курс бағдарламасының тиімділігін мойындайтынын, ал бақылау тобындағы респонденттердің оны игеруге мүдделі екендігін айғақтайды. Қорытынды бақылау нысандарын (сынақ, шығармашылық жұмыс жазу, емтиханды) қолдану барлық тәжірибеге қатысушыларды АКТ-құзыреттілігі бойынша бөліп орналастыруға мүмкіндік берді (кесте 31).

Кесте 31 – Педагогикалық ЖОО студенттерінің АКТ-құзыреттілігі

Тобы/	Элементарл	Функционал	Жүйелілік
Тәжірибелік	16,7	71,7	11,6
Бақылау	41,7	56,3	2

2-тарау бойынша қорытынды

1. инклюзивті білім беру контекстінде болашақ мұғалімдерді ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға даярлаудың арнайы үлгісі оң қабылданды. Оны іске асыру мақсаты құзыреттіліктің мотивациялық, когнитивтік және ерік компоненттерін, сондай-ақ инклюзивтік білім беруде АКТ-ны пайдалануға оң қарым-қатынасты қалыптастыру болып табылады.

2. эксперименттің анықтаушы кезеңі 2014 жылы өткізілді. Оның аясында келесі нәтижелер алынды:

- студенттердің белсенді танымдық іс-әрекетінің психологиялық ерекшеліктері талданды (үлгерімі мен креативтілігін бағалау););

- инклюзивтік білім беру жағдайында болашақ педагогикалық қызметте АКТ-ны қолдануға студенттердің қатынасы сынақтан өтті;

- акт қолданудағы болашақ мұғалімдердің біліктілік деңгейі анықталды.

Эксперименттің қалыптастырушы кезеңі үшін (2014-2017 жж.):

-педагогикалық ЖОО студенттерінің акт-дайындығын қалыптастырудың дидактикалық жүйесі енгізілді;

- студенттердің инклюзивтік білім беру ортасы үшін АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру бойынша арнайы курстық бағдарлама жүзеге асырылды;

- бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануына оқушылардың оң көзқарасы қалыптасты.

Студенттер сауалнамасының нәтижелері бойынша студенттердің болашақ кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдалану мүмкіндігі туралы жақсы хабардар екендігі және инклюзивтік білім беруде қолданылуы мүмкін АКТ-ны кеңінен зерттеуге бағытталған арнайы курсты іске асырудың оң жақтарын көрсететіні анықталды.

Қатысушылардың 100% компьютерде жұмыс істеу кезінде, әсіресе арнайы техникалық құралдарды пайдалану кезінде студенттердің жеке ерекшеліктерін ескере алмайтынын мәлімдеді. Егер студенттің ақпараттық-коммуникациялық құралдары туралы көптеген хабарламалар болса, онда өздерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларын қолдануға дайындық деңгейі соншалықты жоғары болады.

Педагогикалық практикаға "5B010200 – Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығы бойынша оқитын студенттер-3.120 адам қатысты.

Практикалық топ студенттері дәріс материалдарымен танысып, практикалық сабақтардан өтіп, ақпарат пен анықтамалық материалдардың үлкен көлемінің көзі ретінде арнайы мүмкіндіктері бар заманауи АКТ-ны, сондай-ақ коммуникативтік дағдыларды дамытудың әмбебап құралдарын пайдалануды үйренді. Тәжірибе барысында факультативтер, жеке кездесулер, іскерлік ойындар, педагогикалық жағдайлар, ғылыми-зерттеу конференциялары және шығармашылық жұмыстар жүргізілді.

Бақылау тобын акт-құзыреттілікті қалыптастыру бойынша арнайы курсты меңгермеген студенттер құрады. Олар университеттің табиғи жағдайында болды, ақпараттандыруды және басқа да пәндерді оқыды, сондай-ақ білім беруде АКТ-ны пайдалану бойынша әдеттегі жоспарлы іс-шараларды жүзеге асырды.

4. тәжірибе нәтижелері эксперименттік топ қатысушыларының АКТ-құзыреттілігі бақылау тобының студенттерінен айтарлықтай жоғары екендігін көрсетті. Эксперименттік топта олардың басым бөлігінің АКТ бойынша функционалдық даярлық деңгейі бар және инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сыныптарда жұмыс істейді. 12% - ға жуығы жүйелі дайындық деңгейіне жетті, оны инклюзивті педагогтың дамыған ақпараттық мәдениетімен салыстыруға болады. Сонымен қатар бақылау тобында шамамен жартысы қарапайым деңгейде қалды, ал келісу деңгейі нәтижелердің 2% - ын көрсетті.

Осылайша, педагогикалық эксперимент пен әр кезеңді талдау нәтижелері арнайы әзірленген оқу бағдарламасы тиімді екенін дәлелдеді. Зерттеу жұмысының теориялық негізі педагогикалық экспериментке ұсынылған оқу жоспарын әзірлеу үшін негіз болды. Өз кезегінде педагогикалық эксперимент жүйеленген теориялық ұстанымның дұрыстығын дәлелдеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазақстанның білім беру жүйесінде мамандарды даярлаудың көп деңгейлі жүйесіне көшу жағдайында бастауыш сынып мұғалімдерінің білім беру мазмұнын қайта қарау, оны арнайы білім беру жүйесінің талаптарына және оқушылардың білім беру қажеттіліктеріне сәйкес келтіру мәселесі бүгінгі күні де өзекті болып қалуда. Күн тәртібінде инклюзивті білім беру мекемелерінде білім беру үдерісін жүзеге асыруға қабілетті бастауыш сынып мұғалімдерінің білім беру сапасын арттыру міндеті тұрды. Қазіргі заманғы педагогикалық кадрларды даярлау бағыттарының арасында кәсіби қызметте компьютерлік ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды қолдануға әзірлікті қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінеді.

Осыған байланысты педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың теориялық негіздері анықталды. жүргізілген эксперимент нәтижелері келесі қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

1. педагог-психологтарды инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың теориялық негіздері жүйелендірілген, осы бағыттың құқықтық, аксиологиялық, философиялық, дидактикалық ерекшеліктері бір арнаға топтастырылған. "Инклюзия" ұғымының, инклюзивті білім беру жүйесінің, инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың ерекше маңыздылығы қазақстандық білім беру секторы әлі де кең және жан-жақты зерттеуді қажет ететіндігімен анықталды.

Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балаларды тәрбиелеуде әлеуметтік орта және оның функциялары анықталды. Қазақстан Республикасының заңнамалық жүйесіндегі құжаттарды талдау инклюзивті білім беруді құқықтық негіздеудің халықаралық деңгейі шеңберінен шыға алатынын көрсетеді, бұл теориялық негіздеудің сенімді негізі болып табылады. Қазақстандық инклюзивті білім беру жүйесінің аксиологиялық аспектілері әрбір адам өмірдің баға жетпес құндылығын білдіретін зерттеудің дербес нысаны болып табылады деп болжайды.

Адамзаттың зұлымдығы, гуманистік және қарама-қайшы-бұл біздің ортақ ісіміз, деді Абай" нұрлы ақыл " сенімді құрал-білімді қалыптастыра отырып. Білім беретін адам

- педагогтің дамуы қалыпты дамуымен ғана емес, денсаулығы бар балаларды да үйретуге қабілетті жоғары деңгейде дайындалуы тиіс. Ол үшін сырттай таныс емес, сонымен қатар педагогтардың күнделікті кәсіби өмірінде еркін қолданылатын ақпараттық-коммуникациялық технологиялар сияқты бағыттар бойынша болашақ педагогтарды дайындау қажет.

Инклюзивті білім беру контекстінде педагог-психологтарды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға даярлаудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері анықталады, ғалымдардың еңбектері, педагогтардың үздік тәжірибелері талданады, дамуында ауытқулары бар балаларды тәрбиелеу мен білім берудің әлеуметтік мәселелері анықталады.

Жүргізілген талдау негізінде инклюзивті білім беру саласында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану құзыреттілігі, оның деңгейі мен сипаттамалары анықталды. Дидактикалық жүйелер мен әдістерді қолдану жолдары анықталды, педагогикалық және психологиялық негіздемелерді тану арқылы бастауыш сынып мұғалімдерін инклюзивтік ортада оқытуға дайындау кезінде қандай педагогикалық тетіктерді жүйелеу керек, болашақ мұғалім-студенттің қандай білімі мен біліктері қалыптасуы керек, акт қандай түрлерін қай кезеңде пайдалану керек.

Инклюзивтік білім беруде компьютерлік бағдарламалардың, Интернеттің, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың ерекшеліктеріне, оларды дидактикалық мақсатта пайдаланудың тиімді формаларына және балаларға арналған виртуалды ортада жасалған кешенді талдау жүргізілді. Осыған орай, инклюзивтік сыныпта АКТ қолдана отырып сабақ беруге қабілетті, қойылған міндетті арнайы курсты әзірлеу және осы курсты зерделеу жолымен шешуге дайын мұғалімнің дайындық моделі, сондай-ақ модельді нақтылау үшін қажетті жинақталған теориялық және практикалық негіздердің болуы олардың жан-жақты қолдауы болып табылады.

3. инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға педагог-психологтарды даярлаудың құрылымдық маңызды сенімді моделін құру оның теориялық ережелерінің анықтығына негізделген. 2.6 сурет-желілік басқару жүйесінің негізгі элементтерінің бірі болып табылатын желілік басқару схемасы неғұрлым оңтайлы болып табылатын құрылымдық-функционалдық құрамдас бөлік болып табылады.

Бұл модель өзінің құрылымдық-мазмұндық жүйесінде оқытудың тәсілдерін, құзыреттерін, аксиологиялық, жеке тұлғаға бағытталған, дидактикалық принциптерін, сабақтары мен басқа да түрлерін, оқытудың белсенді әдістерін, АКТ-ны тиімді пайдалану әдістерін нақты бөліп көрсетуге мүмкіндік беретін ерекше үлгі ретінде әзірленді, олар бастауыш сынып мұғалімдерін инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындау үдерісі үшін неғұрлым тиімді болып табылады. Модельдің күтілетін нәтижесі инклюзивті білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға дайындық деңгейі жоғары Педагог-психологтарды дайындау процесі болып табылады.

Модельде: мотивациялық (бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби маңызды тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру); когнитивті (ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, кәсіби міндеттерді шешу үшін қажетті білім мен іскерліктің көлемі мен сапасы); ерікті (тәжірибе, өнім, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, кәсіби міндеттерді шешуге ерік). Модельдің сараптамалық блогы оқыту құрылымының мақсатты бағытын анықтайды.

Мазмұнды блок осы бағытта болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау технологиясын ашады. Диагностикалық блок инклюзивтік білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау моделінің мақсатына жетуді бағалау

критерийлерінен тұрады. Модель кәсіби оқытудың ең тиімді әдістерін біріктіреді. Модель келесі ерекшеліктерге негізделген:

- арнайы курста оқыту сапасының пән мазмұнына және таңдалған материалды баяндаудың таңдалған тәсіліне тәуелділігі;
- арнайы мектептердегі педагогикалық практикамен оқытудың теориялық бөлігін біріктіру;
- инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануға болашақ мамандарды үздіксіз тарту үдерісі;
- Нақты мамандық ерекшелігіне АКТ-ны қолдануға оқыту мазмұнын бейімдеу.

4. студенттерді АКТ-мен жұмыс істеуге дайындау мазмұнын талдау бізге 3 негізгі блокты бөліп көрсетуге мүмкіндік берді: I блок-базалық. Онда АКТ-мен жұмыс істеу бойынша бастапқы білім қарастырылады (деректер қорымен, интернеттің ақпараттық ресурстарымен, мәтіндік және графикалық редакторлармен, бағдарламалардың ерекшеліктерімен жұмыс істей білу және т.б.). II блок-Кәсіби-әдістемелік.

АКТ-мен жұмыс істеу дағдыларын талап ететін болашақ кәсіби қызмет саласын түсіну. III Блок-ғылыми зерттеулер. Бұл әдеттегі және ерекше жағдайларды шешудің шығармашылық тәсілі.

5. мақалада ақпараттық-коммуникациялық құралдармен жұмыстың теориялық білімдері мен практикалық дағдыларын дамытудың қадамдық схемасы берілген.

"Қарапайым" деңгейде студенттер компьютермен және интернетпен жұмыс істеудің базалық білімін меңгереді. Оның негізгі мақсаты-студенттердің АКТ-мен жұмыс істеу бойынша алған білімдерін бекіту және оларды оқуда ғана емес, күнделікті өмірде де пайдаланудың оң бейнесін қалыптастыру.

Екінші деңгей "функционалдық құзыреттілік"деп аталады. Бұл деңгейде студенттер АКТ саласындағы өздерінің теориялық білімдерін тереңдетеді, үйреншікті және әдеттен тыс міндеттерді шешу, өзінің инклюзивтік ортасында ақпараттық құралдарды қолдану дағдыларын дамытады.

Үшінші деңгей

- "Жүйелік құзыреттілік". Ол АКТ-ны шығармашылық және кәсіби қызметте белсенді пайдалануды көздейді

6.in инклюзивті білім беру контекстінде болашақ мұғалімдерді ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың арнайы үлгісі қабылданды. Оны іске асыру мақсаты құзыреттіліктің мотивациялық, когнитивтік және ерік компоненттерін, сондай-ақ инклюзивтік білім беруде АКТ-ны пайдалануға оң қарым-қатынасты қалыптастыру болып табылады.

7. эксперименттің анықтаушы кезеңі 2014 жылы өткізілді. Оның аясында келесі нәтижелер алынды:

- студенттердің белсенді танымдық іс-әрекетінің психологиялық ерекшеліктері талданды (үлгерімі мен креативтілігін бағалау););
- инклюзивтік білім беру жағдайында болашақ педагогикалық қызметте АКТ-ны қолдануға студенттердің қатынасы сынақтан өтті;
- акт қолданудағы болашақ мұғалімдердің біліктілік деңгейі анықталды.

Эксперименттің қалыптастырушы кезеңі үшін (2014-2017 жж.)):

-педагогикалық ЖОО студенттерінің акт-дайындығын қалыптастырудың дидактикалық жүйесі енгізілді;

- студенттердің инклюзивтік білім беру ортасы үшін АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру бойынша арнайы курстық бағдарлама жүзеге асырылды;

- бастауыш сынып мұғалімдерінің инклюзивтік білім беруде АКТ-ны қолдануына оқушылардың оң көзқарасы қалыптасты.

Студенттер сауалнамасының нәтижелері бойынша студенттердің болашақ кәсіби қызметінде АКТ-ны пайдалану мүмкіндігі туралы жақсы хабардар екендігі және инклюзивтік білім беруде қолданылуы мүмкін АКТ-ны кеңінен зерттеуге бағытталған арнайы курсты іске асырудың оң жақтарын көрсететіні анықталды.

Қатысушылардың 100% компьютерде жұмыс істеу кезінде, әсіресе арнайы техникалық құралдарды пайдалану кезінде студенттердің жеке ерекшеліктерін ескере алмайтынын мәлімдеді. Егер студенттің ақпараттық-коммуникациялық құралдары туралы көптеген хабарламалар болса, онда өздерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларын қолдануға дайындық деңгейі соншалықты жоғары болады.

Педагогикалық практикаға "5B010200 – Бастауыш білім берудің педагогикасы мен әдістемесі" мамандығы бойынша оқитын студенттер-8.120 адам қатысты.

Практикалық топ студенттері дәріс материалдарымен танысып, практикалық сабақтардан өтіп, ақпарат пен анықтамалық материалдардың үлкен көлемінің көзі ретінде арнайы мүмкіндіктері бар заманауи АКТ-ны, сондай-ақ коммуникативтік дағдыларды дамытудың әмбебап құралдарын пайдалануды үйренді. Тәжірибе барысында факультативтер, жеке кездесулер, іскерлік ойындар, педагогикалық жағдайлар, ғылыми-зерттеу конференциялары және шығармашылық жұмыстар жүргізілді.

Бақылау тобын акт-құзыреттілікті қалыптастыру бойынша арнайы курсты меңгермеген студенттер құрады. Олар университеттің табиғи жағдайында болды, ақпараттандыруды және басқа да пәндерді оқыды, сондай-ақ білім беруде АКТ-ны пайдалану бойынша әдеттегі жоспарлы іс-шараларды жүзеге асырды.

9. тәжірибе нәтижелері эксперименттік топ қатысушыларының АКТ-құзыреттілігі бақылау тобының студенттерінен айтарлықтай жоғары екендігін көрсетті. Эксперименттік топта олардың басым бөлігінің АКТ бойынша функционалдық даярлық деңгейі бар және инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сыныптарда жұмыс істейді. 12% - ға жуығы жүйелі оқыту басталғанға дейін жетеді, бұл инклюзивті педагогтың дамыған ақпараттық мәдениетімен салыстыруға болады. Сонымен қатар бақылау тобында шамамен жартысы қарапайым деңгейде қалды, ал келісу деңгейі нәтижелердің 2% - ын көрсетті.

Зерттеу барысында педагогикалық білім беру мекемелері студенттерінің инклюзивтік мектепте жұмыс істеу үшін АКТ-құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық моделі әзірленді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар - рухани жаңғыру // Егеменді Қазақстан газеті –Алматы, 2017. - №10(78). - Б. 1-2.
- 2 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы.ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы: 2010 жылғы 7 желтоқсан№1118// www.nkaoko.kz/documents/law_of_education/
- 3 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы//<http://edu.gov.kz>
- 4 Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ ,17 қаңтар 2014ж.
- 5 Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345-ІІ «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Заңы (09.04.2016ж. өзгерістер мен толықтырулар енгізілген) // <http://online.zakon.kz/>
- 6 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы 2007 жылғы 27 ілдедегі № 319-ІІІ //<http://online.zakon.kz/>
- 7 Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы. Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегіN 343 Заңы.
- 8 Қазақстан Республикасының Заңы.Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы: 2005 жылғы 13 сәуірдегі қабылданған№ 39.
- 9 Арнаулы әлеуметтік қызметтер туралы. Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 29 желтоқсандағы № 114-ІV Заңы.
- 10 Балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу мен білім беру объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 1684 Қаулысы
- 11 Жалпы білім беру ұйымдарының қызметінің үлгілік ережесі (2013 жылғы 17 мамырдағы № 499 ҚР Үкіметінің Қаулысы)//<http://online.zakon.kz/>
- 12 Білім беру саласында арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету стандартын бекіту туралы
- 13 Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдемесі (01.06.2015 жылғы №348)//<http://online.zakon.kz/>
- 14 «ИКТ для инклюзивного образования» Институт ЮНЕСКО поинформационным технологиям в образовании «Аналитическая записка», 2010//<http://iite.unesco.org/>
- 15 Выготский Л. С. Принципы воспитания физически дефективных детей // Собр. соч.: в 6 т. / под ред. Т. А. Власова.- М.: Изд-во Медицина, 1982. - Т. 5.- С.34.
- 16 Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 712 с.
- 17 Лебединский В.В. Нарушения психического развития в детском

возрасте: уч. пособие для студ. психол. фак. высш. учеб. заведений. — М.:Издательский центр «Академия», 2003. — 144 с.

18 Малофеев Н.Н. История становления развития национальных систем специального образования (социокультурный аспект) // Специальная педагогика / под ред. Н.М. Назарова. - М., 2000. — Т. 2. — С. 22

19 Самарцева Е.Г. Формирование профессиональной готовности будущих педагогов к инклюзивному образованию детей дошкольного возраста: дис. ...канд.пед.наук. - Орел, 2012. - 195 с.

20 Хафизуллина И.Н.Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки: дис. ... канд.пед. наук. — М. , 2005. — 22 с.

21 Кузьмов К.Р. Подготовка будущего учителя к коррекционно-педагогической деятельности в общеобразовательной школе: дис. . канд. пед.наук: 13.00.08 . - Калуга, 2004. - 214 с.

22 Кузьмина О.С. Подготовка педагогов к работе в условиях инклюзивного образования : диссертация ... канд. пед. наук : 13.00.08. - Омск, 2015. - 319 с.

23 Шумиловская Ю.В. Подготовка будущего учителя к работе с учащимися в условиях инклюзивного образования: дис. ... канд. пед. наук. — Шуя, 2011. —174 с.

24 Хитрюк В.В. Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов в условиях высшего образования дис. ...док. пед. наук: 13.00.08. -Калининград, 2016. - 390 с.

25 Черкасова С.А. Формирование психолого-педагогической готовности будущих педагог-психологов к работе в системе инклюзивного образования:автореф. ...канд. пед. наук. — М., 2012. — 24 с.

26 Намазбаева Ж.И.Развитие личности учащихся вспомогательной школы : диссертация ... док. психол. наук : 19.00.10. — М., 1986. - 278 с.

27 Рсалдинова А.К., Денисова И.А. Повышение квалификации педагогических кадров в условиях становления инклюзивного образования вРеспублике Казахстан // Вестник КазНПУ им. Абая. - 2014. - № 2. - С. 7 -11.

28 Аутаева А.Н. Психолого-педагогические основы формирования звукопроизношения у детей -казахов с нарушениями слуха 7-8 лет: дис...канд.психол. наук . - Алматы, 1999.- 181 с.

29 Макина Л.К. Сравнительная характеристика межличностных отношений в группах детей-сирот старших классов / с сохранным и нарушенным интеллектом/ и подростков с нарушениеминтеллекта, проживающих в семьях:дис...канд.психол. наук . - Алматы, 1999.- 175 с.

30 Исакова М.С. Сравнительная характеристика развития самооценки, уровня притязаний, мотивационной сферы, эмоциональных проявлений у детей с общим недоразвитием речи и нормально развивающихся сверстников :дис. ... канд. пед. наук . - Алматы, 2001.- 156 с.

31 Абаева Г.А. Формирование устной связной речи слабовидящих детей 6 - 7 лет средствами казахского фольклора: дис. ... канд. пед. наук . КазНПУ им. Абая .- Алматы, 2006.- 140 с

32 Оразбаева Г.С. Педагогические условия применения казахских народных игр в логопедической работе с детьми дошкольного возраста: дис. ... канд. пед. наук. Каз. гос. женский пед. ин-т. - Алматы, 2007. - 135 с.

33 Сулейменова Р.А. Социальная коррекционно-педагогическая поддержка как путь интеграции детей с ограниченными возможностями. Проблемы включения детей со специальными образовательными потребностями в общеобразовательный процесс. - Алматы: Раритет, 2002. - 917 с.

34 Байтурсынова А.А. Организационно-педагогические условия включения детей с ограниченными возможностями в учебный процесс общеобразовательной школы: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. - Алматы, 2010.

35 Мовкебаева З.А. Роль высших учебных заведений в модернизации процесса образования лиц ограниченными возможностями в развитии // Вестник КазНПУ имени Абая (Серия «Специальная педагогика». - 2012. - № 1-2 (28-29). — С. 34-38

36 Оралканова И.А. Формирование готовности учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования: дис. ... докт. философии (PhD). - Алматы, 2014. - 210 с.

37 Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний (психологические основы) / Н.Ф. Талызина. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: МГУ, 1984. - 344 с.

38 Кудайкулов М.А. Дидактические проблемы формирования основ профессионально-методических умений у будущего учителя: дис. ... докт. пед. наук. Каз. пед. ин-т им. Абая. - Алма-Ата, 1975. - 453 с.

39 Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя: психологическая структура деятельности учителя и формирования его личности / Н.В. Кузьмина. - Л.: ЛГУ, 1967. - 183 с.

40 Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / Высшее образование сегодня. - 2003. - №5. - С.22-27.

41 Колесникова И.А. Педагогическая реальность: опыт межпарадигмальной рефлексии : Курс лекций по философии педагогики. - 2-изд., доп. и перераб. - СПб. : Детство-Пресс, 2001. - 285 с.

42 Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / пер. с англ. - М., 2002. - 50 с.

43 Nutmaher Walo Key competencies for Europe // Report of the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Co-operation CDCC a // Secondary Education for Europe. - Strasbourg

44 Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. - 2003. - №2. - С. 58-64.

45 Мищенко С.Л. Формирование профессиональной готовности будущего учителя начальных классов к использованию информационных технологий в обучении младших школьников: автореф. ... канд. пед. наук. - Курск, 2003 - 39 с.

46 Зайцева С.А. Система формирования информационной и коммуникативной компетентности будущих учителей начальных классов

впедагогическом вузе: автореф. ...док.пед.наук. – Шуя, 2011 – 41 с.

47 Дмитриев Ю.А. Подготовка учителя к трудовому воспитанию младших школьников : дис. ... док. пед. наук : 13.00.08. – М., 2003. - 456 с.

48 Земцова В.И. Теоретические основы методической подготовки учителя: дис...док.пед.наук: 13.00.02. – СПб. - 1995. – 291с.

49 Тесленко В.И. Теоретико-методические основы диагностики и прогнозирования процесса обучения будущего учителя в педвузе: дисс...докт.пед.наук. – Челябинск, 1996. -354 с.

50 Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя: дис...док. пед.наук. - Алматы, 1986. – 187 с

51 Құдайқұлов М.Ә. Дидактические проблемы формирования основ профессионально методических умений у будущего учителя: дисс...док.пед.наук. - Алматы, 1975.- 453 с.

52 Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. ... док.пед.наук. – М. , 1983.– 32 с.

53 Жарбулова С.Т. Үздіксіз көп деңгейлі білім беру жүйесінде болашақ мұғалімдерді даярлауды жетілдірудің педагогикалық шарттары: пед.ғыл.канд....дис.- 13.00.08 . - Түркістан, 2009. – 123 б.

54 Ералина Ғ.Қ. Қазақ бейнелеу өнері арқылы болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлау: пед. ғыл. канд. ... дис. .- Түркістан, 2010.- 200 б.

55 Джанбубекова М.З. Жаһандану жағдайында болашақ бастауыш мектеп мұғалімін кәсіби іс-әрекетке даярлаудың педагогикалық негіздері: дис....док. пед.наук:13.00. – Алматы, 2010. – 287 с.

56 Бекмагамбетова Р.К. История развития учебных заведений по подготовке учительских кадров для начальной школы в Казахстане (1917-1991гг.): дис. ... док пед. наук. Каз. нац. пед. ун-т им. Абая .- Алматы, 2007.- 310 с.

57 Карымсакова А.Е. Формирование умений научно-информационной деятельности студента в учебной компьютерной среде: дис. ... канд. пед. наук /Оренбург. гос. пед. ун-т .- Оренбург, 2005.- 170 с.

58 Кеңесбаев С.М. Жоғары педагогикалық білім беруде болашақ мұғалімдерді жаңа ақпараттық технологияны пайдалана білуге даярлаудың педагогикалық негіздері: пед.ғыл.д-ры дис... Қаз. мем. қыздар пед. ин-ты . -Түркістан, 2006.- 312 б.

59 Беркімбаев К.М.Болашақ экология мамандарын кәсіби даярлаудағы информатикалық пәндерді оқыту үдерісінің педагогикалық жүйесі: пед. ғыл.док. ... дис. Қ.А.Ясауи атын. Халықаралық қазақ-түрік ун-ті .- Түркістан, 2006.- 300 б. 192

60 Әбішева Л.П. Жоғары оқу орыны студенттерінің оқу іс-әрекетін компьютер көмегімен дараландыру: пед. ғыл. канд. ... дис.- Түркістан, 2007.- 160 б.

61 Ниязова Г.Ж. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану – кәсіптік білім мамандығы студенттерінің кәсіби құзырлылығын қалыптастырудың маңызды элементі:

пед.ғыл.канд.ғыл.дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация: 13.00.02. – Алматы, 2008. – 140 б.

62 Жұмабаева А.М. Жаңа тұрпатты мұғалімді қалыптастыруда ақпараттық технологияларды қолданудың педагогикалық шарттары: пед. ғыл. канд. ... дис. /Тараз мемлекеттік педагогикалық ин-ты .- Түркістан, 2008.- 150 б.

63 Исабаева Д.Н.Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыруда ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын қолдану әдістемесі: пед. ғыл. канд. ... дис. Ұлттық білім беру академиясы .- Алматы, 2009.- 137 б.

64 Барсай Б.Т. Педагог-психологтардың кәсіби- дидактикалық құзіреттілігін қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері пед.ғыл.док....дис. - Шымкент, 2010. - 348 б.

65 Мынбаева А.К. Теория и технологии научной деятельности высшей школы в условиях глобализации и информатизации общества и образования: дис... док. пед. наук: 13.00.01. - Алматы, 2010. - 325 с.

66 Нефедова Л.В. Формирование готовности будущего учителя к компьютеризации педагогического процесса: дис...канд.пед.наук: 13.00.01. - Алматы, 1997. – 215 с.

67 Абдулкаримова Г.А. Методическая подготовка студентов университета к использованию средства информации в начальной школе автореф. канд.пед.наук : 13.00.02. – Алматы, 2003. – 105 с.

68 Исабек Н.Е. Студенттерді компьютерлік графиканы кәсіби іс-әрекеттерде пайдалануға даярлау: пед. ғыл. канд. ... дис. Абай атын. ҚҰПед.ун-ті .- Алматы, 2005.- 128 с.

69 Абдибекова С.К. Подготовка студентов-математиков педагогов к использованию современных информационных технологий в будущей профессиональной деятельности: дис. ... канд.наук: 13.00.02. – Алматы, 1999. – 117 с.

70 Мулдабекова К.Т. Ақпараттық технологиялар арқылы болашақ мамандардың коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру: дис...PhD: 6010200-. Алматы, 2014. – 161 с.

71 Мошкалов А.Қ. Студенттердің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану негізінде өзін-өзі шығармашылықпен дамытуы Философия докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация Алматы, 2013. - 138 б.

72 Уайдуллақызы Э. Бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-кәсіби құзіреттілігін қалыптастыру: филол.док.ғыл. ... дис., Алматы, 2014. - 180 б.

73 Богатырева Е.А. Феномен информации в контексте научного познания: философский анализ : диссертация ... кандидата философских наук : 09.00.08. - Саратов, 2000. - 142 с.

74 Ершова Н.А. Формирование компетентности учителя начальных классов в области информационно-коммуникационных технологий в педагогическом колледже: автореф. дисс...канд.пед.наук., - Волгоград, 2009. -26 с.

75 Быков С.А. Формирование информационно-коммуникационной компетентности будущих учителей начальных классов. дисс...канд.пед.наук., - Новокузнецк, 2009. - 18 с. автореф.

76 Осипова О.П. Формирование информационной коммуникационно-технологической компетентности учителя начальных классов в системе дополнительного профессионального образования: автореф. дисс...канд.пед.наук., - Москва, 2007. - 24 с.

77 Шамшурина А.А. Формирование информационно-коммуникационной компетентности будущего учителя: автореф. Челябинск, 2011, 29 стр. дисс. ...канд.пед.наук., -

78 Ситникова Л.Д. Методическая система формирования информационно-коммуникационной компетентности будущих учителей начальных классов на основе контекстного подхода: автореф. дисс. ...канд.пед.наук., - Тула, 2010. - 23 с.

79 Зайцева С.А. Система формирования информационной и коммуникационной компетентности будущих учителей начальных классов в педагогическом вузе: автореф. дисс. ...док.пед.наук., - Шуя, 2011.- 41 с.

80 Абыканова Б.Т. Компьютерлік технологияны пайдалану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың дидактикалық шарттары: пед. ғыл. канд. ... дис. / Қазақ мемл. қыздар пед. ин-ты; ғыл. жетекші Қараев Ж.А..- Алматы, 2005.- 143 б. - Библиогр.: б. 132-141

81 Дайырбеков С.С. Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы мектеп оқушыларының математиканы оқу белсенділігін компьютер арқылы дамыту: Пед. ғыл. канд. ... дис. / Қ.А.Яссауи атын. Халықаралық қазақ-түрік ун-ті; ғыл. жетекші Әмірбекұлы А..- Шымкент, 2004.- 140 б. - Библиогр.: б. 96-107

82 Жетпісбаева С.О. Бастауыш мектепте ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолданып математиканы оқыту нәтижесін бақылаудың тиімділігін арттыру әдістемесі. [Рукопись] : дис...канд.пед.наук :13.00.02 / С.О.Жетпісбаева.- Алматы. 2009. – 128 с.

83 Егоров П.Р. Модель педагогического сопровождения людей с особыми образовательными потребностями в системе непрерывного образования на основе использования адаптивных компьютерных технологий. Автореферат дисс. ...док.пед.наук., - М., 2015. - 39 с.

84 Кукушкина О.И. Использование информационных технологий в различных областях специального образования. дисс. ...док.пед.наук., - М., 2005. - 352 с. 194

85 Норкина Е.Н. Подготовка будущих педагогов-дефектологов к использованию компьютерных технологий обучения в профессиональной деятельности. дисс. ... канд.пед.наук, Йошкар-Ала. – 2012. – 194 с.

86 Трифонова Э.П. Использование информационно-компьютерных технологий в коррекционной работе по развитию познавательной сферы глухих школьников. Автореферат дисс. ...канд.пед.наук., - М., 2008. - 21 с.

87 Дүниежүзілік мүгедектер туралы баяндама. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы, 2011г // http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/summary_ru.pdf.ua

88 Инклюзивті білім беру жағдайында қызмет ететін мұғалімдердің кәсіби құзіреттіліктеріне қойылатын талаптарды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 32 б.

89 Кулсариева А.Т., Искакова А.Т., Таджиева М.К. Материалы участников конференции // Вестник Восточно-Сибирской открытой академии. - Красноярск, 2016. - 158 с.

90 Renzaglia A. The impact of teacher education on the beliefs, attitudes, and dispositions of preservice special educators // Teacher Education and Special Education. - 2017. - №20. - P. 60 - 77.

91 Jackson R. Inclusion or Segregation for Children with an Intellectual Impairment // New Educational Review. - 2016. - September. - P. 90 – 100.

92 Shemesh Y. A survey of teachers perceptions of administrative support and their attitudes toward inclusion // Journal of Teacher Education for Sustainability. - 2015. - P. 60 - 67.

93 Voltz D. L. What matters most in inclusive education: A practical guide for moving forward // Intervention in School and Clinic. - 2001. - Vol. 37. - №1. - P. 23-30.

94 Ryndak D. L. Defining school inclusion for students with moderate to severe disabilities: What do experts say? // Exceptionality. - 2000. - Vol. 8. - №2. – P.101 - 116.

95 Bakke Thomas W. Existing and Emerging Technologies in Education. Monograph Series. - New York, 2014. - 101 p.

96 Нестерова А. А., Максименко Ж.А. Российский подход к инклюзии: междисциплинарность, комплексность, партнерство // Сборник материалов III Международной научно-практической конференции. - М.: МГППУ, 2015. - С.69 -74.

97 Ертанова О. Н. «Интеграция» и «инклюзия» в аспекте семантики // Инклюзивное образование: методология, практика, технологии: сборник материалов Международной научно-практической конференции. - М.: МГППУ, 2011. - С. 17 - 18.

98 Назарова Н. М. Интегрированное (инклюзивное) образование: генезис и проблемы внедрения // Социальная педагогика. - 2010. - №: 1. - С. 77 - 87.

99 Екжанова Е. А. Двухкомпонентная инклюзивная модель обеспечения прав на образование детей с различным уровнем психофизического развития // 195

Сборник материалов Международной научно-практической конференции. - М.: МГППУ, 2012. - С. 23 - 25.

100 Радлов Э. Л. Философский словарь логики, психологии, этики, эстетики и истории философии. - М.: Книга по Требованию, 2016. - 284 с.

101 Коменский Я.А. Великая дидактика. 1939 г. Репринт. - М.: Наследие,

2000. - 321 с.

102 Маслиева С.Н. Интеграция и инклюзия: парадигмальная характеристика // Историческая и социально-образовательная мысль. - 2014. - №2 (24). - С. 159 - 165.

103 Абсатова М.А., Оралбекова А.К. Қазақстандық ғалымдардың еңбектеріндегі интеграция мәселесінің зерттелуі // Қазақстан халықаралықбілім беру кеңістігінде атты жас ғалымдардың VII халықаралық ғылыми конф.матер. - Алматы, 2015. – Б. 35-38.

104 Сейткалиев С. К. Интегрированное образование в Казахстане: проблемы и политика // Интеллект, идея, инновация. - 2017. - №1. - С. 23 - 26.

105 Манаенкова О. А. Интегрированное образовательное пространство. Монография. - М.: ЭКМОС, 2016. - 120 с.

106 Латыпова Н. М. Формирование инклюзии как социального и педагогического феномена // История и педагогика естествознания. - 2016. -№2. - С. 38 - 42.

107 Лещинская Т. Л. Адаптивное образовательное пространство для лиц с ограниченными возможностями. - М.: Инфра-М, 2013. - 201 с.

108 Никитина М. И. Дифференцированное и инклюзивное обучение // Специальная педагогика. - 2015. - №6. - С. 84 - 90.

109 Силантьева Т. А. Инклюзивное образование как способ изменения общества // Сборник материалов III Международной научно-практическойконференции - М.: МГППУ, 2015. - С. 96 - 99.

110 Инклюзивное образование в Республике Казахстан. - Астана: Министерство науки и образования Республики Казахстан, 2016. - 32 с.

111 Мовкебаева З.А., Денисова З. А., Оралканова И. А., Жакупова Д. С. Методические рекомендации по подготовке педагогов к внедрению инклюзивного образования. - Алматы: Дайкпресс, 2013. - 165 с.

112 Коркунов В. В. Концептуальные положения развития специального образования в регионе от теоретических моделей к практической реализации.Монография. - Екатеринбург: Аспектпресс, 2015. - 134 с.

113 Першина Н. А. Сближение общего и специального образования // Психология образования в поликультурном пространстве. - 2017. - №1. - С. 68 - 75.

114 Алехина, С. Инклюзивные процессы в образовании // Специальная педагогика. - 2016. - №3. - С. 20 - 22.

115 Екжанова Е.А. Двухкомпонентная инклюзивная модель обеспечения прав на образование детей с различным уровнем психофизического развития //Сборник материалов Междунар. науч.-практ. конференции. - М.: МГППУ, 2012. - С. 23 - 25. 196

116 Кларин М. В. Инновационное образование: концептуальные вызовы для дидактики // Отечественная и зарубежная педагогика. - 2014. - №4. - С. 54 - 63.

117 Жалмухамедова А. К. Организационно-методические основы раннего включения детей с ограниченными возможностями в образовательный

процесс: дисс.. канд. пед. наук: 13.00.01. - Алматы, 2006. - 204 с.

118 Баймуратова А. Т. О некоторых трудностях детей с нарушением слуха в процессе обучения в общеобразовательной школе // Инклюзивное образование: методология, практика, технологии. - 2011. - №4. - С. 54 - 57 с.

119 Оралбекова А.К. Информационно-коммуникационные технологии как ресурсы инклюзивного образования // Матер. IX междунар. науч. конф. молодых ученых Казахстан в международном образовательном пространстве. – Алматы, 2017. – С. 216-220

120 Закон РК «О ратификации Конвенции о правах инвалидов» от 20 февраля 2015 года № 288-V // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000288>

121 <http://www.unrussia.ru/ru/millennium-development-goals>

122 <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/>

123 Иманкулов А.Д. Инклюзивті білім беруде ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану мәселелері // Абай атындағы ҚазҰПУ-дың «Хабаршы – Вестник» физика-математика ғылымдары сериясы Алматы, №1 (49), 2015. – Б. 188-192

124 Кеңесбаев С.М., Оралбекова А.К. Проблемы интеграции информационной и коммуникационной технологии в начальном образовании РК // «Хабаршы – Вестник» КазНПУ им.Абая, Серия педагогических наук. – Алматы, №1 (45), 2015. – Б. 4-7

125 DATEC (UNESCO). Recommendations - 2014. - Paris-New York: UNESCO, 2015. – 55 p.

126 Ерекше қажеттіліктері бар балаларды жалпы білім беру үдерісіне енгізу үлгілерін дайындау/ Әдістемелік ұсыныстар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2015. – 48 с.

127 Инклюзивті білім беру жағдайында қызмет ететін мұғалімдердің кәсіби құзіреттіліктеріне қойылатын талаптарды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 32 б.

128 Арнайы білім беру ұйымдарының мүмкіндігі шектеулі оқушыларына арналған кәсіби еңбек оқу бағдарламаларына қойылатын талаптар. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 33 б.

129 Инклюзивті білім берудің Ресурстық орталығы туралы ереже. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 28 б.

130 Манифест гуманной педагогики. Бушети. Грузия, 2017. – Б. 200-197

131 Оралбекова А.К. «Современные проблемы науки и образования: традиции и инновации» посвященные 25-летию Независимости Республики Казахстан // Сборник научных статей, КазНПУ имени Абая, 2017. - С.62-68

132 Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения в 2-х томах – М: Педагогика, 1982. – Т.2

133 Алтынсарин Ы.А. Таңдамалы мұралары/ Құраст. С.Қалиев және басқалар. – Алматы: Рауан, 1991. – 196 б.

- 134 Оралбекова А.К. Өзімнен өзім озсам деп... «Өзін-өзі тану.kz» Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. – Алматы, №2 (86) 2017, Б.60-63
- 135 Statt D. A. Concise dictionary of psychology. - London: Routledge, 2016. - 155 p.
- 136 Рапацевич Е. Новейший психолого-педагогический словарь. - М.: Современная школа, 2010. - 405 с.
- 137 Мирза Н.В. Научно-теоретические основы формирования профессиональной компетентности будущего педагога. дисс. ... д.п.н.: 13.00.08.– Караганда, 2010 . – 356 с.
- 138 Ажибеков К.Ж., Арымбаева К.М., Дружкова И.Ю. Акмеологические условия формирования профессиональной компетентности будущего педагога в вузе Педагогический опыт: теория, методика, практика: материалы II Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 09 апреля 2015 г.) / редкол.: О. Н.Широков . – Чебоксары: ЦНС «ИнтерАКтив плюс», 2015. – С. 60-61; Профессиональный стандарт педагога. Развитие ценностных компетенций. Серия "Профессиональная компетентность педагога" CD-ROM. –М.: Учитель, 2017)
- 139 Кручинина, Г.А. Новые информационные технологии в деятельности педагога. - Н. Новгород: НФ УРАО, 2014. - С. 5 – 18 /105 с.
- 140 Ермаганбетова М. А. Совершенствование профессиональной подготовки будущих учителей информатики (на примере специальных профилирующих дисциплин): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. - Астана], 2010.– С. 23 /183 с.;
- 141 Siraj-Blatchford I. More than computers: Information and communication technology in the early years. - Edition 2. - London: The British Association for Early Childhood Education, 2014. – P. 54
- 142 Barak M. Instructional principles for fostering learning with ICT: teachers' perspectives as learners and instructors // Education and Information Technologies. - 2006. - №11. – P. 1211 /P 121-135.
- 143 Шарипов Ф.Ф. Системный подход к информатизации педагогического процесса в вузе - доминанта формирования профессиональных компетентностей студентов. дисс. д.п.н.: 13.00.01 - Душанбе: РТСУ. 2013. – С.111 / 409 с.
- 144 Киселева Е.А. Методика обучения теоретической информатике будущих учителей информатики на основе системно-деятельностного подхода. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – Алматы, 2010. – С. 30 / 180 с. 198
- 145 Гриншкун В.В. Влияние качества информационных ресурсов на формирование готовности педагогов к информатизации образования // Казанский педагогический журнал. - 2016. - № 6. - С. 28 - 34.
- 146 Оралбекова А.К. Формирование компетентности будущих учителей к использованию ИКТ в новых условиях // Междунар. науч.-практ. конф. «Педагогика начального образования: традиции и инновации» «Московский педагогический государственный университет», 27-28 апреля, 2017. - С.93-101

147 Chai Ching Advancing Collaborative Learning With ICT: Conception, Cases and Design – Singapore: Ministry of Education, 2011. – P. 21

148 Подгурецки Ю. Социальная коммуникация. – изд.-е 2.е. - М.: Гелиус АРВ, 2016. – С. 45 / 172 с.

149 Mitchell P., Stanelis N., Travers J. ICT Professional Learning: National mapping of ICT-related Professional Learning - Australia, Dulwich: EducationServices Australia, 2010. - 90 p.

150 Горбачев Н. Н., Мальченко С. Н. Информационно-коммуникационное сопровождение инклюзивного образования: из опыта // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. - 2015. - №13. - С. 44 - 46.

151 Дмитриев Ю.А., Оралбекова А.К. Подготовка учителей начальных классов Республики Казахстан к использованию информационных технологий в инклюзивном образовании // Московский педагогический государственный университет, «Преподаватель XXI век» журнал М., - 2016. - Часть 1, № 1. - С.121 – 129.

152 Сұлтанбек М.Ж. Қазақстанда бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби-педагогикалық даярлау жүйесінің даму кезеңдері (1991-2011 ж.ж.) философия докторы ғылыми дәрежесін алуға дайындалған дисс. – Алматы, 2015. – 150 б.

153 Ташимова Л. Болашақ мұғалімдерді ақпараттық-компьютерлік технологияны кәсіби іс-әрекеттерде пайдалануға даярлау. пед.ғыл.кан..дис.13.00.08

154 Сиргебаева С.Т. Педагогические условия применения информационных технологий в высших учебных заведениях (на примере английского языка): дисс. ...канд. пед. наук: 13.00.02. - Алматы, 2010. - 132 с.

155 Тажигулов А.И. Методология и технология информатизации среднего образования: дисс... доктор. пед. наук: 13.00.02. - Алматы, 2009. - 312 с.

156 Оралбекова А.К. ИКТ в инклюзивном образовании: обзор и анализ // Матер. заочной междунар. науч.-практ. конф. «Информационные и коммуникационные технологии в дошкольном образовании». – М., 2016. – С.199-202.

157 Урунбасарова Э.А., Курбанова В.Р. К вопросу о требованиях к успешному использованию интерактивных технологий обучения // Педагогика и психология. - 2013. - №3. - С. 134 - 137.

158 Макаренко Л.И. Информационно-коммуникационные технологии в условиях инклюзивного образования для детей дошкольного возраста с ограниченными возможностями здоровья // Инновационные технологии в науке и образовании : материалы VI Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 19июня 2016 г.). - Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2016. - С. 168 - 170.

159 Бондаренко А., Хабибрахманова И. Ю. Современные образовательные технологии. - М.: БизнесМеридиан, 2015. - 270 с.

160 Артыкбаева Е. В. Теория и технология электронного обучения в

общеобразовательной школе: дисс...доктор. пед. наук: 13.00.02, Алматы, 2010.- 332 с.

161 Комарова Т.С. Дети младшего возраста и информационные технологии // Педагогика. - 2011. - № 8. - С. 59 - 68.

162 Туйчиева И. А. Дошкольное детство в мире информационных технологий // Современное дошкольное образование: Теория и практика. - 2010.- № 5. - С. 38 - 45.

163 Минина Г.П. Компьютер в детском саду: зло или благо? Взгляд со стороны разработчика образовательных программ // Современное дошкольное образование: теория и практика. - 2011. - № 4. - С. 26 - 29.

164 Роберт И.В. Современные информационные технологии образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. – М: ИИОРАО 2010.- 140 с

165 Оралбекова А.К., Арзымбетова Ш.Ж., Абишева Л.П. Особенности формирования информационной и коммуникационной компетентности будущих учителей начальных классов в условиях инклюзивного образования.// Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference «Topical Problems of Modern Science and Possible Solutions». – Dubai-UAE, 2016, P. 38-41

166 Бегалиева С.Б., Оралбекова А.К. Роль информационно-коммуникативных технологий в деятельности учителей начальных классов//«Хабаршы – Вестник» КазНПУ им. Абая, серия педагогические науки. – №3(47),2015. - Б. 222-226

167 Oralbekova A.K., Arzymbetova Sh, Begaliev S.B., Ospanbekova M.N., Mussabekova G.A., Dauletova A.S. Application of information and communication technologies by the future primary school teachers in the context of inclusive education in the Republic of Kazakhstan. International journal of environmental and science education.-Istanbul(Turkey), Vol.11, Iss. 9, 2016. - P. 2813-2827..

168 Оралбекова А.К. Международный опыт реализации использования информационно-коммуникационных технологий в инклюзивном образовании//Матер. междунар. науч.-практ. конф. «Тенденции развития психологии и педагогики»- Уфа, 2015. – С. 159-163.

169 Гершунский Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы . – М.: Педагогика, 1987.- 200 с.

170 Мұхамбетжанова С.Т. Педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық технология бойынша біліктілігін арттырудың модульдік оқу бағдарламасы. – Алматы, 2004, 64-б.

171 Унгарбаева Ш.У. Жоғары мектептің білім беру үдерісінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды пайдалану тиімділігін арттырудың педагогикалық негіздері. 13.00.01. пед., ыл. канд...дисс. Алматы, 2010.- 126 б

172 Блонский П.П. Избранные педагогические произведения.

М.:изд.Акад.Пед.Наук, РСФСР, 1961. – 695 с

173 Нағымжанова Қ.М. Бастауыш сынып мұғалімінің инновациялық іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары: пед.ғыл.канд. ...дисс.- Алматы, 2002. – 30б

174 Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности деятельности . – Минск: БГУ, 1976. – 176 с.

175 Равен, Дж. Компетенетность в своременном обществе: выявление, развитие и реализация [Текст]/ Дж. Равен; Пер. Сангл. – М.: Когито-Центр,2002. – 396 с.

176 Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.:Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – С. 312.

177 Краевский В.В. Методология педагогики: прошлое и настоящее // Педагогика. – 2002. - №1.- С.3-10

178 Хуторской А.В. Общепредметное содержание образовательных стандартов. –М., 2002

179 Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. - М.: АCADEMA, 2011. - 180 с.

180 Сиргебаева С.Т. Педагогические условия применения информационных технологий в высших учебных заведениях (на примереанглийского языка): дисс...канд. пед. наук: 13.00.02. - Алматы, 2010. - 132 с.

181 Байхонова С.З. Организационно-педагогические условия развития профессиональной компетентности педагогов в процессе повышения квалификации. Дисс.канд.пед.наук Астана, 2007. – 187 с.

182 Дмитриев Ю.А., Арзымбетова Ш.Ж., Оралбекова А.К. Проблемы развития профессиональной подготовки учителей начальных классов в условиях инклюзивного образования Республики Казахстан. International scientific and practical conference world science «The Goals of the world scienceconference 2015». –(January 24-25, 2015 Dubai, UAE)». – Dubai.: Rost Publishing.2015. -P.102- 109.

183 Стратегический план Министерства образования и науки Республики Казахстан на 2014 - 2018 годы Утвержден постановлением ПравительстваРеспублики Казахстан от 26 марта 2014 года № 258

184 Оралбекова А.К. Некоторые особенности использования ИКТ будущими педагогами начальных классов на уроках с детьми ограниченными возможностями.«Қазақстан халықаралық білім беру кеңістігінде» атты жасғалымдардың VIII халықаралық ғылыми конференциясының материалдары,Алматы қ., 215-217 б.

185 Сабельникова С.И. Развитие инклюзивного образования / С.И. Сабельникова // Справочник руководителя образовательного учреждения.– 2009. – № 1. – С. 42-54.

186 Пронина Н.А. Подготовка будущих учителей к работе в инклюзивной среде на примере дисциплин психологического цикла

Ежемесячный научный журнал «Молодой учёный» . № 7 (66) . Май, 2014. – С.287-290

187 Кусаинов А.К., Аргынов А.Х., Жумаканова Р.А. Профессиональная подготовка взрослого населения в области инклюзивного образования // методическое пособие. – Алматы: ROND&A, 2008. – 120 с.

188 Кеңесбаев С.М., Оралбекова А.К. Инклюзивті білім беруде ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану мәселелері. Абай атындағы ҚазҰПУ-дың Хабаршы. «Физика-математика ғылымдары» сериясы – Алматы, 2015. - №1 (49) – Б. 188-192.

189 Штофф, В.А. Моделирование и философия / В.А. Штофф. – Мү. Л.: Наука, 1996. – 300 с.

190 Авдеев В.М. Компетентностный подход в конструировании современных образовательных моделей / Авдеев // Социально-гуманитарные знания. – 2006. - №6. – С. 235-240.

191 Иванов Д.И. Компетенции и компетентностный подход в современном образовании / Д.И. Иванов// Завуч. – 2008. - №1. – С.-4-24.

192 Бессмертная Н.А. Организационно-педагогические условия развития профессиональной компетентности будущих логопедов сельских образовательных учреждений: автореф. дис. ... пед.наук/ Н.А. Бессмертная. – Якутск, 2001 – 19 с.

193 Амонашвили Ш.А. Вдохновение и творчество – путь обновления образования // 11 Международные педагогические чтения, М., 2012

194 Вербицкий А.А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении: монография/А.А. Вербицкий, Н.А. Бакшаева. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. 200 с.

195 Шамова Т.И. Основы технологии модульного обучения/ Т.и. шамова // Химия в школе. – 1995 г. - №2. – с.14-17.

196 Шаховская С.Н. Новые тенденции в подготовке дефектологических кадров / С.Н. Шаховская // Интеграция детей с ограниченными возможностями подготовка дефектологических кадров. – М.: Изд-во МГПУ, 1999. – С. 116-117.

197 Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 271 с.

198 Шершнева В.А. Междисциплинарная интеграция в условиях компетентностного подхода / М.В. Носков., В.А. Шершнева // Высшее образование сегодня. – 2008. - №9 С. 23-25.

199 Смирнов А.В. Технические средства в обучении и воспитании детей: учеб.пособие / А.В. Смирнов. – М.: Изд.центр «Академия», 2005. – 202 с.

200 Лернер И.Я. Дидактическая система методов обучения / И.Я. Лернер . – М.: Знание, 1976. – 64 с.

201 Оралбекова А.К., Карабутова А.А. Мектеп алды топ мұғалімдерді кәсіби іс-әрекетке оқытуды компьютерлік технологияларды қолдануға дайындаудың педагогикалық шарттарын айқындау мәселелері. «Web of Scholar» Multidisciplinary Scientific Journal. – Ukraine, Vol. 61. № 11A., 2016. –Р. 39-45.

202 Оралбекова А.К. Инклюзивті білім беру жағдайында педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық құзіреттілігін қалыптастырудың педагогикалық шарттары// ПМУ Хабаршысы Педагогикалық сериясы, 2016, Павлодар, Б. 232-240

203 Жукенов, С.М. Қазақстан Республикасы білім беру жүйесіндегі басшы және ғылыми-педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыратын республикалық институттың қызметі туралы // Білім берудегі менеджмент. – 2017. - №2. – Б. 17-18

204 Оспенникова Е.В. Педагогикалық жобалау негіздері. – Әдістемелік құрал. – Пермь: ПГПУ, 2016. – С. 35

205 Омарбекова, Ш.О. Университеттік білім беру жағдайында студенттердің ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру: пед.ғыл. канд. дисс: 13.00.01. – Алматы, 2010. - 139 с.

206 Абумова, Г.И. Заманауи жалпы білім беру мектебіндегі ақпараттық технологиялар. – М.: ЭКМОС, 2010. - 187 б.

207 Кручинина, Г.А. Педагогикалық мамандықтар студенттерінің білім беру мен педагогикалық ғылымда жаңа ақпараттық технологияларды пайдалануға дайындығын қалыптастыру // Н.И.Лобачевский атындағы Нижегородск мем. ун-тінің жаршысы: ННГУ, 2001. - С. 151 - 175.

208 Беспалько, В. П. Табиғатпен үйлесімді педагогика. – М.: Халықтық білім беру, 2008. - С 16-18.

209 Андриади И. П., Темина С. Ю. Педагогический словарь. - М.: Инфра-М, 2017. - 224 с.

210 Горенков Е.М. Инновационный потенциал субъектов образовательного процесса как целостная социально-педагогическая система. - М.: КноРус, 2016. - 97 с.

211 Бахишева С.М. Научно-теоретические основы проектирования управления педагогическими системами: дисс...доктор. пед. наук: 13.00.01. - Уральск, 2010. - 283 с.

212 Писаренко В.И. Реализация синергетических принципов в педагогических системах // Известия Южного Федерального университета. Технические науки. - Ростов-на-Дону, 2010. - С. 252 - 258.

213 Жаксыбаева Н. Н. Формирование информационной компетентности преподавателей колледжа в условиях информатизации образования: дис...канд.пед. наук: 13.00.02. - Алматы, 2010. - 168 с.

214 Бахтиярова Л. Н. Компьютерные технологии как средство подготовки студентов к профессиональной деятельности (на примере бизнес-планирования). - Н. Новгород: ВГИПА, 2013. - 236 с.

215 Кручинина Г.А. Использование новых информационных технологий в процессе профессиональной подготовки специалиста. - Н. Новгород: ВГИПА, 2014. - 237 с

216 Ashby, R. W., General Systems Theory as a New Discipline. – There print. New York: Press, 2013. - P. 56

217 Муратова, Г. И. Болашақ мұғалімнің ақпараттық құзыреттілігін

қалыптастырудың педагогикалық шарттары: пед. ғыл. канд. ... дис.: 13.00.02. –Астана, 2009. – 145 б.

218 Загвязинский В.И. Оқыту мен тәрбиелеу теориясы. – М.: Академия, 2012. – 256 с.

219 Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2010. – 198 с.

220 Жоғары оқу орындарының құжаттамаларын рәсімдеу жөніндегі ұсыныстар. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. – Астана: Фолиант, 2016. – Б. 44

221 Oralbekova A.K., Sartayeva N. Zhailauova M.T. Programme and Summary of Research Work on ICT Competence Development for Future Elementary School

Teachers in the Conditions of Inclusive Education. - Espacios, 2017.- Vol. 38. –Iss. 25, P 10.

222 Оралбекова А.К. Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жасауда педагог-психологтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану негіздері//Л.Н.Гумилев ат. ЕҰУ-нің «Хабаршы –Вестник», гуманитарлық ғылымдары сериясы. – Астана №3 (112), 2016.- 347-350 б.

223 Оралбекова А.К. Методика использования информационно-коммуникационных технологий в школе // Tap Chi Khoa Hoc Journal of Science. Hanoi, Vol. 61, № 11A . - 2016. – P.227-233

224 Ли Е.Д. Особенности дидактической подготовки будущего учителя к развитию творческой деятельности младшего школьника. - дисс...канд. пед.наук: 13.00.08. - Алматы, 2008. - 140 с.

225 Оралбекова А.К. Подготовка будущих учителей начальных классов к использованию информационных и коммуникационных технологий в условиях инклюзивного образования // ҚазҰПУ –дың «Хабаршы – Вестник», педагогикалық ғылымдары сериясы, 2016 ж. №1 (49) журналы, Алматы қ., 186-190 б.

226 Кеңесбаев С.М., Оралбекова А.К., Сартаева Н.Т., Данабаева М.А.Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар. Жалпы білім береті мектептің 3-сыныбына арналған оқулық. Алматы: Атамұра, 2017. – 112 б.

227 Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы ҚР БЖҒМ 2016 жылғы 8 сәуірдегі № 266 бұйрығы.

228 Дмитриев Ю.А., Оралбекова А.К. Эффективность использования мультимедия в современном начальном образовании. Материалы международной научно-практической конференции «Институционализация содержания и организации условий инновационной образовательной среды высшей педагогической школы». – Павлодар, 2015. – С. 218-221.

229 Ковалев И. В. Педагогический энциклопедический словарь - М.: Психологос, 2017. - 259 с.

230 Адылбекова Э.Т. Дидактические основы обучения предмету численные методы при совершенствовании профессиональной

подготовки будущих учителей (по специальности информатика, математика): дисс...канд.пед. наук: 13.00.08. - Шымкент, 2009. - 141 с.

231 Калиева С.А. Классификация методов обучения как научно-педагогическая проблема // Вестник Московского университета. - 2017. - №1. С. 33 - 37.

232 Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. Репринт. - М.: Психология и педагогика, 2010. - 267 с.

233 Шамис В.А. Активные методы обучения в ВУЗе // Сибирский торгово-экономический журнал. - Омск, 2011. - С. 5 - 7.

234 Хайруллин Г.Т. Педагогика общеобразовательной школы. - Астана: ПрофиМакс, 2014. - 479 с.

235 Солдатова С.К. Методика преподавания и проблемы подбора методов. - М.: Владос, 2015. - 187 с.

236 Полат Е.С. Обучение в сотрудничестве: возможности и методы // Новое в психолого-педагогических исследованиях. - 2016. - №1. - С. 5 - 10.

237 Орешко А.П. Интеграция науки и образования посредством современных информационных технологий. Режим доступа: <http://wavw.febras.Ri/~conf7seminar/oreshko.html>.

238 Кручинина Г.А. Метод проектов и новые информационные технологии. - Н.Новгород: Новопресс, 2013. - 105 с.

239 Муратова, Г.И. Болашақ мұғалімнің ақпараттық құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық шарттары: пед. ғыл. ... канд. дис.: 13.00.02. –Астана, 2009. – 145 б.

240 Минькович Т. Модель методических систем обучения в информатике. - М.: Логос, 2011. - 308 с.

241 Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в 2 ч. - М.: Издательство Юрайт, 2014. - 412 с.

242 Соломин И. Л. Психосемантическая диагностика скрытой мотивации. - СПб.: Питер, 2014. - 112 с.

243 Туник Е.Е. Креативные тесты. - Санкт-Петербургский государственный университет педагогического мастерства, 2012. - 84 с.

244 Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Пособие для преподавателей. - СПб.: КАРО, 2012. - 368 с.

245 Мозолин В.П. Учебно-информационная среда телекоммуникационного обучения. - М.: ЭКСМО, 2015. - 125 с.

246 Моисеев В.Б. Информационные технологии в системе высшего образования. Пенза: ПТИ, 2013. - 215 с.

ҚОСЫМША А

Инклюзивті білім беру саласындағы мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс талдамасы (2016 ж.мәліметтері арасында)

Инклюзивті оқытудың түрі	мектеп жасындағы МШБ					Мектепке дейінгі жастағы балалар			
	Арнайы мектептер	Арнайы сыныптар	Үйден оқытылатындар	Арнайы ұйымдарда оқытылатындар	Колледжде оқытындар	Арнайы балабақшалар	Арнайы топтар	Оңалту орталықтары мен КППК кабинеттері	Үйден оқытындар
Балалар саны	14158	12011	10300	2250	2998	5318	4698	12847	551
% көлемі	15	13	7	3	3	13	11	31	1,4
Инклюзивті білім беру жағдайында оқытындар, саны	41717					23414			
МШБ жалпы саны	84352					41998			

ҚОСЫМША Ә

«Отбасы және компьютер» сауалнамасы

Ұсынылған сұрақтарға жауап беруіңізді сұранамын. Сәйкес жауаптың тұсына қанат белгісін қойыңыз.

Сұрақ	Ия	Жоқ	Нөмір
Сіздің пікіріңізше үйде компьютердің болуы қажет пе?			1
Сіздердің ата-аналарыңыз қалай ойлайды, үйде компьютердің болуы қажет пе?			2
Сіздердің үйлеріңізде компьютер бар ма?			3
Сіздің ойыңызша сіздің жанұяңыздан кімдер компьютермен жұмыс жасау дағдыларын игерген?			4
Үйде компьютермен жұмыс жасау мүмкіндігіңіз бар ма?			5
Сіздің пікіріңізше Ғаламтор-технологияларды оқыту бойынша оқу пәндері қажет деп ойлайсыз ба?			6
Сізге дербес компьютерді қолдануға бағытталған арнайы білім, білік, дағдылар қажет деп ойлайсыз ба?			7
Сіздердің ата-аналарыңыз бұл білім, білік, дағдылар болашақ кәсіби іс- әрекетте қажет деп ойлайды ма?			8
Сіздің пікіріңізше ДК сіздің негізгі іс- әрекетіңізге (оқу іс- әрекеті) жағымды әсер ете ме?			9
Сіздің пікіріңізше біздің елімізде ДК туралы білімдер деңгейі қаншалықты жоғары?			10
Сіздің ата-аналарыңыздың пікірінше, оларға компьютерлік сауаттылық қажет пе?			11
Білімді адам болу үшін ДК-мен жұмыс жасау дағдылары қажет пе?			12
Қалай ойлайсыз компьютермен қарым-қатынас, адам арасындағы қарым-қатынасты алмастыра ала ма?			13
Сіздің ата-аналарыңыздың пікірінше ДК-дің сіздің денсаулығыңызға келтіретін зияны бар ма?			14
Балалардың дамуына ДК оң әсерін тигізеді ме?			15
Баланың рухани өмірін ДК байыта ала ма?			16
ДК жұмыс жасау уақытын бағылап отырасыз ба?			17

ҚОСЫМША Б

Тулуз-Пьерон тесті Тест өткізуге нұсқаулық

Тулуз-Пьеронның жауаптар бланкісінен шаршы-үлгілер мен жаттығу жолының бір бөлігін (10-12 шаршыны) тақтаға қайта салу керек.

Тақтадағы жаттығу жолының түрі. «Барлығыңның өз парақтарыңның сол жақ жоғары тұсында мынадай екі шаршы берілген (бланкіден және тақтадан көрсету) – бұл шаршы-үлгілер. Бұл шаршылармен келесі бетте салынған шаршыларды салыстыру қажет (бланкіден көрсету). Әуелі барлығымыз бірге тақтада орындап көрейік».

Жаттығу бетінің бірінші шаршысын көрсете отырып, «Бұл шаршыға берілген үлгілер ішінен қандай да бір қатты ұқсайтыны бар ма?» (көрсету).

Жауаптарды тыңдаңдар. Түсіндіріңдер, не себепті ұқсамайды: «Үлгіде сол жағы салынған, ал мұнда оң жағы».

Сонан соң жалғастырасыздар: «Шаршы үлгіде берілгендерге ұқсамаса, оны сызып тастау қажет (тақтада көрсету)». Жаттығу жолының келесі шаршысын көрсетіңдер: «Ал бұл үлгіде берілгендердің біріне ұқсай ма? Иә.

Онда оны ерекшелеп тік сызықпен сызу керек (тақтада көрсету). Осылайша жаттығу жолының, тақтадағы бейненің әрбіріне сұрақ қойыңыз: «Ұқсайды ма?

Ұқсамайды ма?» және «Не істейміз: Ерекшелеп сызамыз ба? Сызып тастаймыз ба?».

Тақтада берілген мысал талданып, сынақтан өтушіге тапсырма түсінікті болса, жұмысты бастауға болатынын айтыңыз: «Өз парақтарыңның жаттығу жолына дәл жоғарыдағыдай әрекет жасаңдар. Жаттығу жолы нөмірленбеген және ол дәл үлгінің астына салынған. Кім түсінбеді, қолдарыңды көтеріңдер».

Қолын көтерген оқушының жанына барып, нұсқауды жеке тағы да бір түсіндіріңіз.

«Енді мен «Бастадық!» деп айтқанда барлығымыз бірдей тапсырманы орындауды бастаймыз. Жұмысты уақытпен шектеп жасайтын боламыз. Әрбір жолға мен бір минут уақыт беремін. Бір минуттың ішінде барлық жол тапсырмасын жасап үлгермейді. Біреу мынадай (парақтың жартысын көрсету), енді бірі мынадай (одан сәл көбірек не азырақ етіп көрсету) жасауы мүмкін.

Асығудың қажеті жоқ, тапсырманы аса мұқият орындау керек!». Бір минут өткен соң мен «Тоқта, екінші жол басталды!» деп айтамын. Сендер бірден екінші жолды жасауға кірісесіңдер. Тестіні өңдеу.

Тестілеу нәтижесін өңдеу бланк бетіне түссіз материалдан жасалған бланк кілтін қою арқылы жүзеге асады. Кілтте іші сызылған шаршы болуы керек орындар дөңгелекпен беріледі. Дөңгелекке енбеген барлық шаршылар сызып тасталған болуы қажет. Әрбір жол төмендегіше есептеледі:

- өңделген шаршылардың жалпы саны (қателерді де қоса алғанда);
- қателер саны.

Қате болып есептелетіндер: қате өңдеу (маркер ішінде шаршы – сызылып тасталған, ал оның сырты - сызылған болса); кез келген түзетулер мен қалдырып кету орын алған жағдайда. Екі көрсеткішті есепке алу міндетті болып табылады: тестіні орындау жылдамдығы және тестіні орындаудың дәлдігі (немесе зейінді шоғырландыру көрсеткіші).

Тулуз-Пьерон тестісінің негізінде сынақтан өтушінің оперативтік есі, визуалды ойлауы, тұлғалық ерекшеліктері жайлы қосымша ақпарат алуға болады.

ҚОСЫМША В

Қарым-қатынастың түстер тестісі (М.Люшер тесті) Өткізуге нұсқаулық

Тестілеу рәсімін өткізу үшін дәстүрлі әдістеме мен стандартты ықпал ету материалы болданылады. Түстің дәстүрлі түсінігі Люшер қолданған түстерреңктерін толық көрсетпейді. Алайда дәл осы реңктер орнықты статистикалық материалмен қуатталған түс таңдаудың «сигналдық» мәнін күшейтеді.

Сондықтан қатаң орнықты статистикалық материалды қолдану керек. Түсті карточкалар ақ фонда сынақтан өтушіден теңдей қашықтықта кез келген ретпен беріледі. Оған өзіне «ең тартымды», «жайлы» түсті таңдау тапсырылады және оны кейін сынақтан өтушінің көз алдынан алып тастайды да рәсім соңғы – ең ұнамсыз түс қалғанша жалғаса береді.

Әрбір тексеруде бір түстер қатарын қолдану ұсынылады, себебі сынақтан өтуші түс таңдауды қайталау сөйлемін не есті тексеру, не «қатені жөндеу» сөйлемі ретінде қабылдауы жиі кездеседі. Осылайша, зерттеуші субъективтік жағымдылығы жағынан кему ретімен берілетін 8 түстен тұратын түстер қатарын таңдап алып, қолданатын болады.

Кепілдендірілген сапаға ие стандартты стимулдау материалдың қажеттілігін ашып көрсету қажет. Себебі түс реңктері, сыртқы бетінің фактурасындағы азғантай өзгерістің өзі жеке цветограмманы өзгертеді.

Сынақтан өтушілерге нұсқаулық:

1. Бланкінің жоғары қатарын түстерді ұнатуыңыздың ретіне қарай нөмірлеп, толтырыңыз.

2. Қазір мен сіздерге ұғымдар немесе әрекеттерді атайтын боламын, ал сендер оларға қандай түс сәйкес келетінін шешетін боласындар. Бұл түстердің нөмірлерін бланкінің келесі қатарларының сәйкес көздеріне жазып шығындар.

Назар аударындар, сендерге ең ұнамды түс - сол жақта, ал неғұрлым ұнамсыз түс - оң жақта орналасқандығы анықталады.

ФАӨ _____, топ _____ -

ҚОСЫМША Г

Вильямстың креативті тестілер жиынтығының бейімделген нұсқасы (САР)

Эксперименталдық әдістемеге сипаттама. Вильямстың креативті тестілер жиынтығының бейімделген нұсқасы (САР) үш бөліктен тұрады. Бірінші бөлік – Дивергентті Ойлау Тесті, өткізу формасына қарай бейнелі болып табылады, өткізу үшін 20-25 минут қажеттіледі. Өткізілу тәсілі – топтық (бұл тест креативтілікпен байланысты когнитивтік құраушыны өлшеуге бағытталған).

Тестілер жиынтығы оны өткізу мен алынған мәліметтерді өңдеуге көп уақыт пен күш жұмсауды қажет етпейтіндей етіп құрастырылған.

Дивергентті ойлау тесті. Тесті өткізуге басшылық. Тестілік тапсырмалар.

Тестілеу топтық формада өткізіледі. Тестілеу кезінде балалар партада немесе үстелде бір-бірлеп отырған дұрыс. Одан соң тестілеуді өткізу үшін қажетті тестілік дәптердің толтырылмаған бланкілері таратылады.

Тестілік дәптер А-4 стандартты форматтағы 3 жеке беттен тұрады, қағаздың әр бетінде ішінде стимулды фигуралар бар 4 шаршы бейнеленген.

Шаршының үстіне фигура нөмірі қойылып, қол қоятын орын белгіленген. Нұсқаулық. Өткізу тәртібі.

Тестілеу топта өткізіледі, ол уақытпен шектеулі: жоғары сыныптар үшін (4-11 сыныптар) – 20 минут, төменгі сыныптар үшін (1-3 және балабақшабалалары үшін) – 25 минут. Бастауыш сыныптарда балалар сурет тұсына қойылатын қолды ауызша айтуына болады, мұғалім оны жазып алады.

Тестілеуді бастамас бұрын дивергентті ойлау тестінің нұсқаулығын оқу қажет. «Бұл тапсырма сенің сурет арқылы өзінді шығармашылық көрсете алуға қаншалықты қабілетті екенін анықтауға көмектеседі. 12 сурет беріледі.

Жылдам жұмыс жасаңдар. Басқа ешкім ойлап таба алмайтын ерекше сурет салуға тырысыңдар. Сендерге сурет салу үшін 20 (25) минут беріледі.

Шаршыларда ретімен жұмыс жасаңдар, бір шаршыдан екіншіге ретсіз секіріп кетпеңдер. Сурет салу кезінде әрбір шаршы ішіндегі сызықтар мен фигураладықолданыңдар, оны суретіңнің бір бөлігіне айналдыр. Сендер шаршының ішіне кез келген жеріне сурет сала аласыңдар. Суреттер қызықты және ерекше болуы үшін әр түрлі түсті қолдансаңдар болады. Әрбір суретпен жұмыс жасау аяқталған соң қызықты атау беру жөнінде ойланыңдар және оны сурет астындағы жолға жазыңдар. Дұрыс жазылмады деп уайымдамаңдар. Ерекше атаудың туылуы жазу үлгісі мен орфографияға қарағанда әлдеқайда маңыздырақ. Берген атауларың суретте не бейнеленгенін білдіріп, оның мағынасын ашатындай болуы қажет».

Эксперимент мәліметтерін өңдеу. Дивергентті ойлаудың келесі берілетін 4 когнитивтік факторы тұлғаның шығармашылық танытуымен (оң жарты шарлық, визуалды, ойлаудың синтетикалық стилі) арақатынасты орнатады. Олар сөздік қорды жинақтауға қабілеттілікті сипаттайтын 5-фактормен қоса бағаланады. Нәтижесінде өңделмеген ұпайлармен көрінетін 5 көрсеткішті аламыз:

- шапшаңдық (Ш);
- икемділік (И);
- ерекшелік (Е);
- өңделгендік (Ө);
- атауы (А).

1. Шапшаңдық — өнімділік, баланың жасаған суреттерінің мазмұнына қарамастан, олардың санын санау арқылы анықталады.

Негіздеме: шығармашылық тұлғалар өнімді жұмыс жасайды, бұл ойлау шапшаңдығының дамуымен байланысты. Мүмкін ұпайлар диапазоны 1-ден 12ұпайға дейін (әр сурет үшін 1 ұпай).

2. Икемділік — бірінші суреттен бастап сурет категориясының өзгеру саны. Мұнда 4 мүмкін категория бар:

- тірі (Т) — адам, гүл, ағаш, кез келген өсімдік, жемістер, жануарлар, жәндіктер, балықтар, құстар және т.б.

- механикалық, пәндік (М) — қайық, ғарыш кемесі, велосипед, машина, құрал-жабдық, ойыншық, құрал-сайман, жиһаз, тұрмыстық бұйымдар, ыдыстаржәне т.б.

- символикалық (С) — әріп, сан, атау, елтаңба, ту, символикалық белгі және т.б.

- түрге, жанрға қарай (Т) — қала, көше, үй, аула, парк, ғарыш, тау және т.б.

Негіздеме: шығармашылық тұлғалар бір жол мен бір категорияны сылбыр ұстанғаннан гөрі бір нәрсені өзгертуге бейім болады. Олардың ойлауы бекітілмеген, ол үнемі қозғалыста. Мүмкін ұпайлардың диапазоны 1-ден 11-гедейін, ол біріншіні есепке алмағанда сурет категориясын қанша рет өзгертуінебайланысты.

3. Ерекшелік (Түпнұсқалық-оригинальность) — сурет салынатын орын (стимулдық фигураға қатысты іштей не сырттай). Әрбір шаршы ішінде стимулдық сызық немесе фигура болады, олар шығармашылығы аз адамдарғашектеу ретінде қызмет етеді. Берілген стимулдық фигураның ішіне не сыртынасалған сурет мейлінше ерекше болып табылады.

Негіздеме: шығармашылығы аз тұлғалар стимулдық фигураны елемей, суретті оның сыртына салады. Яғни сурет тек сырттай салынады. Креативтітұлғалар жабық бөліктің ішінде жұмыс жасайтын болады. Креативтілігі өтежоғары тұлғалар барлығын жинақтап, біріктіретін болады, оларды ешқандайжабық шеңбер тоқтата алмайды, яғни сурет стимулдық фигураның ішіне де,сыртына да салынады.

1 ұпай – тек сыртына салады.

2 ұпай – тек ішіне салады.

3 ұпай – сыртына да, ішіне де салады (жинақтау).

Ерекшелік жөнінен (Е) жалпы өңделмеген ұпай - барлық суреттердің осы факторлар бойынша ұпай санына тең болады.

4. Өңделгендік — сурет бөліктерінің симметрия-асимметриялы орналасуы.

0 ұпай – сырттай және іштей кеңістіктің симметриялығы.

1 ұпай – жабық шеңбер сыртындағы асимметрия (2 үлгі).

2 ұпай – жабық шеңбер ішіндегі асимметрия (3 үлгі).

3 ұпай – толықтай асимметриялы (4 үлгі).

Өңделгендік жөнінен (Ө) жалпы ұпай - барлық сурет бойынша өңделгендік факторының ұпайлар саны.

5. Атау — сөздік қор байлығы (атауда қолданылған сөздер саны) және суреттегі бейненің мәнін бейнелі түрде жеткізуге қабілеттілік (тікелей сипаттау және жасырын мағына, астарлы сөз).

0 ұпай – атау берілмеген.

1 ұпай - анықтамасыз берілген бір сөзден тұратын атау.

2 ұпай – суретте не бейнеленгенін көрсететін сөз тіркесі немесе бірнеше сөз.

3 ұпай – суретте не бейнеленгенінен де артық мағына беретін бейнелі атау.

Атау беру үшін (А) жалпы өңделмеген ұпай - әр сурет үшін алған осы факторлар бойынша ұпайлар саны.

ҚОСЫМША F

Дивергентті ойлау тестісі бойынша есептеу қорытындысы Шапшандық.

Орындалған суреттің жалпы саны. тах 12 ұпай болуы мүмкін (әр суретке 1 ұпай).

Икемділік.

Бірінші суреттен бастап өзгертілген категориялар саны. Ол тах 11 ұпай болуы мүмкін (әр категорияның өзгеруіне 1 ұпайдан).

Ерекшелік.

Сурет қайда салынуда:

- стимулдық фигураның сыртына - 1 ұпай,
- стимулдық фигураның ішіне - 2 ұпай,
- стимулдық фигураның ішіне және сыртына - 3 ұпай (әр салынған суреттің берілген факторлар бойынша ұпайы қосылады). Ол тах 36 ұпай болуы мүмкін.

Қосымша бөлшектер бейненің асимметриялығын қайда жасауда:

- барлық жерде симметриялы түрде - 0 ұпай,
- стимулдық фигураның сыртына асимметриялы түрде -1 ұпай,
- стимулдық фигураның ішіне асимметриялы түрде - 2 ұпай,
- сырттай да, іштей де асимметриялы
- 3 ұпай (әр салынған суреттің берілген факторлар бойынша ұпайы қосылады). Ол тах 36 ұпай болуы мүмкін.

Өңделгендік. Қосымша бөлшектер бейненің асимметриялығын қайда жасауда:

- барлық жерде симметриялы түрде - 0 ұпай,
- стимулдық фигураның сыртына асимметриялы түрде -1 ұпай,
- стимулдық фигураның ішіне асимметриялы түрде - 2 ұпай,
- сырттай да, іштей де асимметриялы - 3 ұпай (әр салынған суреттің берілген факторлар бойынша ұпайы қосылады). Ол тах 36 ұпай болуы мүмкін.

Атау беру.

Сөздік қор және тілді бейнелі, шығармашылықпен қолдану:

- атау берілмеген - 0 ұпай,
- бір сөзден тұратын атау - 1 ұпай,
- бірнеше сөзден тұратын атау - 2 ұпай,
- суреттен де артық мағынаны көрсететін бейнелі атау - 3 ұпай (әр салынған суреттің берілген факторлар бойынша ұпайы қосылады). Ол тах 36ұпай болуы мүмкін.

Дивергентті ойлау тестінің негізгі көрсеткіштері бойынша есептеу қорытындысы

Шапшандық – оқушы үлкен өнімділікпен жылдам жұмыс жасайды. 12 сурет салынады. Бағалау – әр сурет үшін бір ұпайдан. Мүмкін болатын еңжоғары ұпай – 12.

Икемділік – оқушының түрлі идеялар айтып, өз көзқарасын өзгертіп,

заттарға жаңаша қарауына қабілеттілігі. Бірінші өзгерістен бастап санағанда әрөзгерген сурет категориясы үшін 1 ұпай (4 мүмкін категория бар). Мүмкін болатын ең жоғары жиынтық ұпай – 11.

Ерекшелік — оқушы жабық шеңберді елемейді, ол оның сыртына да, ішінен орын алмастыра сурет салады, стимулдық фигураны барынша суреттің бір бөлігі етуге тырысады. Әр ерекше сурет үшін 3 ұпай беріледі. Мүмкін болатын ең жоғары жиынтық ұпай – 36.

Өңделгендік — оқушылар жабық шеңберге қосымша бөлшектер қосады, асимметрия мен бейненің күрделі болуын көздейді. Әрбір сырттай да, іштей деасимметриялық сурет үшін 3 ұпай беріледі. Мүмкін болатын ең жоғары жиынтық ұпай – 36.

Атау — оқушылар тілдік құралдар мен сөздік қорды оңтайлы қолданады.

Әрбір мазмұнды, ерекше, суреттің астарлы мағынасын ашатындай суретке 3 ұпай беріледі. Мүмкін болатын ең жоғары жиынтық ұпай – 36.

Барлық тест үшін мүмкін болатын ең жоғары жалпы жиынтық көрсеткіш (ұпаймен берілген)– 131.

ҚОСЫМША Д

«Ғаламтор желіге деген студенттердің қарым-қатынас» сауалнамасы
Ұсынылған сұрақтарға жауап берулеріңізді сұранамын. Жауаптарын көрсет.

1. Жалпы алғанда сіз Ғаламторға деген көзқарасыңыз қандай?
  - Өте пайдалы
  - Қажет, бірақ қолжетімсіз
  - Қызық емес
  - Ғаламтор не екенін білмеймін
2. Сізде Ғаламтормен жұмыс жасау мүмкіндігіңіз бар
  - Үйде және оқу орнында
  - Тек оқу орнында
3. Сіз өзіңізді Ғаламтор –технологиялар саласын білетін маман ретінде санайсызба?
  - Ия
  - Қазір емес, бірақ міндетті түрде боламын
  - Жоқ, маман бола алмаймын
4. Ғаламтор-технологияларды кәсіби пайдалану үшін сізге қандай деңгейде білім мен дағдылар қажет деп ойлайсыз?
  - Қажеттілікті сезінемін
  - Бұл салада тек болмашы білімдер қажет деп санаймын
  - Қазіргі уақытта қажет емес, бірақ болашақта керек деп санаймын
  - Қажет емес.
5. Ғаламтор желісінде сізді не қызықтырады?
  - Барлығы
  - Тек қажетті тақырыптар аясы
  - Ештеңе
6. Сізің ойыңызша инклюзивті мектептердің оқу үдересінде Ғаламтор қажет пе?
  - Әрдайым қажет
  - Тек сирек жағайларда қажет
  - Қажет емес
7. Ғаламтор желісінің мүмкіндіктері туралы білімдердің негізгі қорын қалай жинақтадыңыз?
  - Колледже немесе мектепте
  - Ата-аналардан және достардан

- Арнайы курстардың көмегімен

8. Сіз ғаламтор қолданушысы ретінде қай деңгейінде тұрмын деп ойлайсыз?

- Ғаламтор-технологиялар маманы
- Тек қолданушы

9. Сізге Ғаламтор-технологиялары туралы кәсіби білімдер мен желі мүмкіндіктері жайлы арнайы білімдерді алу қажеттілігі бар деп ойлайсызба?

- Ия, жоғары оқу орнында
- Ия, басқа оқу орталықтарында
- Жоқ, қажет деп санамаймын

10. Ғаламтор саласы жайлы білімдер болашақ еңбек іс-әрекет жасауда қажет деп санайсызба?

- Ия
- Жоқ
- Білмеймін

11. Орташа есеппен Ғаламторда сіз қанша уақыт өткізесіз?

- Барлық бос уақытты
- Тек оқу кезеңінде
-

Тек қажеттілік туындаған кезде (жоғары оқу орнында, үйде, курста және т.б.)

12. Инклюзивті мектепте пәндерді оқыту үшін Ғаламтор сізге көмек бере алады деп ойлайсыз ба?

- Ия
- Біршама деңгейде
- Жоқ

13. Сіздің ойыңызша біздің еліміздегі мүмкіндігі шектеулі балалардың Ғаламторды пайдалану деңгейлері қаншалықты деп ойлайсыз?

- Жоғары
- Орташа
- Төмен
- Өте төмен

14. Сіз Ғаламторды қолдану астамшылдықтың белгісі деп ойлайсызба?

- Ия
- Жоқ бірақ оны құны тым жоғары деп ойлаймын
- Жоқ, ондай емес

15. Сіздің ата-аналарыңыздың пікіріңізше білімді адам болу үшін Ғаламторды пайдалану қажет пе?

- Ия
- талқылаған жоқпыз
- Жоқ

16. Сіздің ата-аналарыңыз еңбек іс-әрекетінде Ғаламтормен байланысы бар ма?

- Ғаламтормен кәсіби деңгейде жұмыс жасайды
- Ғаламторға тек жанама қатысы бар
- Ғаламтормен ешқандай байланысы жоқ

17. Ғаламтордағы базалық қормен жұмыс жасау тәжірибе мен дағдыларыңыз бар ма?

- Ия, бар
- Жоқ
- Түсінбедім

18. Сіз Сайттарда мәтінді үлкейту мен аудиоқолдаушылардың мүмкіндіктері туралы білесіз бе?

- Ия
- Жоқ

19. Ғаламтордың қайсы саласы сізді қатты қызықтырады?

- Оқу
- Болашақ кәсіби іс-әрекет
- Жеке қызығушылықтар (қарым-қатынас ойын-сауық, бос уақыт т.б.)

20. Сіздің ойыңызша Ғаламтор арқылы адамдармен қарым-қатынас жасау адамның шын өмірдегі қарым-қатынас жасауды алмастыра ала ма?

- Ия
- Біршама дәрежеде
- Жоқ

21. Сіздің пікіріңізше мүмкіндігі шектеулі балаларға Ғаламтор қандай әсер етеді деп ойлайсыз?

- Оң әсер етеді
- Ешқандай
- Теріс әсер етеді
- Педагогикалық жағдаятқа байланысты

22. Қаншама достарыңыз Ғаламтор желісімен кәсіби деңгейде жұмыс жасайды?

- Көп

- Аса көп емес
- Ондай достарым жоқ

23. Инклюзивті мектептерде Ғаламтордың мүмкіндіктерін пайдалану туралы оқу пәндерін оқыту қажет пе?

- Ия
- Жоқ

24. Оқу мақсатында Ғаламторды қаншалықты қолданасыз?

- Жүйелі түрде
- Өажеттілік туындаған кезде
- Сирек (немесе ешқашан)

Аты-жөні _____

Туылған мерзімі (күні, айы, жылы) _____

Ата-аналардың білімі: (керектісін сызу)

анасы: а) орта, б) орта кәсіби білім, в) жоғары

әкесі: а) орта, б) орта кәсіби білім, в) жоғары

Отбасының әлеуметтік-экономикалық жағдайы:

а) ортадан төмен, б) орта, в) ортадан жоғары

ҚОСЫМША Е

«Студенттердің АКТ-ны қолдануға деген мотивациясы» сауалнамасы

Аты-жөні _____

Тобы _____

Сұрақтарға жауап беруіңізді сұранамын.

Ұсынылған ұғымдарды 10-балдық шкаламен бағалаңыз. Жауабыңызды дөңгелектеп қоршаңыз.

(АКТ—ақпараттық-коммуникациялық технологиялар)

1. Бастауыш білім беруде АКТ-ны қолдану қажеттілігі. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

2. АКТ қолдану іскерліктерінің кәсіби өсуіне әсері. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3. АКТ озық педагогикалық тәжірибе жетістіктері жайлы ақпараттарға ие болу мүмкіндігі ретінде 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4. Сіздің болашақ педагогикалық іс-әрекетіңіздегі АКТ-ды қолдану қажеттілігі. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

5. Өзіңіздің біліміңізді шынайы бағалауда АКТ-ды қолдану мүмкіндіктері 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

6. Дамуында ерекшеліктері бар балаларды дамуы мен түзетудегі АКТ мүмкіндіктері 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

7. Әр оқушының қызығушылығын ескеру жағдайында АКТ-ы қолдану 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

8. Оқу іс-әрекетте АКТ-ды қолдану мүмкіндіктері 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

9. Пәнді оқуға деген қызығушылығы мен ынталанушылығын жасау мен сақтаудағы АКТ-ды қолдану 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10. АКТ сабақтан тыс іс-әрекеттерде және ойын-сауықтарды құралы ретінде 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ҚОСЫМША Ж

Болашақ мамандардың АКТ-ды кәсіби қызметте қолдану мотивтері

№ вопроса	Текст	Эксперимент		Бақылау	
		дейін	кейін	дейін	кейін
1	Бастауыш білім беруде АКТ-ны қолдану қажеттілігі	6	8,9	5,4	6,4
2	АКТ қолдану іскерліктерінің кәсіби өсуіне әсері	5,5	9	5	3
3	АКТ озық педагогикалық тәжірибе жетістіктері жайлы ақпараттарға ие болу мүмкіндігі ретінде	7,8	8,9	8	8,3
4	Сіздің болашақ педагогикалық іс-әрекетіңіздегі АКТ-ды қолдану қажеттілігі	5,4	9,1	5	6,8
5	Өзіңіздің біліміңізді шынайы бағалауда АКТ-ды қолдану мүмкіндіктері	5,9	8,7	5,3	6,3
6	Дамуында ерекшеліктері бар балаларды дамуы мен түзетудегі АКТ мүмкіндіктері	5,7	7,9	3,4	3,8
7	Әр оқушының қызығушылығын ескеру жағдайында АКТ-ы қолдану	5,6	8	4,4	4,8
8	Оқу іс-әрекетте АКТ-ды қолдану мүмкіндіктері	4,9	9,2	5,4	6
9	Пәнді оқуға деген қызығушылығы мен ынталанушылығын жасау мен сақтаудағы АКТ-ды қолдану	6	8,8	5,5	6,4
10	АКТ сабақтан тыс іс-әрекеттерде және ойын-сауықтарды құралы ретінде	8,8	8,2	9,1	8,9

ҚОСЫМША И

«Ерекше бала мен компьютер» бағытындағы зерттеу нәтижелері (Бағыттарды анықтау)

Көрсеткіштер	Эксперименттің анықтаушы		Эксперименттің қалыптастырушы
Көрсеткіштер	Тәжірибелік	Бақылау	Тәжірибелік
Дамуында ерекшеліктері бар балаларды ДК-мен таныстыру қажет пе?	100%	100%	100%
Дамуында ерекшеліктері бар балаларға үй жағдайында компьютер қажет пе?	95%	96,67%	95%
Дамуында ерекшеліктері бар балалар адамдармен қарым-қатынасын ДК алмастыра ала ма?	1,67%	1,67%	0%
Компьютермен жұмыс жасау амуында ерекшеліктері бар балалардың денсаулығына негативті әсерін тигізеді ме	58,33%	48,33%	91,67%
Осындай балалардың жалпы дамуы үшін компьютерде жұмыс жасау оң әсерін тигізеді ме?	31,67%	25%	28,33%
ДК дамуында ерекшеліктері бар балалардың ішкі әлемін рухани байытады ма?	100%	100%	100%
Дамуында ерекшеліктері бар балалардың ДК жұмыс жасауын ересектер (ата-аналар, педагогтар) бақылау керек деп ойлайсыз ба? (Болашақ маман ретінде сіздің ойыңыз)	100%	100%	100%
Дамуында ерекшеліктері бар балалардың ата-аналарына компьютерлік сауаттылық қажет пе?	93,33%	91,67%	93,33%
Дамуында ерекшеліктері бар балаларды мақсатты ұйымдасқан инклюзивті мектептің педагогикалық үдерісінде компьютерлік сауаттылыққа оқыту тиімді деп	100%	98,33%	100%

Сарыбекова Ж.Т., Үсенова С.М., Сағындық Т.А.

**ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА МЕКТЕП ЖАСЫНА
ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ –ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ҚОЛДАУ**

Басуға қол қойылды 08.03.2021 ж.
Таралымы 500 дана. Пішімі 60x84x 1/16 Тараз қаласы,
"Бірлік" баспасы, Сулеменов көшесі 126 .№ 1 баспаханалық қағаз.
Е.-б.т. 13,8. Тапсырыс №12
Бағасы келісімді.